Allmänna arvsfonden

Betänkande av
1991 års arvsfondsutredning

SOU

1992:120

Ref KB Oc

117

Statens offentliga utredningar
1992:120
Socialdepartementet

Allmänna arvsfonden

Slutbetänkande av 1991 års arvsfondsutredning
Stockholm 1992

SOU och Ds kan köpas från Allmänna Förlaget, som också på uppdrag av regeringskansliets förvaltningskontor ombesörjer remissutsändningar av dessa publikationer.

Adress: Allmänna Förlaget
Kundtjänst
106 47 Stockholm
Tel 08/739 96 30
Telefax: 08/739 95 48

Publikationerna kan också köpas i Informationsbokhandeln, Malmtorgsgatan 5, Stockholm.

Omslag: Mia Avelin-Mangefors

Graphic Systems AB, Malmö 1992

ISBN 91-38-13220-6
ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Socialdepartementet

Genom beslut den 24 januari 1991 bemyndigade regeringen det statsråd som har till uppgift att föredra ärenden som rör Allmänna arvsfonden att tillkalla en särskild utredare att göra en översyn av Allmänna arvsfondens ändamålsbestämmelse m.m. Med stöd av detta bemyndigande förordnades den 25 april 1991 f.d. lagmannen Carl E. Sturkell som särskild utredare.

Som sakkunniga förordnades från den 13 juni 1991 hovrättsassessorn i Statsrådsberedningen Britta Ahnmé-Kågerman, organisationspedagogen vid Röda Korset Mia Avelin-Mangefors, departementsrådet i Civildepartementet Lars Bryntesson, ekonomichefen vid De Handikappades Riksförbund Boo Fogelberg, kanslichefen vid Handikappförbundens Centralkommitté Ingemar Färm, departementssekreteraren i Socialdepartementet Gunhild Malmqvist, kammarrådet i Kammarkollegiet Agneta Möller och departementsrådet i Socialdepartementet Billy Thorstenson.

Till sekreterare förordnades från den 1 oktober 1991 rådmannen Bengt Almebäck och hovrättsassessorn Pia Johansson. Bengt Almebäck har tjänstgjort på deltid.

Utredningen har antagit namnet 1991 års arvsfondsutredning.

Utredningen avlämnar härmed betänkandet (SOU 1992:120) Allmänna arvsfonden.

Formellt är utredningen ett uppdrag till Carl E. Sturkell som särskild utredare. Arbetet har emellertid utförts i nära samråd med de sakkunniga som också ställt sig bakom de redovisade förslagen och övervägandena. Detta har markerats genom att betänkandet avfattats med användningen av vi-form. Fyra av utredningens sakkunniga; Mia Avelin-Mangefors, Lars Bryntesson, Gunhild Malmqvist och Billy Thorstenson har emellertid avgett ett särskilt yttrande i anslutning till 5 och 6 §§ i förslaget till ny arvsfondslag.

Utredningens uppdrag är härmed avslutat.

Stockholm i november 1992

Carl E. Sturkell

/Bengt Almebäck
Pia Johansson

Innehållsförteckning

Sammanfattning 9

Författningsförslag 15

1 Förslag till lag om Allmänna arvsfonden. 15

2 Förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) 21

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt 22

1 *Inledning* 23
1.1 Allmänna arvsfonden 23
1.2 Tidigare utredning 30
1.3 Riksdagens behandling av frågor rörande Allmänna arvsfonden 32
1.4 Direktiven 35
1.4.1 Utredningsuppdraget 35
1.4.2 Utredningsarbetet 37

2 *Arvsfondsmedlens fördelning budgetåret 1991/92* 39
2.1 Inledning 39
2.2 Vård av barn och ungdom samt fostran av barn 40
2.3 Fostran av ungdom 42
2.3.1 Regeringens fördelning 42
2.3.2 Barn- och ungdomsdelegationens fördelning 44
2.3.3 Plusgruppens fördelning 47
2.4 Omsorg om handikappade 47

3 *Arvsfondens ändamål och medlens användningsområde* . . 53
3.1 Inledning 53
3.2 Skälen för ändamålsbestämmelsens nuvarande lydelse 56
3.3 Fondmedlens användningsområde 59
3.3.1 Stödets karaktär 60
3.3.2 Stödets mottagare 62
3.3.3 Exempel på en delegationsmyndighets riktlinjer för stöd 63
3.3.4 Åtgärd som stat eller kommun skall bekosta 64

3.4 Dagens situation för nuvarande målgrupper och deras framtida behov 65
3.4.1 Barn och ungdomar 66
3.4.2 Barn och ungdomar med handikapp 69
3.4.3 Övriga personer med handikapp 70
3.5 Pågående uppdrag och aktuella utredningar 72
3.6 Våra överväganden och förslag 75
3.6.1 Inledning 75
3.6.2 Vår slutsats 75
3.6.3 Ändamålsbestämmelsens lagtekniska utformning . . 77
3.6.4 Övrig utdelningspraxis 84

4 *Vem fördelar stöd ur fonden* 89
4.1 Inledning 89
4.2 Bakgrund till den nuvarande ordningen 89
4.3 Delegering till olika myndigheter. 90
4.4 Erfarenheter av delegeringen till Barn- och ungdomsdelegationen 91
4.5 Våra överväganden och förslag 93

5 *Handläggningen av arvsfondsärenden* 101
5.1 Ansökningsförfarandet 101
5.2 Ansökningstid 102
5.3 Redovisning för hur medlen använts 102
5.4 Återbetalningsskyldighet 103
5.5 En arvsfondsförordning 104

6 *Information, utvärdering och erfarenhetsspridning* 105
6.1 Inledning 105
6.2 Information 105
6.3 Utvärdering och erfarenhetsspridning 106
6.4 Kostnadseffekter 107

7 *Övriga frågor* 109
7.1 God man 109
7.2 Vem beslutar om egendom skall tas emot 110
7.3 Avstående av arv 111
7.4 Skattefrågor 116

8 *Island* 119

9 *Specialmotivering* 121
9.1 Förslaget till lag (1900:000) om Allmänna arvsfonden . . . 121
9.2 Förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) 133
9.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt 133

Särskilt yttrande 135

BILAGOR

1 Allmänna arvsfondens bokslut 1991/92
2 Direktiven (Dir 1991:3)
3 Socialdepartementets redovisning av utdelat stöd under budgetåret 1991/92; fördelning enligt ändamål
4 Socialdepartementets redovisning av utdelat stöd under budgetåret 1991/92; fördelat på organisationer, föreningar, stiftelser
5 Socialdepartementets redovisning av utdelat stöd för projekt om FN:s barnkonvention
6 Socialdepartementets redovisning av fördelat stöd för insatser inom barnomsorgen i det mångkulturella samhället
7 Civildepartementets sammanställning över regeringens beslut om stöd ur Allmänna arvsfonden under budgetåret 1991/92 avseende fostran av ungdom
8 Barn- och ungdomsdelegationens sammanställning av beviljat stöd ur Allmänna arvsfonden under tiden 1 juli 1991 - 30 juni 1992

Sammanfattning

Bakgrund

Allmänna arvsfonden är en självständig och självägande förmögenhetsmassa vars ändamål är bestämt i lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden och som byggs upp med medel som enligt bl.a. ärvdabalken tillfaller fonden. Arvsfonden förvaltas av Kammarkollegiet som en särskild fond, skild från statskapitalet. Kollegiet bevakar fondens rätt till den egendom som tillfaller fonden bl.a. genom arv, gåva eller testamente. Fondens ändamål är att främja vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade. Utdelning av medel ur fonden beslutas huvudsakligen av regeringen efter ansökan hos Socialdepartementet. Viss medelsutdelning har regeringen delegerat till Barn- och ungdomsdelegationen under Civildepartementet som handlägger vissa ärenden som är att hänföra till fostran av ungdom. Regeringen har även delegerat rätten att dela ut fondmedel för projektverksamhet till bl.a. Socialdepartementet, Socialstyrelsen, Statens handikappråd och Statens ungdomsråd.

Under senare år har det årligen delats ut drygt 150 miljoner kronor. Fondens medel har huvudsakligen använts för stöd till frivilliga och ideella insatser. Stöd har lämnats till nyskapande och utvecklande projekt inom verksamheter som främjar vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade. Stöd har också lämnats till vissa kostnader med anknytning till ungdomsverksamhet och handikapporganisationernas fritids- och rekreaktionsanläggningar, inventarier samt vissa utbildnings- och informationsaktiviteter. Mottagare av stöd är främst föreningar, stiftelser och organisationer som bedriver ideell verksamhet. Enligt praxis beviljas inte stöd till privatpersoner. Stöd beviljas kommuner och andra offentliga organ, om det inte åligger stat eller kommun att bekosta den åtgärd som stödet är avsett för. I viss utsträckning lämnas dock stöd även för sådan åtgärd, förutsatt att stödet utvecklar eller förnyar den offentliga verksamheten eller i anslutning till denna utvecklar frivilliga eller ideella insatser.

Arvsfondslagen reglerar bevakningen av att medel kommer in till fonden, fondförvaltningen och utdelningen av fondens medel. Sedan lagen trädde i kraft den 1 januari 1929 har den varit föremål för en översyn mellan åren 1964 och 1967. Översynen resulterade i att fondens ändamål år 1969 utvidgades till att omfatta omsorg om handikappade och att regeringen fick möjlighet att delegera rätten att besluta om stöd ur fonden till annan myndighet. Barn- och ungdomsdelegationen fördelar sedan år 1987 viss andel av fondens medel för att främja fostran av ungdom.

Under senare år har frågor om fondens ändamålsbestämmelse vid flera tillfällen varit föremål för riksdagsbehandling. Riksdagen har bl.a. avslagit motionsyrkanden om att utvidga fondens ändamål till att omfatta också äldre personer samt yrkanden om att fondmedel borde återföras till arvlåtarens kommun. Med hänvisning till bestämmelsen i lagen, att medel ur fonden inte får lämnas för åtgärder som det åligger stat eller kommun att bekosta, har socialutskottet (bet. 1989/90:SoU29) uttalat att det av regeringens redovisning för utdelning av fondmedel inte gått att helt klarlägga om utdelningen skett i överensstämmelse med ändamålsbestämmelsen. Utskottet har vidare uttalat att fondens medel huvudsakligen skall användas för stöd till frivilliga och ideella insatser. Vid riksmötet 1989/90 biföll riksdagen en hemställan av utskottet att en översyn borde göras av ändamålsbestämmelsen (rskr. 1989/90:318).

Uppdraget

Mot bakgrund av riksdagsbehandlingen har utredningen enligt sina direktiv haft i uppdrag att pröva om ändamålsbestämmelsen och tillämpningen av denna svarar mot såväl dagens situation som framtida behov hos olika målgrupper. Uppdraget i den delen har innefattat att utifrån rådande praxis pröva om lagstiftningen kan förtydligas och om medlens användningsområden kan få en tydligare struktur. Utredningen har också haft i uppdrag att se över beslutanderätten vid utdelning av stöd ur fonden och överväga om fler ärendegrupper än i dag kan delegeras från regeringen till lämplig myndighet. I uppdraget har även ingått att analysera behovet av att följa upp och sprida erfarenheter av de projekt som startas med stöd av arvsfondsmedel samt att överväga hur presumtiva sökanden bör informeras om Allmänna arvsfonden. Utredningen har i övrigt haft frihet att behandla även andra frågor om fondens verksamhet som föranletts av utredningsuppdraget.

Vårt arbete har lett fram till en helt ny arvsfondslag, som samtidigt arbetats om språkligt. Lagen inleds med bestämmelser som beskriver Allmänna arvsfondens egendom (1-4 §§) följda av bestämmelser om fondens ändamål (5 och 6 §§) och beslutanderätten om stöd ur fonden (7 §). Därefter följer bestämmelser om förfarandet vid ansökan, redovisning av mottagna medel och återbetalning av medel som betalats ut felaktigt eller på grund av oriktiga uppgifter (8-12 §§). Övriga avsnitt innehåller bestämmelser om fondens förvaltning (13-16 §§), god man (17-19 §§), försäljning av fondens egendom (20 §), arvsavstående (21-24 §§), överklagande (25 §) och regeringens redovisning till riksdagen för hur fondens medel fördelats (26 §).

Huvuddragen i våra förslag är följande.

Fondens ändamål

En översyn av Allmänna arvsfondens ändamålsbestämmelse har varit utredningens huvuduppgift. De målgrupper som i dag kan få stöd ur

fonden är barn, ungdomar och handikappade. Vår genomgång av situationen för dessa målgrupper visar att behovet av att utveckla och stödja insatser till förmån för dessa grupper alltjämt är stort. Även om mycket görs för dem inom den offentliga verksamheten kan deras behov inte tillgodoses fullt ut. Vår slutsats är att fondens ändamål också i fortsättningen bör omfatta endast målgrupperna barn, ungdomar och handikappade.

Vi föreslår att fonden får till ändamål att *utveckla och stödja verksamhet till förmån för barn, ungdomar och handikappade.* Fondmedlen skall användas i mottagarens verksamhet. Med verksamhet avses i detta sammanhang ideell och offentlig verksamhet. Ändamålsbestämmelsen anpassas därmed till gällande utdelningspraxis. Genom denna utformning ges de myndigheter som beslutar om stöd ur fonden möjlighet att följa samhällsutvecklingen och lämna stöd till projekt och utvecklingsområden som i dag inte kan förutses.

I en tilläggsbestämmelse begränsas fondmedlens användningsområde till i första hand ideell verksamhet. Om det finns särskilda skäl får dock stöd inom ramen för fondens ändamål lämnas till offentlig verksamhet. Bestämmelsen innebär såväl en inskränkning av nuvarande lagstiftning såvitt avser frivillig offentlig verksamhet som en jämkning av förbudet att stöd inte får lämnas till åtgärder som skall bekostas av stat eller kommun. Därmed jämställs all offentlig verksamhet. Exempel på ett särskilt skäl kan vara att ett kommunalt organ i samverkan med en ideell organisation vill förnya eller utveckla en kommunal verksamhet till förmån för någon av fondens målgrupper. I tilläggsbestämmelsen anges också att stöd inte får lämnas till privatpersoner, vilket är en utdelningsprincip som tillämpats under lång tid.

Beslutanderätten

Flertalet ärenden om stöd ur Allmänna arvsfonden bereds i dag inom Socialdepartementet och beslut fattas av regeringen. Civildepartementet ansvarar för ärenden rörande stöd ur fonden för främjande av fostran av ungdom. Regeringen har emellertid till Barn- och ungdomsdelegationen inom en viss ekonomisk ram delegerat rätten att besluta om stöd i ärenden som är att hänföra till fostran av ungdom. Är ett ärende av principiell vikt eller rör det stöd över 200 000 kronor, skall ärendet avgöras av regeringen. För vissa projekt har beslutanderätten delegerats till bl.a. Socialstyrelsen, Statens handikappråd och Statens ungdomsråd.

Vår analys av nuvarande ordning för beslut om stöd ur fonden har lett till slutsatsen att den övergripande beslutanderätten bör ligga kvar hos regeringen, som har god överblick över hela det fält inom vilket stöd kan komma i fråga. Däremot bör beslutanderätten i alla arvsfondsärenden som typiskt sett inte kräver regeringens medverkan delegeras till en annan myndighet. Vi föreslår sålunda att en arvsfondsdelegation inrättas som blir en ny myndighet knuten till regeringskansliet med Socialdepartementet som huvudman. Ansökningar om stöd ur fonden skall ställas till och beredas

inom delegationen. Inom de medelsramar som regeringen bestämmer skall delegationen enligt regeringens riktlinjer besluta om stöd ur fonden. Arvsfondsdelegationen bör kollektivt behandla vissa gemensamma frågor och principer som utveckling av praxis, redovisning för och granskning av hur medlen använts, informations- och uppföljningsrutiner samt interna rutiner. Delegationens beslut om stöd bör däremot fattas sektorsvis. Därför bör särskilda beslutsenheter för målgrupperna barn, ungdomar och handikappade inrättas inom delegationen. Den föreslagna ordningen medför organisatoriska fördelar och ökar förutsättningarna för enhetlig prövning av arvsfondsärendena. Regeringen kommer också att avlastas ett stort antal detaljärenden.

Ansökan, redovisning och återbetalningsskyldighet

I den nya lagen ges fasta regler för ansökningsförfarandet och mottagarnas redovisning av hur fondens medel använts. För bl.a. de fall mottagna medel inte använts för avsett ändamål eller erhållits på grund av oriktiga uppgifter föreslås att beslut skall kunna fattas om återbetalningsskyldighet. Om det föreligger särskilda skäl får dock skyldigheten att betala tillbaks medlen helt eller delvis efterskänkas.

Den myndighet som regeringen bestämmer föreslås få rätt att granska hur arvsfondsmedlen använts.

God man

När dödsfall inträffar och det inte finns någon annan arvinge än Allmänna arvsfonden, eller när fonden är universell testamentstagare skall god man i dag utses av en tingsrätt. Kammarkollegiet föreslås ta över uppgiften att utse god man.

Arvsavstående

I samband med att fonden avstår från arv som består av egendom av bl.a. kulturhistorisk betydelse, föreslår vi att fonden också skall kunna avstå ett belopp av det arv som tillfallit fonden att användas till sådana omedelbara åtgärder som är nödvändiga för att bevara egendomen. Det skall föreligga synnerliga skäl för att beloppet skall kunna avstås. Synnerliga skäl kan t.ex. vara att det saknas ekonomiska eller personella resurser hos en tänkbar förvaltare av egendomen att helt genom egna insatser bevara egendom som har stort kulturhistoriskt värde och som betyder mycket för den bygd där den finns. Exempel på omedelbara åtgärder för egendomens bevarande kan vara takläggning, flyttning av egendomen, konservering eller restaurering av egendomen. Kontantbelopp skall dock inte få avstås för egendomens fortlöpande underhåll och drift.

Den som vill att fonden skall avstå sin rätt till arv föreslås ge in ansökan till Kammarkollegiet i stället för som i dag till länsstyrelsen. Kammarkollegiet får uppdra åt länsstyrelsen att utreda frågan om

arvsavståendet. Ansökningstiden föreslås bli begränsad till tre år efter dödsfallet eller från det att arvet tillfallit fonden genom preskription.

Beslut om avstående av arv fattas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av Kammarkollegiet. Utan riksdagens tillstånd får i dag beslut inte fattas om att till någon avstå egendom till ett värde som överstiger 800 000 kronor. Vi föreslår att beslut om arvsavstående liksom nu bör fattas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Däremot anser vi att ett beslut om avstående av arv inte längre skall villkoras av ett tillstånd från riksdagen.

Det är, anser vi, inte rimligt att det vid arvsavstående av kulturhistoriskt värdefull egendom m.m. med eventuellt tillhörande kontantbelopp skall utgå arvsskatt till staten, varför vi föreslår att sådana förvärv inte skall belastas med arvsskatt.

Information, utvärdering och erfarenhetsspridning

Vi föreslår att man tar initiativ till en tydlig och målgruppsanpassad information om fonden. Vi anser vidare att medelsmottagarna i den mån det är möjligt, utvärderar sina insatser. Härigenom blir det möjligt att samordnat följa vad olika projekt får för effekter på kort eller lång sikt.

Den föreslagna arvsfondsdelegationen bör utveckla metoder för utvärdering och effektmätning utifrån övergripande mål och syften. Däremot anser vi att myndigheten inte skall ta på sig uppgiften att vara den som generellt följer upp och vidarebefordrar projektresultat och utvecklingsarbeten. Delegationen bör emellertid följa upp specialsatsningarnas resultat och effekter samt sprida erfarenheterna till dem som berörs.

Övriga frågor

Om ett testamente eller en gåva till förmån för fonden har förenats med villkor beslutar regeringen om egendomen skall tas emot. Vi föreslår att Kammarkollegiet i stället för regeringen bör pröva om egendomen skall tas emot.

Vi anser vidare att stödets skatterättsliga karaktär bör lagregleras och föreslår att stödet undantas från skatteplikt.

Regeringen har sedan några år tillbaka lämnat riksdagen en årlig redovisning för fördelningen av arvsfondsmedel. Härigenom har allmänheten fått tillgång till information om hur arvsfondens medel använts. Vi föreslår att regeringens redovisningsskyldighet gentemot riksdagen lagregleras.

Med hänsyn till arvsfondsärendenas karaktär har vi ansett att beslut som meddelas enligt lagen inte får överklagas.

Kostnadseffekter

Förslaget om inrättandet av en arvsfondsdelegation medför en minskning av arbetsbelastningen hos regeringen och Barn- och ungdomsdelegationen. Härigenom frigörs resurser som kan tas i anspråk för den föreslagna arvsfondsdelegationen. En samordning av handläggningen av sådana arvsfondsärenden som rör fördelning av stöd ur fonden m.m. till en myndighet sammantaget med ett reglerat ansökningsförfarande innebär i sig vissa effektivitetsvinster, vilket gör det möjligt att inom ramen för nuvarande resurser öka informations- och uppföljningsinsatserna.

Vårt förslag att Kammarkollegiet och inte regeringen skall pröva om egendom som är förenad med villkor skall tas emot samt att Kammarkollegiets beslut om arvsavstående inte längre skall kunna överklagas till regeringen medför att arbetsmängden i regeringskansliet minskar. Däremot ökar Kammarkollegiets arbetsuppgifter. Förslaget om att uppgiften att förordna god man för fonden flyttas från tingsrätterna till Kammarkollegiet innebär också en ökad arbetsbelastning för kollegiet. Förslagen torde dock inte kräva ökade resurser för kollegiets del.

Mot bakgrund av det anförda kan lagförslaget finansieras inom ramen för befintliga medel.

Författningsförslag

1 Förslag till Lag om Allmänna arvsfonden.

Härigenom föreskrivs följande

Allmänna arvsfondens egendom

1 §

Allmänna arvsfonden består av egendom som tillfallit fonden genom arv, gåva, testamente, förmånstagarförordnande i försäkringsavtal eller rättens förordnande.

Vad som sägs om egendom som har tillfallit fonden genom arv gäller också egendom som tillfallit fonden enligt 1 kap 11 § lagen (1937:81) om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo.

2 §

Av de medel som under ett räkenskapsår har tillfallit fonden skall en tiondel läggas till fonden vid årets utgång. Återstoden och årets avkastning skall vara tillgänglig för utdelning från och med nästföljande år, men får också läggas till fonden.

3 §

Om ett testamente eller en gåva till förmån för fonden har förenats med villkor, beslutar Kammarkollegiet om egendomen skall tas emot.

4 §

Testamente till någon annan än fonden får godkännas av Kammarkollegiet om det inte finns någon anledning till klander. Ett testamente, som kan antas vara ett riktigt uttryck för arvlåtarens yttersta vilja, får godkännas även om det finns anledning till klander.

Fondens ändamål

5 §

Allmänna arvsfonden har till ändamål att utveckla och stödja verksamhet till förmån för barn, ungdomar och handikappade.

6 §

För ändamål som anges i 5 § skall stöd lämnas till ideell verksamhet. Om det finns särskilda skäl får stöd lämnas även till offentlig verksamhet.

Stöd får inte lämnas till enskilda personer.

Utdelning ur fonden

7 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer beslutar om stöd ur fonden.

Ansökan, redovisning och återbetalningsskyldighet

8 §

Ansökan om stöd ur fonden görs skriftligen hos regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Ansökan skall innehålla de uppgifter som behövs för att bedöma sökandens förutsättningar att få stöd ur fonden.

Ansökan skall vara egenhändigt undertecknad av sökanden eller dennes ombud.

9 §

Den som tagit emot stöd ur fonden skall inom föreskriven tid skriftligen redovisa hur medlen använts.

Om redovisning inte kommer in, skall mottagaren av stödet delges ett föreläggande om att ge in en sådan. Föreläggandet skall innehålla en upplysning om att stödet skall betalas tillbaka enligt 10 § tredje stycket om föreläggandet inte följs.

10 §

Medel som inte förbrukats inom angiven tid eller för det ändamål som avsetts med ansökan skall betalas tillbaka.

Om någon lämnat oriktiga uppgifter eller på annat sätt förorsakat att stöd ur fonden lämnats felaktigt eller med för högt belopp och om han skäligen borde ha insett detta skall han betala tillbaka det som betalats ut för mycket.

Om den som tagit emot stöd inte följer ett föreläggande enligt 9 § andra stycket skall medlen betalas tillbaka.

Om det finns särskilda skäl får återbetalningsskyldigheten helt eller delvis efterskänkas.

11 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer prövar frågan om återbetalning av stöd ur fonden.

12 §

Den myndighet som regeringen bestämmer får granska hur stöd ur arvsfonden används.

Myndigheten har rätt att vid granskningen

1. på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för granskningen, och
2. få tillträde till områden och lokaler, dock inte bostäder eller andra privata utrymmen.

Granskningsmyndigheten får begära handräckning av kronofogdemyndigheten för att genomföra de åtgärder som avses i andra stycket 1-2.

Förvaltning

13 §

Allmänna arvsfondens egendom skall, utan sammanblandning med andra medel, förvaltas av Kammarkollegiet.

14 §

Allmänna arvsfondens rätt till egendom enligt 1 § bevakas av Kammarkollegiet.

Kollegiet för Allmänna arvsfondens talan i mål och ärenden som rör fonden.

15 §

Medel som tillfaller fonden skall överlämnas till Kammarkollegiet.

Redovisning, som efter utredning av ett dödsbo eller annars skall lämnas för förvaltning av egendom som tillkommer fonden, tas emot och granskas av kollegiet.

16 §

Kammarkollegiets kostnader för fondens förvaltning och kollegiets övriga uppgifter enligt denna lag skall betalas ur fonden med belopp som regeringen bestämmer.

God man

17 §

Om det då ett dödsfall inträffar inte finns någon annan arvinge än fonden eller om fonden är testamentstagare skall den som har boet i sin vård anmäla detta till Kammarkollegiet.

Kammarkollegiet skall förordna en god man att företräda fonden vid boutredningen.

Har egendom tillfallit fonden genom gåva skall en god man förordnas att ta hand om egendomen och sälja den.

God man behöver inte förordnas

1. om den avlidne var änka eller änkling och det finns släktingar efter den först avlidne maken, som har kvar någon rätt till arv vid efterlevande makens död,
2. om fonden uteslutits från arv genom testamente och det inte kan antas att det finns någon anledning till klander,
3. om boet har större skulder än tillgångar och det inte behövs en god man för att ta vård om egendomen, samt
4. om egendom som tillfallit fonden som legat eller gåva utgörs av pengar.

Kammarkollegiet skall övervaka att den gode mannen fullgör sina uppgifter.

Om den gode mannen inte är lämplig för uppdraget, skall Kammarkollegiet entlediga honom.

18 §

Om god man gäller vad som är föreskrivet om sysslomän i 18 kap. handelsbalken.

19 §

Om det i ett dödsbo finns egendom som förvaltas av god man enligt 11 kap. 3 § föräldrabalken och som tillfallit fonden, är den gode mannen skyldig att fullgöra sina uppgifter enligt 20 § första stycket.

Försäljning av fondens egendom

20 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer beslutar om försäljning av fast egendom eller tomträtt som har tillfallit fonden. Annan lös egendom än tomträtt skall den gode mannen sälja på offentlig auktion, om inte Kammarkollegiet medger annat. Fordringar får säljas endast om de inte kan drivas in.

För att driva in en fordran som har tillfallit fonden får den gode mannen väcka och föra talan utan medgivande av Kammarkollegiet.

Om särskilda föreskrifter har lämnats genom ett testamente, skall de tillämpas.

Arvsavstående

21 §

Arv eller försäkringsbelopp, som tillfallit fonden, får helt eller delvis avstås till någon annan, om det med hänsyn till uttalanden av arvlåtaren eller andra särskilda omständigheter kan anses stämma överens med arvlåtarens yttersta vilja. Även i annat fall får arv eller försäkringsbelopp avstås till arvlåtarens släkting eller annan person som stått arvlåtaren nära, om det kan anses skäligt.

22 §

Arv som utgörs av egendom, vilken är av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller från natur- eller kulturvårdssynpunkt, får avstås till juridisk person som har särskilda förutsättningar att ta hand om egendomen på lämpligt sätt.

Om det finns synnerliga skäl får ett belopp av det arv som tillfallit fonden samtidigt avstås till den som tar emot egendomen enligt första stycket för sådana omedelbara åtgärder som är nödvändiga för att bevara egendomen.

23 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer beslutar om avstående av arv eller försäkringsbelopp.

24 §

Om någon vill att arv eller försäkringsbelopp som tillfallit fonden skall avstås helt eller delvis, skall han ge in sin ansökan till Kammarkollegiet.

Kollegiet får uppdra åt länsstyrelsen i det län där den döde senast haft sitt hemvist att utreda frågan. Efter utredning skall länsstyrelsen skicka tillbaka handlingarna i ärendet till kollegiet tillsammans med eget yttrande. Om kollegiet inte får besluta i ärendet skall kollegiet sända in handlingarna till regeringen tillsammans med eget yttrande.

En ansökan skall göras senast tre år efter dödsfallet eller efter det att arvet genom preskription tillfallit fonden.

Om en ansökan kommit in för sent skall den avvisas.

Överklagande

25 §

Beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Redovisning till riksdagen

26 §

Regeringen skall varje budgetår före januari månads slut lämna en redovisning till riksdagen för hur medel från Allmänna arvsfonden fördelats under föregående räkenskapsår samt ange den kommande inriktningen av stödet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993. Genom lagen upphävs lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden.

Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om

1. beslut om stöd och arvsavstående som har meddelats före ikraftträdandet,
2. anmälan som gjorts till rätten enligt 7 § lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden före ikraftträdandet, samt
3. ansökan om arvsavstående som gjorts före ikraftträdandet.

2 Förslag till Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

Härigenom föreskrivs att 19 § kommunalskattelagen (1928:370) skall ha följande lydelse

19 §

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Till skattepliktig inkomst enligt denna lag räknas icke:	Till skattepliktig inkomst enligt denna lag räknas icke:
vad som vid bodelning tillfallit make eller sambo eller vad som förvärvats genom arv, testamente fördel av oskift bo eller gåva;	vad som vid bodelning tillfallit make eller sambo eller vad som förvärvats genom arv, testamente fördel av oskift bo eller gåva;
	medel som lämnats som stöd ur Allmänna arvsfonden;
vinst i svenskt lotteri eller vinst vid vinstdragning på här i riket utfärdade premieobligationer och ej heller sådan vinst i utländskt lotteri eller vid vinstdragning på utländska premieobligationer, som uppgår till högst 100 kronor;.....	vinst i svenskt lotteri eller vinst vid vinstdragning på här i riket utfärdade premieobligationer och ej heller sådan vinst i utländskt lotteri eller vid vinstdragning på utländska premieobligationer, som uppgår till högst 100 kronor;.....

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

3 Förslag till Lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt

Härigenom föreskrivs att 1 § andra stycket lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt skall ha följande lydelse

1 §

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Skatt till staten utgår enligt denna lag för egendom, som förvärvas genom arv eller testamente (arvsskatt) eller genom gåva (gåvoskatt).	Skatt till staten utgår enligt denna lag för egendom, som förvärvas genom arv eller testamente (arvsskatt) eller genom gåva (gåvoskatt).
För egendom, som förvärvas genom att arv avstås enligt 5 § lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden, utgår arvsskatt till staten som om förvärvet skett genom testamente efter den avlidne.	För egendom, som förvärvas genom att arv *eller försäkringsbelopp* avstås enligt *21 § lagen (1900:0000) om Allmänna arvsfonden*, utgår arvsskatt till staten som om förvärvet skett genom testamente efter den avlidne.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

1 Inledning

1.1 Allmänna arvsfonden

Bakgrund

Allmänna arvsfonden inrättades år 1928 i samband med att kusiner och avlägsnare släktingar genom lagen (1928:279) om arv uteslöts från arvsrätt. Därmed utvidgades det allmännas arvsrätt betydligt. I det förslag till lag om arv (SOU 1925:43) som Lagberedningen lämnade år 1925 förordades att den kvarlåtenskap som i framtiden skulle komma att flyta in till det allmänna borde tillfalla en särskild fond, Allmänna arvsfonden. Medlen skulle inte som danaarven flyta in bland statens övriga inkomster. (Om betydelsen av ordet danaarv; se avsnittet om Island.) Som motiv framhölls att en begränsning av arvsrätten inte borde ske i syfte att bereda staten inkomster för att täcka löpande utgifter. Fonden skulle främja syften som stod de ofta förekommande testamentsändamålen nära. Vidare skulle fondens uppgift vara att främja sådana allmännyttiga ändamål, som regelmässigt inte tillgodosågs genom anslag av allmänna medel utan på "den privata offervillighetens väg".

Lagberedningen föreslog att fondmedlen skulle stödja åtgärder till främjande av samhällets barnavård. Medlen ur fonden skulle i första hand tilldelas kommuner eller landsting, som ville inrätta barnhem för barns vård och fostran.

Lagberedningens förslag låg till grund för en proposition (prop. 1928:17) med förslag till bl.a. lag om arv och lag om allmänna arvsfonden. I fråga om fondens ändamål framhölls i propositionen bl.a. att behovet av att inrätta nya barnhem för i barnavårdslagen angivna ändamål inte var så stort som man tidigare haft anledning räkna med. Understöd ur fonden borde därför lämpligen kunna utgå till alla sådana åtgärder till barns och ungdoms välfärd som avsågs i barnavårdslagen. Man borde vidare kunna använda fondens medel till sådana åtgärder för främjande av barns och ungdoms fostran som inte föll under den sociala barnavården, exempelvis till utdelande av studiebidrag. Understöd skulle dock inte få lämnas för åtgärd, vars bekostande enligt lag ålåg stat eller kommun, vari inbegreps även landsting. I övrigt angavs inga riktlinjer för utdelning av bidrag ur fonden.

Vid riksdagsbehandlingen föreslog första lagutskottet en utvidgning av fondens ändamål. Fonden borde även bereda kroniskt sjuka och ålderssstigna en välbehövlig hjälp. Utskottet föreslog därför att fondens ändamål

borde utvidgas till att omfatta också detta ändamål. Utskottet var dock inte enigt. I en reservation yrkades bifall till propositionen i denna del. Vid behandling i riksdagen biföll båda kamrarna reservationen och fondens ändamål fastställdes till att avse främjande av barns och ungdoms vård och fostran. Denna ändamålsbestämmelse kom att gälla ända till år 1969, då riksdagen biföll en proposition (prop. 1969:83) om att bidrag från fonden skulle kunna utgå också till omsorg om handikappade.

Bakgrunden till att ändamålsbestämmelsen utvidgades var att det socialpolitiska reformarbetet under årens lopp medfört att stat och kommun tagit över viss verksamhet som ursprungligen finansierats med stöd ur Allmänna arvsfonden. Tyngdpunkten för bidragsverksamheten hade kommit att ligga vid inrättande av ungdomslokaler och barnstugor. Tillgången på arvsmedel hade ökat. Därför väcktes frågan om bidrag borde ges även till andra ändamål.

I december 1964 tillkallades en särskild utredare för att göra en översyn av lagen om allmänna arvsfonden. I direktiven till utredningen, som antog namnet Arvsfondsutredningen, ifrågasattes om inte behov av understöd ur fonden framkommit på även vissa andra områden inom socialvården. Arvsfondsutredningen föreslog i sitt betänkande (SOU 1967:2) bl.a. en utvidgning av arvsfondens ändamål till att omfatta - förutom vård och fostran av barn och ungdom - omsorg om åldringar och handikappade.

I den proposition (prop. 1969:83) som följde på Arvsfondsutredningens förslag ansåg departementschefen bl.a. att fondens bidragsändamål inte borde utvidgas i så stor omfattning som utredningen föreslagit. I första hand borde de handikappade uppmärksammas.

I propositionen föreslogs således att utvidgningen borde begränsas till att avse omsorg om handikappade. Med handikappade avsågs personer vilka på grund av lyte eller eljest bristande kropps- eller själskrafter hade mera betydande svårigheter med sin dagliga livsföring. Vidare framhölls, att det för handikappade syntes vara mest angeläget att främja anordningar som var ägnade att förhindra eller bryta deras isolering. Riksdagen godkände förslaget till ändring i arvsfondslagen. Ändringarna trädde i kraft den 1 juli 1969.

Allmänna arvsfondens egendom

Den grundläggande bestämmelsen om Allmänna arvsfondens rätt till arv finns nu i 5 kap. ärvdabalken. Av 1 § framgår att kvarlåtenskap, till vilken arvsberättigad fysisk person saknas, skall tillfalla Allmänna arvsfonden. Närmare bestämmelser om arvsfonden finns i lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden. Enligt arvsfondslagen skall den egendom som tillfaller fonden i arv eller genom gåva eller testamente utan sammanblandning med andra medel förvaltas av Kammarkollegiet som en särskild fond för främjande av vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade. Vidare tillfaller egendom som utlänning efterlämnar här i riket Allmänna arvsfonden om egendomen enligt lagen i det land han var medborgare i skulle tillfalla staten, kommun, allmän fond eller inrättning.

Egendom kan också tillfalla fonden genom förmånstagarförordnande i försäkringsavtal eller genom rättens förordnande i samband med likvidation av aktiebolag, bankaktiebolag, föreningsbanker och försäkringsrörelser.

En tiondel av de medel som under ett år flutit in till fonden skall läggas till fonden. Återstoden skall tillsammans med årets avkastning från och med nästföljande år vara tillgänglig för utdelning. Regeringen får, såvitt omständigheterna föranleder det, till fonden lägga medel som är tillgängliga för utdelning. Medel får också stå kvar för förräntning för att delas ut under kommande år.

Om ett testamente eller en gåva till förmån för fonden förenats med villkor, skall regeringen besluta om egendomen skall tas emot. Testamente till annan än fonden får godkännas av Kammarkollegiet om det inte finns någon anledning till klander. Testamente, som kan antas vara ett riktigt uttryck för arvlåtarens yttersta vilja, får godkännas även om anledning till klander föreligger.

Arvsfondens bokförda värde uppgick den 30 juni 1991 till ca 636 miljoner kronor och marknadsvärdet till ca 899 miljoner kronor. Under budgetåret 1990/91 kom det in drygt 134 miljoner kronor netto till arvsfonden. Det fanns under budgetåret 1991/92 ca 195 miljoner kronor att dela ut. Regeringen beslöt att av dessa medel dela ut 180 miljoner kronor under budgetåret 1991/92. Återstoden lades till fonden för att delas ut under kommande år.

Bokslut avseende budgetåret 1991/92 för Allmänna arvsfonden bifogas som *bilaga 1*.

Fondens ändamål och fondmedlens användningsområde

Enligt arvsfondslagens ändamålsbestämmelse skall fonden främja vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade. Enligt en föreskrift i 2 § arvsfondslagen får understöd inte lämnas för åtgärd, som det åligger stat eller kommun att bekosta.

Arvsfondslagens ändamålsbestämmelse ger således utrymme för en mycket vidsträckt medelsutdelning, som endast begränsas av föreskriften i 2 §. Enligt den praxis som utvecklats i anslutning till 2 § utgår inte stöd ur fonden till stat, landsting eller kommun för sådana åtgärder som det enligt lag åligger det allmänna att bekosta och som kan framtvingas genom besvär eller genom föreläggande av tillsynsmyndighet. Det förekommer emellertid att stöd lämnas till projekt, numera oftast föreningsdrivna, som innebär förnyelse eller utveckling av insatser inom det allmännas obligatoriska ansvarsområde.

Fondmedlens användningsområde har under årens lopp begränsats betydligt genom regeringens och sedermera även Barn- och ungdomsdelegationens fördelningspraxis. Fondens medel används i första hand för stöd till frivilliga och ideella insatser. Stöd utgår till nyskapande och/eller utvecklande projekt inom verksamheter som främjar vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade. Stöd lämnas också till

vissa utbildnings- och informationsaktiviteter. Vidare lämnas stöd till vissa kostnader med anknytning till lokaler för ungdomsverksamhet och till handikapporganisationernas fritids- och rekreationsanläggningar. Stöd lämnas också till vissa inventarier, såsom kontorsmöbler, kontorsutrustning och annan teknisk utrustning som underlättar för handikappade att delta i t.ex. handikapporganisationens arbete. Stödet har engångskaraktär.

Stöd ur Allmänna arvsfonden utgår enligt praxis inte till enskilda personer utan endast till vissa juridiska personer, t.ex. föreningar, stiftelser och frivilligorganisationer samt till statliga myndigheter, kommuner och landsting. Under de senaste åren är det de ideella föreningarna och organisationerna som dominerar bland medelsmottagarna.

I enlighet med riksdagens beslut skall regelbundet en samlad redovisning för hur Allmänna arvsfondens medel fördelas lämnas till riksdagen (bet. 1989/90:SoU3, rskr. 1989/90:14). Redovisningar avseende budgetåren 1988/89, 1989/90 och 1990/91 har lämnats till riksdagen åren 1990, 1991 och 1992 (skr. 1989/90:131, skr. 1990/91:137 och skr. 1991/92:136).

Beslut om stöd ur fonden

Stöd ur fonden ges dels inom ramen för särskilt riktade satsningar från regeringens sida, specialsatsningar, dels genom en löpande prövning av de ansökningar som kommer in till fonden.

Ansökningar som är att hänföra till vård av barn och ungdom, fostran av barn samt omsorg om handikappade bereds inom Socialdepartementet och samtliga beslut fattas av regeringen. Enligt departementsförordningen (1982:1177) ansvarar Civildepartementet från den 1 januari 1992 (SFS 1991:2008) för stöd ur Allmänna arvsfonden till främjande av fostran av ungdomar. Barn- och ungdomsdelegationen handlägger och fattar beslut i de ärenden som är att hänföra till fostran av ungdom (åldrarna 7-25 år). Enligt Barn- och ungdomsdelegationens direktiv (dir. 1992:15) bör delegationen vara ett rådgivande organ åt regeringen i frågor som rör unga människors uppväxtvillkor, stimulera till debatt och diskussioner om olika barn- och ungdomsfrågor bl.a. genom seminarier, konferenser, debattskrifter, arbetsgrupper och undersökningar samt fatta beslut i ärenden om stöd ur Allmänna arvsfonden för att främja "fostran av ungdom" enligt arvsfondslagen och förordningen (1987:324) om Barn- och ungdomsdelegationen. Om ärendet är av principiell betydelse eller annars av större vikt samt när delegationen anser att stöd i ärendet bör lämnas med mer än 200 000 kronor överlämnas ärendet till regeringen. Sådana ärenden bereds i Civildepartementet och beslut fattas av regeringen.

Ansökningar om stöd ur fonden remitteras mer eller mindre formbundet till olika myndigheter för yttrande.

I regeringskansliet (inkl. Barn- och ungdomsdelegationen) är uppskattningsvis åtta årsarbetskrafter sysselsatta med uppgifter som rör arvsfonden. Dessa bekostas av budgetmedel.

Redovisning och utvärdering av beviljat stöd

Varje mottagare av stöd ur Allmänna arvsfonden skall enligt beslut av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer inom en bestämd tid komma in med en redogörelse för eller utvärdering av den verksamhet som angivits i ansökan samt en ekonomisk redovisning av det beviljade beloppet. För flerårsprojekt skall i samband med ansökan för det följande året ges in en lägesrapport och en ekonomisk redovisning. Mottagare av större projektstöd skall göra mera ingående utvärderingar av effekterna av beviljat stöd. Särskilda satsningar blir vanligen föremål för mer omfattande samlade utvärderingar redan från starten.

En ny ambition inom Barn- och ungdomsdelegationen har varit att skapa en utåtriktad dokumentation, vilket under budgetåret 1990/91 skett kring ett par av de större projekten - den s.k. Kulturbudkavlen och Aktiviteter med ungdomar från Öst- och Centraleuropa. Under år 1991 har delegationen vidare presenterat en katalog kring miljöprojekt, en om båtar för ungdomsverksamhet och en katalog om kulturprojekt, vilka erhållit stöd ur fonden under perioden 1987-1991. Under våren 1992 har en katalog om inventarier och utrustning publicerats. En katalog över alla lokaler för ungdomsverksamhet, vilka sedan år 1987 erhållit stöd ur fonden, är under produktion.

Återbetalningsskyldighet

I beslut om stöd ur arvsfonden föreskrivs att belopp som inte förbrukas skall betalas tillbaka till Kammarkollegiet.

Om stöd beviljas avseende anläggningar m.m. får mottagaren av medlen förbinda sig att

a snarast och senast ett år efter det att stödet beviljats fullgöra det ändamål som avses med ansökan,

b inom tre månader efter det att ändamålet fullgjorts (t.ex. färdigställt byggnad) till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer sända in ett av vederbörande revisorer bestyrkt räkenskapssammandrag rörande de totala kostnaderna för det för stödet avsedda ändamålet,

c upplåta lokaler som anordnats med stödet även åt andra ungdoms- och handikapporganisationer i den mån detta kan ske utan att det väsentligen inkräktar på den egna verksamheten samt

d om någon av utfästelserna under a-c inte fullgörs eller om den verksamhet som avses med stödet upphör, flyttas eller undergår väsentlig förändring inom tio år efter det att stödet beviljades återbetala så stor del av stödet som regeringen bestämmer.

Viss tillsynsskyldighet åvilar länsstyrelsen.

Om stöd beviljats för båtar förbinder sig mottagaren av medlen att se till att båten och de ombordvarande vid färd är försedda med betryggande räddningsanordningar, att inte utan regeringens medgivande lägga ned eller väsentligen inskränka den verksamhet, för vilken båten är avsedd att

användas samt om någon av dessa utfästelser inte fullgörs att betala tillbaka stödet eller del därav till fonden.

Förvaltning

Allmänna arvsfonden förvaltas av Kammarkollegiet (fondbyrån) som en särskild fond, skild från statskapitalet. Kollegiet (arvsfondssektionen) företräder arvsfondens intressen, för talan och svarar i mål och ärenden som rör fonden och ser till att ett dödsbo vari fonden har del avvecklas på ett riktigt sätt. Kollegiet får vidare godkänna testamenten till förmån för annan än fonden samt för arvsfondens räkning under vissa förhållanden besluta om avstående från arv och om försäljning av fast egendom eller tomträtt som har tillfallit fonden.

Egendom som har tillfallit fonden anses närmast tillhöra staten (se SOU 1967:2 s 71, prop. 1969:83 s 49 och prop. 1990/91:132 s 4; jfr Gösta Walin, Kommentar till ärvdabalken del 1, tredje upplagan 1986, s 84). Men fondens egendom ingår, som tidigare nämnts, inte i den statliga budgeten. Allmänna arvsfonden är som särskilt rättssubjekt skattskyldig till statlig fastighetsskatt. Fonden har sitt säte i Stockholm och betraktas i skattehänseende som en stiftelse. Det finns särskilda bestämmelser om försäljning av fast egendom eller tomträtt som tillhör Allmänna arvsfonden. Lagfart meddelas arvsfonden och inte staten. I mål och ärenden som rör fonden intar den partsställning. Fonden har i arvs- och gåvoskattehänseende innefattats i begreppet staten och är som sådan befriad från skattskyldighet. Allmänna arvsfonden har också vid tillämpningen av lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt innefattats under begreppet staten och i följd därav ansetts vara befriad från skattskyldighet för statlig inkomstskatt.

Frågan hur stöd ur fonden skall betraktas skatterättsligt är inte reglerad, men kontrolluppgift lämnas inte och stödet anses inte vara skattepliktig inkomst.

Kammarkollegiet (fondbyrån) betalar ut beviljat stöd efter rekvisition från den som beviljats stödet. Belopp som inte rekvirerats inom viss tid återgår till fonden. Kollegiet (arvsfondssektionen) bevakar, som nämnts ovan, vidare arvsfondens rätt till egendom samt för arvsfondens talan i mål som rör fonden. Kollegiets kostnader för finansförvaltningen av fonden och avvecklingen av dödsbon m.m. betalas ur fonden. Kostnaderna för detta uppgick under budgetåret 1990/91 till drygt 1,9 miljoner kronor resp. 3,5 miljoner kronor. Kollegiets förvaltning av fonden granskas av Riksrevisionsverket.

Det kommer in mellan 1800 och 2000 ärenden per år till arvsfondssektionen. Antalet ärenden har varit ganska konstant under de senaste åren. I drygt hälften av ärendena begärs det att kollegiet skall godkänna ett testamente till förmån för någon annan än fonden. I 700-800 fall per år har dödsboets egendom tillfallit arvsfonden. Enligt vad utredningen erfarit har ärendena blivit mer komplicerade på senare år. Värdet av den arvfallna egendomen är större, vilket också innebär att kvarlåtenskapen är av mera

varierat slag. I ca 100 dödsbon per år ingår en eller flera fastigheter. Av dem är hälften jordbruksfastigheter. Det har också blivit allt vanligare att det bland tillgångarna ingår fritidsfastigheter i utlandet.

God man

Om det när ett dödsfall inträffar inte finns någon annan arvinge än Allmänna arvsfonden eller fonden är universell testamentstagare förordnar tingsrätten en god man att företräda fonden vid boutredningen. Den gode mannen står under Kammarkollegiets tillsyn och sköter det praktiska arbetet med dödsboet. När boutredningen är klar redovisar den gode mannen sin förvaltning till Kammarkollegiet och betalar återstående medel till fonden. Under budgetåret 1990/91 uppgick arvodena till de gode männen till ca 3,6 miljoner kronor. Domstolsutredningen har i sitt betänkande (SOU 1991:106) Domstolarna inför 2000-talet föreslagit att uppgiften att utse och entlediga god man för Allmänna arvsfonden flyttas från tingsrätterna till Kammarkollegiet.

Försäljning av fondens egendom

En strävan är att alla dödsbon skall avvecklas så snabbt som möjligt så att likvida medel kommer arvsfonden tillgodo och kan delas ut i enlighet med fondens ändamål. Reglerna om försäljning av egendom som tillfallit fonden finns i 8 § arvsfondslagen. Fr.o.m. den 1 juli 1991 beslutar Kammarkollegiet om försäljning av fast egendom som tillhör Allmänna arvsfonden, om egendomens värde är högst tio miljoner kronor och regeringen, om värdet är högre. Lös egendom skall i princip säljas på offentlig auktion.

Arvsavstående

I vissa fall får arv som arvsfonden fått avstås till någon annan. Det får ske om det med hänsyn till uttalanden av arvlåtaren eller andra särskilda omständigheter kan anses stämma överens med arvlåtarens yttersta vilja. Arv får också avstås till arvlåtarens släkting eller annan person som har stått arvlåtaren nära, om det kan anses skäligt. Vidare får arv som utgörs av egendom, vilken är av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller från natur- eller kulturvårdssynpunkt, avstås till juridisk person som har särskilda förutsättningar att ta hand om egendomen på ett lämpligt sätt. Däremot kan kontanta medel lagligen inte avstås för att t.ex. ställa i ordning eller bevara sådan egendom.

Beslut om avstående fattas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av kollegiet. I vissa fall krävs riksdagens tillstånd, nämligen om det rör avstående av egendom till ett värde som överstiger 800 000 kronor. Kammarkollegiet får besluta om avstående när värdet av den egendom ansökan avser enligt bouppteckningen inte överstiger 500 000 kronor. Om det i ett ärende om avstående av arv uppkommer fråga av särskild vikt från allmän synpunkt, skall kollegiet med eget

yttrande överlämna ärendet till regeringen för avgörande. Endast ett fåtal ärenden är sådana att de skall avgöras av regeringen. Under budgetåret 1990/91 har beslut fattats om avstående från arv till ett värde av sammanlagt omkring nio miljoner kronor.

Vill någon att arv som tillfallit fonden skall helt eller delvis avstås, skall han ge in sin ansökan till länsstyrelsen i det län där den döde senast haft sitt hemvist. Länsstyrelsen skall genast underrätta Kammarkollegiet om ansökningen samt, efter verkställd utredning, skicka in handlingarna i ärendet tillsammans med eget yttrande till kollegiet. Om kollegiet inte får besluta i ärendet skall kollegiet sända in handlingarna till regeringen tillsammans med eget yttrande.

Under de senaste åren har det till Kammarkollegiet varje år kommit in mellan 60 och 80 ansökningar om avstående av arv.

För egendom som avstås enligt arvsfondslagen utgår arvsskatt till staten som om förvärvet skett genom testamente efter den avlidne.

Överklagande

Beslut om fördelning av medel ur fonden får inte överklagas.

Kammarkollegiets beslut i frågor om avstående av egendom som tillfallit fonden får överklagas hos regeringen. I övrigt får kammarkollegiets beslut enligt arvsfondslagen inte överklagas.

1.2 Tidigare utredning

Som tidigare nämnts tillsattes år 1964 Arvsfondsutredningen för att göra en översyn av lagen om Allmänna arvsfonden. I betänkandet Allmänna arvsfonden (SOU 1967:2) föreslogs bl.a. att arvsfondens ändamål skulle utvidgas till att omfatta, förutom vård och fostran av barn och ungdom, omsorger om åldringar och handikappade. I den proposition (prop 1969:83), som grundar sig på utredningen, uttalade departementschefen bl.a. följande (s 43 och 44).

> Utredningens förslag tillgodoser de krav som enligt vad jag nyss anförde bör ställas i fråga om ändamålet för verksamheten, och det är väl förenligt med de tankegångar som kom till uttryck i samband med arvsfondens tillkomst. Från dessa synpunkter finns därför inte anledning till erinran mot förslaget. Ett genomförande av detta skulle emellertid innebära en ganska kraftig utvidgning av de grupper som skall kunna få bidrag ur fonden. Som jag nyss framhöll kommer även i fortsättningen att föreligga stort behov av stöd till barn- och ungdomsändamål. Det är angeläget att undvika en splittring av verksamheten som kan minska möjligheterna att göra effektiva insatser på något område. Jag anser därför att fondens bidragsändamål inte bör utvidgas i så stor omfattning som utredningen föreslagit. Av de grupper som omfattas av utredningsförslaget synes i första hand de handikappade böra uppmärksammas. Visserligen har det allmännas insatser inom handikappvården ökat kraftigt under senare år. Det finns dock åtskilliga behov som inte tillgodoses genom understöd från det allmännas sida. Både utredningen

och remissinstanserna har pekat på många sådana behov, särskilt inom ramen för allmän service, rekreaktion och fritidssysselsättning. Åtgärder på dessa områden kan vara av stor betydelse för att bryta de handikappades isolering genom att ge dem tillfälle till samvaro med andra och till gemensamma sysselsättningar såsom hobbyverksamhet, gymnastikövningar etc. samt möjliggöra miljöbyte. Anordningar för handikappade kräver emellertid ofta kostsamma investeringar. Bidrag ur allmänna arvsfonden skulle här kunna fylla en väsentlig uppgift. Även för de gamlas del föreligger behov av lokaler där de kan samlas för gemensam verksamhet. Ofta torde emellertid befintliga lokaler kunna användas för sådant ändamål. Bl.a. kan lokaler som har inrättats med stöd från arvsfonden också utnyttjas som samlingslokaler för gamla och i den mån detta inte inkräktar på den verksamhet lokalerna i första hand är avsedda för.

De nu redovisade övervägandena har lett mig till slutsatsen att arvsfondens ändamål alltjämt bör omfatta vård och fostran av barn och ungdom samt att utvidgningen bör begränsas till att avse omsorger om handikappade. I enlighet med vad utredningen har anfört bör som handikappade betraktas personer vilka på grund av lyte eller eljest bristande kropps- och själskrafter har mera betydande svårigheter i sin dagliga livsföring. Jag vill också i likhet med utredningen förorda att åldersgränsen för dem som skall betraktas som ungdom höjs från 21 år till 25 år.

Departementschefen uttalade härefter att liksom hittills bidrag från fonden inte skall lämnas för åtgärd som det åligger stat och kommun att bekosta.

Enligt direktiven skulle Arvsfondsutredningen också pröva formerna för ärendenas handläggning och överväga möjligheterna att delegera beslutanderätten. Utredningen ansåg att ordningen att det är regeringen som beslutar om bidrag ur arvsfonden borde bibehållas men att regeringen i vissa ärenden borde få möjlighet att delegera beslutanderätten till underordnad myndighet.

I denna fråga uttalade departementschefen följande (prop. 1969:83 s. 45).

För egen del anser jag det vara betydelsefullt att bidragsgivningen ligger i händerna på ett organ som har god överblick över hela det fält inom vilket bidrag kan komma i fråga och därigenom får möjlighet att väga olika behov mot varandra och mot tillgängliga resurser. Detta talar för att beslutanderätten borde ligga kvar hos Kungl. Maj:t. Det sagda utesluter emellertid inte att bidragsgivningen i vissa fall delegeras till underordnad myndighet. Jag anser att möjlighet därtill bör införas. Sålunda bör delegation kunna komma ifråga i vissa klart avgränsade typer av ärenden, där en fast praxis för bidragsgivningen har utbildats hos Kungl.Maj:t --- I samband med delegation bör de allmänna principerna för bidragsgivningen anges, och vidare bör vederbörande myndighet få en bestämd ram att hålla sig inom.

Första lagutskottet (bet. 1909:1LU37) fann inte anledning till erinran mot de i propositionen framlagda ändringsförslagen. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets hemställan (rskr. 1969:238).

1.3 Riksdagens behandling av frågor rörande Allmänna arvsfonden

Ändamålsbestämmelsen

Frågan om Allmänna arvsfondens ändamålsbestämmelse har efter utvidgningen av ändamålsbestämmelsen år 1969 vid flera tillfällen varit föremål för riksdagsbehandling (se bl.a. bet. 1981/82:SoU8, bet. 1985/86:SoU3 och 11, bet. 1986/87:SoU18 samt bet. 1989/90:SoU29). Riksdagen har därvid avvisat motionsförslag om att fondens ändamål skulle utvidgas till att avse även insatser för de äldre. I socialutskottets betänkande (bet. 1988/89:SoU6) inskärpte utskottet att fondens medel endast får användas för ändamål som främjar vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade. Uttalandet gjordes med anledning av att regeringen i propositionen (prop. 1987/88:176) om äldreomsorgen inför 90-talet aviserat att 10 miljoner kronor årligen under två år skulle avsättas från Allmänna arvsfonden för förnyelsearbete syftande till utveckling av anhörigvård.

Socialutskottet behandlade hösten 1989 en motion om Allmänna arvsfonden. I motionen riktades kritik mot regeringens sätt att i vissa fall tillämpa arvsfondens ändamålsbestämmelse. Med anledning av motionen hemställde utskottet att riksdagen skulle ge regeringen tillkänna att en samlad redovisning av hur Allmänna arvsfondens medel används regelbundet bör lämnas till riksdagen (bet. 1989/90:SoU4, rskr. 1989/90:14). I utskottets betänkande redovisades bakgrunden till Allmänna arvsfondens tillkomst och fondens nuvarande ändamålsbestämmelse samt översiktligt hur fondens medel använts. Utskottet betonade att stöd inte skall beviljas för åtgärder som det åligger stat och kommun att bekosta och att arvsfondens medel huvudsakligen skall användas för stöd till frivilliga och ideella insatser. Riksdagen biföll vad utskottet hemställt.

Regeringen har, såsom tidigare nämnts, genom en skrivelse (skr. 1989/90:131) till riksdagen överlämnat redovisning för fördelningen av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåren 1988/89. Redovisningen, som upprättats inom Socialdepartementet och Barn- och ungdomsdelegationen, innehåller en detaljerad sammanställning över alla bifallsbeslut under budgetåret. I skrivelsen redovisas också uppgifter om Allmänna arvsfondens förvaltning m.m. I några riksdagsmotioner, som behandlades i anslutning till skrivelsen, ifrågasattes om regeringen i vissa fall tillämpat fondens ändamålsbestämmelse på det i lagen avsedda sättet. Socialutskottet (bet. 1989/90:SoU29) ansåg att regeringen gett ändamålsbestämmelsen en vid tolkning och att det av det redovisade materialet inte gått att helt klarlägga om utdelningen av medel till stat och kommun skett i överensstämmelse med ändamålsbestämmelsen. Utskottet hänvisade till sina tidigare uttalanden om att stöd inte skall beviljas för åtgärder som det åligger stat och kommun att bekosta och att fondens medel huvudsakligen skall användas för stöd till frivilliga och ideella insatser. Utskottet

instämde i motionärernas krav på att en översyn bör göras av arvsfondens ändamålsbestämmelse och hemställde att riksdagen skulle ge regeringen tillkänna vad utskottet anfört angående översyn av ändamålsbestämmelsen m.m. Riksdagen biföll vad utskottet hemställt (rskr. 1989/90:318).

Regeringen har vidare genom en skrivelse (skr. 1990/91:137) till riksdagen överlämnat en analytisk redogörelse för fördelningen av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåret 1989/90. Även denna redovisning har upprättats inom Socialdepartementet och Barn- och ungdomsdelegationen. I skrivelsen har även den kommande inriktningen av stödet redovisats. Regeringen har härvid framhållit att en av Allmänna arvsfondens fördelar är att den ger möjlighet att snabbt och okonventionellt pröva nya verksamhetsformer som kan förbättra situationen för barn, ungdomar och handikappade. Utöver vissa angivna områden bör, enligt regeringen, medlen vara fria för att kunna stödja projekt och utvecklingsområden som i dag inte kan förutses.

I motion (mot. 1990/91:SoU65), som i socialutskottet behandlades i samband med skrivelsen efterlyste motionärerna bl.a. en tydlig redovisning för vilka organisationer som fått sina ansökningar bifallna och hur stora summorna för respektive organisation och projekt varit.

Utskottet anförde i betänkande (bet. 1991/92:SoU13) med anledning av nämnda motion att riksdagen borde ge regeringen till känna att regeringens redovisning i fortsättningen bör innehålla såväl en analytisk redogörelse för medelstilldelningen som en detaljerad sammanställning över beviljade ansökningar samt att den kommande inriktningen av stödet också bör redovisas. För att kunna ta ställning till om Allmänna arvsfondens medel utdelas i överensstämmelse med ändamålsbestämmelsen behöver riksdagen, enligt utskottets mening, utöver en analytisk redogörelse för medelsfördelningen även en sådan detaljerad sammanställning av alla bifallsbeslut som lämnades för budgetåret 1988/89. Riksdagen biföll vad utskottet hemställt (rskr. 1991/92:60).

Regeringen har i skrivelse (skr. 1991/92:136) i april 1992 till riksdagen överlämnat en redovisning för fördelningen av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåret 1990/91. I enlighet med gjorda riksdagsuttalanden består redovisningen av bl.a. en analytisk redogörelse för medelsfördelningen och en sammanställning över projekt och mottagare som beviljats stöd ur fonden. Vidare anges den kommande inriktningen för stöd ur arvsfonden. Socialutskottet har den 22 oktober 1992 hänvisat till att 1991 års arvsfondsutredning förväntas komma med ett betänkande under hösten 1992 och hemställt att riksdagen beslutar att regeringens skrivelse inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd (bet. 1992/93:-SoU3).

Beslutanderätt

Frågan om vem som skall besluta om understöd ur Allmänna arvsfonden har behandlats bl.a. i socialutskottets betänkanden (bet. 1989/90:SoU3 och bet. 1989/90:SoU29). I motioner har föreslagits att beslut rörande stöd ur

fonden i stället för av regeringen skall fattas av en oberoende styrelse med parlamentarisk förankring. Utskottet har inte varit berett att ställa sig bakom motionärernas krav. Utskottet har dock med hänvisning till tidigare uttalanden erinrat om betydelsen av att minska antalet detaljärenden i regeringen och departementen och att detta synsätt givetvis gör sig gällande även beträffande regeringens befattning med ärenden om bidrag ur Allmänna arvsfonden. Utskottet fann skäl att peka på den möjlighet till delegering av beslutanderätten som finns enligt 2 § arvsfondslagen. Med hänvisning till det anförda avstyrkte utskottet motionsyrkandet. Riksdagen följde utskottsförslaget.

I det tidigare nämnda betänkandet (bet. 1991/92:SoU13) har utskottet avstyrkt en motion om bl.a. ökat regionalt inflytande på medelstilldelningen. Riksdagen biföll vad utskottet hemställt (rskr. 1991/92:60). Riksdagen har tidigare (bet. 1989/90:SoU29, rskr. 1989/90:318) avslagit motionsyrkanden om att medel borde överföras till arvlåtarens kommun och att handläggningen av ansökningar om och beviljande av medel ur Allmänna arvsfonden borde ligga på resp. kommuns kommunstyrelse.

Granskning av handläggning och utdelningspraxis

Riksdagens revisorer påbörjade under år 1989 en granskning av handläggningen inom Socialdepartementet och Barn- och ungdomsdelegationen av ärenden rörande Allmänna arvsfonden, bl.a. avseende redovisning. Med hänsyn till den översyn av Allmänna arvsfondens ändamålsbestämmelse m.m. som regeringen beslutat om och tillsättandet av 1991 års arvsfondsutredning har riksdagens revisorer genom beslut den 21 februari 1991 i promemoria 1990/91:5 funnit att det inte fanns skäl att de gjorde någon ytterligare granskning av Allmänna arvsfonden.

Konstitutionsutskottet har granskat regeringens utdelningspraxis med anledning av en anmälan om att understöd lämnats ur fonden för åtgärder vars bekostande åligger stat eller kommun. Utskottets överväganden redovisas i ett betänkande (bet. 1989/90:KU30). Med hänvisning till socialutskottets då pågående beredning av skrivelsen om en förbättrad redovisning av utdelningar ur Allmänna arvsfonden och till den granskning av handläggningen inom Socialdepartementet av ärenden rörande arvsfonden som riksdagens revisorer påbörjat under år 1989 avstod konstitutionsutskottet från att avge något särskilt uttalande.

Arvsavstående

Lagutskottet har i ett betänkande (bet. 1991/92:LU35) bl.a. behandlat en riksdagsmotion om avstående av arv som tillfallit Allmänna arvsfonden. I motionen (mot. 1991/92:L404) anförs att de institutioner som allmänt sett kan anses vara lämpliga att ta hand om egendom som avstått från bl.a. kulturhistorisk synpunkt i regel inte har haft ekonomiska resurser för att sköta iordningställandet. De har därför samtidigt begärt ett kontant bidrag ur fondmedlen för att kunna ta emot egendomen och ställa den i ordning.

För att intentionerna bakom den av riksdagen år 1981 beslutade utvidgningen av möjligheterna till avstående av egendom skall kunna förverkligas är det enligt motionärerna nödvändigt att arvsfondslagen erbjuder även en möjlighet att kunna avstå kontanta medel till juridiska personer i här avsedda fall. En sådan möjlighet bör omgärdas av vissa begränsningar. T.ex. bör kontanterna inte få användas till underhåll och drift.

Utskottet har i denna fråga bl.a. anfört att arvsfondslagen bör ändras så att en möjlighet ges till avstående från inte bara kulturhistoriskt m.m. intressant egendom utan även medel för egendomens upprustande och bevarande. Utskottet har emellertid inte ansett sig berett att ta ställning till frågan om vilka närmare förutsättningar som bör gälla för att arvsfondens medel skall få avstås. Enligt utskottets mening torde övervägandena lämpligen kunna ske i samband med det utredningsarbete som bedrivs av 1991 års arvsfondsutredning. Lagutskottet hemställde att riksdagen med anledning av motionen (mot. 1991/92:L404) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört. Riksdagen biföll vad utskottet hemställt (rskr. 1991/92:270).

I samma betänkande har lagutskottet avstyrkt motionsyrkande om att Allmänna arvsfondens medel skall avsättas för eller tillfalla verksamheter i den kommun där arvlåtaren var mantalsskriven.

Med anledning av regeringens skrivelse (skr. 1991/92:136) Redovisning för fördelning av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåret 1990/91 har i motion till riksdagen (mot. 1992/93:So30) yrkats att arvsfonden bör avskaffas och att den arvsfallna egendomen i stället bör tillfalla den kommun där den döde var bosatt. Socialutskottet har i sitt betänkande den 22 oktober 1992 (bet. 1992/93:SoU3) ansett att 1991 års arvsfondsutrednings arbete bör avvaktas och hemställt att riksdagen avslår motionen.

1.4 Direktiven

1.4.1 Utredningsuppdraget

Direktiven (dir. 1991:3, *bilaga 2*) framgår av vad statsrådet Bengt Lindqvist anförde vid regeringssammanträde den 24 januari 1991. I samband därmed bemyndigades det statsråd som har till uppgift att föredra ärenden som rör Allmänna arvsfonden att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att se över Allmänna arvsfondens ändamålsbestämmelse m.m.

De frågor som tas upp i direktiven rör i huvudsak Allmänna arvsfondens ändamålsbestämmelse och dess tillämpning samt beslutanderätten vid utdelning av stöd ur fonden. Vissa andra frågor med anknytning till fonden bör samtidigt övervägas, bl.a. frågan om uppföljning av verksamhet som startats med stöd ur Allmänna arvsfonden.

Under de år som gått sedan Allmänna arvsfonden tillkom har ändamålsbestämmelsen varit föremål för översyn och därefter riksdagsbehandling

vid flera tillfällen. Flera riksdagsmotioner har gällt en utvidgning av fondens ändamål till att omfatta även äldre personer. Riksdagen har avslagit dessa motionsyrkanden. Som motiv till avslagen har angetts att behovet på barn- och ungdomsområdet alltjämt är stort och att det därför ansetts angeläget att inte minska utrymmet för stöd till detta område samt att fonden inte heller borde splittras på fler ändamål. Vidare har hänvisats till den skyldighet att ge god omsorg om äldre som enligt socialtjänsten åvilar kommunerna samt till att bidrag till äldres rekreationsresor under vissa förhållanden kan inrymmas under rätten till bistånd enligt 6 § socialtjänstlagen (1980:620). Ungdomskommittén (C 1989:48) har i sitt betänkande (SOU 1990:42) om internationellt ungdomsutbyte föreslagit att stöd ur Allmänna arvsfonden borde kunna utgå "till att starta pilot- och/ eller försöksprojekt i syfte att stimulera utbytesprogram samt försöka hitta nya vägar för att nå ut med information till alla ungdomar". En huvuduppgift för utredaren har varit att, i linje med vad riksdagen tillkännagivit, pröva om gällande ändamålsbestämmelse och tillämpningen av denna svarar såväl mot dagens situation som framtida behov hos olika målgrupper.

Enligt den praxis som utvecklats i anslutning till 2 § arvsfondslagen beviljas inte stat eller kommun stöd för sådana åtgärder som det enligt lag eller författning åligger staten eller kommunerna att bekosta. Praxis innebär också att det för att stöd skall beviljas i allmänhet krävs att det rör sig om förnyelse och utveckling. Stöd lämnas inte till enskilda. Vidare ges inte heller stöd till utlandsresor eller till verksamhet som bedrivs utomlands.

Bl.a. mot bakgrund av svårigheterna att i vissa fall mer i detalj bestämma omfattningen av det kommunala ansvaret för socialtjänsten och hälso- och sjukvården kan det ibland uppkomma gränsdragningsproblem vid uttolkningen av "...åtgärd, vars bekostande åligger stat eller kommun". Det framhålls i direktiven att vid en alltför snäv tillämpning av 2 § arvsfondslagen kan ett av arvsfondens främsta syften - att stimulera till utveckling och prövning av nya idéer - motverkas. En annan central uppgift för utredaren har därför varit att pröva hur arvsfondslagen och tillämpningen av denna motsvarar dagens behov och framtida behov av utveckling av verksamheter för berörda målgrupper. I direktiven har utredaren fått i uppdrag att redovisa förslag grundade på dessa ställningstaganden. Utredaren har också fått i uppdrag att utifrån rådande praxis pröva om lagstiftningen kan förtydligas och se över om medlens användningsområden kan få en tydligare struktur.

En annan uppgift har varit att göra en analys och en bedömning av de innehållsmässiga och administrativa effekterna av den delegering som hittills förekommit. Utredningen har i detta sammanhang haft att mot bakgrund av strävandena att begränsa antalet förvaltningsärenden hos regeringen överväga möjligheterna att delegera även andra grupper av arvsfondsärenden från regeringen till lämplig myndighet.

Genom stöd ur Allmänna arvsfonden har många förnyelse- och utvecklingsprojekt kunnat initieras och genomföras. I många fall har

härigenom helt nya verksamheter kommit i gång, vilket inneburit väsentliga förbättringar för barn, ungdomar och handikappade. I direktiven framhålls att det är önskvärt att de erfarenheter som görs i arvsfondsprojekt kan tas till vara på ett systematiskt sätt. Mot denna bakgrund har utredningen haft att analysera behovet av uppföljning och erfarenhetsspridning samt föreslå åtgärder för att tillgodose dessa behov. En annan fråga som omfattats av direktiven gäller information om Allmänna arvsfonden till allmänheten.

Den allmänna inriktningen är att bidragsanordningar som bygger på en prövning av ansökningar från föreningar och organisationer m.fl. och som har betydelse för en vidare krets av tänkbara sökande bör författningsregleras. En uppgift har mot denna bakgrund varit att bedöma behovet av att i särskild förordning reglera frågor som gäller stöd ur fonden. Utredaren har slutligen enligt direktiven varit fri att behandla även andra frågor rörande arvsfondens verksamhet som föranleds av utredningsarbetet.

De allmänna direktiv (dir. 1984:5) som utfärdats till samtliga kommittéer och utredare angående utredningsförslagens inriktning gäller också denna utrednings arbete. Dessa innebär bl.a. att alla förslag som läggs fram skall kostnadsberäknas och att de skall kunna genomföras med minskade eller oförändrade resurser.

1.4.2 Utredningsarbetet

Utredningen började sitt arbete under sommaren 1991. Det inledande skedet ägnades huvudsakligen åt att gå igenom motiven till arvsfondslagen, riksdagens behandling av frågor rörande Allmänna arvsfonden samt genomgång av beslut rörande regeringens fördelning av medel från Allmänna arvsfonden.

Vid studiebesök på Socialdepartementet och Barn- och ungdomsdelegationen har utredningen fått information om myndigheternas handläggning av arvsfondsärenden. Upplysningar av betydelse för arbetet har vidare erhållits vid studiebesök på Kammarkollegiet. Synpunkter på handläggningen av arvsfondsärenden, regeringens utdelningspraxis samt information om hur medel ur arvsfonden använts har utredningen erhållit vid besök hos Socialstyrelsen, Handikappförbundens Centralkommitté, De Handikappades Riksförbund och Röda Korset. Vidare har kanslichefen vid Statens ungdomsråd informerat om ungdomsrådets handläggning av arvsfondsärenden och rådets syn på rådande utdelningsförfarande och praxis.

Utredaren har vid ett privat besök i Reykjavik informerat sig om hur Islands arvsfond fungerar.

2 Arvsfondsmedlens fördelning budgetåret 1991/92

2.1 Inledning

Stöd ur fonden lämnas, som tidigare nämnts, dels inom ramen för särskilt riktade insatser som beslutats av regeringen och dels genom en löpande prövning av de ansökningar som kommer in till Socialdepartementet eller Barn- och ungdomsdelegationen.

Från och med budgetåret 1989/90 har regeringen reserverat 25 procent av de medel ur fonden som är disponibla för utdelning att användas för stöd till främjande av fostran av ungdom. Dessa medel har t.o.m. budgetåret 1990/91 ställts till Barn- och ungdomsdelegationens förfogande utan särskilda riktlinjer utöver de som följer av lagstiftning och praxis, varpå delegationen själv haft att fatta beslut om fördelning. Som inledningsvis nämnts ansvarar sedan den 1 januari 1992 Civildepartementet för stöd ur Allmänna arvsfonden till främjande av fostran av ungdom och Socialdepartementet för övriga ärenden rörande fonden. Barn- och ungdomsdelegationen handlägger inom en viss ekonomisk ram emellertid fortfarande de löpande ärendena rörande fostran av ungdom, men skall lämna över till regeringen att fatta beslut om ärendet är av principiell betydelse och när delegationen anser att stöd i ärendet bör lämnas med mer än 200 000 kronor. Däremot är det numera regeringen och inte längre Barn- och ungdomsdelegationen som inom ungdomsområdet fattar beslut om sammanhållna insatser inom särskilda områden, s.k. specialsatsningar.

I det här avsnittet redovisas hur medlen ur Allmänna arvsfonden fördelats under budgetåret 1991/92. Redovisningen grundar sig på uppgifter från Socialdepartementet, Civildepartementet och Barn- och ungdomsdelegationen.

Regeringens övergripande fördelning

Regeringen beslutade att 180 miljoner kronor skulle fördelas budgetåret 1991/92. Av dessa medel avsattes 25 procent, eller knappt 45 miljoner kronor, till främjande av fostran av ungdom. Med ungdom avses i detta sammanhang åldersgruppen 7-25 år. Resterande 75 procent användes till främjande av vård och fostran av barn, vård av ungdom samt omsorg om handikappade.

Socialdepartementets handläggning

Under budgetåret har det kommit in 1 759 ansökningar och förfrågningar om stöd ur fonden till Socialdepartementet. Regeringen har inom Socialdepartementets ansvarsområde bifallit 276 ansökningar med ett sammanlagt belopp om 120 miljoner kronor. Vidare har 215 ansökningar överlämnats till Barn- och ungdomsdelegationen och 5 ansökningar till Aidsdelegationen.

Av de ansökningar som kommit in till Socialdepartementet har regeringen avslagit 815 ansökningar från enskilda personer och 249 andra ansökningar. Dessa andra ansökningar har rört driftstöd till föreningar, reguljär lägerverksamhet, gruppresor inom och utom landet samt lokal utvecklingsverksamhet som redan finns som reguljär verksamhet på andra orter.

2.2 Vård av barn och ungdom samt fostran av barn

Totalt har stöd ur Allmänna arvsfonden utgått med ca 37 miljoner kronor genom 49 beslut om projektstöd till utveckling av vård och fostran av barn samt vård av ungdom (se *bilagorna 3 och 4*).

Därutöver finns på handikappområdet minst ett 30-tal projekt som direkt handlar om barn och/eller ungdomar med skilda slag av funktionshinder. Ett flertal av dessa projekt omnämns i avsnittet Omsorg om handikappade.

Information om FN:s barnkonvention

Med stöd ur Allmänna arvsfonden genomför regeringen en riktad satsning på information om FN:s barnkonvention. Förenta Nationernas generalförsamling antog den 20 november 1989 en konvention om barnets rättigheter. Enligt konventionens artikel 42 åtar sig konventionsstaterna att genom lämpliga och aktiva åtgärder göra konventionens bestämmelser och principer allmänt kända bland såväl vuxna som barn.

Budgetåret 1991/92 var det tredje året av satsningen på stöd till frivilligorganisationerna som genom projektverksamhet sprider information om konventionen. Regeringen hade då avsatt 25,5 miljoner kronor av de planerade 30 miljonerna. Beslut om resterande 4,5 miljoner kronor har fattats under budgetåret 1992/93.

En utvärdering av effekterna av den samlade satsningen pågår. Projekten redovisas i *bilaga 5*.

Insatser inom barnomsorgen i det mångkulturella samhället

Regeringen har under en treårsperiod ställt 5 miljoner kronor till förfogande för insatser inom det mångkulturella samhället. Syftet är att ge barnomsorgspersonal som arbetar med invandrar- och flyktingbarn kunskaper, stöd och handledning. Under budgetåret 1991/92 har 2,8 miljoner kronor fördelats till sju projekt. Projekten redovisas i *bilaga 6.*

Barn och kultur i ett mångkulturellt perspektiv

Stöd till utveckling av kulturverksamhet för barn har utgått till 11 projekt med sammanlagt ca 3 miljoner kronor. Stödet har främst gått till kommuner som i nära samarbete med frivilligorganisationer utvecklar Barnkulturcentra. Olika lösningar och arbetssätt prövas i olika typer av bostadsområden och kommundelar.

Därutöver har stöd utgått till ideella föreningar för Bildskola, Barnakademi, Barn och sameslöjd m.m.

Barns utomhusaktiviteter

För att öka natur- och miljömedvetande i barnomsorgen och bidra till en naturmedveten generation har projektstöd utgått till Friluftsfrämjandet. Multiversitetet ek. för. i Stockholm har med stöd från Allmänna arvsfonden i projektet Vattenlek skapat en vattenskulptur för barn. Syftet är bl.a. att genom pedagogisk lek utveckla barns känsla för miljön och det naturliga kretsloppet. Via kurser för barnomsorgspersonal sprids kunskap om metoden.

Barn som far illa och deras föräldrar

Barn far illa på många olika sätt - misshandel, incest, alkoholmissbruk, svår flyktingbakgrund etc. Såväl de som deras föräldrar behöver stöd. Med medel ur Allmänna arvsfonden kan frivilliga resurser sättas in för olika slag av stödverksamhet.

Så har exempelvis BRIS - Barnens rätt i samhället - fått stöd dels för fortsättningen av projektet Barns rätt till hjälp - våga berätta, dels till en videofilm i anslutning till detta projekt. Rädda Barnen har fått stöd för dels det andra året av projektet "Anonyma föräldrar", ett projekt om föräldrautveckling till stöd för dem som har svårt att klara föräldrarollen, men som inte vågar vända sig till någon myndighet, dels ett projekt om psykosocialt/-terapeutiskt behandlingsarbete med flyktingbarn och deras familjer.

Kvinnojouren Blåklockan i Gävle driver stödverksamhet för mammor vars barn utsatts för incest för att de i sin tur ska kunna fungera som stöd för sina barn. I projektet "Barn är också människor" genomför Stadsmissionen i Linköping ett förebyggande arbete bland barn till missbrukande

föräldrar. Stadsdelsnämnden Högsbo i Göteborg har fått stöd för barnprojektet "Att vara barn till en alkoholist".

Föräldraföreningen Plötslig Spädbarnsdöd vill via en dokumentärfilm sprida information om hur omvärlden kan hjälpa och hur syskonens reaktioner kan bemötas när man i en familj drabbas av plötslig spädbarnsdöd. Landstinget Blekinge, Barn- och ungdomskliniken utvecklar tillsammans med Rädda Barnens lokalavdelning och socialförvaltningen en behandlingsenhet för att förebygga tidiga relationsstörningar i spädbarnsfamiljer.

Ungdomar med särskilda behov

Familjehemmens Riksförbund har fått stöd ur Allmänna arvsfonden för att bygga upp nätverksprojektet Barn och ungdomar från familjevården. Under tre år skall nya former prövas för att ta tillvara omhändertagna barns och ungdomars egna kunskaper och erfarenheter av familjevården.

Stiftelsen Hassela Utbildningsenhet har fått stöd för att utvärdera och informera om en utvecklad utbildningslinje med produktionsträning och social träning för ungdomar med studie- och arbetssvårigheter och sociala problem. Stiftelsen Kvinnoforum har fått stöd för förebyggande arbete bland unga kvinnor. Olika utbildningar och utbildningsmaterial skall tas fram för att användas i skilda sammanhang, t.ex. i föreningsliv och socialtjänst, i syfte att stärka unga flickors självkänsla.

Stöd från Allmänna arvsfonden har också utgått som delfinansiering av projekt som ligger under Barn- och ungdomsdelegationen, t.ex. projekt för en rökfri generation och för ungdomar med missbruksproblem.

2.3 Fostran av ungdom

2.3.1 Regeringens fördelning

Regeringen har under budgetåret 1991/92 beslutat om stöd ur Allmänna arvsfonden för att främja fostran av ungdom med ett belopp om 44 808 000 kronor. Knappt 39 miljoner kronor har efter delegation inom angivna ramar och riktlinjer fördelats av andra myndigheter och knappt 6 miljoner kronor har fördelats av regeringen. Fördelningen framgår av *bilaga 7*.

Lokaler för ungdomsverksamhet

Regeringen har under våren 1992 beslutat om stöd ur Allmänna arvsfonden till olika typer av lokaler för ungdomsverksamhet. Stöd har främst beviljats till ungdomslokaler inom idrottsrörelsen, de fria trossamfunden och scoutrörelsen.

Regeringen har vidare delegerat till Samarbetsnämnden för statsbidrag att fördela fyra miljoner kronor i stöd till ungdomslokaler i 75 olika

församlingar. Två miljoner kronor har ställts till Sveriges Riksidrottsförbunds disposition att fördelas främst till klubbstugor i 40 idrottsföreningar. Stöd till scoutlokaler har under våren 1992 getts med drygt en miljon kronor.

Demokrati-satsningen

Totalt fem miljoner kronor har ställts till Statens ungdomsråds förfogande för den s.k. demokrati-satsningen. Medlen skall användas för stöd till projekt som syftar till att direkt öka ungdomars delaktighet och inflytande inom olika samhällsområden. Beloppet avser det första året av en beräknad tvåårig projekttid.

Stödet har koncentrerats till ett mindre antal kommuner som är beredda att pröva nya besluts- och verksamhetsformer inom flera områden. Utvalda kommuner är Gällivare, Krokom, Sollefteå, Leksand, Gävle, Östhammar, Eskilstuna, Motala och Jönköping samt Göteborg med elva förortskommuner.

Försöksverksamheten avser delaktighet såväl i den kommunala planeringen som i den direkta verksamheten t.ex. skolan och fritidsverksamheten. Olika former av självstyrelse samt kooperativa lösningar prövas. Satsningen kommer att redovisas särskilt av Statens ungdomsråd under budgetåret 1992/93.

Övrigt

I februari 1992 beslutade regeringen om stöd med 1,2 miljoner kronor till sex projekt mot främlingsfientlighet bland ungdomar. Samtidigt delegerades till Barn- och ungdomsdelegationen att under våren och hösten 1992 fördela fyra miljoner kronor i stöd till projekt mot främlingsfientlighet.

Härutöver har regeringen delegerat till Barn- och ungdomsdelegationen att fördela dels upp till 15 miljoner kronor i stöd till löpande ärenden och dels olika belopp till ytterligare s.k. specialsatsningar. Dessa framgår av en sammanställning i *bilaga 8*, samt av redovisning nedan.

Vidare har regeringen uppdragit åt arbetsgruppen för samordning av insatser för utsatta ungdomar (Plus-gruppen), som har ställning av myndighet inom regeringskansliet, att fördela medel inom det s.k. Plusprojektet.

Därutöver har regeringen under våren 1992 beviljat Föreningen Youth Conference stöd med 700 000 kronor för förberedelser inför en bred europeisk ungdomskonferens i Stockholm under augusti 1992. Konferensen tillkom på initiativ av ungdomsorganisationerna och genomfördes av och för ungdomar mellan 15 och 26 år. Mer än 1 000 ungdomar (organiserade och icke-organiserade) från hela Europa deltog i arrangemanget som innehöll en rad aktuella teman som miljö, mänskliga rättigheter och det framtida Europa.

2.3.2 Barn- och ungdomsdelegationens fördelning

Under budgetåret 1991/92 har 955 ansökningar och förfrågningar om stöd ur fonden behandlats. Av dessa har 241 bifallits, 408 avslagits och 306 blivit föremål för annan åtgärd, exempelvis besvarats med brev eller överlämnats till annan myndighet. Avslagsbesluten har rört huvudsakligen ansökningar om stöd till enskilda, gruppresor, konferenser, reguljär lägerverksamhet samt inköp av kapitalvaror - oftast datorer. Antalet ansökningar har ökat markant under våren 1992.

En beskrivning av Barn- och ungdomsdelegationens fördelning av stöd kompliceras av att delegationens roll och beslutsbefogenheter ändrats från hösten 1991 till våren 1992. Besluten om stöd ur fonden präglades under hösten 1991 i hög grad av att medel för löpande ärenden även fördelades inom ramen för självständigt beslutade specialsatsningar. Således förekommer i denna redovisning specialsatsningar vilka ej har tillkommit på uppdrag av regeringen, utan på delegationens eget initiativ.

Under budgetåret 1991/92 har delegationen fördelat 20 905 000 kronor. Härutöver har under hösten 1991 sammanlagt 4 206 000 kronor förts från delegationen till Plusgruppen. Fördelningen av beviljade medel framgår av en sammanställning i *bilaga 8*.

Lokaler, träffpunkter och båtar

Hösten 1991 har Barn- och ungdomsdelegationen fördelat visst stöd till lokaler för ungdomsverksamhet. Inriktningen på stödet har varit att utveckla nya mötesplatser och träffpunkter för ungdomar. Ofta har det gällt att använda en befintlig lokal på ett nytt sätt och utifrån en ny verksamhet, vanligen utformad av ungdomarna själva. Åtta föreningar, däribland Stiftelsen Katrineholms-magasinet, Ungdomsföreningen Lungan i Kopparberg, Föreningen Barnens scen i Malmö, Marknadsföreningen i Hässleholm samt två scoutkårer beviljades stöd med sammanlagt 1 705 000 kronor.

Ansvaret för denna typ av stöd har vintern 1991/92 förts över till Statens ungdomsråd som, efter regeringsbeslut i juni 1991, förfogar över tio miljoner kronor ur Allmänna arvsfonden till en särskild s.k. träff-punkts-satsning. Fram till den 30 juni 1992 har Statens ungdomsråd fördelat 5,9 miljoner av detta stöd.

Under budgetåret har delegationen beviljat stöd till båtar med 325 000 kronor till sådana nyskapande och utvecklande projekt där båten varit en förutsättning för verksamheten.

Sedan hösten 1991 beviljar Barn- och ungdomsdelegationen inte längre stöd till inventarier och båtar, annat än när verksamheten i övrigt motiverar det.

Kulturbudkavlen

Genom Barn- och ungdomsdelegationens specialsatsning Kulturbudkavlen har stöd lämnats till olika typer av kulturprojekt där ungdomars egen skaparkraft satts i centrum. De flesta projekten har byggt på ett samarbete mellan professionella kulturarbetare och ungdomar. Syftet har varit att stärka den sociala och kulturella identiteten hos de ungdomar som behöver detta.

Satsningen startade den 1 juli 1989 och pågick t.o.m. den 30 juni 1992. Under 1991/92 beviljades stöd till ett drygt tjugotal projekt med sammanlagt 4 324 000 kronor. Erfarenheterna från Kulturbudkavlen kommer att redovisas i en särskild utvärdering.

Dansbudkavlen

Dansbudkavlen är en specialsatsning av samma typ som Kulturbudkavlen, vilken syftat till att i samarbete med professionella dansare och koreografer stimulera ungdomars aktiva intresse för olika dansarter. Under hösten 1991 har stöd beviljats till fem projekt med sammanlagt 1 265 000 kronor.

Aktiviteter med ungdomar från Öst- och Centraleuropa

Under 1991/92 har delegationens särskilda satsning på stöd till aktiviteter med ungdomar från Öst- och Centraleuropa avslutats. Stöd har under detta år beviljats med sammanlagt 705 000 kronor till tolv olika svenska organisationer, som bjudit in ungdomar från främst Sveriges närområde, dvs. de baltiska länderna och Polen, men även från Ungern, Tjeckoslovakisk och f.d. Sovjetunionen, till olika aktiviteter för att gemensamt lära sig hur man kan arbeta med demokratiskt föreningsliv och miljöfrågor.

Ung konsument

På regeringens uppdrag har delegationen, i samverkan med Konsumentverket, fördelat stöd till projekt som syftar till att öka ungdomars engagemang, kunskaper och medvetenhet i deras roll som konsumenter. Under 1991/92 har tio projekt beviljats stöd med sammanlagt 1 642 000 kronor. Stöd till denna typ av projekt beräknas utgå under ytterligare två år.

Insatser mot våldsskildringar

På regeringens uppdrag har delegationen i samverkan med Rådet mot skadliga våldsskildringar, fördelat stöd till projekt vilka syftar till att motverka skadliga effekter av våldsskildringar. Syftet har varit att stimulera till insatser som bidrar till att utbudet av skadliga våldsskildringar följs, beskrivs och diskuteras. Under 1991/92 har 21 projekt beviljats stöd med sammanlagt två miljoner kronor.

Ung på landet

På regeringens uppdrag har delegationen i samverkan med Glesbygdsmyndigheten fördelat stöd till projekt för ungdomar i glesbygd. Inriktningen på projekten skall vara att skapa attraktiva miljöer för ungdomar på landsbygden och att stärka deras delaktighet i samhällsutvecklingen. Ungdomars egna aktiviteter, behov och idéer har utgjort en viktig utgångspunkt i projekten. Flickornas situation i glesbygden har särskilt uppmärksammats. Under 1991/92 har 21 projekt beviljats stöd med sammanlagt 1 300 000 kronor.

EG-information

På regeringens uppdrag har delegationen fördelat stöd till projekt som syftar till att nå ut med information om EG och stimulera till en bredare debatt i denna fråga bland ungdomar. Stödet har gått till ungdomars egna organisationer och särskild prioritet har getts till projekt som syftar till att utveckla och initiera mer icke-traditionella sätt att nå ungdomar med information om EG. Delegationen har därvid bedömt det som angeläget att nå nya ungdomsgrupper, exempelvis de som normalt inte nås av allmänt material genom främst skolan.

Under 1991/92 har 14 olika föreningar och organisationer beviljats stöd med sammanlagt 755 000 kronor. Bland projekten finns en "multimediaverkstad", riktad information till handikappade ungdomar respektive invandrarungdomar samt samarbetsprojekt mellan organisationer som har olika åsikter i frågan om svenskt medlemskap i EG. Satsningen beräknas avslutas hösten 1992.

Insatser mot främlingsfientlighet

På regeringens uppdrag har delegationen fördelat stöd till insatser som syftar till att motverka främlingsfientlighet bland ungdomar. Stöd har getts främst till föreningar inom barn- och ungdomsorganisationerna för projekt som har till syfte att i nya former sprida kunskap som motverkar främlingsfientligt. Projekt i skolan, initierade av eleverna, har prioriterats.

Under våren 1992 har 65 olika projekt beviljats stöd med sammanlagt 1,5 miljoner kronor. Därutöver har delegationen disponerat 400 000 kronor för informationsinsatser i första hand riktade till skolan.

Insatser mot läktarvåld

På regeringens uppdrag har delegationen, efter förslag från en intern arbetsgrupp inom regeringskansliet, fördelat stöd till projekt i anslutning till fotbolls-EM. Syftet har varit att engagera föreningar och fotbollssupportrar i olika aktiviteter för att förebygga våld och vandalisering i samband med fotbolls-EM, och i sin förlängning också andra idrottsevenemang. Under våren 1992 har sammanlagt 950 000 kronor fördelats till

olika projekt på de fyra EM-orterna Stockholm/Solna, Göteborg, Malmö och Norrköping.

Föreningarnas insatser har varit av skiftande omfattning och karaktär. Det mest uppmärksammade har varit ett arrangemang på Gärdet i Stockholm med stiftelsen Fryshuset och supporterklubbarna till AIK (Black army), Djurgården (Blue saints) och Hammarby (Bajen fans) som ansvariga.

Övriga projekt

Övriga projekt som erhållit stöd är bl.a. olika typer av drogförebyggande och brottsförebyggande projekt. Dessutom har stöd gått till vissa kultur- och teaterprojekt (utöver Kulturbudkavlen) samt miljöprojekt.

2.3.3 Plusgruppens fördelning

På regeringens uppdrag har Plus-gruppen, som är en arbetsgrupp knuten till Civildepartementet, fördelat stöd inom ramen för Projektet för Lokal Utveckling genom Samverkan (Plus). I gruppen sitter representanter för Civildepartementet, Socialdepartementet, Socialstyrelsen, Rikspolisstyrelsen, Statens ungdomsråd, Kommunförbundet samt några oberoende forskare.

Plus-projekten är en treårig satsning på allmänt förebyggande och individinriktade insatser för ungdomar i storstäderna Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping och Sundsvall. Flera av de medverkande bostadsområdena är eftersatta och har en svår social problematik - inte minst bland ungdomar.

Syftet med insatserna är dels att stimulera till nya idéer för att förebygga problem, dels att stödja enskilda ungdomar som är på väg att hamna snett. Projekten förutsätter ett omfattande lokalt samarbete över förvaltningsgränserna samt mellan förvaltningar och fristående föreningar. Som grund för varje lokalt Plus-projekt ligger någon form av gemensam plan som dessa intressenter samlats kring.

Under budgetåret 1991/92 har sammanlagt 3 703 700 kronor fördelats till verksamhet inom 29 föreningar. Stöd har lämnats till åtta av tolv berörda bostadsområden. Plus-projekten är föremål för en omfattande utvärdering, vilken kommer att sammanfattas under hösten 1994.

2.4 Omsorg om handikappade

När det gäller omsorg om handikappade har utvecklingsverksamhet i syfte att öka oberoende, självständighet och delaktighet för människor med funktionshinder samt försöksverksamhet för att öka möjligheterna för personer med funktionshinder att delta i olika fritids- och kulturaktiviteter prioriterats liksom informationsinsatser som ökar medvetenhet och kunskap om handikappades villkor.

Ökat självbestämmande och oberoende för personer med handikapp

Med stöd ur Allmänna arvsfonden har under de senaste åren flera viktiga projekt startats för att uppnå ökat självbestämmande och oberoende för personer med handikapp. Under budgetåret 1991/92 har 18 projekt beviljats stöd för detta ändamål med sammanlagt 8,9 miljoner kronor.

Exempelvis har Handikappförbundens Centralkommitté (HCK) startat ett projekt kring behovet av juriststöd för funktionshindrade. De Handikappades Riksförbund (DHR) driver projektet "Makt och inflytande i service och tillgänglighetsfrågor för att skapa jämlika levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättningar".

Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB) har startat dels försöksverksamhet med etablering av sektioner för utvecklingsstörda som en väg till ökat inflytande och delaktighet, dels projektet "Aktionsgrupper för omsorgskvalitet".

FUB driver också projektet Personlig assistans medan DHR prövar brukarkooperativ med garantiperson. Stöd har lämnats till Göteborgskooperativet för Independet Living. Handikappinstitutet utvecklar i projektform informationsmetoder som skall förbättra brukarens inflytande vid beslut om hjälpmedel. Hjärt- och Lungsjukas Riksförbund har fått stöd för ett projekt för att förbättra inflytandet för medlemmarna inom olika samhällsområden, främst hälso- och sjukvården.

Ett arbetskooperativ kan vara en väg att stärka den enskildes inflytande samtidigt som en meningsfull sysselsättning kan erbjudas. Detta prövas för psykiskt sjuka av Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH), Riksförbundet av Intresseföreningar för schizofreni (RIKS-IFS), Humana (intresseföreningen för stöd till patienter och klienter i Farsta-Vantörs psykiaktriska sektorsområde), Folkuniversitetet, Kursverksamheten vid Göteborgs universitet m.fl.

Datateknik och handikapp "Ett självständigt och oberoende liv genom ny teknik"

Teknik och handikapp är ett angeläget område där en riktad satsning görs. I september 1991 beslutades om stöd ur Allmänna arvsfonden till nio datateknikprojekt med ett sammanlagt belopp om 16,2 miljoner kronor. Stödet avsåg följande projekt: Databas för nyhetsförmedling via Föreningen Sveriges Dövblinda, Datorstöd för synskadade i hemmet och Lässervice via telefax till synskadade med Synskadades Riksförbund som huvudman, Ny teknik som begåvningsstöd för vuxna förståndshandikappade i hemmet och vid dagcenter via FUB.

Handikappinstitutet har fått stöd för att tillsammans med Neurologiskt Handikappades Riksförbund och De Handikappades Riksförbund bedriva projektet Datorstöd i hemmet för rörelsehindrade. Handikappinstitutet har också beviljats stöd dels för samordning, informationsutbyte och utveckling av regionala centra för datorbaserade hjälpmedel, dels för projektet Dataverksamhet för handikappade barn (ett sätt att göra det möjligt för

svårt handikappade barn att via dator leka med dockor och bilar och bygga med klossar m.m.).

Medel har även avsatts för att Handikappinstitutet skulle kunna fördela stöd till främst handikapporganisationerna för försöksverksamhet inom området datateknik och handikapp. Institutet har också beviljats stöd för projektet Systemutveckling av datorstöd i hemmet för olika handikappgrupper.

Eftersom de senare projekten rör så många olika handikappgrupper har uppgiften att samordna satsningen lagts på Handikappinstitutet.

Ytterligare projekt har under budgetåret 1991/92 fått stöd inom detta område. Totalt beviljades 13 projekt ca 19 miljoner kronor. Avsikten är att under ytterligare två år avsätta 20 miljoner kronor per år för datateknikprojekt.

Fritid/kultur och handikapp

Sammanlagt 9,8 miljoner kronor har utgått till 20 projekt som rör utvecklingsarbete inom området fritid och kultur för personer med handikapp. Statens Handikappråd har beviljas stöd för att dels samordna denna verksamhet, dels fördela medel till projekt inom området. Rådet skall särskilt bevaka att sådan verksamhet anpassas så att kvinnor med handikapp ges större möjlighet att delta i aktiviteterna.

Utveckling och spridning av kunskap om olika handikapp

Ökade kunskaper om olika former av handikapp är en viktig förutsättning för att villkoren för handikappade skall kunna förbättras. 18 projekt som syftar till att samla, dokumentera, utveckla och sprida kunskap har fått stöd med sammanlagt 9,3 miljoner kronor.

Exempelvis har RSMH fått medel till att utreda frågan om ett forsknings- och utbildningscenter. Stiftelsen Bräcke Diakonigård i Göteborg driver en försöksverksamhet med kunskapscentrum för rörelsehindrade. HCK har fått stöd till en förstudie om inrättande av handikapprörelsens utredningsinstitut. HCK Blekinge driver ett projekt om brukaren som kunskapsbärare och idégivare i samhällets rehabiliteringsarbete.

FUB genomför projekt via Stiftelsen ALA för att utveckla kunskap exempelvis om psykoterarpi för vuxna personer med utvecklingsstörning och om hur unga utvecklingsstörda kan förbereda sig inför vuxenlivet genom korttidsboende. Svenska Diabetesförbundet (SD) vill genom en undersökning av vissa handikappgruppers levnadsförhållanden förbättra kunskapen om diabetiker med handikapp. Riksförbundet Cystisk Fibros (RfCF) gör en kartläggning av vården i Sverige för barn, ungdomar och vuxna med cystisk fibros.

För att sprida kunskap om barn och ungdomar med flera handikapp som försvårar kommunikation har projektstöd utgått till Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB). Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU) genomför en utredning för att

förbättra stödet till MBD-(minimal brain dysfunction) barn och deras familjer. Universitetet i Linköping i samarbete med Föreningen för Läs- och Skrivsvårigheter i Östergötland och Norrköpings kommun har beviljats stöd för att bygga upp en form av resurscenter för barn med läs- och skrivsvårigheter. Synskadades Riksförbund (SRF) driver projektet "Tidig upptäckt av synfel hos små barn".

Stöd har också utgått till Göteborgs sjukvårdsstyrelse för projektet Ågrenska Hälsocentret för barn. Där vill man bl.a. bygga upp kontaktnät för små handikappgrupper. Träffar mellan barnen och deras föräldrar möjliggör att viktiga erfarenheter kan förmedlas och bli ett direkt stöd för berörda individer. Samtidigt kan värdefull kunskap dokumenteras, analyseras och spridas till andra berörda parter i samhället.

Information och utbildning om olika handikapp

Många av de projekt som under senare år beviljats stöd ur Allmänna arvsfonden syftar till att öka medvetenheten kring handikapp genom information och utbildning. Under budgetåret 1991/92 har ca 55 projekt varit direkt inriktade på detta och fått stöd med drygt 16 miljoner kronor. Även i projekt med annan huvudinriktning, t.ex. datateknik eller kultur, ingår ofta moment av information och/eller utbildning.

Information och utbildning är viktiga redskap i handikappolitiken. Denna typ av projekt vänder sig till olika mottagare och aktörer: allmänheten, politiker, personalgrupper inom socialtjänst, hälso- och sjukvård, skola och övriga samhällssektorer men också till de handikappade själva och deras anhöriga. Syftet är i första hand att förmedla kunskap, lära ut metoder och arbetssätt, ge tips och råd etc. Men därutöver finns det övergripande målet att förändra attityderna till människor med handikapp, att bekämpa fördomar och därigenom ge förutsättningar för ett självständigt, meningsfullt och rikt liv på den funktionshindrade individens egna villkor.

HCK, DHR, FUB driver med stöd av Allmänna arvsfonden olika informationsprojekt, t.ex. om handikapprörelsen och EG samt en kampanj för kontaktpersoner inom omsorgen.

Olika medicinska handikapp uppmärksammas genom stöd till utbildning och information. Exempelvis Uppföljningskurs "Stomivård i hemmet" via Svenskt förbund för stomiopererade (ILCO), Medicinsk utbildningsdag via Riksförbundet Cystisk Fibros (RfCF), Kosthandledning och informatörsutbildning via Svenska Celiakiförbundet (SCF), Konferens för kuratorer inom njursjukvården och Informationsprojekt om organdonation via Riksförbundet för Njursjuka (RNj).

Talhandikappades Förening i Uppsala har fått stöd för att genomföra regionala konferenser om taltjänst, Afasiförbundet i Sverige för en konferens om afasi och Dövblind- vuxendövtolkföreningen (dvtf) för seminarium med tema Tolkens yrkesansvar.

Information och utbildning om och för barn och ungdomar med handikapp är ett annat angeläget område som under budgetåret 1991/92

fått stöd genom allmänna arvsfonden: Riksförbundet för Sexuell Upplysning (RFSU) satsar på en bok om sex, kroppsuppfattning och jagutveckling hos barn med handikapp, Unga Hörselskadade ger ut en bok om unga hörselskadade personers egna erfarenheter från skolan och val efter skolan, RSMH ger också ut en bok om psykiskt handikappade ungdomar.

Patientföreningen för Anorexia och Bulimia Nervosa i Göteborg tar fram en informationsvideo, RBU producerar ett informationsmaterial och detsamma gör Föräldraföreningen för hjärtsjuka barn och ungdomar.

Rekreations- och fritidsanläggningar

Enligt nuvarande praxis för stöd ur Allmänna arvsfonden intas en restriktiv hållning vad gäller skilda slag av investeringsstöd. Dock kan sådant stöd utgå till handikapporganisationernas och föreningarnas egna rekreations- och fritidsanläggningar. Under budgetåret 1991/92 beviljades sex handikappföreningar och stiftelser stöd med sammanlagt ca 1,7 miljoner kronor som bidrag till kostnader för om-, ny- och tillbyggnad samt inventarier vid deras rekreations- och fritidsanläggningar.

Utrustning till handikapporganisationernas kanslier

För att göra det möjligt för personer med handikapp att arbeta vid handikappföreningarnas egna kanslier krävs bl.a. modern och lätthanterlig administrativ utrustning. Stöd har utgått till 13 handikappföreningar och stiftelser med sammanlagt ca 2 miljoner kronor.

3 Arvsfondens ändamål och medlens användningsområde

I detta kapitel föreslår vi att Allmänna arvsfonden skall ha till ändamål att utveckla och stödja verksamhet till förmån för barn, ungdomar och handikappade. För detta ändamål skall stöd lämnas till ideell verksamhet. Om det finns särskilda skäl får stöd även lämnas till offentlig verksamhet. Stöd får inte lämnas till enskilda personer.

3.1 Inledning

Fonden skall främja vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade

Den grundläggande bestämmelsen om arvsfondens ändamål finns i 1 § arvsfondslagen som bl.a. stadgar att Allmänna arvsfonden skall främja vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade. Bestämmelsen är allmänt avfattad, vilket möjliggjort för regeringen att anpassa fondmedlens användningsområde efter samhällsutvecklingen. Det har setts som beslutandemyndigheternas uppgift att inom ramen för fondens ändamål närmare bestämma fondmedlens användningsområde. Ändamålsbestämmelsen ger således utrymme för en mycket vidsträckt medelsutdelning, som endast begränsas av föreskriften att stöd inte får lämnas för åtgärd, vars bekostande åligger stat eller kommun. Vid lagens tillkomst avsågs med inskränkningen närmast den i den då nyligen antagna barnavårdslagen stadgade skyldigheten för landsting och stad, som inte deltar i landsting, att anordna skyddshem för vanartiga barn. En annan begränsning ligger självfallet i att bidragsgivningen varje år måste anpassas efter tillgången på medel.

Ett utmärkande drag för fondens verksamhet har ända från början varit att fondmedlen främjar tillkomsten av nya anordningar för barn och ungdomar samt - efter ändamålsbestämmelsens utvidgning - för handikappade. Det nyskapande och stimulerande moment, som stödet från fonden innebär, har varit av stort värde. Stödet har gett impulser och skapat möjligheter för kommuner, ideella organisationer och andra att införa och bygga ut nya hjälpformer, som annars inte kommit till stånd eller i vart fall fördröjts. Sedan de nya hjälpformerna blivit kända och uppskattade, har de vunnit vidare spridning och inte sällan aktualiserat krav på att samhället skall svara för den fortsatta utvecklingen genom ekonomiskt åtagande eller annat stöd.

Stöd får inte lämnas för åtgärd som det åligger stat eller kommun att bekosta

I dag begränsas arvsfondsmedlens användningsområde endast av föreskriften att stöd inte får lämnas för åtgärd vars bekostande åligger stat eller kommun. På grund av denna föreskrift har det i praxis gjorts en avgränsning mellan å ena sidan uppgifter som ålagts det offentliga i lag eller författning och å andra sidan uppgifter som det offentliga organet inom sin kompetens bemyndigats att ta på sig i den omfattning det självt bestämmer. Enligt den praxis som utvecklats utgår inte stöd ur fonden till stat, landsting eller kommun för sådana åtgärder som det enligt lag eller författning åligger det allmänna att bekosta och som kan framtvingas genom besvär eller genom föreläggande av tillsynsmyndighet. Undantagsvis förekommer det att stöd lämnas till projekt, numera oftast föreningsdrivna, som innebär förnyelse eller utveckling av verksamheter även inom det allmännas obligatoriska ansvarsområde.

Det allmännas skyldighet vad beträffar vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade har förändrats och utvidgats under åren. Staten och kommunerna har helt eller delvis övertagit ansvaret för olika verksamheter som tidigare fått stöd ur fonden. Vidare har sociallagstiftningens utbyggnad och den allmänna välståndsökningen minskat behovet av stödåtgärder till förmån för enskilda för personligt bruk. Som en följd av bl.a. enskildas rätt enligt 6 § socialtjänstlagen (1980:620) till bistånd av socialnämnden för sin försörjning och sin livsföring i övrigt, om hans behov inte tillgodoses på annat sätt, utgår enligt praxis inte stöd till enskilda.

Den offentliga sektorn genomgår i dag betydande förändringar. Inom statliga myndigheter, kommuner och landsting pågår ett omfattande förnyelsearbete för att göra verksamheten mer ändamålsenlig och effektiv samt för att förbättra servicen till medborgarna och stärka den lokala demokratin. Viss verksamhet inom den offentliga sektorn omprövas. Utvecklingsarbetet i stat och kommun inriktas på att i större utsträckning än tidigare låta andra aktörer i samhället ta ett större ansvar. Alternativa driftsformer med andra huvudmän, t.ex. privata eller kooperativa utvecklas. Det pågår också ett arbete med att förändra styrningen av den offentliga sektorn. Ett nytt statsbidragssystem är t.ex. under införande och fr.o.m. den 1 januari 1993 kommer flera av de nuvarande specialdestinerade statsbidragen, bl.a. de till barnomsorg och skola, att avskaffas och ersättas av ett enda generellt statsbidrag till kommunerna. Vidare uppkommer i en tid av konjunkturella och strukturella ekonomiska problem besvärliga prioriteringssituationer mellan olika samhällsintressen. Hur nämnda förhållanden långsiktigt kommer att påverka situationen för fondens ändamålsgrupper kan i dag inte förutses.

Fondmedlens användningsområde har begränsats genom praxis

Såsom tidigare redovisats har fondmedlens användningsområde genom praxis begränsats betydligt. Riksdagen har vid ett flertal tillfällen låtit uttala att fondens medel huvudsakligen skall användas för stöd till frivilliga och ideella insatser, vilket tydligt kommit att avspegla sig i den utdelningspraxis som nu råder. I dag utgår, som tidigare nämnts, stöd till nyskapande och/eller utvecklande projekt inom verksamheter som främjar vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade. I viss utsträckning lämnas också stöd till utbildnings- och informationsaktiviteter. Stöd beviljas vidare för vissa kostnader med anknytning till lokaler för ungdomsverksamhet och handikapporganisationernas fritids- och rekreationsanläggningar. Stöd beviljas för inköp av kontorsmöbler och till kontorsutrustning, därvid framför allt teknisk utrustning som kan underlätta för handikappade att delta i arbetet. Stödet är av engångskaraktär. Till nyskapande och utvecklande projekt och verksamheter samt till informationsaktiviteter kan enligt gällande praxis stöd utgå under tre år. Stöd beviljas då för ett år i taget.

Vissa bidragsändamål har helt eller delvis försvunnit och andra ändamål har i stället kunnat tillgodses i större utsträckning. Även nya användningsområden för fonden har tillkommit. Under de senaste åren har t.ex. flyktingbarnens situation uppmärksammats. Regeringen har år 1991 ur Allmänna arvsfonden t.ex. beviljat Rädda Barnen 1,5 miljoner kronor för det första året av ett treårigt projekt, som kommer att erbjuda flyktingbarn psykosocial och psykoterapeutisk behandling.

Samhällsutvecklingen har även återspeglats på bidragsgivningen, varför stora förändringar skett över tiden vad beträffar medelsmottagarna. Tidigare var det främst kommunerna medan det i dag är ideella föreningar och organisationer som dominerar bland medelsmottagarna.

Kritik mot fördelningen

Även om fondmedlens verksamhetsområde under åren genom praxis begränsats betydligt har det också, som inledningsvis redovisats, ifrågasatts om stöd ur fonden lämnats till verksamhet som inte omfattas av ändamålsbestämmelsen. Bl.a. har socialutskottet i sitt betänkande (bet. 1989/90:SoU29) vid bedömning av regeringens skrivelse (skr. 1989/90:131) med redovisning för fördelningen av medel från Allmänna arvsfonden budgetåret 1988/89 ansett att regeringen gett ändamålsparagrafen en vid tolkning. Enligt utskottet går det av det redovisade materialet inte att helt klarlägga om utdelningen av medlen till stat och kommun skett i överensstämmelse med ändamålsbestämmelsen. Vidare har konstitutionsutskottet fått in en anmälan om att stöd ur fonden lämnats för åtgärder vars bekostande åligger stat eller kommun. Utskottet har dock avskrivit ärendet av skäl som redovisats under avsnitt 1.3.

Utredarens uppgift

Utredaren har bl.a. haft i uppdrag att göra en översyn av Allmänna arvsfondens ändamålsbestämmelse. En central uppgift har varit att pröva om gällande ändamålsbestämmelse och tillämpningen av denna svarar mot såväl dagens situation som framtida behov hos olika målgrupper. En annan huvuduppgift har varit att pröva hur arvsfondslagen och tillämpningen av denna svarar mot dagens behov och framtida behov av utveckling av verksamheter för berörda målgrupper. Vidare har utredningen haft till uppgift att utifrån rådande praxis pröva om lagstiftningen kan förtydligas och se över om fondens användningsområde kan få en tydligare struktur.

I de följande avsnitten diskuterar vi arvsfondslagens ändamålsbestämmelse och vissa frågor om dess tillämpning. I det första avsnittet (3.2) redovisas kortfattat lagmotiven till gällande bestämmelse. I det därpå följande avsnittet (3.3) redovisas fondmedlens användningsområde utifrån rådande fördelningspraxis. I det därpå följande avsnittet (3.4) redogörs för dagens situation för nuvarande målgrupper och deras framtida behov. Därefter följer ett avsnitt om aktuella utredningar och uppdrag (3.5). Avslutningsvis (3.6) lämnar vi våra överväganden och förslag.

3.2 Skälen för ändamålsbestämmelsens nuvarande lydelse

Allmänna arvsfondens tillkomst

Lagberedningen utgick i sitt betänkande (SOU 1925:43) med förslag till lag om arv från att de arv som skulle komma att tillfalla Allmänna arvsfonden härrörde från personer, som på grund av underårighet eller sinnessjukdom varit förhindrade att upprätta testamente, eller från personer som avlidit innan de haft anledning till att förordna om sin kvarlåtenskap. Lagstiftningen borde, enligt Lagberedningen, sörja för att statens arvsrätt i dessa fall inte framstod som en konfiskation till förmån för löpande statsutgifter utan att den i stället främjade en ordning alla kunde gilla. Beredningen ansåg vidare, att testamentsfrekvensen skulle minska om statsarvet fick en, om vilken alla var ense, på förhand bestämd användning. Det förutsattes då att arvlåtaren lika gärna såg att kvarlåtenskapen användes för detta ändamål som för något annat allmännyttigt ändamål.

Vad beträffar fondens ändamål framhöll Lagberedningen, att det förhållandet att den legala arvsrättens begränsning i avsevärd omfattning kommer att drabba mindre bemedlade arvlåtares släktingar, vilka i regel själva befinner sig i små omständigheter, gör att arvsmedlen bör användas för de mindre bemedlades välfärd. Beredningen anförde vidare, att de små arvens främsta ändamål från social synpunkt får anses vara att bidra till det uppväxande släktets underhåll och uppfostran. På grund härav och då de

ifrågavarande medlen, enligt Lagberedningens uppfattning, alltid kommer från barnlösa personer, syntes inget ändamål ligga närmare tillhands än att understödja åtgärder till främjande av samhällets barnavård.

Beredningen föreslog att fondmedlen i första hand borde tilldelas kommuner och landsting, som ville inrätta anstalter för barns vård och fostran, t.ex. barnhem. Beredningens förslag anknöt till den år 1924 antagna barnavårdslagens bestämmelser om inrättandet av barnhem och skyddshem. Landsting och stad, som inte deltog i landsting, var skyldiga att inrätta skyddshem. Någon motsvarande skyldighet att inrätta barnhem förelåg inte. Beredningen ansåg, att fonden borde kunna bidra till anläggningskostnaderna för sådana barnhem och andra anstalter för barnavård utom skyddshemmen. Undantaget med skyddshemmen motiverades av att det inte borde komma ifråga att genom bidrag ur fonden lyfta av en del av de ekonomiska förpliktelser som enligt lag åvilade kommun eller landsting. I den mån ansökningar om understöd inte förelåg från kommun eller landsting eller de gjorda ansökningarna inte kunde bifallas, borde enligt Lagberedningens mening, disponibla medel kunna användas på annat sätt till nytta för samhällets barnavård. Beredningen syftade härmed på föreningar och stiftelser, vilka har till uppgift att tillgodose samma syften som samhällets barnavårdande verksamhet.

I den proposition (prop. 1928:17) som följde på Lagberedningens förslag framhöll departementschefen i fråga om fondens ändamål att behovet av att inrätta nya barnhem för i barnavårdslagen angivna ändamål inte var så stort som man tidigare haft anledning anta. Understöd ur fonden borde därför lämpligen kunna utgå till alla sådana åtgärder till barns och ungdoms välfärd som avsågs i barnavårdslagen. Fondens medel borde, enligt departementschefen, även kunna användas till sådana åtgärder för främjande av barns och ungdoms fostran, som inte föll in under den sociala barnavården, exempelvis till utdelande av studiebidrag. På grund härav föreslogs i propositionen att understöd ur fonden skulle utgå till främjande av barns och ungdoms vård och fostran. Understöd skulle dock inte lämnas för åtgärd, vars bekostande ålåg stat eller kommun.

Första lagutskottet fann i utlåtande nr 21 det föreslagna syftet med arvsfonden synnerligen behjärtansvärt. Utskottet fann det emellertid önskvärt att genom bidrag ur fonden även bereda behövande kroniskt sjuka och ålderstigna en välbehövlig hjälp. Därför föreslogs att fondens ändamål borde utvidgas till att omfatta även vård av kroniskt sjuka och ålderstigna. Utskottets utlåtande var inte enhälligt. I en reservation yrkades bifall till propositionen i denna del.

Vid behandlingen i riksdagen bifölls reservationen och fondens ändamål fastställdes till att avse främjande av barns och ungdoms vård och fostran. Förespråkarna för utskottsmajoritetens uppfattning framhöll bl.a. att många människor kan antas ömma mer för de gamla och sjuka människorna än för barn och ungdom. De ansåg vidare att det framför allt på längre sikt, när fonden vuxit sig stor, kunde vara lämpligt att fondens ändamål var så vidsträckt, att man även kunde fylla andra behov än de för dagen måhända mest aktuella, barns vård och uppfostran. Reservanterna å andra sidan

anförde i huvudsak att det var något för arvet mera främmande att med arvet försöka underlätta åldringarnas sista dagar än att hjälpa de unga till en god start i livet. De framförde också den synpunkten, att man med säkerhet inte kunde bedöma hur stor fonden skulle komma att bli och att man inte borde sprida måhända obetydliga belopp över en mängd skilda ändamål.

I en annan till utskottsutlåtandet fogad reservation anfördes att skäl inte förelåg att förhindra att från fonden lämnades bidrag även för sådan åtgärd som det åligger stat eller kommun att bekosta.

Utvidgningen av ändamålsbestämmelsens målgrupp till att avse även handikappade

Arvsfondens ändamålsbestämmelse kom, som tidigare nämnts, att gälla fram till år 1969 då riksdagen biföll en proposition (prop. 1969:83) om att bidrag skulle kunna utgå också till omsorg om handikappade. Bakgrunden till ändamålsbestämmelsens utvidgning var att det allmännas insatser på barna- och ungdomsvårdens områden hade ökat avsevärt de senaste decennierna. Staten och kommunerna hade helt eller delvis övertagit ansvaret för de verksamheter som tidigare fått understöd av arvsfondsmedel. Vidare hade socialförsäkringssystemets uppbyggnad, studiefinansieringens omläggning och den allmänna välståndsökningen minskat behovet av vissa slag av stödåtgärder till enskilda personer. Vissa bidragsändamål hade helt eller delvis försvunnit. Därför väcktes frågan om bidrag borde ges till även andra ändamål. Arvsfondsutredningen tillsattes för att se över arvsfondslagen. Utredningen föreslog i sitt betänkande (SOU 1967:2) bl.a. att fonden skulle främja - förutom vård och fostran av barn och ungdom - även omsorger om åldringar och handikappade.

Arvsfondsutredningen hade inte haft något att invända mot de tillämpade grunderna för avgränsningen av de åtgärder som bör vara berättigade till bidrag. Utredningen konstaterade att det hade överlämnats till regeringen att genom sin utdelningspraxis närmare bestämma vilka åtgärder det åligger stat och kommun att bekosta. Utredningen fann att övervägandena på grundval av bestämmelserna i praxis lett till en avgränsning mellan å ena sidan uppgifter, som ålagts kommunerna i lag eller författning och som därigenom blivit obligatoriska för alla kommuner, och å andra sidan sådana uppgifter som kommunerna inom den kommunala kompetensens ram bemyndigats att ta på sig i den omfattning de själva bestämmer.

Utredningen ansåg vidare att bidrag inte borde utgå i de fall statsmedel står till förfogande. Man ville undvika att bidrag för samma ändamål utgår från såväl staten som arvsfonden, eftersom det, enligt utredningen, skulle komplicera både bidragssökandenas och bidragsbeviljande organs möjlighet att överblicka och planlägga verksamheten.

I den på Arvsfondsutredningens förslag grundade propositionen (prop. 1969:83) uttalades att när det gällde att allmänt bedöma vilka ändamål en utvidgning av arvsfondens bidragsverksamhet borde inriktas på hänsyn måste tas till arvsfondens karaktär. Ändamålen borde vara så allmänt

godtagna att det framstår som befogat att för dem använda kvarlåtenskapen efter en person som inte gett uttryck för några egna önskemål i saken. Vidare borde den som har att ta ställning till om han skall upprätta testamente eller inte kunna bilda sig en något så när klar uppfattning om vad kvarlåtenskapen kommer att användas till ifall han låter bli att upprätta testamente och kvarlåtenskapen tillfaller fonden. Därför borde ändamålen vara tämligen klart avgränsade och inriktade på bestämda grupper av personer. Som skäl för en sådan ordning angavs i propositionen också att arvsfondsbidragen i allmänhet torde göra större nytta om de koncentrerades till vissa typer av ändamål än om de splittrades på en mångfald olikartade uppgifter. Det framhölls å andra sidan att ändamålsbestämningen inte borde göras så snäv att den på ett olämpligt sätt inskränkte den bidragsbeviljande myndighetens handlingsfrihet.

Enligt departementschefen borde inte arvsfondens bidragsändamål vidgas i så stor omfattning som Arvsfondsutredningen förordat. Däremot biträdde han förslaget vad gällde handikappade som den grupp som i första hand borde uppmärksammas. Visserligen hade det allmännas insatser inom handikappvården ökat kraftigt de senaste åren, men, framhölls det i propositionen, det fanns dock fortfarande åtskilliga behov som inte tillgodosågs genom understöd från det allmänna. Både Arvsfondsutredningen och remissinstanserna hade pekat på många sådana behov, särskilt inom ramen för allmän service, rekreation och fritidssysselsättning. Mest angeläget syntes för departementschefen vara att med arvsfondsmedel främja anordningar som var ägnade att förhindra eller bryta de handikappades isolering. Det ansågs inte lämpligt att närmare reglera avvägningen mellan olika slag av ändamål. I samband med tillämpningen borde, enligt propositionen, möjlighet finnas att ta tillbörlig hänsyn till tid efter annan skiftande behov och till omfattningen av tillgängliga medel.

I enlighet med vad Arvsfondsutredningen anfört, borde enligt departementschefen, som handikappade betraktas "personer vilka på grund av lyte eller eljest bristande kropps- eller själskrafter har mera betydande svårigheter med sin dagliga livsföring".

Departementschefen delade Arvsfondsutredningens uppfattning att bidrag från fonden även i fortsättningen inte borde lämnas för åtgärder som det åligger stat eller kommun att bekosta.

3.3 Fondmedlens användningsområde

För att få en uppfattning om fondmedlens användningsområde de senaste fem åren har utredningen tagit del av främst regeringens redovisning till riksdagen budgetåren 1988/89, 1989/90 och 1990/91. Utredningen har också tagit del av de allmänna riktlinjer som utvecklats i samband med arvsfondsärendenas beredning inom Socialdepartementet, Civildepartementet och Barn- och ungdomsdelegationen och de fastställda riktlinjer som gäller för t.ex. de specialsatsningar som handläggs inom Barn- och ungdomsdelegationen och Statens ungdomsråd. (Ungdomsrådet är en statlig

myndighet som enligt sin instruktion bl.a. skall främja fritidsverksamhet samt kulturell verksamhet bland barn och ungdomar (SFS 1988:1136). Rådet skall inom sitt verksamhetsområde bistå regeringen och därvid särskilt verka för en samordning av statliga insatser för ungdomar, bedriva utrednings- och informationsverksamhet som rör ungdomars villkor samt följa föreningslivets utveckling samt följa resultaten av forskning, utvecklingsarbete och försöksverksamhet som rör ungdomar. Ungdomsrådet svarar vidare för fördelningen av statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationerna.)

Utredningen har valt att redovisa fondmedlens användningsområde utifrån den utdelningspraxis som rått de senaste fem åren.

3.3.1 Stödets karaktär

Utredningen har konstaterat att stöd inom ramen för fondens ändamål beviljas olika verksamheter. Stöd beviljas t.ex. inte enskilda för eget bruk. Verksamheterna bedrivs av, med eller för fondens målgrupper. Utredningen har erfarit att ansökningar om stöd ur fonden främst prövas utifrån en bedömning av sökandens behörighet samt karaktären och kvaliteten på den insats, verksamhet eller det projekt ansökan avser. Förmågan till egeninsats vägs dessutom in i bedömningen.

Ekonomiskt stöd har lämnats till

1. nyskapande och utvecklande projekt,
2. vissa kostnader med anknytning till lokaler för ungdomsverksamhet, scoutgårdar och ungdomslokaler inom trossamfund och idrottsrörelsen samt handikapporganisationernas fritids- och rekreationsanläggningar,
3. kostnader för vissa inventarier och båtar, samt
4. vissa utbildnings- och informationsaktiviteter.

Stöd till nyskapande och utvecklande projekt

Fondmedlen har huvudsakligen använts till nyskapande och utvecklande projekt som haft till syfte att pröva ny verksamhet eller utveckla nya metoder i en redan etablerad verksamhet eller en helt ny inriktning på denna. Projekten har bedömts kunna fortsätta i någon form efter den tid för vilken projektstöd lämnats (för närvarande upp till tre år). Enstaka arrangemang som t.ex. konserter och festivaler har inte beviljats stöd. Vidare har ett visst kvalitetskrav varit uppfyllt. Stöd till personalkrävande projekt har, med undantag för handikapprojekten, lämnats med stor restriktivitet.

Stöd har inte lämnats till reguljär verksamhet eller till löpande driftskostnader. Inte heller har stöd utgått till utvecklingsprojekt som redan bedrivs som reguljär verksamhet på annan ort. Stöd har inte lämnats till verksamhet förlagd utomlands och inte heller till resor utanför Sverige.

Stöd till lägerverksamheter, studieresor eller andra resor, eller till kapitalvaror har utgått endast om de ingått som ett led i ett större utvecklingsarbete.

Inom ramen för vård och fostran av barn och vård av ungdom har bl.a. följande områden prioriterats; frivilliga insatser till stöd och skydd för barn och ungdomar som utvecklas ogynnsamt, olika insatser som syftar till att förhindra att barn och ungdomar far illa, information om FN:s konvention om barnets rättigheter, insatser som vidareutvecklar barnperspektivet i samhällsfrågorna och medverkar till barns och ungdomars delaktighet i samhälls- och kulturlivet samt insatser för att utveckla barns utomhusaktiviteter.

Vad gäller områden som hänförs till fostran av ungdom har följande områden prioriterats; projekt som syftar till att utveckla jämlikhet, jämställdhet och demokrati, projekt som sätter ungdomars eget skapande och engagemang i centrum samt insatser som motverkar främlingsfientlighet.

Slutligen vad beträffar användningsområdet omsorg om handikappade kan följande områden urskiljas som särskilt prioriterade; verksamhet/projekt som utvecklar stödinsatserna och förbättrar tillgängligheten för handikappade, insatser som ger handikappade möjlighet att delta i fritids- och rekreaktionsaktiviteter, utvecklingsarbete inom området fritid/kultur och handikapp samt projekt inom området datateknik och handikapp.

Stöd till lokaler

Fondmedel har lämnats för inköp av samt ny-, om- och tillbyggnad av handikapporganisationernas rekreations- och fritidsanläggningar. Däremot har stöd inte lämnats till handikappanpassning av lokaler eller till andra anläggningar som enligt bl.a. Plan- och bygglagen (1987:10) skall vara tillgängliga för personer med handikapp. Vid beviljande av anordnings- och anläggningsstöd till handikapporganisationernas fritids- och rekreationsanläggningar har vissa maximeringsregler tillämpats.

Stöd ur arvsfonden har också lämnats till lokaler för ungdomsverksamhet, bl.a. scoutlokaler i samband med ny-, om- och tillbyggnad samt till upprustning av ungdomslokaler. Det har även i detta sammanhang funnits vissa maximeringsregler samt ett krav på viss självfinansiering. Lokalstöd har inte beviljats om stöd kunnat erhållas genom annat anslag i statsbudgeten. Stöd har inte heller lämnats till större anläggningar som sporthallar och ridhus. För närvarande finns det inte någon enhetlig praxis vad gäller stöd till ungdomslokaler eftersom flera myndigheter har hand om utdelningen (regeringen beslutar om stöd till scoutlokaler och idrottslokaler, Barn- och ungdomsdelegationen delar ut stöd till lokaler som har anknytning till viss verksamhet eller visst projekt, Statens ungdomsråd beslutar om stöd till ungdomslokaler inom ramen för regeringens särskilda satsning på träffpunkter för ungdomar och Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfunden beviljar stöd till trossamfundens ungdomslokaler). Bl.a. mot bakgrund härav pågår det inom Civildepartementet en intern översyn av lokalstödet.

Vad gäller stöd till såväl handikapp- som ungdomslokaler har det krävts att sökanden ägt byggnaden (fastigheten) eller kunnat visa att han har

nyttjanderätten i minst tio år framåt. Lokalstödet har fortfarande generellt förenats med villkoret att lokalen skall upplåtas också till andra ungdoms- och handikapporganisationer i den mån detta kan ske utan att det inkräktar på den egna verksamheten.

Stöd till inventarier och båtar

Handikapporganisationernas central- och regionalorganisationer har beviljats stöd för att utrusta sina kanslier. Framför allt har stöd utgått till teknisk utrustning som kan underlätta för handikappade att delta i organisationens arbete.

Stöd har fram till år 1992 lämnats till inköp och upprustning av båtar och utbildningsfartyg. Stöd har endast utgått med en mindre del av kostnaden.

Stöd till utbildnings- och informationsaktiviteter

Stöd till utbildnings- och informationsaktiviteter har huvudsakligen beviljats för framställning av informationsmaterial och till genomförande av seminarier och konferenser. Stöd har inte beviljats till reguljär utbildning inom offentlig verksamhet. Den av fonden genom tiderna största informationssatsningen är de 30 miljoner kronor som ställts till Socialdepartementets förfogande för projekt med anknytning till FN:s konvention om barnets rättigheter.

3.3.2 Stödets mottagare

Stöd ur Allmänna arvsfonden har, som tidigare nämnts, inte lämnats till enskilda personer utan endast till vissa juridiska personer, t.ex. föreningar, stiftelser och organisationer, vars verksamhet huvudsakligen är av ideell karaktär, samt till statliga myndigheter, landsting och kommuner. Endast ett fåtal ekonomiska föreningar har erhållit stöd ur fonden, t.ex. de ekonomiska föreningar som med stöd av 14 § lagen (1987:668) om införande av lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar fått bestå som registrerad förening. Vad gäller stöd till föreningar har det oftast uppställts som krav att föreningen skall ha varit verksam i minst ett år. Tidigare var det främst kommunerna medan det nu är ideella föreningar och organisationer som dominerar bland medelsmottagarna.

Aktiebolag eller andra vinstdrivande bolag har inte beviljats stöd ur fonden. Inte heller Svenska kyrkan under motivering att den har egen beskattningsrätt. Stöd har inte heller lämnats till stiftelser och andra fonder när syftet med ansökan varit att fördela stödet vidare. Sökanden utom riket har inte beviljats stöd. Skolor eller utländska föreningar har normalt inte heller fått stöd ur fonden. Däremot har stöd utdelats till högskolor, universitet, internationella organisationer samt till politiska och fackliga organisationer.

Stöd till handikapporganisationernas utvecklingsverksamhet har vanligtvis lämnats till de centrala organisationerna för riksomfattande verksamhet medan stöd till verksamhet rörande fostran av ungdom oftast lämnats till de lokala organisationerna för lokal verksamhet.

I de fall kommuner eller andra offentliga inrättningar beviljats stöd har det varit till projekt eller försöksverksamheter som utvecklar de samhälleliga verksamhetsformerna och endast för åtgärder som det inte åligger det allmänna att bekosta. Undantagsvis har, som tidigare nämnts, stöd emellertid lämnats till utveckling av sådan verksamhet som varit obligatorisk för det allmänna.

3.3.3 Exempel på en delegationsmyndighets riktlinjer för stöd

I samband med att fördelning av medel ur arvsfonden inom ramen för en specialsatsning delegerats till en annan myndighet, har vissa riktlinjer fastställts. Ett exempel på detta presenteras nedan.

Regeringen ställde i juni 1991 tio miljoner kronor ur Allmänna arvsfonden till Statens ungdomsråds förfogande att disponeras för utveckling av nya träffpunkter för ungdomar. Stödet syftar till att skapa träffpunkter för ungdomar där de själva har ett betydande ansvar för verksamheten. Enligt regeringens beslut skall medlen fördelas i enlighet med arvsfondslagen samt enligt de rutiner som angivits för Barn- och ungdomsdelegationen. Insatserna skulle bedrivas i enlighet med de riktlinjer som anges i en promemoria utarbetad inom Civildepartementet vilken lagts som bilaga till ett regeringsbeslut den 20 juni 1991 (C91/1219/UNG) avseende uppdrag angående ungdomars möjlighet till delaktighet och inflytande. Av nämnda tio miljoner kronor fick Ungdomsrådet använda 300 000 kronor för information m.m. Statens ungdomsråd uppställde följande riktlinjer för träffpunktsstödet.

(a) Stöd beviljas juridiska personer, t.ex. ideella och ekonomiska föreningar samt stiftelser. Kommuner och landsting beviljas bidrag endast i samarbete med annan juridisk person,

(b) Stöd beviljas för lokaler, inventarier och verksamhet i anslutning till dessa lokaler,

(c) Vid bedömningen av ansökningarna prioriteras de projekt som

- ger förutsättning för många ungdomar att delta,
- har förutsättning att engagera deltagare av båda könen och från olika sociala grupper,
- bygger på ett stort engagemang bland ungdomarna,
- ger ungdomarna själva den huvudsakliga beslutanderätten över verksamheten,
- genomförs med en bred lokal förankring i föreningslivet, kommunen och näringslivet på orten samt
- innebär utvecklande av nyskapande former för fritidsverksamhet.

3.3.4 Åtgärd som stat eller kommun skall bekosta

Det framhölls redan vid arvsfondslagens tillkomst att det inte fick komma i fråga att genom bidrag ur fonden lyfta av en del av de ekonomiska förpliktelser som enligt lag åvilade stat, kommun eller landsting. Det ansågs under förarbetena till 1928 års lag riktigast att egendom som tillföll det allmänna som arv inte togs i anspråk för vanliga statsutgifter utan användes för något visst allmännyttigt ändamål. Därför infördes i 2 § arvsfondslagen föreskriften att understöd ur fonden inte får lämnas för åtgärd, vars bekostande åligger stat eller kommun. Som tidigare redovisats avsågs med inskränkningen närmast skyldigheten för landsting och stad som inte deltog i landsting att anordna skyddshem för vanartiga barn. Enligt den praxis som utvecklats i anslutning till 2 § lämnas - med undantag av förnyelse och utveckling av sådan verksamhet - inte stöd till sådan verksamhet som det enligt lag eller författning åligger staten, landsting eller kommun att bedriva och som kan framtvingas genom besvär eller genom föreläggande av tillsynsmyndighet.

Bestämmelser om kommuns och landstings skyldigheter inom barn-, ungdoms- och handikappområdet finns bl.a. i socialtjänstlagen (1980:620), lagen (1985:568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m.fl., lagen (1990:52) om särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), tandvårdslagen (1985:125), skollagen (1985:1100 omtryckt i SFS 1991:1111) och plan- och bygglagen (1987:10).

Det har, vilket framhålls i utredningsdirektiven, vid tillämpningen av föreskriften i 2 § uppkommit svårigheter med att i vissa fall bestämma omfattningen av det allmännas ansvarsområde. Vid en genomgång av den praxis som råder kan dock följande tolkningsprinciper urskiljas.

När speciallagstiftningen tar sikte på att göra viss angelägenhet obligatorisk för kommunen eller landstingen har denna uppgift enligt praxis ansetts vara sådan att den skall bekostas av det allmänna. Exempel på dylik lagstiftning finns bl.a. i socialtjänstlagen och skollagen. Ett uttryckssätt som ofta används i sådana sammanhang är att det offentliga organet skall "svara för" eller "ansvara för" viss uppgift eller att det offentliga organet är skyldigt att tillhandahålla viss verksamhet. Enligt den utdelningspraxis som nu gäller kan dock stöd utgå till verksamhet som innebär förnyelse eller utveckling av en dylik för det offentliga obligatorisk åtgärd. Utredningen har erfarit att bidragsgivande myndigheter tolkat lagstiftningen på så sätt att stöd kan ges till verksamhet som bedrivs inom det offentligas obligatoriska ansvarsområde, t.ex. skolan och barnomsorgen, under förutsättning att stödet utvecklar eller förnyar verksamheten, t.ex. genom att engagera frivilliga och ideella insatser i anslutning till denna. En bevekelsegrund har varit att regeringen med stödet velat markera en viss inriktning eller kvalitetshöjning av den ordinarie verksamheten. Stödet har då vanligtvis beviljats en frivillig organisation eller det offentliga organet i samverkan med en frivillig organisation eller ideell förening.

För det fall kommunen eller landstinget i lag ålagts viss uppgift inom ramen för den allmänna kompetensen och de själva får bestämma i vilken omfattning verksamheten skall bedrivas har sådan uppgift enligt praxis inte ansetts vara en åtgärd som det åligger det allmänna att bekosta. Ett uttryckssätt som ofta används i lagregleringen är att det offentliga organet skall "verka för" eller "främja". Valet av insats sker med beaktande av vad som är möjligt och rimligt med hänsyn till ekonomiska och personella resurser och kan inte framtvingas genom besvär eller föreläggande från tillsynsmyndighet. I dessa fall lämnas stöd ur arvsfonden i första hand till föreningsdriven verksamhet, men stöd lämnas även till offentliga organ.

Vad slutligen angår de fall en enskild i lag tillförsäkrats en rättighet i juridisk mening och rättigheten riktar sig mot det allmänna skall den åtgärd som åsyftas enligt praxis bekostas av det offentliga organet, varför stöd ur fonden inte lämnas. I lagtexten används ofta uttrycket den enskilde har rätt till. Denna rättighet kan beskrivas som ett krav som erkänns av samhällets beslutande organ och som kan genomdrivas med hjälp av domstolar och andra samhällsorgan, vilka har till uppgift att se till att ett sådant krav respekteras.

För att man skall kunna säga att den enskilde har rätt till en social förmån krävs enligt den förvaltningsrättsliga doktrinen att den enskilde är garanterad en allsidig sakprövning hos det beslutande organet. Uttryckliga föreskrifter om den enskildes rättigheter finns bl.a. i omsorgslagen och i socialtjänstlagen.

3.4 Dagens situation för nuvarande målgrupper och deras framtida behov

En huvudfråga för utredningen har varit om ändamålsbestämmelsen och tillämpningen av denna svarar såväl mot dagens situation som framtida behov hos olika målgrupper.

De målgrupper som i dag kommer ifråga för stöd ur Allmänna arvsfonden är barn och ungdomar upp till 25 år och de handikappade. Som tidigare nämnts skall, enligt motiven till den nuvarande lydelsen, som handikappade betraktas personer vilka på grund av lyte eller bristande kropps- eller själskrafter har mera betydande svårigheter med sin dagliga livsföring. Det skall redan här framhållas att verksamheterna inom handikappområdet inte är förbehållna handikappade under pensionsåldern. Äldre personer med funktionsnedsättning till följd av skada eller sjukdom kan således om övriga förutsättningar är uppfyllda inrymmas i nämnda handikappbegrepp. Däremot inte personer över den allmänna pensionsåldern, vilkas funktionshinder beror på normalt åldrande.

I det följande lämnar vi en översiktlig beskrivning av barns, ungdomars och handikappades nuvarande situation. I anslutning härtill pekar vi på deras framtida behov av stöd ur arvsfonden.

3.4.1 Barn och ungdomar

Svenska barn och ungdomar lever huvudsakligen under goda förhållanden. De är i allmänhet trygga, öppna och glada, väl förberedda att gå in i vuxenlivet. Socialstyrelsen har i REBUS-projektets huvudrapport Växa i välfärdsland, SoS rapport 1990-3, sammanfattningsvis funnit att de allra flesta barn och ungdomar har goda förutsättningar i livet (REBUS står för regeringsuppdrag om barn och ungdom inom socialtjänsten). År 1988 fanns i Sverige 1 847 000 barn i åldrarna 0-17 år. Av dessa var 310 000 barn och ungdomar av utländsk härkomst. Det stora flertalet barn, eller cirka 80 procent av alla barn, lever i en traditionell familj med båda sina föräldrar. Små barn (0-6 år) lever till 87,5 procent med båda sina föräldrar, medan siffran är 71 procent för 16-17 åringar.

I Sverige har vi en internationellt sett låg spädbarns- och barnadödlighet. De flesta barn har god hälsa och mår psykiskt bra. Alla barn upp till skolåldern omfattas av barnhälsovården, som bl.a. är inriktad på regelbundna hälsokontroller och vaccinationer. Fr.o.m. att barnet börjat skolan tas barnet om hand inom skolhälsovårdens organisation med skolsköterska, skolkurator, skolpsykolog och skolläkare. Hälsovården kompletteras av den allmänna sjukvården som har ett ansvar för barn och ungdomar i alla åldrar. Barn och ungdomar har upp till 20 år rätt till avgiftsfri tandvård genom landstingens folktandvård.

Dagens barn växer upp i ett välorganiserat samhälle där deras familjers centrala behov är tillgodosedda. Genom föräldraförsäkringen har föräldrarna rätt till ersättning vid inkomstbortfall och genom föräldraledighetslagen rätt till ledighet för att vårda sina barn. Barnfamiljers särskilda behov har även i andra sammanhang uppmärksammats. Barnbidrag, flerbarnstillägg och det förlängda barnbidraget är exempel på ekonomiskt stöd till barnfamiljer. För barn i gymnasieskolan tillkommer studiestödsystemet. Till det ekonomiska stödet kommer bostadsbidraget. Till vissa barn utgår särskilt stöd i form av barnpension. Föräldrar med ett sjukt eller handikappat barn som behöver tillsyn och vård i hemmet kan få vårdnadsbidrag. Genom bidragsförskotten ger samhället ett ekonomiskt grundskydd för barn vars föräldrar lever åtskilda. För förskolebarn finns daghem, familjedaghem, deltidsgrupper och öppna förskolor. För skolbarn finns fritidshem, öppen fritidsverksamhet och familjedaghem. Barn har både rätt och skyldighet att gå i grundskola och kommunerna är skyldiga att erbjuda grundskola och gymnasieutbildning för ungdomar upp till 20 år.

Vår lagstiftning utgår vidare i hög grad från barns och ungdomars behov. Föräldrarna, eller de som är i föräldrarnas ställe, har att se till att barnets behov av omvårdnad, trygghet och fostran tillgodoses och att de får en tillfredsställande tillsyn, försörjning och utbildning. Samhället har en skyldighet att gripa in när det kan befaras att ett barn far illa. Om det föreligger behov så kan barn och ungdomar placeras i samhällsvård.

Det finns ett flertal statliga myndigheter som särskilt arbetar med barn- och ungdomsfrågor; t.ex. Barnmiljörådet, Statens ungdomsråd, Brottsförebyggande rådet och Statens skolverk. Det finns vidare ett relativt stort

antal organisationer/föreningar som på olika sätt tillvaratar barns och ungdomars intressen och som arbetar för att barns och ungdomars behov och rättigheter beaktas och respekteras; Rädda Barnen, Röda korset, Barnens rätt i samhället (BRIS), landets alla idrottsföreningar, idéburna barn- och ungdomsorganisationer, Svenska kyrkan och andra religiösa samfund, de olika scoutförbunden, kultur- och hobbyorganisationer m.fl. De olika organisationerna bidrar med sin verksamhet, idéer, åsikter och intressen till en ökad medvetenhet och ett starkare engagemang för barn- och ungdomsfrågorna.

Det finns emellertid också en annan bild av barnens situation i dagens välfärdssamhälle; barn som i olika avseenden inte mår bra, barn som får en sämre start i livet. Det finns barn och ungdomar som är särskilt utsatta och sårbara; barn med handikapp, barn som far illa samt flykting- och invandrarbarnen. En del barn har inte oväsentliga hälsoproblem och det finns barn som har olika typer av utvecklingsavvikelser. Det förekommer drogmissbruk och brottslighet bland dagens ungdom. Fortfarande är vissa grupper mer gynnade än andra när det gäller att komma i åtnjutande av välfärden och att utnyttja de möjligheter som erbjuds. Barns och ungdoms behov av lek och kultur är inte tillräckligt uppmärksammat. Vidare lyfts barn- och ungdomsfrågorna sällan upp i den allmänna debatten och barn och ungdomar kommer sällan själva till tals. De finansiella problem Sverige för närvarande har ger också upphov till besvärliga prioriterings-situationer.

Samhället har ett särskilt ansvar för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden. Detta ansvar kommer till uttryck i bl.a. socialtjänstlagen (1980:620), som ålägger socialnämnden att i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en god fysisk och social utveckling hos barn och ungdom. Socialnämnden skall också sörja för att barn och ungdomar som utvecklas ogynnsamt får det stöd och skydd som de behöver. Även om vi har en lagstiftning som i hög grad utgår från barns behov och rättigheter vet vi av erfarenhet att det för att tillförsäkra enskilda vissa levnadsförhållanden ofta krävs mer än lagstiftning. För att en lagstiftning skall få optimal genomslagskraft krävs ekonomiska och personella resurser samt ett personligt engagemang. I framför allt sistnämnda avseende är de insatser som görs av olika frivilliga och ideella krafter av stor betydelse.

Många gånger uttrycker personal inom bl.a. barnomsorg, skola, fritidsverksamhet och socialtjänst en maktlöshet och villrådighet över hur man skall kunna hjälpa de barn och ungdomar som lever under svåra förhållanden. Det krävs en allmän kunskapsuppbyggnad och en betydande utveckling av samhällets behandlingsinsatser för barn och ungdom. Behov föreligger att utveckla ett varierat utbud av och former för stödinsatser. Det behöver finnas ett nätverk kring barn som far illa och deras familjer, både av närstående och av insatser som görs av samhället. Olika ideella organisationer och andra frivilliga sammanslutningar fyller en viktig funktion, inte minst för de människor som av olika anledningar inte vill vända sig till myndigheter. Det finns också behov av att utveckla olika

samverkansmodeller mellan socialtjänsten, skolan, barnomsorgen, polisen, hälso- och sjukvården och frivilligorganisationerna.

I framtiden bör i än högre grad än hittills barnens behov och intressen sättas i focus. Barnperspektivet bör prägla arbetet på alla de samhällsområden där barns och ungdomars intressen berörs. Projekt som lyfter fram barn- och ungdomsfrågorna i skilda sammanhang och som möjliggör för barn och ungdomar att komma till tals i samhällsdebatten bör uppmärksammas särskilt. Barn och ungdom behöver stöd och uppmuntran för att bli delaktiga och motiverade till att delta i samhällsdebatten. Den idéburna verksamheten och det ideella engagemanget har stor betydelse för ungdomars fritidsverksamhet. Dessa verksamheter bör få möjlighet att utveckla och stärka sig. Vidare bör ungdomsorganisationernas egna internationella kontakter och utbyten stimuleras genom stöd ur fonden.

Majoriteten av ungdomarna är engagerade i arbete inom och utom skolan och har en meningsfull fritid. Det finns emellertid en mindre men betydande grupp av barn och ungdomar som på grund av handikapp eller psykosociala svårigheter behöver stöd för att kunna utnyttja samhällets utbud av aktiviteter för barn och ungdom. Vissa barn behöver andra typer av insatser för att utvecklas.

Ett antal rapporter från myndigheter och forskare visar att ungdomar drabbas hårdare än andra åldersgrupper av arbetslöshet och bostadsbrist. En växande grupp av långtidsarbetslösa ungdomar har uppstått och risken är stor att denna grupp aldrig riktigt etablerar sig i samhället. En del av ungdomarna som hamnar utanför löper risk att ägna sig åt drogmissbruk och brottslighet. Det är under sådana förhållanden särskilt viktigt att föreningslivet ges möjlighet att utveckla sitt arbete med att nå fler ungdomar, särskilt dem som inte tidigare är föreningsaktiva. Det finns enligt vår bedömning stor anledning att särskilt betona behoven av olika drog- och brottsförebyggande insatser bland ungdomar i framtiden.

Flera undersökningar visar att flickor generellt sett har sämre självuppfattning än pojkar. Flickor och unga kvinnor deltar också i mindre utsträckning än pojkar i kommunalt subventionerade idrottsaktiviteter. Insatser som uppmuntrar flickors självförtroende och stödjer aktiviteter på deras villkor bör ges stöd i större utsträckning.

Engagemanget för miljöfrågor har vuxit sig starkt under senare år, inte minst bland barn och ungdomar. Att skydda och förbättra miljön ligger i allas intresse. Alla, såväl barn som vuxna, har rätt att leva i en god miljö. I takt med att nya kunskaper om både miljöhot och möjliga miljöanpassade lösningar växer fram behövs särskilda insatser för att sprida dem bland barn och ungdom. Det är också angeläget att barn och ungdomar blir medvetna om människans ansvar för sin och kommande generationers livsmiljö. Var och en har del i att värna om en god livsmiljö. Det är därför viktigt att tidigt väcka barns intresse och förståelse för kretsloppen i naturen. Utöver skolundervisningen behövs det insatser för att göra barnen medvetna om att de genom sitt eget handlande kan påverka och förbättra miljösituationen.

Det är vidare angeläget att förbättra barns närmiljö, såväl inomhus som utomhus. Att ytterligare nedbringa trafikolyckorna och i övrigt verka för en barnsäker miljö är exempel på insatser som behöver göras. Fritidsmiljön har stor betydelse för barns hälsa och utveckling, varför också denna bör uppmärksammas särskilt.

Även lekens grundläggande betydelse för barns utveckling bör uppmärksammas. Människors kulturmönster, attityder och beteende grundläggs och befästs redan i barndomen. Barn behöver kultur. För att växa, utvecklas och finna glädje och uttrycksmöjligheter i livet måste barnen tidigt få lära känna olika kulturyttringar. Möte mellan barn och kultur måste växa fram ur lust och skaparglädje. Barn och ungdom måste få möta kultur ofta; i hemmet, i förskolan, i skolan och i samhället i övrigt. Stöd till kulturinsatser liksom projekt som rör barns och ungdomars eget skapande behövs.

Tendenser till ökad intolerans mot invandrare och flyktingar har under senare tid blivit alltmer tydliga bland vissa ungdomar. Det är angeläget att så tidigt som möjligt motverka etniska motsättningar i samhället. En förutsättning för detta är att barn får hjälp att utveckla förmågan till inlevelse i andra människors situation. Hur man inom barnomsorgen och skolan bemöter barn som i olika avseenden är annorlunda är ett mått på solidaritet i praktiken. Barnomsorgspersonal och lärare måste få erforderliga kunskaper och adekvat stöd och handledning i detta arbete. Det finns även inom andra områden i samhället behov av ökade kunskaper. I många frivilligorganisationer finns kunskap och intresse för dessa frågor. Dessa organisationer bör ges möjlighet att sprida sin kunskap om invandrar- och flyktingbarnens situation i Sverige. Den alltmer uttalade främlingsfientligheten pekar vidare på ett behov av att allmänt skapa ökad kunskap och förståelse om villkoren i ett mångkulturellt samhälle. Det internationella ungdomsutbytet bidrar bl.a. till att öka förståelsen över gränserna och för olika kulturer. Möjligheterna till ungdomsutbyte bör utvecklas och informationen om utbytesmöjligheterna bör bli mera tillgänglig för ungdomar.

3.4.2 Barn och ungdomar med handikapp

Det finns i Sverige omkring 34 000 barn och ungdomar i åldrarna 0-19 år som på grund av sitt handikapp är i behov av stödinsatser från samhället. Det gäller barn med olika typer av handikapp som psykisk utvecklingsstörning, rörelsehinder, hörselskada/dövhet, synskada, autism och vissa sk. medicinska handikapp. Handikappets svårhetsgrad kan vara mycket varierande. Ett av de största hoten mot handikappade barns utveckling är att de riskerar att bli isolerade och avskilda från gemenskapen i familj, bland kamrater och samhället i övrigt. De flesta barn med handikapp växer numera upp i sin egen familj. Många familjer med handikappade barn har ett stort behov av stödinsatser från samhället. De praktiska problemen i vardagen är ofta stora, särskilt för familjer med svårt handikappade barn, för många tar tillsynen och vården mycket kraft. Vidare är ofta de

psykologiska och sociala påfrestningarna stora. Samhället erbjuder en rad stödinsatser. Trots detta finns det fortfarande brister i samhällets stöd till barn med handikapp och deras familjer. Det ekonomiska, praktiska och psykologiska stödet behöver utvecklas. Behandlingsinsatserna är inte alltid optimala. Vissa kategorier handikappade har lagfästa garantier för att få stöd, andra inte. Samordningen mellan olika stödinsatser fungerar ibland inte och det brister många gånger i informationen till föräldrarna om vilka rättigheter de har. Det finns ett stort behov av metodutveckling och utvärdering av habiliteringsverksamheterna.

3.4.3 Övriga personer med handikapp

Den generella välfärdspolitiken har, i kombination med olika slag av handikappolitiska insatser som växt fram under de senaste decennierna, radikalt förbättrat handikappades levnadsförhållanden. Ett genombrott var den syn på handikapp som växte fram under 1960-talet och som i slutet av 1970-talet blev officiellt erkänd. Detta kom till uttryck i bl.a. propositionen (prop. 1979/80:1) med förslag till socialtjänstlag, där det föredragande statsrådet uttalade: "Handikapp är alltså inte en egenskap hos en person med en skada eller sjukdom. Handikapp är i stället ett förhållande mellan skadan eller sjukdomen och personens omgivning." Enligt 21 § socialtjänstlagen (1980:620) avses med handikappade människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring.

Utvecklingen från en individrelaterad syn på handikapp till en samhällsrelaterad har haft en avgörande betydelse för utformningen av olika åtgärder inom handikappområdet. Det är genom förändringar i miljön och i olika verksamheter som människor med funktionshinder skall tillförsäkras delaktighet i samhället. Den miljörelaterade handikappsynen har kommit till uttryck i bl.a. plan- och bygglagens bestämmelser om tillgänglighet i bostadsbeståndet och i lagen om handikappanpassad kollektivtrafik, med dess krav på anpassning av kollektiva färdmedel. Ett ytterligare exempel är arbetsmiljölagens föreskrifter om att arbetslivet skall anpassas efter människors olika förutsättningar.

Regler om insatser med inriktning på handikappade har i allt väsentligt lagts in i den ordinarie lagstiftningen. Således finns t.ex. bestämmelser i socialtjänstlagen om att socialnämnden skall verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin dagliga livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra. Socialnämnden skall vidare medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och att han får bo på ett sätt som är anpassat efter hans behov av särskilt stöd. Andra exempel på hur regler som berör handikappade inordnats i den reguljära lagstiftningen är skollagen, bostadsförsörjningslagen, plan- och bygglagen samt arbetsmiljölagen. I hälso- och sjukvårdslagen saknas det däremot särskilda bestämmelser för handikappade. Det finns också exempel på lagstiftning som är inriktad på situationen för människor med handikapp. Det gäller bl.a. lagen (1985:568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda

m.fl., enligt vilken landstingen ålagts ansvar att tillhandahålla vissa särskilda omsorger för utvecklingsstörda m.fl.

Olika former har utvecklats för service till personer med omfattande funktionshinder t.ex. boendeservice, färdtjänst, bilstöd, och socialt inriktat stöd. Under 1980-talet har de arbetsmarknadspolitiska insatserna för handikappade ökat kraftigt, både volymmässigt och som andel av den totala arbetsmarknadspolitiken. År 1989 hade exempelvis 30 000 handikappade arbete inom Samhall och 44 000 anställning med lönebidrag. Den ekonomiska tryggheten för handikappade har stärkts. De i dag viktigaste ekonomiska stöden är förtidspension, handikappersättning och vårdbidrag.

Även om handikappades levnadssituation således förbättrats under de senaste decennierna kan konstateras att stödet till människor med omfattande funktionshinder på många håll är otillräckliga för att ge tillfredsställande och i förhållande till andra människor jämlika levnadsvillkor. Det finns alltjämt brister inom området, som utgör hinder för handikappades fulla delaktighet och jämlikhet. Av olika undersökningar och studier har framgått att människor med funktionshinder är eftersatta i flera viktiga avseenden. Inte minst har Handikapputredningen genom sitt arbete kunnat kartlägga och dokumentera de brister som finns i stödet och servicen till funktionshindrade och i utformningen av samhällsmiljön. Att förbättra livsvillkoren för människor med funktionshinder och deras anhöriga ses därför som en av de viktigaste uppgifterna inom välfärdspolitiken. I det sammanhanget har Allmänna arvsfonden en viktig funktion att fylla. Genom stöd ur fonden kan framför allt handikapporganisationerna och andra ideella organisationer ges möjlighet att påbörja och bedriva utvecklingsverksamhet av olika slag, som utgör viktiga komplement till samhällets åtgärder.

Handikappade har ofta begränsade möjligheter att ta del av informations- och kulturutbud och allmänna satsningar inom bl.a. fritids- och rekreationsområdet. Av studier som gjorts under senare år har framgått att fritidssysselsättningen har stor betydelse för funktionshindrades livskvalitet. Samtidigt är väl känt att i synnerhet svårt funktionshindrade för närvarande är eftersatta inom fritidsområdet, främst beroende på den bristande tillgängligheten i olika former av verksamheter och avsaknaden av personlig assistans och andra stödinsatser kopplade till själva aktiviteterna. Vidare visar studier att personer med funktionshinder är betydligt mer socialt isolerade än andra. De är ofta ensamboende och saknar nära vänner. Tillgängligheten till och i offentliga lokaler är ofta dålig, vilket medför att besök på biografer, teatrar och restauranger är sällsynta för personer med funktionshinder. Ytterligare insatser behövs för att öka tillgängligheten i samhället och ge möjligheter för enskilda med omfattande funktionshinder att delta i samhällsgemenskapen.

Människor med funktionshinder och deras anhöriga är ofta starkt beroende av olika stödinsatser från samhällets eller frivilligorganisationernas sida. Ju mer omfattande funktionshindret är, desto större är vanligtvis behovet av stöd. I ett antal undersökningar som utförts under senare år av

bl.a. Socialstyrelsen, Statens handikappråd och handikapporganisationerna har framhållits att det för närvarande föreligger vissa brister när det gäller stödet till människor med funktionshinder inom socialtjänsten och habiliterings- och rehabiliteringsverksamheten. I de skilda studierna framhålls att bristerna i hög grad finns inom verksamheter som är av grundläggande betydelse för människor med omfattande funktionshinder. Många människor bor mot sin önskan fortfarande på institutioner och saknar egen bostad trots att ett sådant boende skulle höja deras livskvalitet. Möjligheterna att få personligt stöd är begränsade. Det råder brist på experter såsom sjukgymnaster och logopeder osv. Av olika undersökningar har också framgått att det finns stora skillnader mellan både kommuner och landsting i fråga om utformningen av, kvaliteten på och avgiftssättningen för olika slag av stödinsatser för funktionshindrade.

Under senare år har situationen för de s.k. små och mindre kända handikappgrupperna uppmärksammats. Som exempel på sådana grupper kan nämnas personer med blödarsjuka, vissa mag- och tarmsjukdomar, benskörhet, dövblindhet, autism samt vissa muskelsjukdomar. De personer som finns i dessa grupper har vanligtvis ett omfattande behov av kvalificerat stöd. I många fall saknas i dag emellertid kunskap om dessa gruppers situation och behov. Rent allmänt föreligger där ett behov av att informera om och öka medvetenheten kring handikapp. Ökade kunskaper är en viktig förutsättning för att villkoren för de handikappade skall kunna förbättras.

Många av de handikappolitiska insatser som gjorts under de senaste decennierna har sitt ursprung i försöksverksamhet som de handikappades egna organisationer bedrivit själva eller tillsammans med samhällsorgan. Mycket av utvecklingsarbetet har utförts med stöd ur Allmänna arvsfonden. Det är angeläget att handikapporganisationerna ges fortsatt stöd i arbetet med att utveckla stödinsatserna och förbättra tillgängligheten för handikappade personer.

Förändringarna i samhällssystemet med en övergång till ramlagar och decentralisering i beslutsfattandet har medfört att handikapporganisationerna i sitt arbete för att förbättra livsvillkoren för människor med funktionshinder behöver stärka sitt arbete på lokalplanet.

Det internationella handikapparbetet har också betydelse för utvecklingen i Sverige. Det är därför viktigt att den svenska handikapprörelsen ges möjlighet att följa och delta i detta arbete.

3.5 Pågående uppdrag och aktuella utredningar

För att fullständiga bilden av nuvarande målgruppers framtida behov av stöd ur Allmänna arvsfonden finns skäl att nämna några av de uppdrag och utredningar som pågår inom barn-, ungdoms- och handikappområdet.

I anslutning till öppnandet av FN:s generalförsamlings höstsession 1990 hölls ett toppmöte om barnens villkor. Barntoppmötet antog en deklaration och en handlingsplan för barns överlevnad, skydd och utveckling. Som en följd av detta har det inom regeringskansliet utarbetats en handlingsplan,

som våren 1992 överlämnats till FN:s barnfond, UNICEF. Handlingsplanen tar i första hand sikte på de utsatta barnens situation.

Ett förslag till ett samlat åtgärdsprogram för insatser till förmån för barn och kvinnor har utarbetats inom regeringskansliet. Åtgärdsprogrammet tar bl.a. sikte på att öka medvetenheten hos personal som arbetar med utsatta barn och tydliggöra skyldigheten att i första hand agera till barns skydd och sätta barns bästa i första rummet. Regeringen har, som en del av det samlade åtgärdsprogrammet, gett Socialstyrelsen i uppdrag att utforma och genomföra ett program för att utveckla socialtjänstens förhållningssätt till utsatta barn och deras familjer (Barn i Focus-projektet). Satsningen tar sikte på att höja kompetensen och öka medvetenheten hos socialarbetare och andra som arbetar med utsatta barn. Förmågan att se, förstå, beskriva och möta utsatta barns behov skall utvecklas.

Asylsökande barns rätt till sjukvård har uppmärksammats. Trots att barnhälsovården för asylsökande barn skall motsvara ordinarie barnhälsovård för barn i Sverige uppvisar den alltjämt brister. Regeringen kommer att närmare studera förutsättningarna för en eventuell utvidgning av asylsökande barns rätt till hälso- och sjukvård.

I syfte att utveckla vården av flyktingbarn och flyktingungdomar utformas ett särskilt utbildningsprogram för familjehem, grupphem och andra hem som tar emot flyktingbarn. Utbildningsprogrammet beskriver barns sätt att reagera på traumatiska situationer som t.ex. att leva under krigshot och tvingas bryta upp från sitt eget land. Syftet med materialet är att öka de mottagande familjehemmens möjligheter att förstå barns reaktionsmönster och ge adekvat hjälp.

Barns behov skall uppmärksammas av den alkoholpolitiska kommissionen. Kommissionen har i uppdrag att kartlägga och analysera missbrukets konsekvenser för missbrukarnas familjer. Kommissionen skall också bedöma vilka insatser som behövs för att särskilt möta barnens behov av stöd.

En kommitté har tillsatts för att göra en översyn av socialtjänsten. Översynen skall bl.a. innefatta en utvärdering av socialtjänstlagens tillämpning och syfta till att tydligare avgränsa och klargöra socialtjänstens uppgifter och ansvarsområde. I uppdraget ingår bl.a. att belysa barnomsorgens och individ- och familjeomsorgens uppgifter och ansvarsområden.

Hösten 1991 har ett utredningsförslag lagts fram om att inrätta en barnombudsman som enligt en särskild lag ska ta tillvara och främja barns och ungdomars rättigheter, behov och intressen i samhället (SOU 1991:70). Rapporter har visat på en rad problem inom ungdomsvården. Riksdagen har under våren 1991 fattat ett principbeslut om att de ungdomshem som tar emot ungdomar för tvångsvård skall föras över till statligt huvudmannaskap. En statlig utredning har nyligen i betänkandet (SOU 1992:18), Tvångsvård i socialtjänsten - ansvar och innehåll, redovisat förslag till alternativa lösningar av tvångsvårdens organisation och arbetsformer. Utredningens förslag är nu föremål för remissbehandling och överväganden inom regeringskansliet.

STUNS-kommittén, som haft i uppdrag att se över arbets- och ansvarsfördelningen för de statliga insatserna inom barn- och ungdomsområdet, har i sitt betänkande (SOU 1992:54) MER FÖR MINDRE- nya styrformer för barn- och ungdomspolitiken, föreslagit att en liten flexibel myndighet för barn och ungdomar inrättas med uppgift att på nationell nivå främja goda uppväxtvillkor för barn och ungdomar genom sektorsövergripande arbete. Kommittén har vidare föreslagit att fördelningen av arvsfondsmedlen för barn och ungdom skall fylla en mer strategisk funktion i barn- och ungdomspolitiken och utgå från de nationella målen med krav på uppföljning och utveckling av resultatmått. Medlen bör, hävdar kommittén, användas i syfte att utveckla metoder och insatser inom områden som olika utvärderingar och resultatuppföljare visar behov av. Fördelningen av medel skall bygga på en insikt om dessa behov och utgå från de riktlinjer som riksdagen fastställer. Kommittén konstaterar att arvsfondsmedlen i dag utgår i huvudsak till organisationer och ideella föreningar. I den mån som reglerna för Allmänna arvsfondens fördelning lägger hinder i vägen för att projekt skall kunna genomföras bör lagen eller den praxis som utvecklats prövas. Enligt kommittén bör utgångspunkten för vem eller vilka som kan erhålla medel från arvsfonden vara realistiska bedömningar av vem eller vilka som bäst kan bidra till att goda resultat uppnås. Våra kommentarer till STUNS-kommitténs förslag redovisas i avsnitt 3.6.4.

Psykiatriutredningen har i sitt slutbetänkande (SOU 1992:73) Välfärd och valfrihet - service, stöd och vård för psykiskt störda, föreslagit att de psykiskt sjuka skall få samma rättigheter som andra handikappade - bostad, social service, omvårdnad och arbete. Den har vidare föreslagit att rättigheterna skrivs in i lagen och att kommunerna övertar ansvaret.

Handikapputredningen har i sitt slutbetänkande (SOU 1992:52) Ett samhälle för alla, föreslagit att förbud mot diskriminering skrivs in i grundlagen, att tvingande lagar föreskriver handikappanpassning av kollektiva färdmedel, miljöer, arbetsplatser och lokaler samt att en handikappombudsman tillsätts.

Regeringen avser att under den närmaste tiden avlämna en proposition på grundval av förslagen i Handikapputredningens huvudbetänkande (SOU 1992:46) Handikapp - Välfärd - Rättvisa. Den kommande propositionens inriktning är att skapa förutsättningar för ett avsevärt förbättrat samhällsstöd för personer med omfattande funktionshinder. Handikapputredningen har i sitt betänkande bl.a. föreslagit att svårt funktionshindrade barn, ungdomar och vuxna skall tillförsäkras service och stöd genom en särskild rättighetslag som garanterar exempelvis avlösarservice, personlig assistent och bostad med särskild service för handikappade. Vidare kommer en skyldighet för landstingen att anordna habiliteringsverksamhet att föreslås.

Regeringen beslutade den 1 oktober 1992 att överlämna en lagrådsremiss med förslag till ny lag om stöd och service för vissa funktionshindrade m.m. till Lagrådet för yttrande. Denna lagrådsremiss behandlas för närvarande och i avvaktan på Lagrådets och sedemera riksdagens

inställning till begreppet funktionshindrade i stället för handikappade har vi valt att behålla ordet handikappade i vårt förslag till lagtext.

3.6 Våra överväganden och förslag

3.6.1 Inledning

Arvsfonden består, som tidigare redovisats, huvudsakligen av medel som tillfallit fonden genom arv. Bakom beslutet att inrätta Allmänna arvsfonden låg bl.a. tanken att släktingars arvsrätt inte fick begränsas i syfte att täcka statens löpande utgifter. Medlen skulle i stället gå till ett på förhand bestämt allmännyttigt ändamål. Att ändamålet bestämdes till främjande av barns och ungdomars vård och fostran motiverades i första hand av sociala skäl. I andra hand betonades arvets viktigaste funktion, nämligen att sörja för det uppväxande släktet och underlätta för detta att fylla sin framtida uppgift till samhällets bästa. Ändamålsbestämmelsens utvidgning till att omfatta även omsorg om handikappade ansågs på sin tid vara väl förenlig med de tankegångar som kommit till uttryck i samband med arvsfondslagens tillkomst.

Alltsedan Allmänna arvsfonden inrättades har vid bestämmandet av fondens ändamål och medlens användningsområde hänsyn tagits till fondmedlens särskilda karaktär. Fonden har främjat ändamål som har hög angelägenhetsgrad och som är allmänt accepterade. Fondens ändamål har vidare varit klart avgränsat och inriktat på bestämda grupper av personer, som väl omfattas av arvets främsta ändamål, samt avsett vissa angivna uppgifter. En arvlåtare har - på senare år framför allt genom regeringens årliga redovisning till riksdagen om arvsfondsmedlens fördelning - i stort kunnat bilda sig en uppfattning om vad hans kvarlåtenskap kan komma att användas till.

Utredningens huvuduppgift har varit att göra en översyn av Allmänna arvsfondens ändamålsbestämmelse och vissa frågor om dess tillämpning. Som särskild uppgift har utredningen haft att pröva om gällande ändamålsbestämmelse och tillämpningen av denna svarar såväl mot dagens situation som framtida behov hos fondens målgrupper. I detta syfte har vi utifrån fondens fördelningspraxis försökt redogöra för fondmedlens användningsområde och redovisa enligt vilka principer och riktlinjer arvsfondsmedel delas ut. Vi har också översiktligt och probleminriktat redogjort för barns, ungdomars och handikappades situation och deras behov av arvsfondsmedel i framtiden samt redogjort för pågående utredningar och uppdrag som kan få betydelse för arvsfondens målgrupper.

3.6.2 Vår slutsats

Ändamålsbestämmelsens nuvarande målgrupper har inte ifrågasatts och det finns inte heller några andra skäl att undanta dem från möjligheten att få stöd ur fonden. Fråga är emellertid om det - främst med hänsyn till barns,

ungdomars och handikappades nuvarande och fortsatta behov av stöd ur fonden samt fondens ekonomiska ställning - finns skäl att ändra fondmedlens användningsområde för berörda målgrupper och/ eller att utvidga fondens ändamål till att omfatta även andra särskilt behjärtansvärda målgrupper som t.ex. flyktingar, brottsoffer, de socialt utslagna eller äldre personer. Som tidigare nämnts har t.ex. redan vid fondens tillkomst och därefter vid ett flertal tillfällen förts fram förslag om att även de äldre bör komma i fråga för stöd ur fonden.

Vad gäller fondens ekonomiska ställning uppgick fondens bokförda värde den 30 juni 1992 till ca 606 miljoner kronor (år 1991 till 636 miljoner kronor) och marknadsvärdet till ca 823 miljoner kronor (år 1991 till 899 miljoner kronor). Under budgetåret 1991/92 uppgick influtna arvsmedel till drygt 154 miljoner kronor brutto att jämföras med föregående budgetår då beloppet uppgick till drygt 147 miljoner kronor. Det utdelningsbara beloppet var budgetåret 1991/92 195 miljoner kronor och budgetåret 1990/91 150 miljoner kronor. I förhållande till den sociala sektorns årsomsättning i Sverige, omkring 300 miljarder kronor, rör det sig emellertid om relativt obetydliga belopp. Fonden har hittills inte varit i den situationen att det för utdelning tillgängliga beloppet inte kunnat delas ut. Genom utdelningspraxis med vissa maximeringsregler och självfinansieringskrav och genom prioritering mellan ansökningar anpassar sig de bidragsbeviljande myndigheterna till det för utdelning tillgängliga beloppet för respektive budgetår. Flera av de tjänstemän som handlägger ansökningar om stöd ur arvsfonden ger uttryck för att fondmedlen är otillräckliga och att de allt som oftast tvingas höja kraven på sökandens egeninsats och att det sker en allt hårdare prioritering mellan ansökningarna. Det finns således i dag inte utrymme för att utvidga fondens ändamål till ytterligare målgrupper utan att minska det önskvärda utrymmet för stöd till barn, ungdomar och handikappade.

Det förhållandet att vi har en stark lagstiftning till gagn för berörda målgrupper och att vi kanske kommer att få en allt starkare sådan samt att barn och ungdomar till allra största delen växer upp under trygga och goda förhållanden och att handikappade numera lever under relativt goda förhållanden innebär inte att dessa målgrupper inte längre skulle ha behov av stöd ur arvsfonden. Enligt vår uppfattning kan berörda målgruppers behov av insatser inom den offentliga sektorn i dag inte fullt ut tillgodoses, inte ens inom det allmännas obligatoriska ansvarsområde. Därtill kommer den offentliga sektorns omstrukturering och omprövningen av viss offentlig verksamhet, vars konsekvenser för fondens målgrupper vi inte kan överblicka. Det finns vidare på flera områden ett stort behov av att utveckla de samhälleliga insatserna för barn, ungdomar och handikappade. Det finns också åtskilliga behov som inte kan tillgodoses genom bidrag från det allmännas sida. Det behövs t.ex. olika komplement till de insatser samhället kan erbjuda, inte minst för de grupper som av olika skäl inte vill vända sig till någon myndighet. Man får också räkna med att det uppkommer nya problem och hot mot barns, ungdomars och handikappades utveckling och hälsa som i dag inte kan förutses. Det är vidare

angeläget att undvika en splittring av verksamheten som kan minska möjligheterna att göra effektiva insatser på något område. Slutligen kan det inte bortses från ett av arvets främsta ändamål från social synpunkt, nämligen att bidra till det uppväxande släktets underhåll och uppfostran.

De ovan redovisade övervägandena i kombination med en påtagligt ökad mängd ansökningar om stöd ur fonden har lett oss till slutsatsen att arvsfondens ändamål alltjämt bör omfatta endast målgrupperna barn, ungdomar och handikappade. Detta slås fast i 5 § i den nya arvsfondslagen.

Emellertid anser vi att det finns skäl att också anpassa fondens ändamålsbestämmelse till en sedan länge fast utdelningspraxis och genom en lagreglering ge fondmedlens användningsområde en tydligare struktur. I det följande föreslår vi därför att användningsområdet redan i 5 § anges vara att utveckla och stödja verksamhet till förmån för barn, ungdomar och handikappade. Därefter begränsar vi användningsområdet ytterligare genom att i den närmast följande paragrafen ange att stöd skall lämnas till ideell verksamhet. Stöd får också - om det finns särskilda skäl - lämnas till offentlig verksamhet. Däremot får stöd inte lämnas till enskilda personer.

3.6.3 Ändamålsbestämmelsens lagtekniska utformning

Lagförslagets 5 §

Vi föreslår att den grundläggande bestämmelsen (nya 5 §) om fondens ändamål anpassas till en sedan länge fast utdelningspraxis och att den tas in i en särskild paragraf. Den bör, liksom nu, vara tämligen vid så att de myndigheter som beslutar om stöd ur fonden ges möjlighet att följa samhällsutvecklingen och skapa nya verksamhetsformer samt komplettera och förbättra samhällsinsatserna. Enligt vårt förslag skall Allmänna arvsfonden ha till ändamål att utveckla och stödja verksamhet till förmån för barn, ungdomar och handikappade.

Utveckla och stödja verksamhet

Utifrån en granskning av rådande praxis kan, som ovan redovisats, viss inriktning av fondmedlens användningsområde urskiljas. Fondmedlen används huvudsakligen för att utveckla verksamheter med, av eller för barn, ungdomar och handikappade. Med verksamhet avses i detta sammanhang såväl ideell som offentlig verksamhet. Däremot avses inte i eget vinstsyfte bedriven verksamhet.

Fondens ändamål har alltid varit framåtsyftande och stöd ur fonden har stimulerat till utveckling och prövning av nya idéer. Arvsfonden har under årens lopp medverkat till ett nyskapande av olika verksamhetsformer i avsikt att förbättra situationen för barn, ungdomar och handikappade. Genom fonden har nya idéer och visioner snabbt kunnat prövas och berörda organisationer och föreningar har därigenom kunnat skapa verksamhetsformer som dels kompletterar samhällets insatser dels förbättrar de samhälleliga verksamhetsformerna. Stöden har inriktats på

initiativ till ny verksamhet samt vidareutveckling av befintlig verksamhet. Härigenom har det varit möjligt att pröva nya hjälpformer som sedermera i många fall fått vidare spridning och övergått till att bedrivas på reguljär väg med ekonomiskt stöd från det allmänna. Enligt vår uppfattning bör fondens huvudsakliga inriktning även fortsättningsvis vara att utveckla verksamheter till förmån för fondens målgrupper. I avsnittet om dagens situation för fondens nuvarande målgrupper och deras framtida behov har vi lyft fram en del verksamhetsområden inom vilka utvecklingsbehovet är stort.

För att bryta handikappades isolering, ge dem en aktiv och meningsfull fritid och en möjlighet till delaktighet och minskat beroende är vi angelägna om att fonden även i framtiden tillförsäkras möjligheten att - utan särskilt utvecklingskrav - lämna stöd till olika investeringar som t.ex. rekreations- och fritidsanläggningar för handikappade och till utrustning av handikapporganisationernas kanslier. Vidare bör fonden, liksom nu, kunna lämna bidrag till kostnaderna för om-, till- och nybyggnad av ungdomslokaler. Det är viktigt att ungdomar ges möjlighet att träffas och engagera sig i olika föreningar och organisationer. Det är väsentligt att arvsfonden också fortsättningsvis ges möjlighet att stödja nystartade projekt och olika informations- och utbildningsinsatser. Avsikten är dock inte att stöd skall lämnas till reguljär verksamhet.

Verksamhet till förmån för barn, ungdomar och handikappade

Efter en språklig granskning av nuvarande ändamålsbestämmelse och en översyn av dess tillämpning föreslår vi också en terminologisk modernisering av fondens ändamålsbestämmelse. Fonden föreslås ha till ändamål att utveckla och stödja verksamhet *till förmån för barn, ungdomar och handikappade*. Begreppet till förmån för avser såväl verksamhet med och av barn, ungdomar och handikappade som insatser för dessa målgrupper.

Arvsfondens verksamhetsområde är i dag bestämt genom begreppen vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade. Vad gäller begreppet "vård och fostran av barn och ungdom" finner vi det något föråldrat. Uttrycket tillkom efter det att departementschefen i den proposition som följde på lagberedningens förslag framhållit att understöd ur fonden skulle kunna lämnas inte enbart till främjande av samhällets barnavård utan till alla sådana åtgärder till barns och ungdomars välfärd som avsågs i barnavårdslagen samt till åtgärder för främjande av barns fostran som inte föll in under den sociala barnavården. Beträffande innebörden av begreppet råder viss tveksamhet. Inom rättstillämpningen finns det inte någon enhetlig tolkning. Begreppet vård och fostran har t.ex. i skattelagstiftningen en mera begränsad innebörd än vad det har i arvsfondslagens mening. Vad som skall förstås med vård av barn och ungdom vållar som regel inte några problem. Hit hör vad som normalt avses med vård, dvs. tillhandahållande av husrum, mat, rekreation i normal omfattning samt utövande av tillsyn och kontroll över barnets person. Söker man vägledning i några av våra vanligaste ordböcker kan

man under uttrycket vård som synonyma uttryck finna skötsel, omsorg och behandling. Den närmare innebörden av fostran är däremot mera osäker. I första hand tänker man på den utveckling av barnet som föräldrarna normalt har hand om och då barnet under sina uppväxtår bibringas grundläggande kunskaper och färdigheter. Men med fostran avses också den andliga sidan av uppfostran med inriktning på känslo-, tanke- och viljelivet. T.ex. en positiv påverkan med inriktning mot en större mognad och önskvärt socialt beteende. Därtill kommer att enligt nutida psykologisk och pedagogisk uppfattning påverkar i stort sett all verksamhet av, för och med barn ett barns karaktärsutveckling. Att gränserna vidgas undan för undan ligger också i sakens natur. Begreppet i sig är dessutom tautologiskt. I begreppet fostran ingår vård. Mot bakgrund härav förordar vi att begreppet "vård och fostran av barn och ungdom" tas bort ur lagtexten och ersätts med "verksamhet till förmån för barn och ungdom". Härigenom åsyftas inte någon ändring i den praxis som utvecklats och naturligtvis inrymmes barns vård och fostran i den föreslagna lydelsen. Genom ändringen slipper däremot den bidragsbeviljande myndigheten tveka om sin möjlighet att följa samhällsutvecklingen och får möjlighet att lämna bidrag till projekt och utvecklingsområden som i dag inte kan förutses. Vidare undviks en begreppsförvirring.

Även beträffande begreppet "omsorg om handikappade" råder det viss tveksamhet om dess innebörd. Omsorg om för tankarna till tillsyn, vård, skötsel och omvårdnad. En vidare tolkning av begreppets betydelse är en verksamhet som utförs till förmån för någon. Vid en översyn av de projekt för handikappade som beviljats medel framgår bl.a. att verksamheter med inriktning på ökad självständighet och oberoende prioriterats, liksom de handikappades sysselsättning, vilket väl överensstämmer med begreppets senare innebörd. Vidare saknas anledning att ha olika verksamhetsområden för ändamålsbestämmelsens målgrupper, varför vi föreslår att även omsorg om ersätts med till förmån för. Någon saklig ändring i förhållande till rådande praxis avses inte, men, som ovan framhållits, de bidragsbeviljande myndigheterna ges en större möjlighet att följa samhällsutvecklingen.

Vad gäller begreppen barn och ungdomar avses med barn i dag åldrarna 0-7 år och ungdomar 7-25 år. Den lägre åldern för ungdomar har kopplats till skolåldern, som dock numera är på väg att sänkas till 6 år. En mera ändamålsenlig och utvecklingsadekvat åldersgruppering anser vi vara barn 0-12 år och ungdomar 12-25 år.

Vad gäller begreppet handikapp föreslår vi att det anpassas till det samhällsrelaterade synsättet. Med handikappade i arvsfondslagens mening skall avses personer, vilka till följd av varaktiga eller bestående funktionshinder möter svårigheter i sin dagliga livsföring. Med svårigheter i den dagliga livsföringen menas bl.a. att den enskilde har behov av stödåtgärder i form av t.ex. hjälpmedel, personlig assistans, färdtjänst, anpassning av bostad eller arbete, vård- och rehabiliteringsinsatser eller ekonomiskt stöd för merkostnader på grund av funktionshindret. Den nya tolkningen innebär - genom att det inte längre fordras betydande svårigheter - i förhållande till den nuvarande en språklig utvidgning av personkretsen

handikappade, men en anpassning till rådande utdelningspraxis. Dock ingår inte äldre människor vilkas funktionshinder beror på normalt åldrande i den föreslagna kretsen. Som äldre betraktas enligt vanligt språkbruk personer över den allmänna pensionsåldern.

Lagförslagets 6 §

Fondmedlens användningsområde

För att ge fondmedlens användningsområde en tydligare struktur anser vi att den grundläggande ändamålsbestämmelsen i 5 § bör preciseras i en följande paragraf (6 §).

Innan vi går in på utformningen av 6 § anser vi det angeläget att säga något om en lagreglerings faktiska funktion i detta sammanhang. Frågan om stöd lagligen kan utgå uppkommer på beredningsstadiet och när man fattar beslut. Situationen är dock en helt annan än vid en laglighetsprövning i en domstol. När den beslutande myndigheten fattar sitt beslut utgör den juridiska bedömningen endast en faktor. Samhällspolitiska aspekter och tillgången på utdelningsbara fondmedel är andra viktiga faktorer liksom den prioritering som sker mellan de olika ansökningarna. Nämnda förhållanden leder enligt vår mening till att när nu vissa utdelningsprinciper föreslås bli lagfästa, lagregleringen i första hand bör ges karaktären av en ramlag, som motiveras av pedagogiska och informativa skäl.

Enligt vår bedömning bör således inriktningen av fondens stöd inte detaljregleras. I stället bör man vid ett förtydligande av fondmedlens användningsområde begränsa sig till mer allmänt hållna regler. De myndigheter som beslutar om stöd ur fonden bör - för att kunna följa samhällsutvecklingen - anförtros en ganska vid handlingsfrihet. Vidare bör det även i fortsättningen kunna ske en viss målstyrning av fondmedlens användningsområde. Utifrån rådande praxis och den inriktning stöd ur Allmänna arvsfonden har bör dock vissa fasta utdelningsprinciper komma till uttryck i lagen.

Vad gäller arvsfondens huvudsakliga användningsområde skall först vid en historisk tillbakablick konstateras att fondmedlen vid arvsfondens tillkomst i första hand skulle tas i anspråk av kommuner och landsting. Först om ansökningar om understöd inte förelåg från kommuner eller landsting kunde disponibelt belopp användas på annat sätt till nytta för samhällets barnavård. Man syftade härmed på föreningar eller stiftelser, vilka hade till uppgift att tillgodose samma syften som samhällets barnavårdande verksamhet.

En medveten social välfärdspolitik har under årens lopp tillsammans med den allmänna välståndsutvecklingen bidragit till att verksamheter som tidigare fått stöd ur fonden genom lagstiftning ålagts kommunerna och landstingen. Detta innebär, som tidigare konstaterats, att det numera inte är kommunerna som dominerar bland medelsmottagarna utan de ideella föreningarna. En ytterligare omständighet kan vara att riksdagens uttalanden om att fondmedlen huvudsakligen skall användas för ideella och

frivilliga insatser uppfattats så att stöd i första hand skall gå till ideell verksamhet driven av frivilligorganisationer och ideella föreningar. Riksdagens uttalande kan emellertid också tolkas så att fondmedlen - mera i överensstämmelse med den ursprungliga inriktningen på fondmedlens användningsområde - huvudsakligen skall användas dels för ideella insatser dels för insatser inom det offentligas frivilliga verksamhetsområde. Att i begreppet ideell insats inbegripa offentlig verksamhet strider mot allmänt språkbruk, varför ett tillägg av orden "frivilliga insatser" i riksdagens uttalande framstår som logiskt.

Även om tyngdpunkten på medelsfördelningen under de senaste åren legat på ideell verksamhet och utan att ta ställning till vad riksdagen åsyftat med sitt uttalande anser vi att det är angeläget att arvsfonden även i fortsättningen skall kunna ge stöd till utvecklingsprojekt inom offentlig verksamhet. Den kunskap och erfarenhet som under åren växt fram och samlats inom olika offentliga organ bör naturligtvis även i detta sammanhang tas tillvara och ges en möjlighet att utvecklas. Det vore inte ändamålsenligt att undanhålla offentlig verksamhet den stimulans till utveckling och förnyelse samt möjlighet till prövning av nya idéer som fondmedlen avses ge och ger. Därtill kommer att vissa människor varken vill eller kan organisera sig i eller hyser förtroende för föreningar och det vore olyckligt om arvsfondsmedlen inte skulle kunna komma dem tillgodo. Vidare växer det vid sidan av de traditionella föreningarna fram icke formbundna sammanslutningar som samlas runt en idé eller ett projekt. Många unga människor i dag vill t.ex. inte motas in i gamla fållor och etablerade former. Framväxten av denna typ av rörelser visar på ett behov av att projekt drivs i samverkan med ett offentligt organ, oftast en kommun, och att kommunen i sådana fall ansvarar för ansökan om medel ur arvsfonden. En sammanslutning som inte är en juridisk person kan nämligen inte ta emot medel och inte heller åläggas förpliktelser i anledning av mottagna medel. Även inom den offentliga verksamheten finns det "eldsjälar" som med specifika kunskaper, idéer och engagemang kan utveckla och förnya samhällets insatser och verksamheter. Av flera skäl bör sådana projekt drivas i statlig eller kommunal regi. Slutligen anser vi att det skulle kunna uppfattas som ett föreningsstöd om fondmedlen vore förbehållna ideella föreningar, frivilligorganisationer etc.

Vid utformningen av 6 § har vi diskuterat om vi skulle använda orden "bidrag till" eller "stöd till", men stannade för "stöd till". Skälet är att vi ansett att stöd ur arvsfonden inte bör förväxlas med olika former av statsbidrag.

Stöd till ideell verksamhet

Eftersom fondmedel de senaste åren lämnats till olika ideella verksamheter inom ramen för fondens ändamål och då vi bedömer det vara angeläget att denna inriktning på stödet bibehålls föreslår vi att 6 § inleds med en föreskrift om att fondmedlen för ändamål som anges i 5 § skall lämnas till ideell verksamhet. För att det också fortsättningsvis skall vara möjligt att

lämna stöd till utvecklingsprojekt inom offentlig verksamhet föreslås vidare att medel också skall få lämnas till offentlig verksamhet om det finns särskilda skäl för det. Genom denna lagtekniska uppläggning vill vi åstadkomma en sådan prioritering mellan ideell och offentlig verksamhet att stöd i första hand skall utgå till ideell verksamhet.

Begreppet ideell verksamhet är i sig från lagtextsynpunkt inte helt invändningsfritt. Det används dock i dagligt tal och förekommer tidigare i viss lagtext, t.ex. i skattelagstiftningen. Vi anser därför att det med fördel kan användas även i denna lagtext.

Uttrycket ideell verksamhet tar sikte på sådan verksamhet som bedrivs av ett icke offentligt organ utan eget vinstsyfte och som, i detta sammanhang, är befriad från statlig inkomstskatt för inkomstslaget näringsverksamhet enligt lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt.

Enligt en bestämmelse i 7 § lagen om statlig inkomsskatt är ideella föreningar, stiftelser m.fl. under vissa särskilt angivna villkor befriade från skattskyldighet för inkomst av näringsverksamhet som inte hänför sig till innehav av fastighet eller till rörelse.

Enligt nuvarande lydelse av arvsfondslagen finns det inte något hinder för att dela ut stöd till vinstdrivande bolag eller föreningar. Däremot utgår enligt praxis inte stöd till bolag som drivs med eget vinstsyfte. Som skäl för att behålla den lagliga möjligheten att lämna stöd även till näringsverksamhet som bedrivs i vinstsyfte kan anföras att det inom fondens verksamhetsområde även behövs insatser från näringslivet. Vidare sker det en privatisering av vissa tidigare allmänna angelägenheter och det kalkyleras med kompletterande privata alternativ till obligatorisk offentlig verksamhet. Det skulle emellertid enligt vår uppfattning strida mot fondens ursprungliga syfte att lämna stöd till verksamhet som drivs i vinstsyfte, varför vi nu genom lagstiftning vill begränsa fondens användningsområde till verksamhet som bedrivs utan vinstintresse.

Stöd till offentlig verksamhet

Vad därefter gäller stöd till verksamhet som bedrivs av det allmänna skiljer man för närvarande på frivillig och obligatorisk offentlig verksamhet. Med frivillig offentlig verksamhet avses sådan verksamhet som drivs inom ramen för det offentliga organets allmänna kompetens i den omfattning det självt bestämmer och med obligatorisk offentlig verksamhet sådan verksamhet som det allmänna är skyldigt att tillhandahålla. I dag får stöd inte lämnas för en åtgärd, vars bekostande åligger stat och kommun.

Utredningen har erfarit att det vid tolkningen av vad som åligger stat och kommun att bekosta uppkommer svårigheter att närmare bestämma omfattningen av det allmännas ansvar. De bidragsbeviljande myndigheterna synes tolka föreskriften på så sätt att förbudet inte innefattar utveckling av verksamhet eller försöksverksamhet inom det allmännas obligatoriska ansvarsområde. Det har vidare inte gått att urskilja om de beslutande myndigheterna alltid ser det allmännas ansvarsområde skilt från mottagarna av fondmedlen. Stöd har t.ex. lämnats till frivilligorganisationer och

ideella föreningar för projekt som faller in under obligatorisk offentlig verksamhet, i den mån verksamheten innefattat en utveckling av frivilliga och ideella insatser i anslutning till denna.

I enlighet med tidigare utredningar och praxis anser vi att förbudet bör tolkas så att stöd inte får lämnas för sådana åtgärder som det enligt lag eller författning åligger staten eller kommuner att bekosta. Enligt vår uppfattning saknar det därvid betydelse om det offentliga sedan tar ut avgifter för nyttjandet av den tillhandahållna verksamheten. Vidare är vi av den uppfattningen att nuvarande förbud måste gälla oberoende av om den formella sökanden är ett offentligt organ eller en frivilligorganisation.

Vad beträffar stöd till offentlig verksamhet krävs det enligt praxis att det rör sig om förnyelse- och utvecklingsprojekt.

När det gäller stöd till utveckling av obligatorisk offentlig verksamhet är det enligt vår mening tveksamt om nuvarande praxis är förenlig med arvsfondslagens förbud mot stöd till åtgärder som det åligger stat eller kommun att bekosta.

Även om vi är tveksamma till lagligheten av den praxis som utvecklats beträffande projekt som innebär förnyelse och utveckling av verksamheter inom det obligatoriska ansvarsområdet anser vi nuvarande praxis tilltalande. Tveklöst föreligger det ett behov av utvecklingsinsatser även inom det allmännas obligatoriska ansvarsområde. Visserligen framhölls det redan vid arvsfondslagens tillkomst att det inte borde få komma ifråga att genom stöd ur fonden lyfta av en del av de ekonomiska förpliktelser som enligt lag åvilade stat eller kommun, men samhället har under de sextio år som gått sedan fonden inrättades genomgått stora förändringar. Staten, landstingen och kommunerna har helt eller delvis övertagit ansvaret för olika verksamheter som tidigare fått stöd ur fonden. Genom ett absolut förbud att ge stöd till obligatorisk offentlig verksamhet skulle också ett av arvsfondens främsta syften motverkas, nämligen att stimulera till utveckling och prövning av nya idéer inom fondens verksamhetsområde. Det bör emellertid inte komma i fråga att generellt öppna en möjlighet för det offentliga att med stöd ur Allmänna arvsfonden utveckla verksamhet som det enligt lag är skyldigt att bedriva. Ett sådant jämkningsförslag skulle strida mot tidigare gjorda uttalanden och vidare skulle arvsfondsmedlen snabbt kunna tas i anspråk för det allmännas löpande verksamhet.

Vårt förslag bygger på tanken att i detta sammanhang jämställa all offentlig verksamhet och begränsa möjligheten till att lämna stöd ur fonden genom att föreskriva att det skall finnas särskilda skäl för att stöd skall få lämnas till offentlig verksamhet. Särskilda skäl kan vara att stödet utvecklar frivilliga och ideella insatser i anslutning till offentlig verksamhet eller att en kommun i samverkan med en ideell organisation vill förnya eller utveckla en verksamhet oavsett om kommunen normalt driver verksamheten eller ej. Stöd kan då lämpligen beviljas det offentliga organet och den ideella föreningen i samverkan. Ett annat särskilt skäl kan t.ex. vara att en kommun i samverkan med en icke juridisk sammanslutning eller "eldsjäl" vill utveckla en verksamhet som drivs av det allmänna eller initiera en ny verksamhet inom det allmännas ansvarsområde. Genom

vårt förslag öppnas en möjlighet till utveckling och prövning av nya idéer även inom det offentligas obligatoriska ansvarsområde. Genom att jämställa all offentlig verksamhet försvinner också gränsdragningsproblemen vid tolkningen av vad som är frivillig eller obligatorisk verksamhet. Och genom att införa ett krav på särskilda skäl behöver man inte befara att fonden generellt tas i anspråk för verksamheter som åvilar det allmänna enligt lag. Det får t.ex. inte komma i fråga att det sker en kostnadsövervältring från offentlig verksamhet till Allmänna arvsfonden.

Inte stöd till enskilda personer

Enligt praxis beviljas privatpersoner inte stöd ur fonden vare sig för privat bruk eller för viss verksamhet. Denna praxis bör nu lagfästas.

Vad gäller det fåtal enskilda personer som i egen regi driver ideell verksamhet kan de hänvisas till möjligheten att väcka intresse för sitt projekt hos antingen en juridisk person, som driver ideell verksamhet, eller ett offentligt organ som i sin tur kan söka medel ur arvsfonden.

Konsekvens

Vårt förslag innebär att fondmedlen kommer att användas för ideella och, i viss mån, offentliga insatser till förmån för barn, ungdomar och handikappade. Medelsmottagarna kommer även i fortsättningen att domineras av ideella föreningar och frivilligorganisationer. I förhållande till dagens ändamålsbestämmelse innebär förslaget för den frivilliga offentliga verksamhetens del en begränsning genom att det nu uppställs krav på att det skall finnas särskilda skäl. Vad gäller den obligatoriska offentliga verksamheten innebär förslaget en jämkning av det nu gällande förbudet att lämna stöd för åtgärder som det åligger stat och kommun att bekosta. Lagförslaget innebär emellertid i huvudsak en anpassning till rådande utdelningspraxis.

3.6.4 Övrig utdelningspraxis

I utredningen har vi också övervägt och diskuterat övrig utdelningspraxis. De utdelningsprinciper som inte särskilt behandlas nedan har vi inte funnit skäl att ifrågasätta.

En genomgång av vad departementschefen uttalat i 1969 års proposition ger oss anledning till följande kommentarer.

Departementschefen konstaterade bl.a. att arvsfondsbidrag i princip inte borde lämnas till sjukvårdsändamål och inte heller till andra former av sluten vård. Eftersom utredningen föreslår en jämkning av förbudet att lämna stöd till verksamhet som det åligger det allmänna att bekosta bör stöd få lämnas till utveckling av sådan verksamhet om det finns särskilda skäl.

Departementschefen ansåg vidare att det bara i undantagsfall borde utgå medel ur fonden för ändamål som kan finansieras med stöd från det

allmänna i annan ordning. Detta uttalande har vunnit stöd i praxis. Emellertid kan denna praxis ifrågasättas. För att finansiera kostsamma projekt måste den sökande ofta söka stöd från många håll. Vidare drivs numera ofta projekt i samverkan mellan olika organisationer och offentliga organ och det kan då vara svårt att avgöra vad som åsyftas med finansieras i annan ordning. Det finns även skäl att anta att bidragen från det allmänna rent allmänt kommer att minska i takt med att staten och kommunerna får svårt att finansiera den lagreglerade verksamheten. Utredningen anser att möjligheten att få stöd från det allmänna i annan ordning i och för sig inte bör utgöra hinder för en sökande att få kompletterande medel ur Allmänna arvsfonden.

Enligt 1969 års proposition borde understöd till institutioner huvudsakligen vara av engångskaraktär och syfta till att täcka investeringar och liknande anordningskostnader. Det borde i princip undvikas att fondmedel bands för årligen återkommande bidrag till löpande kostnader för viss verksamhet. Dock kunde sådana bidrag ibland vara påkallade för att under en kortare tid möjliggöra prövning av en ny hjälpform i önskvärd omfattning. - Rena driftsbidrag utgår för närvarande inte ur fonden. Skäl att ändra denna praxis föreligger inte.

Vad gäller bidrag till ungdomslokaler borde, enligt uttalanden i propositionen, även i fortsättningen bidrag förenas med villkoret att lokalen skulle upplåtas också åt andra ideella organisationer i den mån detta kan ske utan att det inkräktar på den egna verksamheten. Som tidigare redovisats har detta uttalande lett till en mycket fast praxis, som det inte föreligger skäl att ändra.

Departementschefen uttalade att det borde krävas att den som får bidrag ur fonden till ett visst ändamål är beredd att göra en egen ekonomisk insats för ändamålet. Detta uttalande har följts upp i praxis. Inte heller i detta avseende finns anledning till ändring.

Departementschefen föreslog slutligen att bidrag skulle kunna utgå till politiska organisationer. Utredningen anser att i de fall de så kallade idéburna organisationernas verksamhet motsvarar fondens ändamål stöd alltjämt skall kunna utgå ur arvsfonden. Det är emellertid angeläget att fördelningen sker på ett sådant sätt att det inte blir fråga om ett förtäckt stöd till regeringspartiernas egna politiska föreningar.

Vad gäller stöd till lokaler, handikappades rekreations- och fritidsanläggningar och båtar villkoras stödet bl.a. med en återbetalningsskyldighet av hela eller del av stödet om den verksamhet för vilket stödet var avsett läggs ned eller väsentligen inskränks inom en viss tidsperiod. För att kontrollera villkorets efterlevnad har länsstyrelserna ålagts en viss tillsynsplikt vad gäller äganderätten till fast egendom. Utredningen har erfarit att det inte är praktiskt möjligt att kontrollera om nämnda villkor efterlevs. Att förena stöd med villkor, vars efterlevnad i realiteten inte kontrolleras och vars kontroll skulle vara mycket kostnadskrävande är inte ändamålsenligt. Det får förutsättas att när en ansökan prövas det sker en noggrann bedömning av den sökande och dennes möjlighet att under överskådlig tid driva verksamheten vidare. Vi föreslår därför att stödet inte

villkoras med sådana föreskrifter. Däremot föreslår vi en generell lagreglering av återbetalningsskyldighet under vissa förhållanden, se avsnitt 5.4.

Utredningen har vidare diskuterat frågan om stöd bör lämnas till studieresor, verksamhet utomlands samt till internationellt utbyte för ungdomar och handikappade. Om resan eller verksamheten är att se som ett naturligt led i ett projekt eller utgör en nödvändig förutsättning för ett projekts genomförande och projektet i övrigt uppfyller kraven på utveckling och förnyelse anser vi att stöd bör kunna utgå.

Vi vill i detta sammanhang anknyta till ett förslag av Ungdomskommittén i dess betänkande (SOU 1990:42) om internationellt ungdomsutbyte. Där föreslås att arvsfondsmedel borde kunna utgå till att starta pilot- och/eller försöksprojekt i syfte att stimulera utbytesprogram samt försöka hitta nya vägar för att nå ut med information till alla ungdomar. Vi delar denna uppfattning.

Vi vill här slutligen kommentera några av STUNS-kommitténs förslag. Vad angår dess förslag att fördelningen av arvsfondsmedlen bör ske strategiskt i förhållande till de nationella målen för barn- och ungdomspolitiken kan konstateras att regeringen redan låter arvsfondsmedlen fylla en funktion i barn- och ungdomspolitiken genom att regeringen numera anger den kommande inriktningen på stöd ur fonden samt tar arvsfondsmedel i anspråk för särskilt riktade satsningar. Härigenom sker det en viss politisk styrning av fondmedlens användningsområde. Att ytterligare vidga möjligheten till politisk styrning kan inte anses överensstämma med fondens ursprungliga syfte.

Vad gäller önskemålet om att medlen skall användas inom särskilda områden och till metodutveckling hänvisas till vårt förslag om att fonden skall ha till ändamål att utveckla viss verksamhet. Även vi anser att det finns ett stort behov av metodutveckling inom offentlig verksamhet bl.a. när det gäller samhällets behandlingsinsatser för barn, ungdomar och handikappade. Vi har också pekat på behovet av att utveckla olika samverkansmodeller mellan t.ex. socialtjänsten, skolan, hälso- och sjukvården samt frivilligorganisationer. Vi delar också uppfattningen att utgångspunkten för vem som bör beviljas stöd ur fonden bör vara den eller de som bäst kan bidra till att goda resultat uppnås. Denna fördelningsprincip stämmer väl överens med fondens syfte att skapa verksamhetsformer som dels kompletterar dels förbättrar de samhälleliga verksamhetsformerna.

STUNS-kommittén har vidare betonat angelägenheten av att det bör finnas möjlighet att snabbt ge ett stöd till ungdomsgrupper som vill bedriva en seriös form av en aktivitet. Den nämner flera rörelser som vuxit fram under senare år och som visar hur ett socialt engagemang för unga människor kan knytas till att de får möjlighet att växa och känna självförtroende genom olika verksamheter som passar den egna personligheten; Fryshuset i Stockholm, Rosteriet i Luleå och Urkraft i Luleå. Kommittén har också framhållit att detta engagemang och verksamhetsbehov inte alltid passar för en traditionell projektansökan med krav på att bilda en förening.

I stort delar vi nu framförda synpunkter och hänvisar till vad vi framfört beträffande stöd till offentlig verksamhet. Arvsfondsmedlen bör inte vara förbehållna frivilligorganisationerna och ideella föreningar. En möjlighet för sammanslutningar som inte bildat en förening eller annan juridisk person är att intressera ett kommunalt organ för projektet och låta kommunen stå som formellt ansvarig gentemot arvsfonden. Vissa formella krav måste nämligen vara uppfyllda för att sökanden skall kunna ta emot medel och ikläda sig förpliktelser i samband med detta. Det är vidare viktigt att det finns ett formaliserat ansvar för redovisning och genomförande. Detta är ett av våra argument för att stöd även i fortsättningen bör kunna beviljas offentlig verksamhet.

4 Vem fördelar stöd ur fonden

Vår analys av den nuvarande ordningen för beslut om stöd ur fonden har lett oss till slutsatsen att den övergripande beslutanderätten bör ligga kvar hos regeringen. I detta kapitel föreslår vi att det inrättas en ny statlig myndighet under Socialdepartementet, en arvsfondsdelegation, som inom de medelsramar regeringen bestämmer och enligt regeringens riktlinjer huvudsakligen beslutar om stöd ur fonden.

4.1 Inledning

Utredningen har haft i uppdrag att bl.a. göra en analys och en bedömning av de innehållsmässiga och administrativa effekterna av den delegering som hittills förekommit. I direktiven framhålls att i detta sammanhang bör, mot bakgrund av strävandena att begränsa antalet förvaltningsärenden hos regeringen, möjligheterna att delegera även andra grupper av arvsfondsärenden från regeringen till lämplig myndighet övervägas. Våra överväganden om lämplig delegationsmyndighet utmynnar i ett förslag om inrättandet av en till regeringen knuten helt ny myndighet, en arvsfondsdelegation. Arvsfondsdelegationen föreslås få till uppgift att bl.a. inom de medelsramar regeringen bestämmer besluta om stöd ur fonden.

Vi redogör i det följande för den historiska bakgrunden till nuvarande ordning (avsnitt 4.2). Därefter redogörs för den delegering som hittills förekommit (avsnitt 4.3). Erfarenheter av delegeringen till Barn- och ungdomsdelegationen redovisas i det därpå följande avsnittet (avsnitt 4.4). Avslutningsvis lämnar vi våra överväganden och förslag rörande bl.a. lämplig delegationsmyndighet (avsnitt 4.5).

4.2 Bakgrund till den nuvarande ordningen

Lagberedningen föreslog i sitt betänkande år 1925 att beslut om bidrag ur arvsfonden skulle fattas av en nämnd bestående av fem personer. Kungl. Maj:t skulle förordna ordföranden medan riksdagen skulle förordna de övriga ledamöterna. Lagrådet var av annan uppfattning och förordade att understöd skulle beviljas av Konungen. Som skäl angavs att den fördelen skulle vinnas att särskilda kostnader för dessa ärenden inte behövde beräknas. På de av Lagrådet angivna skälen ansåg departementschefen att understöd ur fonden skulle beviljas av Konungen.

Formerna för arvsfondsärendenas handläggning behandlades också i samband med 1969 års utvidgning av fondens ändamålsbestämmelse. I direktiven för utredningen ingick att formerna för ärendenas handläggning borde prövas och möjligheterna att delegera beslutanderätten övervägas. Utredningen (SOU 1967:2) ansåg att man borde behålla den nuvarande ordningen att det är regeringen som beslutar om bidrag ur arvsfonden men att regeringen i vissa ärenden borde få möjlighet att delegera beslutanderätten till underlydande myndighet.

Departementschefen ansåg i denna fråga (prop. 1969:83 s 45) att det var värdefullt att bidragsgivningen i stort ligger i händerna på ett organ som har god överblick över hela det fält inom vilket bidrag kan komma i fråga och därigenom får möjlighet att väga olika behov mot varandra och mot tillgängliga resurser. Detta talade för att beslutanderätten skulle ligga kvar hos Kungl. Maj:t. Det sagda uteslöt emellertid inte att bidragsgivningen i vissa fall delegerades till underordnad myndighet. Han ansåg att möjlighet därtill borde införas. Enligt departementschefen borde delegation kunna komma ifråga i vissa klart avgränsade typer av ärenden, där en fast praxis för bidragsgivningen har utbildats hos Kungl.Maj:t. Han delade slutligen Arvsfondsutredningens synpunkt att i samband med delegation borde de allmänna principerna för bidragsgivningen anges, och vidare borde vederbörande myndighet få en bestämd ekonomisk ram att hålla sig inom.

Första lagutskottet (bet. 1969:1LU37) gjorde inte något särskilt uttalande och riksdagen beslutade i enlighet med utskottets hemställan (rskr. 1969:238).

4.3 Delegering till olika myndigheter

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer beslutar om stöd ur Allmänna arvsfonden. Sedan 2 § arvsfondslagen ändrats efter 1960-talets översyn kan regeringen delegera till annan myndighet att besluta i frågor om stöd ur Allmänna arvsfonden. Under vart och ett av budgetåren 1987/88 och 1988/89 anvisades Barn- och ungdomsdelegationen 30 miljoner kronor ur Allmänna arvsfonden för stöd till fostran av ungdom (åldrarna 7-25 år). Fr.o.m. budgetåret 1989/90 har enligt beslut av regeringen årligen 25 procent av de medel ur Allmänna arvsfonden som är disponibla för utdelning reserverats för att främja uppfostran av ungdom.

Enligt departementsförordningen (1982:1177) ansvarar Civildepartementet från och med den 1 januari 1992 (1991:2008) för förvaltningsärenden rörande understöd ur Allmänna arvsfonden för främjande av fostran av ungdomar och Socialdepartementet för övriga ärenden rörande Allmänna arvsfonden.

Regeringen beslöt den 5 mars 1992 en ny förordning (1992:105) om Barn- och ungdomsdelegationen, vilken trädde i kraft den 1 april 1992. Delegationen skall även i fortsättningen fördela stöd ur arvsfonden till

främjande av fostran av ungdom, men den ska lämna över till regeringen att fatta beslut i ärenden som är av principiell betydelse och när delegationen anser att stöd i ärendet bör lämnas med mer än 200 000 kronor. Enligt 3 § får Barn- och ungdomsdelegationen överlåta åt ordföranden, åt någon annan ledamot eller åt en grupp av ledamöter att på delegationens vägnar pröva arvsfondsfrågor.

Utöver nu nämnda "fasta delegation" till Barn- och ungdomsdelegationen har i samband med regeringens särskilt riktade satsningar beslutanderätten delegerats även till annan statlig myndighet. Sålunda fick exempelvis Statens Ungdomsråd i juni 1991 regeringens uppdrag att fördela tio miljoner kronor till projekt som syftar till att skapa träffpunkter för ungdomar. Dessutom har Statens ungdomsråd fått regeringens uppdrag att fördela stöd till utvecklingsarbete inom föreningslivet samt till det s.k. demokratiprojektet. Vidare har Statens handikappråd fått medel för att kunna stödja projekt som utvecklar fritidsverksamhet för handikappade. Socialstyrelsen har fått medel att stödja projekt med syfte att utveckla modeller för arbete och sysselsättning för handikappade och för att utveckla stöd till anhöriga till handikappade personer. Medel har även ställts till Handikappinstitutet förfogande för att utveckla bl.a. datateknik som kan öka handikappade personers självständighet och oberoende.

4.4 Erfarenheter av delegeringen till Barn- och ungdomsdelegationen

Vid vår översyn av den hittillsvarande delegeringen av beslutanderätten har vi till att börja med kunnat konstatera att regeringen i samband med beslut om delegation angett de allmänna principerna för bidragsgivningen. Vidare har delegationsmyndigheten haft en bestämd ekonomisk ram att hålla sig inom. Detta har haft till följd att regeringen haft kvar de policybetonade och samhällspolitiska ställningstagandena medan detaljregleringen flyttats till en underlydande myndighet.

Särskilt intresse har vi ägnat den delegering till Barn- och ungdomsdelegationen som regeringen första gången beslutade om våren 1987. Denna delegering intar en särställning, bl.a. eftersom den inte är förknippad med en specialsatsning under en viss tid. I stället har den haft karaktären av en "tills vidare-delegering" inom ett stort ändamålsområde som direkt anknyter till arvsfondslagen, nämligen till att främja fostran av ungdom.

Barn- och ungdomsdelegationens mandat avseende beslut om stöd ur arvsfonden har ändrats under åren. Under de första åren bestod den beloppsmässiga begränsningen enbart av en total ekonomisk ram, inledningsvis formulerad som en viss summa (30 miljoner kronor per år) och senare som en viss andel av fondens utdelningsbara medel (25 procent). Under våren 1992 har mandatet, som vi tidigare redogjort för, dock begränsats genom att en övre gräns (200 000 kronor) införts för i

princip varje enskilt beslut. I samband med detta har regeringens delegering till Barn- och ungdomsdelegationen återgått till att begränsas av en viss summa (15 miljoner kronor för "löpande ansökningar" under budgetåret 1991/92).

Den främsta anledningen till en relativt låg ekonomisk ram under budgetåret 1991/92 är, vilket framgår av den tidigare redovisningen under avsnitt 2.2, ett stort antal specialsatsningar inom området "fostran av ungdom". Dessa har i flera fall bedömts bättre passa med den kompetens som finns på annat håll och har därmed delegerats till annan myndighet, främst Statens ungdomsråd.

Delegeringen till Barn- och ungdomsdelegationen innebar att ett befintligt organ, med ett statsråd som ordförande och ett sekretariat som sedan tidigare fanns inom regeringskansliet, kom att användas till en uppgift som det ursprungligen inte var avsett för. Den nya uppgiften skilde sig markant från delegationens ursprungliga uppgift, att utgöra ett till regeringen rådgivande organ. En övervägande fördel ansågs dock vara möjligheten att utnyttja regeringskansliets kompetens och personella resurser vid beredningen av ärenden.

Inledningsvis fattade Barn- och ungdomsdelegationen kollektivt beslut om stöd ur arvsfonden. I takt med att antalet ansökningar ökade, överläts denna uppgift till delegationens ordförande. Detta föregicks av att regeringen under sommaren 1987 beslutade om en förordning (1987:324) om Barn- och ungdomsdelegationen, i vilken denna möjlighet angavs.

Därefter har Barn- och ungdomsdelegationen som kollektiv främst angett den huvudsakliga inriktningen vad avser fördelningen av stödet. Således beslutade delegationen tidigt att ge särskild prioritet åt projekt som främjar jämlikhet, jämställdhet och demokrati bland ungdomar.

Den första förordningen har senare ersatts av förordningen (1992:105) om Barn- och ungdomsdelegationen, vilken ger delegationen möjlighet att överlåta åt ordföranden, åt annan ledamot eller åt en grupp av ledamöter att på delegationens vägnar besluta om stöd ur arvsfonden. Bakgrunden till denna förändring var främst att det, bl.a. efter granskningen av riksdagens konstitutionsutskott, inte ansågs lämpligt att låta ett statsråd besluta om stöd ur fonden, även om detta skedde i egenskap av ordförande i Barn- och ungdomsdelegationen.

Den nya förordningen har inneburit att prövningen överlåtits dels till delegationens vice ordförande och dels till en särskild grupp inom delegationen. Den senare beslutsformen har hittills använts till att fördela stöd inom ramen för en specialsatsning mot främlingsfientlighet bland ungdomar.

Administrativt har delegeringen till Barn- och ungdomsdelegationen inneburit vissa förändringar jämfört med om beslut fattats av regeringen. Barn- och ungdomsdelegationen har bl.a. byggt upp ett eget separat diariesystem på data, vilket ger möjlighet till en större flexibilitet och användbarhet än det system som hittills finns inom regeringskansliet i övrigt. Detta har bl.a. ökat möjligheten att snabbt ta fram relevant statistik

och viss övrig information om såväl aktuella som tidigare arvsfondsärenden.

Genom en resursförstärkning har delegationens sekretariat under en tid kunnat anslå något mer resurser till uppföljning av tidigare beviljade stöd. Således har mer arbete kunnat ägnas åt att följa upp redovisningar av beviljat stöd. Dessutom har delegationen producerat ett antal kataloger över genomförda projekt, i syfte att sprida erfarenheter och kunskaper.

Enligt vår bedömning framstår den nuvarande ärendefördelningen mellan regeringen och Barn- och ungdomsdelegationen i huvudsak som logisk och ändamålsenlig. Erfarenheterna från Barn- och ungdomsdelegationen visar att det går att sköta handläggningen i en separat organisation, men ändå behålla närheten till regeringskansliet. Den separata organisationen har bl.a. gjort det möjligt att utveckla ett mer användbart diariesystem samt skapa mer flexibla beslutstillfällen. Närheten till regeringen har bl.a. gjort det möjligt att utnyttja den kompetens och kapacitet som finns i regeringskansliet. Därmed torde avsevärda rationaliseringsvinster ha uppstått jämfört med om man inrättat en helt fristående myndighet.

Erfarenheterna visar vidare att det är angeläget med en tydlig rollfördelning mellan regeringen och beslutsorganet. Detta gäller såväl arbetsledning och handläggning som beslutsfattandet i sig. Genom erfarenheterna från Barn- och ungdomsdelegationen finns det i dag goda förutsättningar att klara detta. Former och beslutsmandat måste regleras genom en förordning och eventuellt andra regeringsbeslut. Motsvarande gäller vid delegering från regeringen/beslutsorganet till annan myndighet.

4.5 Våra överväganden och förslag

En uppgift för utredningen har varit, att mot bakgrund av strävandena att begränsa antalet förvaltningsärenden hos regeringen, överväga om ytterligare grupper av arvsfondsärenden kan delegeras från regeringen till annan lämplig myndighet. Innan vi går in på den frågan vill vi kort redogöra för den kritik mot och de alternativ till den nuvarande ordningen som i olika sammanhang framförts.

Kritik mot nuvarande ordning

I riksdagsmotioner och från kommunalt håll har tankar förts fram om att decentralisera förvaltning av och utdelning ur Allmänna arvsfonden till arvlåtarens hemvistkommun. Arvsfonden skulle enligt förslagen vara organiserad så att kvarlåtenskapen från personer inom en viss kommun skulle stanna inom den avlidnes hemortskommun för utdelning där. Enligt några riksdagsmotionärers mening skulle en sådan decentralisering av utdelningsförfarandet vara till fördel och kunna ge garantier för att medlen kommer till en ändamålsenlig användning samtidigt som det kunde uppmuntra till lokala initiativ och ge stimulans till lokala föreningars

arbete. Det har också framhållits att den kvarlåtenskap som tillfaller Allmänna arvsfonden oftast härrör från äldre människor som kanske i hela sitt liv bott och varit verksamma i viss bygd och känt samhörighet med den. Det har hävdats att det för arvlåtaren därför skulle kännas riktigare om den efterlämnade egendomen kommer deras bygd till godo än om den tillfaller en central fond som förvaltas i Stockholm och delas ut av regeringen.

Mot en sådan decentralisering talar att man skulle gå miste om fördelarna med den nuvarande ordningen. En effektiv fondförvaltning skulle förloras. Arvsmedlen skulle flyta in oregelbundet i kommunerna och tilldelningen av medlen bli beroende på befolkningssammansättningen med en mycket ojämn medelstilldelning som följd. Decentraliseringen skulle också innebära att erforderlig hänsyn inte kan tas till kommunernas olika behov av arvsfondsmedel. Det skulle vidare saknas möjlighet att tillgodose behov som bedöms vara angelägna för landet i dess helhet. En decentralisering skulle även medföra en inte önskvärd oenhetlighet vid prövningen av bidragsärendena. En uppdelning av fondmedlen skulle vidare avsevärt minska fondens betydelse eftersom de belopp som kan komma att tillfalla kommunerna i allmänhet blir alltför små för att kunna utnyttjas på ett effektivt sätt. Därtill kommer att arvlåtarens underlåtenhet att i testamente förordna om sin yttersta vilja lika väl kan tala mot uppfattningen att det för arvlåtaren skulle kännas riktigare att kvarlåtenskapen kom hemortskommunen tillgodo.

Riksdagsmotionärer har vidare ansett att regeringens tolkning av Allmänna arvsfondens ändamålsbestämmelse med åren blivit allt friare och att kontrollen över utnyttjandet av Allmänna arvsfondens medel behöver skärpas. Förslag har därför väckts om att stöd ur fonden skall delas ut av en oberoende styrelse med parlamentarisk förankring. Under årens lopp har det även motionerats om att ett av riksdagen utsett råd skulle dela ut stöd ur Allmänna arvsfonden. De skäl som framförts är att ett råd eller en särskild styrelse skulle kunna ge ansökningarna en vidare belysning och en mera samvetsgrann tolkning av ansökningarna så att fondmedlens användningsområde bättre skulle motsvara fondens ändamål.

Mot nu redovisade beslutsordningar talar risken att beslutsfattandet skulle bli tungrott och byråkratiskt. Det kan också befaras att handläggningstiden för arvsfondsärendena förlängs. Vidare skulle det vara svårt att med den föreslagna beslutsordningen åstadkomma det breda kunskapsunderlag som en handläggning inom regeringskansliet erbjuder. Den betydelsefulla och ständigt pågående dialogen mellan regeringskansliet och berörda samhällssektorer skulle gå förlorad. Den kontroll över arvsfondsmedlens fördelning som efterlysts uppnås genom regeringens årliga redovisning till riksdagen av Allmänna arvsfondens medelsfördelning med angivande av den kommande inriktningen för stöd ur arvsfonden.

Ytterligare ett alternativ är att inrätta en ny, från regeringen fristående, statlig myndighet med uppgift att handlägga arvsfondsärenden. Genom att arvsfondsärendena på så sätt frikopplas från regeringen kan kritiken mot regeringen för gynnande av regeringspartiernas egna politiska föreningar

undanröjas. En centralisering av bidragsgivningen medför organisatoriska fördelar samt en enhetlig bedömning av arvsfondsärendena.

Mot inrättandet av en ny statlig myndighet talar emellertid de betydande kostnader som är förenade med att bygga upp en ny organisation. Det finns vidare en risk att handläggningsförfarandet även hos en sådan myndighet blir onödigt byråkratiskt. Därtill kommer att man initialt går miste om en under årtionden utvecklad kompetens, som tar tid att återuppbygga. Vidare tillkommer tidigare redovisade argument som kunskapsunderlaget för beslut i regeringskansliet och därmed sammanhängande samhällsdialog.

Vi vill avslutningsvis, utan att närmare kommentera detsamma, nämna ytterligare ett alternativ - inrättandet av ett från staten helt fristående rättssubjekt.

Den övergripande beslutanderätten bör ligga kvar hos regeringen

Genom en centralisering av beslutsfattandet hos regeringen uppnås flera fördelar. Regeringen överblickar hela det fält inom vilket stöd ur arvsfonden kan komma i fråga och har därigenom en reell möjlighet att väga olika behov mot varandra och mot tillgängliga resurser. Genom centraliseringen ges möjlighet till att upprätthålla en enhetlig prövning av ärendena och en jämn fördelning av betydande medel. Regeringen kan vid behov snabbt och enkelt få kompletterande sakkunskap. Utredningen har förstått att sökandena anser det vara en stor fördel att kunna bidra till att engagera regeringen i aktuella samhälls- och utvecklingsfrågor. Arvsfondsärendena fyller en viktig funktion som en kontakt- och informationskanal.

Det har emellertid länge varit en strävan att befria regeringen från löpande ärenden så att statsråden och departementen får bättre tid för större och övergripande frågor. Redan i propositionen (prop. 1965:65) om statsdepartementens organisation m.m. uttalade föredraganden att det var angeläget att befria departementen från en stor mängd ärenden av löpande natur samt att departementens uppgift var att värdera och bedöma utredningsmaterial, samordna och planera regeringens politik och utforma de viktigaste riktlinjerna. Även riksdagen underströk vikten av delegering och decentralisering (bet. 1965:SU105, rskr. 1965:295).

Enligt regeringsformen skall i princip alla regeringsärenden avgöras av regeringen som kollektiv. I motiveringen till denna regel anförde departementschefen i grundlagspropositionen (prop. 1973:90 s. 184) att en sådan regel förutsatte att regeringens arbete kunde begränsas till sådana angelägenheter som typiskt kräver ett ställningstagande från regeringsorganet och att det var angeläget att arbetsmängden i regeringen ytterligare reduceras genom decentralisering av ärendegrupper.

Enligt riktlinjerna i propositionen (prop. 1983/84:120) om regeringens befattning med besvärsärenden, vilka godkändes av riksdagen (bet. 1983/84:KU23, rskr. 1983/84:250), skall reglerna om rätt att överklaga ärenden till regeringen ses över systematiskt. Regeringen skall i möjligaste

mån befrias från ärenden som inte kräver ett ställningstagande från regeringen som ett politiskt organ. Utgångspunkten är att regeringen i allmänhet inte bör vara prövningsinstans annat än när det behövs en politisk styrning av praxis.

Vi vill mot bakgrund av nu nämnda motivuttalanden fästa uppmärksamheten på att arvsfondsärendena i sig är av en helt annan karaktär än många av de förvaltningsärenden som i dag genom besvär förs upp till prövning av regeringen. Det är således inte fråga om någon överprövning av förvaltningsärenden utan om en fördelning av medel ur en fond tillkommen i ett särskilt syfte och för särskilt angivet ändamål. Med hänsyn till att regeringen årligen anger den kommande inriktningen för stöd ur fonden och fattar beslut om särskilda satsningar sker det en fördelning av medlen utifrån en bedömning av vad som framstår som mest angeläget i ett allmänt samhällsperspektiv. Fonden har på så sätt kommit att till viss del fylla en funktion i barn-, ungdoms- och handikappolitiken.

Starka skäl talar enligt vår uppfattning för att den övergripande beslutanderätten om stöd ur fonden alltjämt bör ligga kvar hos regeringen. Emellertid bör beslutanderätten i de arvsfondsärenden som typiskt sett inte kräver ett ställningstagande från regeringens sida delegeras till annan myndighet.

Grupper av arvsfondsärenden som är lämpliga att delegera

Arvsfondsärenden rörande fostran av ungdom och sådana som följer av regeringens särskilda satsningar har erfarenhetsmässigt visat sig vara lämpliga att delegera. Vad gäller andra ärendegrupper anser utredningen att alla detaljärenden där det utvecklats en fast praxis eller ärenden inom områden som regeringen särskilt angett i samband med den kommande inriktningen för stödet i princip är lämpliga att delegera. Endast övergripande policyärenden, ärenden av principiell betydelse och beslut om stöd med belopp över viss nivå bör ligga kvar hos regeringen. Vi ställer oss emellertid tveksamma till att regelmässigt delegera arvsfondsärenden till flera olika myndigheter.

Lämpliga delegationsmyndigheter

Det finns skäl att anta att flertalet av de statliga myndigheter som har särskild sakkunskap inom fondens verksamhetsområde är lämpliga att på uppdrag av regeringen fördela arvsfondsmedel inom ramen för en särskilt riktad satsning och enligt de anvisningar regeringen föreskriver. Flera sådana statliga myndigheter torde med tillskott av ekonomiska och personella resurser kunna avlasta regeringen handläggningen av detaljärenden. Vi är emellertid inte beredda att nu lämna mera preciserade förslag på lämpliga myndigheter, eftersom en rad frågor om den statliga organisationen av barn-, ungdoms- och handikapparbetet bereds inom olika departement.

Ansökningar vid sidan av specialsatsningar bör beredas samlat

Utifrån utredningens samlade erfarenheter har vi den uppfattningen att det är olämpligt att stadigvarande delegera beslutanderätten till flera olika myndigheter. Skälen för detta är flera.

En sådan decentralisering skulle innebära en uppsplittring och i följd härav en icke önskvärd oenhetlighet vid prövningen av arvsfondsärenden. Kontrollen av om sökanden tidigare beviljats medel för samma projekt skulle därmed också avsevärt försvåras. Vidare skulle möjligheten att väga olika behov mot varandra minskas liksom möjligheten att prioritera mellan olika behov. Initialt skulle man också få räkna med en förlängning av handläggningstiden. En uppdelning av arvsfondsmedlen skulle vidare avsevärt minska fondens betydelse. Den totala kostnaden för medlens fördelning skulle öka. Möjligheten till uppföljning och erfarenhetsspridning skulle också försvåras. Därtill kommer svårigheten för sökandena att veta till vilken myndighet ansökan skall sändas. Om beslutandemyndigheten inte, som Barn- och Ungdomsdelegationen, är knuten till regeringen går man vidare miste om den i sammanhanget betydelsefulla dialogen mellan regeringskansliet och berörda samhällssektorer.

Delegationen av beslutanderätten fungerar för närvarande tillfredsställande på ungdomssidan. Någon motsvarighet finns däremot inte på barn- och handikappområdet. Vi har kommit fram till att det inte är lämpligt att delegera en allmän beslutsrätt till myndigheter som är helt fristående från regeringen. Eftersom Barn- och ungdomsdelegationen endast besitter kompetens inom en del av fondens användningsområde är det inte heller möjligt att delegera samtliga arvsfondsärenden till den. Det finns således i dag inte någon lämplig delegationsmyndighet inom regeringskansliet. Den möjlighet som då kvarstår är att inom regeringskansliet bilda en ny myndighet med huvudsaklig uppgift att fördela stöd ur arvsfonden.

En arvsfondsdelegation

Vi föreslår att samtliga arvsfondsärenden, med undantag för övergripande policyärenden, delegeras till en myndighet knuten till regeringen, en arvsfondsdelegation. Härigenom bibehålls möjligheten till att snabbt och lätt få kompletterande sakkunskap. Vidare kvarstår både möjligheten för en allmän dialog mellan regeringskansliet och berörda samhällssektorer i samhälls- och utvecklingsfrågor liksom för en kontakt- och informationskanal mellan dem.

Arvsfondsdelegationen föreslås ha till huvudsaklig uppgift att fördela medel ur Allmänna arvsfonden, följa upp de projekt som beviljats stöd samt informera allmänheten om arvsfondens ändamål och fondmedlens användningsområde. Den modell som byggts upp inom Civildepartementet med Barn- och ungdomsdelegationen som handläggare av rutinärenden inom en viss ekonomisk ram och efter regeringens riktlinjer fungerar tillfredsställande och får ses som en förebild för ett delegationsförfarande.

Vidare bör myndighetens organisation regleras i en särskild förordning med instruktion för Arvsfondsdelegationen. Vi har emellertid avstått från att utarbeta ett förslag till en sådan förordning. Arbetet därmed bör anstå till dess regeringen tagit närmare ställning till hur den av oss föreslagna arvsfondsdelegationen skall organiseras.

Ansökningar om stöd ur arvsfonden bör enligt vårt förslag således ställas till Arvsfondsdelegationen, som inom en viss ekonomisk ram i fortsättningen skall handlägga ärenden om stöd ur fonden. Beslut i ärenden av principiell betydelse eller annars av större vikt bör överlämnas till regeringen liksom när stöd skall lämnas med mer än ett visst belopp, förslagsvis 300 000 kronor.

En arvsfondsdelegation skulle medföra organisatoriska fördelar och en önskvärd enhetlighet vid prövningen av arvsfondsärendena. Bidragsgivningen skulle, liksom nu, ligga hos ett organ som har god överblick över hela det fält inom vilket stöd kan komma i fråga samtidigt som regeringens förvaltningsärenden skulle begränsas avsevärt. Vidare kvarstår centraliseringens alla fördelar.

Regeringen bör årligen besluta om en bestämd ekonomisk ram samt om de allmänna principerna för bidragsgivningen. Härigenom behåller regeringen de policybetonade ställningstagandena.

Vårt förslag bygger, som nämnts, på tanken att de ärenden som är av principiell betydelse eller rör stöd med mer än ett visst belopp skall överlämnas till regeringen för beslut. Till regeringen överlämnade ärenden bör, liksom nu, beredas inom respektive fackdepartement.

Organisatoriska och ekonomiska överväganden

Arvsfondsdelegationen bör enligt vårt förslag vara en till regeringen knuten statlig myndighet. Delegationen bör organisatoriskt sortera under Socialdepartementet. Som tidigare nämnts, bör arvsfondsdelegationens uppgifter fastställas genom en särskild förordning med instruktion för delegationen. Delegationen bör kollektivt behandla vissa gemensamma frågor och principer såsom utveckling av praxis, informations- och uppföljningsinsatser samt interna rutiner.

Delegationens beslut om stöd ur fonden bör däremot fattas sektorsvis. Därför bör särskilda beslutsenheter för målgrupperna barn, ungdom och handikappade inrättas inom delegationen. Besluten bör inom dessa beslutsenheter fattas kollektivt. På detta sätt möjliggörs korta handläggningstider och täta beslutstillfällen.

Vi föreslår att en statssekreterare eller en expeditionschef bör ingå i delegationen som dess ordförande. I delegationen bör vidare ingå ledamöter med hög sakkompetens inom barn-, ungdoms- och handikappområdet.

Förslaget att låta en arvsfondsdelegation ta över vissa uppgifter från Socialdepartementet, Civildepartementet och Barn- och ungdomsdelegationen bör medföra effektivitetsvinster. Delegationens personalbehov kan emellertid beräknas bli detsamma som i dag, dvs. åtta årsarbetskrafter,

eftersom vi anser att insatserna för information och uppföljning bör ökas. Sammantaget innebär detta att arvsfondsdelegationen kan finansieras inom ramen för befintliga resurser. De resurser som i dag används för att bereda arvsfondsärenden inom regeringskansliet bör också i fortsättningen användas för detta ändamål.

Regeringens utdelningskostnader har sedan fondens tillkomst belastat statsbudgeten. Vi anser det naturligt att nuvarande ordning bibehålls, särskilt som fördelningen av medlen även i fortsättningen kommer att ligga i nära anknytning till regeringen.

5 Handläggningen av arvsfondsärenden

I detta kapitel föreslår vi att ansökningsförfarandet och skyldigheten att redovisa hur medlen använts lagregleras. Vidare föreslår vi att erhållna arvsfondsmedel under vissa förhållanden skall betalas tillbaka. Om det finns särskilda skäl skall dock återbetalningsskyldigheten helt eller delvis få efterskänkas. Frågan om återbetalning skall prövas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

5.1 Ansökningsförfarandet

I dag finns det inte några bestämmelser om själva ansökningsförfarandet. Under åren har dock vissa rutiner utarbetats och blanketter tryckts upp för att underlätta såväl för sökandena, som handläggare av arvsfondsärenden. Det nuvarande förfarandet är emellertid otillfredsställande. Ansökningarna är ofta inte kompletta och handläggarna av arvsfondsärenden har dagligen telefonkontakt med presumtiva sökanden och sökanden som vill ha hjälp med att fylla i sin ansökan. Telefonförfrågan om vem eller vilka som kan få stöd ur fonden förekommer också.

Utredningen föreslår att det i arvsfondslagen förs in allmänna bestämmelser om vad en ansökan skall innehålla medan det i en särskild arvsfondsförordning ges mera detaljerade bestämmelser om vad en ansökan om stöd bör innehålla. Därvid bör behovet av information för att underlätta utvärdering beaktas.

En ansökan om stöd ur fonden bör liksom nu göras skriftligen hos den myndighet regeringen bestämmer. I dag skall ansökningar som rör stöd ur fonden för främjande av fostran av ungdom ges in till Barn- och ungdomsdelegationen, medan övriga ansökningar om stöd skall ges in till Socialdepartementet. Enligt vårt förslag skall alla ansökningar ges in till Arvsfondsdelegationen. En ansökan skall innehålla de uppgifter som behövs för att bedöma sökandens rätt till stöd ur fonden. Vilka särskilda uppgifter som behövs bör däremot inte regleras i lag utan i en arvsfondsförordning. Ansökan skall också vara egenhändigt undertecknad av sökanden eller dennes ombud.

Om en ansökan inte uppfyller föreskrifterna bör den sökande få en möjlighet att komplettera denna. Om sökanden inte följer en sådan anmaning föreslår vi att ansökan får avgöras i befintligt skick.

5.2 Ansökningstid

I dag avgörs ärendena huvudsakligen i kronologisk ordning. Denna ordning kan tyckas vara föga ändamålsenlig. Vi har därför diskuterat om det borde införas bestämda ansökningstider och beslutandetider, t.ex. så att ansökningar som kommer in före april månads utgång prövas senast den sista juli och ansökningar före september månads utgång prövas senast den sista november. För särskilt brådskande ansökningar borde det i så fall finnas en möjlighet till förtida prövning. Fördelen med ett sådant förfarande skulle vara att verklig möjlighet gavs för att väga de olika ansökningarna mot varandra och de behov som föreligger. Barn- och ungdomsdelegationen prövade under våren - hösten 1992 ett sådant ansökningsförfarande.

Mot ett system med fasta ansöknings- och beslutstider skall ställas den erfarenhet som visar att beslut om stöd bör fattas snabbt. Företrädare för frivilligorganisationerna och handläggarna inom departementen har understrukit att det i det längsta bör undvikas regler som leder till en byråkratisk och långsam handläggning. Mot bakgrund härav föreslår vi att Arvsfondsdelegationen själv får överväga frågan om särskilda ansökningstider.

5.3 Redovisning för hur medlen använts

Det är givetvis önskvärt att de erfarenheter som görs i olika arvsfondsprojekt redovisas så att erfarenheterna kan tas till vara och förbättra situationen för barn, ungdomar och handikappade. Det är vidare ur kontrollsynpunkt viktigt att arvsfonden kan få bekräftat att det projekt som ansökan om stöd avsåg verkligen genomfördes, anläggningen byggdes eller informationsinsatsen fullföljdes.

I dag föreskrivs i beslutet om stöd att sökanden inom viss tid skall lämna en redogörelse för verksamheten/projektet och/eller ett av vederbörande revisorer bestyrkt räkenskapssammandrag rörande kostnaderna för ändamålet. Till beslutet fogas anvisningar angående redovisning av stöd ur arvsfonden m.m. Av anvisningarna framgår följande.

Redovisning av erhållet stöd måste lämnas in senast det datum som anges i beslutet. Är detta inte möjligt skall anstånd begäras. Redovisning skall alltid bestå av ett räkenskapssammandrag och i förekommande fall av en redogörelse för projektet. Räkenskapssammandraget skall utvisa de faktiska kostnaderna för ändamålet och skall i stort sett följa den uppdelning i poster som angivits i ansökan. Räkenskapssammandraget skall vara bestyrkt av vederbörande revisorer. Redogörelsen för projektet skall beskriva hur projektet eller verksamheten genomfördes.

För flerårsprojekt gäller att medel beviljas för ett år i taget och i högst tre år. Ny ansökan måste göras för nästföljande år. Denna ansökan skall

innehålla en lägesrapport med i förekommande fall ett bestyrkt räkenskapssammandrag och en plan för det fortsatta projektet med en kostnadskalkyl.

Anvisningarna avslutas med en upplysning om att redovisningen kommer att ha betydelse för bedömningen av kommande ansökningar hos arvsfonden samt att ej förbrukade medel skall betalas tillbaka till Kammarkollegiet.

Utredningen föreslår att skyldigheten att redovisa mottagna arvsfondsmedel lagregleras. Det är viktigt att det sker en kontroll av hur medlen använts. Vidare är det en förutsättning för att det ska kunna ske en uppföljning av projekt som beviljats stöd och en erfarenhetsspridning av de resultat som uppnåtts att fonden får del av projektens resultat. Den som tagit emot stöd ur fonden bör därför inom viss tid skriftligen redovisa hur medlen använts. För det fall mottagaren av stödet vägrar fullgöra sin redovisningsskyldighet bör denne kunna åläggas att betala tillbaka erhållet stöd. Om redovisning inte kommer in bör mottagaren av stödet delges ett föreläggande om att ge in en sådan. Ett sådant föreläggande skall naturligtvis innehålla en upplysning om verkan av att det inte följs.

Kravet på redovisningen kan skifta med verksamhetens karaktär och omfattning. Därför bör regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer få meddela närmare föreskrifter om vad en redovisning skall innehålla.

Redovisning till riksdagen

I enlighet med riksdagens beslut skall regeringen regelbundet till riksdagen lämna en samlad redovisning för hur Allmänna arvsfondens medel fördelats under det gångna budgetåret (bet. 1989/90:SoU3, rskr. 1989/90:14). En redovisning bör enligt Socialutskottet (bet. 1991/92: SoU13) innehålla såväl en analytisk redogörelse för medelstilldelningen som en detaljerad sammanställning över beviljade ansökningar. Vidare bör den kommande inriktningen av stödet också redovisas. Som tidigare nämnts har redovisningar avseende budgetåren 1988/89, 1989/90 och 1990/91 lämnats till riksdagen.

Vi föreslår att regeringens redovisningsskyldighet lagregleras. Därigenom får allmänheten en upplysning om var den kan få information om hur arvsfondens medel använts.

5.4 Återbetalningsskyldighet

Som tidigare nämnts åtar sig en medelsmottagare i samband med att denne lyfter beviljade medel att under vissa omständigheter betala tillbaka arvsfondsmedlen. Det sätt på vilket återbetalningsskyldigheten i dag är konstruerad har många brister. Vi föreslår därför att återbetalningsskyldigheten lagregleras. Medel som inte förbrukas inom föreskriven tid eller för det ändamål som avsetts med ansökan bör betalas tillbaka. Återbetalning bör också ske om mottagaren av stödet inte uppfyllt syftet med den

verksamhet stödet beviljats för. Om någon lämnat oriktiga uppgifter i sin ansökan eller på annat sätt förorsakat att medel ur fonden lämnats felaktigt eller med för högt belopp och han skäligen bort inse detta bör vidare återbetalning ske av vad som betalats ut för mycket. Dessutom bör den som inte följer ett föreläggande att komma in med redovisning av stödet betala tillbaka erhållet stöd.

En återbetalningsskyldighet bör om det finns särskilda skäl kunna helt eller delvis efterskänkas.

Frågan om återbetalning bör liksom nu prövas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Detta bör också framgå av lagen.

Ett beslut av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer om återbetalningsskyldighet är i sig inte en exekutionstitel i utsökningsbalkens mening. Betalar inte mottagaren frivilligt får talan om återbetalning av mottaget stöd ur Allmänna arvsfonden väckas vid allmän domstol av Kammarkollegiet. Eftersom verkställighet inte får äga rum enbart på ett beslut om återbetalningsskyldighet föreslår vi inte någon besvärsrätt utan eventuella invändningar mot återbetalningsskyldigheten får prövas av domstolen.

För att möjliggöra en prövning om stöd skall betalas tillbaka föreslår vi att det i arvsfondslagen införs en bestämmelse om att den som beviljats stöd ur fonden på begäran skall ge den myndighet som regeringen bestämmer tillfälle att granska hur arvsfondsmedlen använts och lämna myndigheten de upplysningar som behövs för granskningen.

5.5 En arvsfondsförordning

Utredningen har också haft i uppdrag att bedöma behovet av att i en särskild förordning reglera frågor som gäller stöd ur fonden. Vi har valt att inte belasta lagförslaget med detaljföreskrifter. Det får därför ankomma på regeringen att inom ramen för sin rätt att meddela verkställighetsföreskrifter komplettera lagen med en förordning sedan regeringen tagit närmare ställning till lagförslaget och hur en arvsfondsdelegation skall organiseras.

6 Information, utvärdering och erfarenhetsspridning

I detta kapitel föreslår vi att man tar initiativ till en tydlig och målgruppsanpassad information om fonden, att mottagarna av stöd bör utvärdera sina insatser samt att utvärdering och erfarenhetsspridning av projekten bör ske.

6.1 Inledning

Genom stöd ur Allmänna arvsfonden har många förnyelse- och utvecklingsprojekt kunnat startas och genomföras. I många fall har härigenom helt nya verksamheter kommit igång, vilket inneburit väsentliga förbättringar för barn, ungdomar och handikappade. Det är givetvis önskvärt att de erfarenheter som görs i arvsfondsprojekt kan tas till vara på ett systematiskt sätt.

Inom Barn- och ungdomsdelegationen har man de senaste åren haft som ambition att skapa en utåtriktad dokumentation, vilket under budgetåret 1990/91 skett kring ett par av de större projekten - den sk. Kulturbudkaveln och Aktiviteter med ungdomar från Öst- och Centraleuropa. Under år 1991 har delegationen vidare presenterat en katalog kring miljöprojekt, en katalog om kulturprojekt och en om båtar. Dessa projekt och verksamheter har fått stöd ur fonden under åren 1987-1991.

I vårt uppdrag har bl.a. ingått att överväga frågor som rör information om Allmänna arvsfonden till presumtiva sökanden, analysera behovet av uppföljning och erfarenhetsspridning samt föreslå åtgärder för att tillgodose dessa behov.

6.2 Information

Allmänhetens kunskap om fondens ändamål och fondmedlens användningsområde varierar. Det är inte alltför ovanligt att allmänheten tror att fondens medel går in i statskassan och att presumtiva arvlåtare därför drar sig för att testamentera till fonden. Allmänheten bör därför ges kontinuerlig information om dels fondens struktur och ändamål dels vilka verksamhetsområden medlen används inom och vilka effekter användningen fått.

Socialdepartementet framställde år 1985 en broschyr med information om fonden, vilka som enligt lag och praxis får stöd ur fonden och vilka

uppgifter en ansökan skall innehålla. Även Barn- och ungdomsdelegationen har framställt en informationsbroschyr. Broschyrerna är i dag inaktuella.

Information om Allmänna arvsfonden bör lämnas allmänheten. Vidare bör information om fondens ändamål och ansökningsförfarande lämnas dem som kan komma ifråga för stöd ur fonden, lämpligen via frivilligorganisationer och ideella föreningar.

Vi föreslår att en tydlig målgruppsanpassad information utvecklas. En mindre broschyr bör inledningsvis utarbetas och ges en bred spridning. Broschyren skall innehålla uppgift om fondens ändamål, fondmedlens användningsområde, ansökningsförfarandet, utdelningspraxis etc. Befintliga informationskanaler och media men också nya vägar bör tas i anspråk för spridning av information. Den årliga redovisningen till riksdagen bör t.ex. göras mer tillgänglig för allmänheten. Vidare bör det tydligt framgå när projekt och insatser till någon del finansieras av arvsfondsmedel.

Arvsfondsdelegationen bör svara för att erforderliga informationsåtgärder vidtas. Det är viktigt att informationsinsatserna inte blir av engångsnatur utan aktualiseras och utvecklas fortlöpande. Arvsfondsdelegationen bör i dessa sammanhang samverka med Kammarkollegiet.

6.3 Utvärdering och erfarenhetsspridning

Genom att mottagarna av stöd ur Allmänna arvsfonden ålägges en skyldighet att redovisa hur medlen använts blir det möjligt att följa upp genomförda projekt och dess effekter. Det är önskvärt att projekt i den mån det är möjligt redovisas enhetligt och att medelsmottagarna i sin redovisning också utvärderar sina insatser. Kraven på utvärdering bör dock stå i relation till projektets storlek och stödets nivå. Härigenom skulle det bli möjligt att samordnat följa vad olika insatser och projekt får för effekter på kort och lång sikt.

Arvsfondsdelegationen bör utveckla metoder för utvärdering och effektmätning utifrån övergripande mål och syften. Däremot anser vi att arvsfondsdelegationen inte skall ta på sig uppgiften att vara den som generellt följer upp och vidarebefordra projektresultat och utvecklingsarbeten. En sådan uppgift skulle vara alltför resurskrävande. Delegationen bör emellertid följa upp specialsatsningarnas resultat och effekter samt sprida erfarenheterna till dem som berörs.

Vidare bör den organisera sitt diarium och arkiv så att redovisningarna är lättillgängliga och kan vidarebefordras till den som önskar ta del av dessa. Genom den årliga redovisningen till riksdagen och genom arvsfondsdelegationens informationsinsatser kommer dock vissa projekterfarenheter att spridas. Därtill kommer möjligheten för mottagaren av stödet att inom sitt verksamhetsområde sprida vunna erfarenheter.

6.4 Kostnadseffekter

Genom att handläggningen av arvsfondsärendena samordnas till en arvsfondsdelegation uppstår effektivitetsvinster. Detta gör det möjligt att inom ramen för befintliga resurser öka informations- och uppföljningsinsatserna. Kostnaden för vissa särskilda åtgärder, t.ex. broschyrer, kontinuerlig dokumentation om fondmedlens användning, uppföljning och utvärdering av specialsatsningar etc. bör belasta fonden.

7 Övriga frågor

I detta kapitel föreslår vi att uppgiften att förordna god man för fonden flyttas från tingsrätterna till Kammarkollegiet. Vidare att uppgiften att besluta om viss egendom skall tas emot flyttas från regeringen till Kammarkollegiet. Vi föreslår också att det införs en möjlighet att avstå även försäkringsbelopp som utfaller efter arvlåtarens död och som inte ingår i kvarlåtenskapen. Förslag lämnas om att det bör införas en möjlighet för fonden att avstå ett belopp av visst arv för kulturhistoriska ändamål m.m. Beslut om avstående av arv bör inte längre vara villkorat av tillstånd av riksdagen. Även ansökningsförfarandet för avstående av arv behandlas och vi förordar att ansökan skall ges in till Kammarkollegiet och inte som i dag till respektive länsstyrelse. Ansökningstiden föreslås bli tidsbegränsad till tre år efter dödsfallet eller från det att arvet tillfallit fonden genom preskription. Kammarkollegiets beslut i dessa frågor föreslås inte kunna överklagas. Vi behandlar även fondmedlens skatterättsliga karaktär och föreslår att stödet uttryckligen undantas från skatteplikt. Vi föreslår också att egendom som förvärvas genom att fonden avstår arv av egendom som är av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt m.m. med eventuellt tillhörande kontantbelopp inte skall belastas med arvsskatt.

7.1 God man

Om det då ett dödsfall inträffar inte finns någon annan arvinge än Allmänna arvsfonden eller fonden är universell testamentstagare skall den som har boet i sin vård anmäla det till tingsrätten. Rätten skall utse en god man som har till uppgift att företräda fonden vid boutredningen. Kammarkollegiet skall övervaka att den gode mannen behörigen fullgör sina skyldigheter.

I likhet med vad Domstolsutredningen anfört i sitt betänkande (SOU 1991:106) Domstolarna inför 2000-talet, anser vi att en renodling av domstolsverksamheten rimligen bör medföra att Kammarkollegiet självt förordnar god man i dessa fall. För en sådan lösning talar ytterligare ett skäl. Kammarkollegiet har i sitt remissvar över departementspromemorian Domstolarna i framtiden - en idéskiss (Ds 1989:2) pekat på att tingsrätterna ibland förordnar gode män som inte utför sina uppdrag med tillräcklig kompetens och skicklighet. Kammarkollegiet har därför föreslagit att kollegiet självt får utse de gode männen, eftersom det är kollegiet som bäst känner till vilka krav som ställs.

Fördelarna med en överflyttning av förordnandena från tingsrätterna till Kammarkollegiet blir att domstolarna befrias från uppgifter som inte har med rättskipning att göra samt att Kammarkollegiet får möjligheter att se till att de gode män som förordnas är tillräckligt kompetenta. Nackdelen med en sådan lösning blir att de som har hand om sådana dödsbon måste vända sig till en central myndighet i Stockholm i stället för till en lokal tingsrätt. Den olägenheten torde man dock kunna bortse från. Förfarandet är ju skriftligt och de flesta som har anledning att begära godmansförordnande torde vara begravningsbyråer, advokater eller andra fysiska eller juridiska personer som yrkesmässigt hjälper till med boutredningar.

Vi föreslår liksom Domstolsutredningen att uppgiften att utse och entlediga god man för Allmänna arvsfonden flyttas från tingsrätterna till Kammarkollegiet. Vi delar Domstolsutredningens uppfattning att det torde bli mycket ovanligt att någon som har klagorätt anser sig ha anledning att överklaga Kammarkollegiets beslut i sådana här frågor. Ifrågavarande godmanskap är inte att jämställa med vanliga godmansförordnande utan får i detta sammanhang ses som ett uppdragsförhållande mellan Kammarkollegiet och den av kollegiet förordnade t.ex. en advokat. Vem kollegiet väljer att samarbeta med är en fråga för kollegiet på samma sätt som när kollegiet i andra sammanhang väljer att anlita exempelvis en konsult. Inte heller anser vi att det vid ett entledigande av en god man bör föreligga en överklaganderätt. Entledigande kan komma ifråga om kollegiet, som har att övervaka den gode mannen, finner att denne inte fullgör sitt uppdrag på ett godtagbart sätt. Förtroendet mellan uppdragsgivare och uppdragstagare brister således och därmed den grundläggande förutsättningen för ett fruktbart samarbete. Effektiviteten när det gäller avveckling av dödsboet torde knappast främjas av att annan myndighet, som inte har övervakningsansvaret, kommer till en annan bedömning än kollegiet. De enskilda intressen som skall beaktas vid ett entledigande gäller inte rätten att få avsluta ett påbörjat uppdrag utan bedömningen av det utförda arbetet, dvs. frågan om redovisning av uppdraget och ersättningen för utfört arbete. Vid uppdrag som god man för Allmänna arvsfonden gäller 18 kap. handelsbalkens regler om sysslomän. Tvist om redovisning, arvode och annat som hör till uppdragets genomförande får prövas och bedömas efter de bestämmelserna och ytterst vid en process vid allmän domstol.

7.2 Vem beslutar om egendom skall tas emot

Om ett testamente eller en gåva till förmån för fonden har förenats med villkor, beslutar i dag regeringen om egendomen skall tas emot. Vi anser att ett sådant beslut typiskt sett inte kräver ett ställningstagande från regeringen utan att frågan väl kan anses falla in under Kammarkollegiets förvaltningsuppgifter. Därför föreslår vi att Kammarkollegiet i stället för regeringen skall pröva om egendomen bör tas emot.

7.3 Avstående av arv

Försäkringsbelopp

Arv som tillfallit fonden får helt eller delvis avstås till annan, om det med hänsyn till uttalanden av arvlåtaren eller andra särskilda omständigheter kan anses överensstämma med arvlåtarens yttersta vilja. Även i annat fall får arv avstås till arvlåtarens släkting eller annan person som stått arvlåtaren nära om det kan anses skäligt. I dag finns det ingen laglig möjlighet att avstå försäkringsbelopp som utfaller efter arvlåtarens död och som inte ingår i dennes kvarlåtenskap. Försäkringsbelopp och arv bör i detta sammanhang jämställas, varför vi föreslår att det införs en möjlighet att avstå även försäkringsbelopp som utfaller efter arvlåtarens död och som inte ingår i dennes kvarlåtenskap.

Arvsavstående av belopp för kulturhistoriska ändamål m.m.

Arv som utgörs av egendom, vilken är av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller från natur- eller kulturvårdssynpunkt, får enligt 5 § arvsfondslagen avstås till en juridisk person som har särskilda förutsättningar att ta hand om egendomen på lämpligt sätt. Bestämmelsen, som fördes in i arvsfondslagen efter initiativ av lagutskottet (bet. LU 1980/81:11) trädde i kraft den 1 juli 1981. (Frågan hade dessförinnan behandlats av utredningen om vissa arvsrättsliga frågor i betänkandet DsJu 1979:11.) Utskottet konstaterade i lagstiftningsärendet att bestämmelserna om att egendom som tillfallit arvsfonden skall försäljas till högsta möjliga pris leder till att kultur- och naturvårdande institutioner och organisationer i vissa fall får det svårt att förvärva egendom, som det är önskvärt att bevara. Utskottet ansåg att det var angeläget att egendom av ifrågavarande slag kan övertas av sådana institutioner och organisationer som har särskilda förutsättningar att ta hand om egendomen på ett lämpligt sätt. Enligt utskottet torde det kunna bli fråga om arvsavstående för nu aktuella ändamål endast i något enstaka fall om året. Ett avstående torde därför, fortsatte utskottet, inte i någon nämnvärd grad påverka fondens understödjande verksamhet.

Under tiden 1981-07-01--1991-12-31 har det fattats totalt 655 beslut om avstående av arv som tillfallit fonden. I 39 fall har nämnda bestämmelse tillämpats dvs. i genomsnitt i fyra fall om året. Den egendom som avståtts på denna grund har haft ett sammanlagt bouppteckningsvärde av ca. två miljoner kronor. I sju av fallen har det, utöver den egendom som ansetts vara av väsentlig betydelse från någon av de i lagen angivna synpunkterna, avståtts ett kontant belopp för att ställa i ordning egendomen. Det har varit fråga om belopp i storleksordningen 5 000-150 000 kronor. Sammanlagt har 583 000 kronor avståtts för detta ändamål. Under tiden 1981-07-01 -- 1991-06-30 har det kommit in sammanlagt ca 880 miljoner kronor netto i arvsfondsmedel till arvsfonden sedan arvsavståendena dragits av.

Anledningen till att även ett penningbelopp kommit att avstås är att Kammarkollegiet tolkat ett regeringsbeslut den 2 februari 1984, KY 3151/83, så att det för att egendom skall kunna bevaras ibland krävs att fonden avstår ett belopp till t.ex. en reparation som är nödvändig för egendomens fortsatta existens. Ibland kan samma syfte uppnås genom att Kammarkollegiet låter utföra åtgärden som ett led i sin förvaltning av egendomen med det kan många gånger vara svårt att säga om åtgärden kan anses ligga inom kollegiets förvaltningsansvar eller inte. I ett regeringsbeslut den 21 november 1991, C 90/1384/ST, har regeringen emellertid förklarat att ett kontant belopp lagligen inte kan avstås på den grund som anges i 5 § första stycket tredje meningen arvsfondslagen.

Lagutskottet har i sitt betänkande (bet. 1991/92:LU35) behandlat en riksdagsmotion (mot. 1991/92:L404) om avstående av arv som tillfallit Allmänna arvsfonden. I motionen anförs att de institutioner som allmänt sett kan anses vara lämpliga att ta hand om egendom som avståtts från bl.a. kulturhistorisk synpunkt i regel inte haft ekonomiska resurser för att sköta iordningställandet. De har därför samtidigt begärt ett kontant bidrag ur fondmedlen för att kunna ta emot egendomen och ställa den i ordning. För att intentionerna bakom den av riksdagen år 1981 beslutade utvidgningen av möjligheterna till avstående av egendom skall kunna förverkligas är det enligt motionärerna nödvändigt att arvsfondslagen erbjuder även en möjlighet att kunna avstå kontanta medel till juridiska personer i här avsedda fall. En sådan möjlighet bör omgärdas av vissa begränsningar. T.ex. bör kontanterna inte få användas till underhåll och drift.

Utskottet begärde yttrande över motionen från Riksantikvarieämbetet, Statens historiska museer, Kammarkollegiet och Sveriges advokatsamfund, som samtliga tillstyrkte förslaget. I betänkandet (bet. 1991/92:LU35) yttrade utskottet att det fortfarande har den uppfattningen att det bör finnas möjlighet för juridiska personer som bedöms lämpliga att få ta hand om egendom som tillfallit Allmänna arvsfonden och som är av intresse från kulturhistorisk eller från kultur- eller naturvårdssynpunkt. Det har framkommit att det uppenbarligen i många fall förhåller sig så att de institutioner och sammanslutningar som kan komma i fråga - ofta museer, bibliotek eller hembygdsföreningar - saknar resurser för finansiering av nödvändiga upprustningsåtgärder, t.ex. konservering och liknande kvalificerade åtgärder, beträffande egendomen och därför inte anser sig kunna ta emot egendomen. Detta innebär att den särskilda möjlighet till arvsavstående som infördes år 1981 inte kan utnyttjas i enlighet med intentionerna vid bestämmelsens tillkomst. Lagutskottet anser att detta förhållande inte är tillfredsställande. Arvsfondslagen bör därför ändras så att en möjlighet ges till avstående från inte bara kulturhistoriskt m.m. intressant egendom utan även medel för egendomens upprustande och bevarande. Utskottet ansåg sig emellertid inte berett att ta ställning till frågan om vilka närmare förutsättningar som bör gälla för att arvsfondsmedlen skall få avstås. Enligt utskottet torde övervägandena lämpligen kunna ske i samband med det arbete som bedrivs av 1991 års arvsfondsutredning.

Den praxis Kammarkollegiet tillämpat under åren 1981-1991 visar, att det i vissa fall kan föreligga starka skäl för att inte bara avstå viss bestämd egendom utan också kontanta medel för att ställa i ordning egendomen. Utredningen delar därför motionärernas och två remissinstansers uppfattning att arvsfondslagen bör kompletteras med en bestämmelse som gör detta möjligt. Uppenbart är att det endast kan bli fråga om att avstå medel från det arv som samtidigt skulle ha tillfallit fonden. Om man skulle gå längre skulle det innebära en helt oacceptabel utvidgning av arvsfondens ändamålsbestämmelse. Även inom den på så sätt begränsade ramen bör bestämmelsen emellertid tillämpas restriktivt. Det belopp som kan komma i fråga bör vara ett bidrag till iordningställande av egendomen. Bidraget får inte avse löpande underhåll eller drift.

Vårt förslag

Svårigheten är att utforma en bestämmelse som kan praktiskt tillämpas vid de många skiftande situationer som kan bli aktuella. Som vi nyss redogjort för har det under de första tio åren sedan det blev möjligt att avstå egendom för kulturella ändamål gjorts 39 ansökningar på denna grund. I sju av dessa fall har också ett kontant belopp avståtts. Den egendom som avståtts har varit av mycket varierande slag. Det har främst rört sig om vissa föremål som varit av lokal- och kulturhistoriskt intresse. Men också byggnader av betydelse från kulturhistorisk synpunkt har avståtts, t.ex. en gammal affär, en fiskarstuga på västkusten, en bergsmansgård och en västerbottnisk gård. Intressant från naturvårdssynpunkt har varit en fastighet i Blekinge som är belägen inom ett område som i den fysiska riksplaneringen beskrivs som ett av Sveriges värdefullaste kulturlandskapsobjekt och som används för en kommunal natur- och kulturskola. De belopp som avståtts har avsett bl.a. katalogisering, takläggning och flyttning av egendomen.

Vårt förslag är att en starkt begränsad möjlighet öppnas för att också kunna avstå kontanta medel. Det bör enligt vår mening inte annat än i sällsynta undantagsfall bli fråga om att avstå ett belopp som helt täcker kostnaderna för att ställa i ordning egendomen. Belopp som avstås i dessa fall bör regelmässigt vara avsedda som bidrag till åtgärder för att säkra egendomens fortsatta bestånd. Frivilligt arbete och bidrag från annat håll måste förutsättas. Sådana bidrag utgör bevis för egendomens betydelse liksom för mottagarens vilja och förmåga att ta hand om egendomen för framtiden. Som redan motionärerna konstaterat bör kontantbelopp inte få avstås för egendomens underhåll och drift. Erfarenheterna från andra donationer visar tydligt, att tillräckliga bidrag för dessa ändamål aldrig kan ges en gång för alla.

Vi förslår att det skall finnas synnerliga skäl för att ett belopp skall få avstås och att det belopp som avstås endast får avse omedelbara åtgärder som är nödvändiga för att bevara egendomen. Synnerliga skäl kan t.ex. vara att det saknas ekonomiska eller personella resurser hos en tänkbar förvaltare av egendomen att helt genom egna insatser bevara egendom som

har stort kulturhistoriskt värde och som betyder mycket för den bygd där egendomen finns. Exempel på nödvändiga åtgärder för egendomens bevarande kan vara takläggning, flyttning av egendomen, konservering av eller restaurering av egendomen.

Det finns inte någon möjlighet att kontrollera att det kontanta belopp som avståtts för dylika åtgärder också använts för detta ändamål. Detta leder till att man inte bör införa regler om återbetalningsskyldighet i dessa fall. Garantin får anses ligga i att avstående i dessa fall endast bör ske till en juridisk person med stadga, vilja och förmåga att långsiktigt ta hand om den avstådda egendomen.

Beslut om avstående

Beslut om avstående av arv fattas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av Kammarkollegiet. Utan riksdagens tillstånd får beslut inte fattas om att till någon avstå egendom till ett värde som överstiger 800 000 kronor.

Beslut om avstående av arv som tillfallit fonden får enligt 4 § förordningen (1988:913) med instruktion för Kammarkollegiet fattas av kollegiet när någon ansökt om att egendom skall avstås och värdet av egendomen enligt bouppteckningen inte överstiger 500 000 kronor. Om det i ett ärende om arvsavstående uppkommer en fråga av särskild vikt från allmän synpunkt, skall Kammarkollegiet överlämna ärendet till regeringen för avgörande tillsammans med ett eget yttrande.

Liksom nu bör beslut om arvsavstående fattas av regeringen eller av den myndighet som regeringen bestämmer, d.v.s. Kammarkollegiet. Däremot ifrågasätter vi om ett beslut om avstående av arv i något fall bör kräva tillstånd av riksdagen. Med hänsyn till den i lagen angivna beloppsgränsens storlek, vilken med hänsyn till penningvärdeförsämringen och de nyligen höjda taxeringsvärdena för fastigheter i allt fall bör höjas, är det ett fåtal ärenden som kommer under riksdagens prövning. Vidare har regeringen alltid en möjlighet att underställa riksdagen en fråga av särskild vikt. Därtill kommer tveksamheten om stadgandets förenlighet med regeringsformen. Enligt 11 kap. 8 § regeringsformen får rättskipnings- eller förvaltningsuppgift inte fullgöras av riksdagen i vidare mån än som följer av grundlag eller riksdagsordningen. Genom stadgandet klargörs att avgörande i ett enskilt förvaltningsärende inte kan komma till stånd genom lag. Vidare innefattar stadgandet ett principiellt förbud mot att riksdagen genom lag bemyndigar sig själv att handha rättskipnings- eller förvaltningsuppgift. Mot bakgrund av det anförda föreslår vi att ett beslut om avstående av arv inte längre skall villkoras av ett tillstånd från riksdagen.

Ansökan om arvsavstående

Arv som tillfallit fonden får helt eller delvis avstås till annan, om det med hänsyn till uttalanden av arvlåtaren eller andra särskilda omständigheter kan anses överensstämma med arvlåtarens yttersta vilja. Om det kan anses skäligt kan arv även avstås till arvlåtarens släkting eller annan person som stått arvlåtaren nära. Vidare kan arv som utgörs av egendom som är av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller från natur- eller kulturvårdssynpunkt avstås till en juridisk person. Ett ytterligare krav är att den juridiska personen skall ha särskilda förutsättningar att ta hand om egendomen på lämpligt sätt.

Den som önskar att fonden skall avstå från arv, skall ge in en ansökan till länsstyrelsen i det län där den döde senast haft sitt hemvist. Länsstyrelsen skall underrätta Kammarkollegiet om ansökningen och utreda frågan om arvsavstående samt med eget yttrande överlämna ärendet till kollegiet. Beroende på värdet av den egendom som skall avstås fattar Kammarkollegiet eller regeringen beslut i ärendet. Uppkommer fråga av särskild vikt från allmän synpunkt, skall Kammarkollegiet med eget yttrande överlämna ärendet till regeringen.

I nuvarande bestämmelser om avstående av arv finns inte någon tidsfrist angiven inom vilken en ansökan om arvsavstående skall göras. I de fall när det inte kan utrönas om den döde efterlämnat arvinge eller annan arvsberättigad som före fonden är berättigad till arvet och därför kungörelse skall utfärdas enligt 16 kap. 2 § ärvdabalken, kan avsevärd tid förflyta innan en ansökan görs. Enligt vår mening innebär denna ordning inte bara praktiska olägenheter för handläggningen utan också för fondens medelshantering. Vi föreslår därför att den tid inom vilken en ansökan om arvsavstående skall göras begränsas till tre år från dagen för dödsfallet. För den händelse arv tillfallit fonden genom preskription, bör tiden räknas från den dag arvet tillfallit fonden. Arvsrättspreskription enligt 16 kap 1 eller 2 § ärvdabalken inträder fem år från den dag kungörelse om arvsfallet var införd i Post- och Inrikes Tidningar. Det bör anmärkas att en kungörelse om ett testamentsförordnande inte kan ske förrän testamentstagarens rätt enligt testamentet inträtt, vilket kan vara en annan tid än testators död (se 16 kap 3 § ÄB). I vissa fall kan förlängning ske av preskriptionstiden. Dessa förhållanden bör dock inte föranleda någon avvikelse från den föreslagna ansökningstiden.

Införandet av en ansökningsfrist innebär att en prövning måste ske om ansökan gjorts i rätt tid och att en sådan prövning bör göras innan själva utredningen om arvsavstående påbörjas. Med hänsyn till att preskriptionsbevakning görs av Kammarkollegiet, föreslår vi att ansökningar om arvsavstående ges in till kammarkollegiet i stället för som i dag till länsstyrelsen. Som konsekvens av att en ansökan ges in för sent bör följa att den skall avvisas av Kammarkollegiet. Avvisningsbeslutet bör fattas av Kammarkollegiet även om en ansökan i sak annars skulle ha prövats av regeringen.

I de fall en ansökan skall prövas i sak föreligger i flertalet fall behov av att förhållandena utreds av länsstyrelsen i det län där den döde senast haft sitt hemvist. Länsstyrelsens medverkan i ärenden om arvsavstående bör således bibehållas för sådana fall. Detta anser vi kan ske på så sätt att Kammarkollegiet efter prövning av ansökningstiden, får överlämna ärendet till vederbörande länsstyrelse för utredning. Länsstyrelsen bör därefter som i dag med eget utlåtande redovisa utredningsresultatet för Kammarkollegiet. Den nu föreslagna ordningen bör tas in i lagbestämmelserna om arvsavstående.

7.4 Skattefrågor

Stödets skatterättsliga karaktär

Stödet bör, med hänsyn till det syfte fonden har, inte medföra någon skatteplikt hos mottagaren. Hittills har heller inte någon beskattats för medel som betalats ur fonden. Emellertid finns det inte något klart lagstöd för denna ordning, vilket vi anser vara en brist. Att utbetalt stöd inte skall betraktas som gåva och i följd härav lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt inte är tillämplig får anses vara klart, eftersom utdelning av arvsfondsmedlen är föreskriven i lag. Däremot gäller enligt kommunalskattelagen (1928:370), till vilken lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt hänvisar, att en intäkt som inte är undantagen från skatteplikt skall hänföras under något av inkomstslagen tjänst, kapital eller näringsverksamhet.

Eftersom vi i vårt förslag särskilt anger att stöd inte får utgå till enskilda innebär det att fysiska personer inte blir berörda av de skattefrågor som vi tar upp här. Kretsen av mottagare av stöd ur fonden kommer att vara staten, landsting och kommuner samt juridiska personer som ideella föreningar, stiftelser, samfund och liknande sammanslutningar. Vidare kommer fondmedlen att användas inom ideell eller offentlig verksamhet. Vi har i samband med våra överväganden om fondmedlens användningsområde förklarat att med ideell verksamhet i detta sammanhang avses sådan verksamhet som bedrivs utan vinstsyfte och som enligt 7 § lagen om statlig inkomstskatt är befriad från statlig inkomstskatt för inkomst av näringsverksamhet.

I 2 § 1 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt finns regler om att bl.a. 19 § kommunalskattelagen (1928:370) skall tillämpas också vid taxering till statlig inkomstskatt i den mån inte annat följer av lagen om statlig inkomstskatt. I 19 § kommunalskattelagen anges vad som enligt kommunalskattelagen inte skall räknas som skattepliktig inkomst.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts föreslår vi för de undantagsfall skattskyldighet för stödet kan uppkomma att kommunalskattelagen kompletteras med en bestämmelse om att medel som lämnas som stöd ur Allmänna arvsfonden inte är skattepliktig inkomst.

Arvsskatt

För närvarande utgår arvsskatt för egendom som förvärvas genom att arv avstås enligt 5 § i den nuvarande arvsfondslagen. Bestämmelsen härom finns i 1 § andra stycket lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt. I praxis har t.ex. Samfundet för hembygdsvård och en hembygdsförening inte befriats från skatt. Sådana organisationer torde emellertid komma i fråga som mottagare av kulturhistoriskt värdefull egendom. Vi anser att arvsskatt inte bör utgå för kulturhistoriskt värdefull egendom m.m. som avstås enligt 22 § i vårt förslag till arvsfondslag. Egendomen kan ju endast avstås till juridisk person som har särskilda förutsättningar att ta hand om egendomen. Vi har utformat vårt förslag till lag om ändring i 1 § arvsskattelagen därefter; jämför Arvs- och gåvoskattekommitténs slutbetänkande (SOU 1987:62) Ny arvs- och gåvoskattelag s. 112 ff samt 3 § i dess förslag till ny lag om arvsskatt och gåvoskatt.

Allmänna arvsfondens skatterättsliga och civilrättsliga ställning

Allmänna arvsfonden förvaltas av Kammarkollegiet som en särskild fond. Fondmedlen redovisas inte som statskapital i den statliga bokföringen. Fonden är en egen juridisk person och ett eget rättssubjekt. Som särskilt rättssubjekt är fonden skattskyldig till bl.a statlig fastighetsskatt. Vidare görs det i försäljningssammanhang skillnad mellan fast egendom som tillhör staten och fast egendom som tillhör fonden.

Vi ser fonden som en självständig och självägande förmögenhetsmassa vars ändamål är bestämt i arvsfondslagen och som byggs upp med medel som enligt bl.a. ärvdabalken tillfaller fonden. Mot bakgrund härav har utredningen övervägt frågan om Allmänna arvsfonden bl.a. i visst skattehänseende fortfarande skall innefattas under begreppet staten. I arvs- och gåvoskattehänseende har ju fonden jämställts med staten och är som sådan befriad från skattskyldighet. Även vid tillämpningen av lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt har fonden behandlats på samma sätt som staten. Utredningens uppfattning är att fonden naturligtvis även i fortsättningen bör vara skattebefriad i nu nämnt avseende. Inom ramen för denna utredning skulle det dock föra för långt att närmare penetrera arvsfondens skatterättsliga och civilrättsliga ställning, varför vi endast väcker frågan (jämför dock Högsta domstolens beslut, SÖ 519, den 2 oktober 1992 i mål Ö 1016/92 enligt vilket Allmänna pensionsfonden ansetts befriad från skyldighet att betala stämpelskatt vid fastighetsförvärv).

8 Island

Det enda land vid sidan om Sverige, som har en arvsfond är Island. Den isländska arvsfonden tillkom efter svenskt mönster den 1 januari 1952. Till skillnad från den svenska arvsfonden består den isländska inte endast av det som tidigare både i Sverige och i Island kallades danaarv utan också av all arvsskatt. Fondens inkomster år 1991 var 320 miljoner isländska kronor, vilket motsvarar 32 miljoner svenska kronor. Huvuddelen av inkomsterna är arvsskatt. Som jämförelse kan nämnas att Islands befolkning är en trettiondel av Sveriges och att alla arv beskattas utan grundavdrag samt med relativt låga procentsatser, 7-10 procent i de vanligaste fallen.

Den isländska arvsfonden används via de handikappades investeringsfond uteslutande för uppförande och restaurering av institutionsbyggnader för de handikappades räkning. Samtidigt är det de enda offentliga medel som numera används för detta ändamål. Under fem år från år 1983 bidrog staten över budgeten med 55 miljoner isländska kronor om året till de handikappades investeringsfond men denna fond har numera arvsfondsmedel som enda inkomst enligt en ny lag om de handikappade som trädde i kraft den 1 september 1992.

Beslut om fördelning av fondmedel har hittills fattats av tre ministrar, socialministern, hälsovårdsministern och utbildningsministern efter förslag från en styrgrupp som bestått av sju personer; en representant från vardera ministeriet, tre representanter från de handikappades intresseorganisationer och en representant från kommunförbundet. Regeringen i sin helhet har aldrig varit inblandad i besluten och ministrarna har oftast följt styrgruppens förslag. Enligt den nya lagen ändras beslutsordningen från och med den 1 september 1992. Styrgruppen består därefter av fem personer, två från socialministeriet, som ansvarar för handikappfrågor och kommunerna men inte för hälsovård och socialförsäkring, en från kommunförbundet och två från de handikappades intresseorganisationer. Vid beslut om fördelning av fondmedel kompletteras styrgruppen med en representant för alltingets (riksdagens) finansutskott. Socialministern skall sedan bekräfta styrgruppens beslut, varefter finansutskottet skall informeras om beslutet så att det kan bilda sig en uppfattning om huruvida ytterligare anslag kan behövas. Avsikten är emellertid att arvsfondsmedlen skall vara det enda offentliga bidraget till de handikappades investeringsfond.

Administrationen är den minsta möjliga. Arvsfondens medel förvaltas av en tjänsteman vid försäkringskassan i Reykjavik. För att minska socialministeriets arbete med fördelningen av fondmedlen skall ansökningarna om bidrag lämnas in regionalt till den styrelse för handikapp-

frågor som finns i ett vart av de åtta förvaltningsdistrikt (= valdistrikt och häradsrättsområden) i vilka Island är indelat. Denna styrelse gallrar, utan kostnad för staten, bland ansökningarna och skickar de mest angelägna vidare till ministeriet. Ogrundade ansökningar försvinner på regional nivå. I regel släpps det fram ansökningar om anslag med betydligt högre belopp än tillgängliga medel. Medlen fördelas vid ett tillfälle varje budgetår och om det skulle bli några pengar över fördelas dessa vid budgetårets= kalenderårets slut.

Erfarenheten av att ha representanter för handikapporganisationerna med i styrgruppen är enbart goda. Sedan de väl accepterat att endast en del av behoven kan tillgodoses arbetar de objektivt för en rättvis fördelning.

En subjektiv nyhet för utredaren var att det isländska språket alltjämt som levande språk innehåller ordet "dana, danar" i betydelsen död i olika sammansättningar som t.ex. dánarbú = dödsbo, dánardagur=dödsdag, dánarfregn= dödsannons och Dánarfregnir=Döda (i rubrik över dödsannonser). Danaarv betyder alltså dött arv. I modern isländska heter annars: att döda= drepa eller deyjda, att dö= deyja och döden = daudi.

9 Specialmotivering

Vid vår översyn av lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden har vi i syfte att göra lagen lättöverskådlig strävat efter att åstadkomma en bättre systematik i regelsystemet. En genomgripande teknisk och språklig översyn av lagen har också varit nödvändig. Vi föreslår därför att en helt ny lag ersätter den nu gällande arvsfondslagen. För att underlätta för läsaren har vi bl.a. infört mellanrubriker, moderniserat språket och använt en terminologi som i görligaste mån överensstämmer med det allmänna språkbruket.

Det författningsförslag som vi lägger fram kräver följdändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt. Dessutom kommer våra förslag att föranleda ändringar i vissa andra författningar såsom departementsförordningen (1982:1177), förordningen (1992:105) om Barn- och ungdomsdelegationen och förordningen (1988:1136) med instruktion för Statens ungdomsråd. Vidare är vissa ändringar i förordningen (1988:913) med instruktion för Kammarkollegiet påkallade.

Slutligen föreslår vi att stödets skatterättsliga karaktär lagregleras och att stödet uttryckligen undantas från skatteplikt. Detta föranleder en ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

9.1 Förslaget till lag (1900:000) om Allmänna arvsfonden

Allmänna arvsfondens egendom

1 §

Allmänna arvsfonden består av egendom som tillfallit fonden genom arv, gåva, testamente, förmånstagarförordnande i försäkringsavtal eller rättens förordnande.

Vad som sägs om egendom som har tillfallit fonden genom arv gäller också egendom som tillfallit fonden enligt 1 kap. 11 § lagen (1937:81) om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo.

I paragrafens första stycke anges den egendom Allmänna arvsfonden består av. Av den nuvarande lydelsen av arvsfondslagen framgår inte att egendom kan tillfalla fonden genom rättens förordnande i samband med likvidation av bl.a. aktiebolag eller att fonden kan tillföras egendom genom förmånstagarförordnande i försäkringsavtal.

Om det vid ett dödsfall inte finns någon som enligt lagen har rätt till kvarlåtenskapen efter den avlidne före Allmänna arvsfonden, skall arvet enligt 5 kap. ärvdabalken tillfalla Allmänna arvsfonden. Egendom kan också tillfalla fonden genom gåva, testamente, förmånstagarförordnande i försäkringsavtal eller genom rättens förordnande i samband med likvidation av aktiebolag, 13 kap 13 § 3 stycket aktiebolagslagen (1975:1385), bankaktiebolag, 10 kap 13 § 3 stycket bankaktiebolagslagen (1987:618), föreningsbank, 9 kap 14 § 4 stycket föreningsbankslagen (1987:620) och försäkringsrörelser, 14 kap 14 § 4 stycket försäkringsrörelselagen (1982:713).

I andra stycket, som motsvarar nuvarande 14 §, stadgas att vad som sägs om egendom som tillfallit fonden genom arv gäller också egendom som tillfallit fonden enligt 1 kap. 11 § lagen (1937:81) om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo. Enligt nämnda lagstadgande skall egendom som utlänning efterlämnar här i riket tillfalla Allmänna arvsfonden om egendomen enligt lagen i det land där han var medborgare skulle tillfalla staten, kommun, allmän fond eller inrättning.

2 §

Av de medel som under ett räkenskapsår har tillfallit fonden skall en tiondel läggas till fonden vid årets utgång. Återstoden och årets avkastning skall vara tillgänglig för utdelning från och med nästföljande år, men får också läggas till fonden.

Paragrafen överensstämmer i sak med nuvarande 1 § andra stycket arvsfondslagen och 2 § tredje stycket. Orden " såvitt omständigheterna därtill föranleda" har tagits bort. Någon saklig ändring innebär detta inte.

3 §

Om ett testamente eller en gåva till förmån för fonden har förenats med villkor, beslutar Kammarkollegiet om egendomen skall tas emot.

Paragrafen, som motsvarar nuvarande 6 §, har ändrats på så sätt att Kammarkollegiet i stället för regeringen skall besluta om egendomen skall tas emot. Ändringen är ett led i strävandena att begränsa antalet förvaltningsärenden hos regeringen.

4 §

Testamente till någon annan än fonden får godkännas av Kammarkollegiet om det inte finns någon anledning till klander. Ett testamente, som kan antas vara ett riktigt uttryck för arvlåtarens yttersta vilja, får godkännas även om det finns anledning till klander.

Paragrafen överensstämmer i sak med nuvarande 4 §.

Fondens ändamål

5 §

Allmänna arvsfonden har till ändamål att utveckla och stödja verksamhet till förmån för barn, ungdomar och handikappade.

Paragrafen innehåller den grundläggande bestämmelsen om Allmänna arvsfondens ändamål. Den motsvaras i dag delvis av 1 § första stycket arvsfondslagen. Fonden skall utveckla och stödja verksamheter till förmån för barn, ungdomar och handikappade. Begreppet utveckla avser att markera att fondens ändamål är framåtsyftande och att stöd ur fonden skall stimulera till utveckling och prövning av nya idéer. Genom att lägga till begreppet stödja får fonden också i fortsättningen möjlighet att - utan särskilt utvecklingskrav - lämna stöd till vissa investeringar och specialsatsningar som t.ex. olika informations- och utbildningsinsatser. Skälen bakom ändamålsbestämmelsens lagtekniska utformning har angetts i avsnittet 3.6.3.

Med verksamhet avses såväl ideella som offentliga verksamheter. Med ideell verksamhet avses i detta sammanhang verksamhet som bedrivs utan eget vinstsyfte och som för inkomst av näringsverksamhet är befriad från statlig inkomstskatt enligt 7 § lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt. Med begreppet offentlig verksamhet avses verksamhet som bedrivs av det allmänna, dvs. av staten, landsting eller kommun. Genom föreskrifterna i 6 § begränsas dock möjligheten att lämna stöd till verksamhet inom det offentligas ansvarsområde.

Begreppen "vård och fostran av barn och ungdom" samt "omsorg om handikappade" har ersatts med ett enhetligt uttryck "till förmån för barn, ungdomar och handikappade". Ändringen avser främst en anpassning till det allmänna språkbruket och en kodifiering av gällande utdelningspraxis. Den föreslagna lydelsen innebär en viss språklig utvidgning av fondmedlens användningsområde. I uttrycket "till förmån för" ingår naturligtvis vård, fostran och omsorg. Som anförts i den allmänna motiveringen råder viss tveksamhet om de nuvarande begreppens innebörd. Genom den föreslagna lydelsen uppnås ett enhetligt användningsområde för fondens målgrupper och de bidragsbeviljande myndigheterna ges en i förhållande till i dag vidare möjlighet att följa samhällsutvecklingen och bevilja medel till projekt och utvecklingsområden som i dag inte kan förutses. Uttrycket "till förmån för" avser såväl verksamhet med och av barn, ungdomar och handikappade som insatser för dessa målgrupper.

På skäl som anförts under avsnitt 3.6.3 skall med barn avses åldersgruppen 0-12 år och med ungdom åldersgruppen 12-25 år. Vidare skall med handikappade i arvsfondslagens mening avses personer, vilka till följd av varaktiga eller bestående funktionhinder har svårigheter i sin dagliga livsföring. Med svårigheter i den dagliga livsföringen menas bl.a. att den enskilde har behov av stöd i form av t.ex. hjälpmedel, personlig assistans, anpassning av bostad eller arbete, vård- och rehabiliteringsinsatser eller

ekonomiskt stöd för merkostnader p.g.a. funktionshindret. Äldre människor vilkas funktionshinder beror på normalt åldrande ingår inte i den föreslagna personkretsen. Som äldre betraktas enligt vanligt språkbruk personer över den allmänna pensionsåldern.

En lagrådsremiss över Handikapputredningens huvudbetänkande (SOU 1992:46) Handikapp - Välfärd - Rättvisa behandlas för närvarande och i avvaktan på Lagrådets och sedermera riksdagens inställning till begreppet funktionshindrade i stället för handikappade har vi valt att behålla ordet handikappade i vårt förslag till lagtext.

6 §

För ändamål som anges i 5 § skall stöd lämnas till ideell verksamhet. Om det finns särskilda skäl får stöd lämnas även till offentlig verksamhet.

Stöd får inte lämnas till enskilda personer.

Paragrafen är ny och dess enda motsvarighet i nuvarande arvsfondslag är 2 § andra stycket, som innehåller förbudet mot att lämna understöd ur fonden för åtgärd, vars bekostande åligger stat eller kommun.

Paragrafens första stycke preciserar närmare fondmedlens användningsområde. Medlen skall för ändamål som anges i 5 § lämnas till ideell verksamhet. Vidare föreskrivs att medel också får lämnas till offentlig verksamhet om det finns särskilda skäl. Fondmedlen skall i första hand lämnas till ideell verksamhet. Skälen för bestämmelsen har utvecklats i avsnitt 3.6.3.

Med ideell avses i detta sammanhang verksamhet som drivs utan eget vinstsyfte och som enligt lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt är befriad från skyldighet att betala statlig inkomstskatt för inkomst av näringsverksamhet.

Vad gäller möjligheten att använda fondmedlen i offentlig verksamhet innebär förslaget både en begränsning av nuvarande förhållanden och en jämkning av förbudet i nuvarande 2 § andra stycket. Vårt förslag bygger på tanken att jämställa all offentlig verksamhet och begränsa möjligheten att lämna stöd till offentlig verksamhet, dvs. sådan verksamhet som drivs av staten, landsting eller kommun, genom att föreskriva att det skall finnas särskilda skäl för att bevilja stöd till offentlig verksamhet. Särskilda skäl kan vara att stödet utvecklar frivilliga och ideella insatser i anslutning till offentlig verksamhet eller att en kommun i samverkan med ideell organisation vill förnya eller utveckla sin verksamhet. Ett annat särskilt skäl kan vara att en kommun i samverkan med en sammanslutning som inte är en juridisk person eller med en "eldsjäl" vill utveckla verksamhet som bedrivs av det allmänna eller initiera en ny verksamhet inom det allmännas ansvarsområde. I enlighet med rådande praxis bör stöd till offentlig verksamhet endast komma ifråga i samband med utveckling av sådan verksamhet. Stöd får emellertid ej utgå på sådant sätt att det medverkar till en kostnadsövervältring från offentlig verksamhet till Allmänna arvsfonden.

I andra stycket föreskrivs att stöd inte får lämnas till enskilda personer. Härmed avses fysiska personer. Privatpersoner får sålunda inte beviljas stöd ur fonden vare sig för enskilt bruk eller för ideell verksamhet.

Utdelning ur fonden

7 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer beslutar om stöd ur fonden.

Paragrafen motsvarar nuvarande 2 § första stycket.

Våra skäl för att huvudansvaret för fördelningen av arvsfondens medel skall ligga kvar hos regeringen och våra förslag till hur regeringen ändå genom delegation skall befrias från den övervägande delen av arvsfondsärendena framgår av avsnitt 4.5.

Ansökan, redovisning och återbetalningsskyldighet

8 §

Ansökan om stöd ur fonden görs skriftligen hos regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Ansökan skall innehålla de uppgifter som behövs för att bedöma sökandens förutsättningar att få stöd ur fonden.

Ansökan skall vara egenhändigt undertecknad av sökanden eller dennes ombud.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om vad en ansökan om stöd ur Allmänna arvsfonden skall innehålla.

Ansökan skall göras skriftligen hos regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Ansökan skall innehålla de uppgifter som behövs för att bedöma sökandens rätt till stöd ur fonden och vara egenhändigt undertecknad av sökanden eller dennes ombud.

Vi föreslår att mera detaljerade föreskrifter om vad en ansökan bör innehålla regleras i en särskild förordning inom ramen för regeringens rätt att meddela verkställighetsföreskrifter.

Med hänsyn till ansökans karaktär anser vi att det inte behövs några formella bestämmelser om föreläggande angående komplettering. Om en ansökan inte uppfyller föreskrifterna bör sökanden beredas tillfälle att komplettera sin ansökan. Om detta inte sker bör ansökan genom en materiell prövning avgöras i befintligt skick.

9 §

Den som tagit emot stöd ur fonden skall inom föreskriven tid skriftligen redovisa hur medlen använts.

Om redovisning inte kommer in, skall mottagaren av stödet delges ett föreläggande om att ge in en sådan. Föreläggandet skall innehålla en upplysning om att stödet skall betalas tillbaka enligt 10 § tredje stycket om föreläggandet inte följs.

Genom bestämmelsen införs en skyldighet för den som tagit emot medel ur fonden att redovisa hur medlen använts. Bestämmelsen är ny. För närvarande framgår det av varje beslut om stöd ur arvsfonden att mottagaren av medlen inom en viss tid - i regel 16 månader efter beslutets dag - skall lämna en redovisning till regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

Om redovisning inte kommer in inom föreskriven tid skall, enligt bestämmelsens andra stycke, mottagaren av medlen delges ett föreläggande om att komma in med redovisning enligt första stycket.

Vi föreslår att mera detaljerade föreskrifter om redovisningens omfattning och på vilket sätt redovisning bör ske lämnas i en särskild förordning.

10 §

Medel som inte förbrukats inom angiven tid eller för det ändamål som avsetts med ansökan skall betalas tillbaka.

Om någon lämnat oriktiga uppgifter eller på annat sätt förorsakat att stöd ur fonden lämnats felaktigt eller med för högt belopp och om han skäligen borde ha insett detta skall han betala tillbaka det som betalats ut för mycket.

Om den som tagit emot stöd inte följer ett föreläggande enligt 9 § andra stycket skall medlen betalas tillbaka.

Om det finns särskilda skäl får återbetalningsskyldigheten helt eller delvis efterskänkas.

Denna paragraf, som är ny, innehåller bestämmelser om återbetalningsskyldighet av mottagna medel ur fonden. De överväganden som ligger bakom bestämmelsen har redovisats i avsnitt 5.4.

Pengar som inte förbrukats inom föreskriven tid eller för det ändamål som avsetts med ansökan skall betalas tillbaka. Återbetalning skall också ske om mottagaren av stödet inte uppfyllt syftet med den verksamhet som stöd beviljats för. Vidare skall, om någon genom att lämna oriktiga uppgifter eller på annat sätt förorsakat att medel ur fonden lämnats felaktigt eller med för högt belopp, återbetalning ske av vad som betalats ut för mycket. För det fall att den som mottagit medlen inte följer ett föreläggande om att komma in med redovisning om hur medlen använts skall han enligt tredje stycket förpliktas att betala tillbaka utbetalda medel.

Paragrafens sista stycke föreskriver att om det finns särskilda skäl får återbetalningsskyldigheten helt eller delvis efterskänkas. Särskilda skäl kan vara om anledningen till att återbetalningsskyldighet uppkommit berott på

speciella omständigheter och att den därför kan betraktas som ursäktlig eller ett krav på återbetalning skulle drabba orimligt hårt.

Ett beslut av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer är att betrakta som ett partsbesked och utgör därför inte en exekutionstitel enligt utsökningsbalken. Talan om återbetalning av erhållet stöd får därför väckas av Kammarkollegiet vid allmän domstol.

11 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer prövar frågan om återbetalning av stöd ur fonden.

Paragrafen är ny. Enligt vår uppfattning bör frågan prövas av arvsfondsdelegationen.

12 §

Den myndighet som regeringen bestämmer får granska hur stöd ur arvsfonden används.

Myndigheten har rätt att vid granskningen

1. på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för granskningen, och

2. få tillträde till områden och lokaler, dock inte bostäder eller andra privata utrymmen.

Granskningsmyndigheten får begära handräckning av kronofogdemyndigheten för att genomföra de åtgärder som avses i andra stycket 1-2.

Paragrafen är ny och anger att den som beviljats stöd ur fonden på begäran skall ge den myndighet som regeringen bestämmer tillfälle att granska hur arvsfondsmedlen används och lämna de uppgifter som behövs för granskningen i samband med fråga om återbetalningsskyldighet av erhållet stöd.

Förvaltning

13 §

Allmänna arvsfondens egendom skall, utan sammanblandning med andra medel, förvaltas av Kammarkollegiet.

Paragrafen överensstämmer med nuvarande 1 § första stycket med undantag för den där intagna ändamålsbestämmelsen. De nya ändamålsbestämmelserna finns i 5 och 6 §§.

14 §

Allmänna arvsfondens rätt till egendom enligt 1 § bevakas av Kammarkollegiet.

Kollegiet för Allmänna arvsfondens talan i mål och ärenden som rör fonden.

Paragrafen motsvarar nuvarande 3 §. Vi föreslår att bestämmelsen kompletteras med att Kammarkollegiet för Allmänna arvsfondens talan även i ärenden som rör fonden.

15 §

Medel som tillfaller fonden skall överlämnas till Kammarkollegiet.

Redovisning, som efter utredning av ett dödsbo eller annars skall lämnas för förvaltning av egendom som tillkommer fonden, tas emot och granskas av kollegiet.

Paragrafen överensstämmer i sak med nuvarande 12 §.

16 §

Kammarkollegiets kostnader för fondens förvaltning och övriga uppgifter enligt denna lag skall betalas ur fonden med belopp som regeringen bestämmer.

Paragrafen överensstämmer med nuvarande 1 § tredje stycket.

God man

17 §

Om det då ett dödsfall inträffar inte finns någon annan arvinge än fonden eller om fonden är testamentstagare skall den som har boet i sin vård anmäla detta till Kammarkollegiet.

Kammarkollegiet skall förordna en god man att företräda fonden vid boutredningen.

Har egendom tillfallit fonden genom gåva skall en god man förordnas att ta hand om egendomen och sälja den.

God man behöver inte förordnas

1. om den avlidne var änka eller änkling och det finns släktingar efter den först avlidne maken, som har kvar någon rätt till arv vid efterlevande makens död,

2. om fonden uteslutits från arv genom testamente och det inte kan antas att det finns någon anledning till klander,

3. om boet har större skulder än tillgångar och det inte behövs en god man för att ta vård om egendomen, samt

4. om egendom som tillfallit fonden som legat eller gåva utgörs av pengar.

Kammarkollegiet skall övervaka att den gode mannen fullgör sina uppgifter.

Om den gode mannen inte är lämplig för uppdraget, skall Kammarkollegiet entlediga honom.

Paragrafen motsvarar nuvarande 7 och 10 §§. Samordningen av paragraferna innebär att lagtexten blir mer lättillgänglig. I förhållande till nuvarande 7 § har bestämmelserna ändrats på så sätt att Kammarkollegiet i stället för rätten skall utse god man för Allmänna arvsfonden. Detta ingår som ett led i en renodling av domstolsverksamheten. Vidare får Kammarkollegiet möjlighet att se till att de gode män som förordnas motsvarar de kompetenskrav som kollegiet har anledning att ställa. Skälen till ändringen har redovisats i avsnitt 7.1.

18 §

Om god man gäller vad som är föreskrivet om sysslomän i 18 kap. handelsbalken.

Bestämmelsen överensstämmer i sak med nuvarande 9 §. Vi har dock i informativt syfte lagt in en hänvisning till 18 kap. handelsbalken.

19 §

Om det i ett dödsbo finns egendom som förvaltas av en god man enligt 11 kap. 3 § föräldrabalken och som tillfallit fonden är den gode mannen skyldig att fullgöra sina uppgifter enligt 20 § första stycket.

Paragrafen överensstämmer med nuvarande 11 §.

Försäljning av fondens egendom

20 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer beslutar om försäljning av fast egendom eller tomträtt som har tillfallit fonden. Annan lös egendom än tomträtt skall den gode mannen sälja på offentlig auktion, om inte Kammarkollegiet medger annat. Fordringar får säljas endast om de inte kan drivas in.

För att driva in en fordran som har tillfallit fonden får den gode mannen väcka och utföra talan utan medgivande av Kammarkollegiet.

Om särskilda föreskrifter har lämnats genom ett testamente, skall de tillämpas.

Paragrafen överensstämmer med nuvarande 8 §.

Arvsavstående

21 §

Arv eller försäkringsbelopp, som tillfallit fonden, får helt eller delvis avstås till annan, om det med hänsyn till uttalanden av arvlåtaren eller andra särskilda omständigheter kan anses stämma överens med arvlåtarens yttersta vilja. Även i annat fall får arv eller försäkringsbelopp avstås till arvlåtarens släkting eller annan person som har stått arvlåtaren nära, om det kan anses skäligt.

Till paragrafen, som motsvarar de två första punkterna i nuvarande 5 § första stycket, har ett tillägg gjorts beträffande försäkringsbelopp. Härmed åsyftas de försäkringsbelopp som utfaller efter försäkringstagarens död och som inte ingår i dennes kvarlåtenskap.

22 §

Arv som utgörs av egendom, vilken är av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller från natur- eller kulturvårdssynpunkt, får avstås till juridisk person som har särskilda förutsättningar att ta hand om egendomen på lämpligt sätt.

Om det finns synnerliga skäl får ett belopp av det arv som tillfallit fonden samtidigt avstås till den som tar emot egendom enligt första stycket för sådana omedelbara åtgärder som är nödvändiga för att bevara egendomen.

Paragrafen första stycke överensstämmer med nuvarande 5 § första stycket tredje punkten.

Andra stycket är nytt. Genom lagändringen ges möjlighet att avstå inte bara viss egendom utan också medel för egendomens bevarande. Denna möjlighet skall dock tillämpas mycket restriktivt.

Synnerliga skäl kan vara att det saknas ekonomiska och personella resurser hos en tänkbar förvaltare av egendomen att helt genom egna insatser bevara egendom som har stort kulturhistoriskt värde och som betyder mycket för den bygd där den finns.

Medel får inte avstås till löpande underhåll och drift och bör i regel inte annat än i undantagsfall avstås med belopp som helt täcker kostnaderna för att ställa iordning den egendom som skall avstås. Detta uttrycks i lagtexten på så sätt att det belopp som avstås skall avse sådana omedelbara åtgärder som är nödvändiga för att bevara egendomen. Exempel på dylika upprustningsåtgärder kan vara takläggning, flyttning av egendomen, konservering av eller restaurering av egendomen, som annars riskerar att förfaras. De överväganden som ligger bakom bestämmelsen redovisas närmare i avsnitt 7.3.

23 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer beslutar om avstående av arv eller försäkringsbelopp.

Paragrafen motsvarar nuvarande 5 § andra stycket. Av skäl som närmare utvecklas under avsnitt 7.3 anser vi att frågan om arvsavstående inte i något fall måste underställas riksdagen för prövning. Enligt vårt förslag är det regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, d.v.s. Kammarkollegiet, som beslutar om arvsavstående. I enlighet med 21 § har vidare ett tillägg gjorts beträffande försäkringsbelopp.

24 §

Om någon vill att arv eller försäkringsbelopp som tillfallit fonden skall avstås helt eller delvis, skall han ge in sin ansökan till Kammarkollegiet.

Kollegiet får uppdra åt länsstyrelsen i det län där den döde senast haft sitt hemvist att utreda frågan. Efter utredning skall länsstyrelsen skicka tillbaka handlingarna i ärendet till kollegiet tillsammans med eget yttrande. Om kollegiet inte får besluta i ärendet skall kollegiet sända in handlingarna till regeringen tillsammans med sitt eget yttrande.

En sådan ansökan skall göras senast tre år efter dödsfallet eller efter det att arvet genom preskription tillfallit fonden.

Om en ansökan kommit in för sent skall den avvisas.

Paragrafens två första stycken motsvaras av nuvarande 5 § tredje stycket. Ansökningar om arvsavstående skall ges in till Kammarkollegiet i stället för som i dag till länsstyrelsen i det län där den döde senast haft sitt hemvist. Kollegiet får emellertid uppdra åt länsstyrelsen att utreda frågan. Länsstyrelsen skall efter företagen utredning skicka tillbaka handlingarna i ärendet till kollegiet tillsammans med eget yttrande.

Det tredje stycket är nytt och föreskriver att en ansökan om arvsavstående inte får göras senare än tre år från dödsfallet eller från det att arvet genom preskription tillfallit fonden. Skälen för bestämmelsen har redovisats i avsnitt 7.3.

I fjärde stycket har det upptagits en bestämmelse som medför att avvisning skall ske när ansökan om avstående av arv kommit in för sent. Ett avvisningsbeslut fattas av Kammarkollegiet.

Överklagande

25 §

Beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Beslut enligt arvsfondslagen skall inte få överklagas oavsett om de fattas av Kammarkollegiet eller av en myndighet till vilken regeringen delegerat

beslutanderätten. Med hänsyn till ärendenas karaktär finns det inte anledning att öppna en möjlighet att överklaga beslut om utdelning av stöd. Mera tveksamt kan däremot ett fullföljdsförbud vara när det gäller beslut om återbetalning av stöd. Ett beslut om återbetalning av stöd är emellertid, som vi framhållit i avsnitt 5, inte verkställbart, varför vi inte finner skäl att nu öppna en möjlighet att överklaga ett sådant beslut. Som vi närmare utvecklat i avsnitt 7.1 bör inte heller Kammarkollegiets beslut om förordnande eller entledigande av en god man kunna överklagas.

Redovisning till riksdagen

26 §

Regeringen skall varje budgetår före januari månads slut lämna en redovisning till riksdagen för hur medel från Allmänna arvsfonden fördelats under föregående räkenskapsår samt ange den kommande inriktningen av stödet.

Paragrafen är ny och upptar regler om att regeringen varje år skall lämna en redovisning till riksdagen för hur arvsfondsmedlen fördelats under det gångna budgetåret samt ange den kommande inriktningen av stödet. Se vidare avsnitt 5.3.

Övergångsbestämmelser

De föreslagna ändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. Den nya ordningen att en arvsfondsdelegation skall handlägga arvsfondsärenden kräver dock en del förberedelsearbete. De nya reglerna torde emellertid kunna sättas i kraft den 1 juli 1993. Vi har av praktiska skäl valt en tidpunkt som sammanfaller med arvsfondens budgetårsskifte.

De ärenden vari fråga väckts före den 1 juli 1993 om att ta emot egendom, som genom testamente eller gåva till förmån för fonden förenats med villkor, men i vilka beslut ännu inte har meddelats vid denna tidpunkt bör överlämnas till Kammarkollegiet för avgörande. Härför fordras inte några särskilda övergångsbestämmelser. Av allmänna regler följer vidare att Socialdepartementet och Barn- och ungdomsdelegationen skall till arvsfondsdelegationen lämna över de ansökningar som kommit in före ikraftträdandet, men inte hunnit avgöras.

Äldre föreskrifter skall emellertid fortfarande gälla i fråga om beslut om stöd och arvsavståenden som har meddelats före ikraftträdandet. Beslut om stöd före ändringsförslagens ikraftträdande bör inte omfattas av de nya bestämmelserna om återbetalning. Vidare bör - med hänsyn till beslutets överklagbarhet - de äldre föreskrifterna gälla för beslut om arvsavståenden som inte vunnit laga kraft.

Liksom domstolsutredningen anser vi att äldre föreskrifter skall gälla om anmälan före ikraftträdandet gjorts till rätten om att fonden är ensam arvinge eller universell testamentstagare. På grund av den föreslagna

preskriptionstiden för att få prövat ansökan om arvsavstående bör äldre föreskrifter gälla även för ansökan om arvsavstående som gjorts före lagförslagets ikraftträdande.

9.2 Förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

19 §

Till skattepliktig inkomst enligt denna lag räknas icke:
vad som vid bodelning tillfallit make eller sambo eller vad som förvärvats genom arv, testamente, fördel av oskift bo eller gåva;
medel som lämnats som stöd ur Allmänna arvsfonden;.....

Till paragrafen har tillagts att stöd ur Allmänna arvsfonden inte är skattepliktig inkomst. Se vidare avsnitt 7.4.

9.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt

1 §

Skatt till staten utgår enligt denna lag för egendom, som förvärvas genom arv eller testamente (arvsskatt) eller genom gåva (gåvoskatt).

För egendom, som förvärvas genom att arv eller försäkringsbelopp avstås enligt 21 § lagen (1900:0000) om Allmänna arvsfonden utgår arvsskatt till staten som om förvärvet skett genom testamente efter den avlidne.

Ändringen av hänvisningen till arvsfondslagen är föranledd av den föreslagna nya lydelsen av arvsfondslagen. Arv kan avstås såväl enligt 21 § som enligt 22 §. Arvsavståenden enligt 22 § avser endast kulturhistoriskt värdefull egendom m.m. och det är rimligt att sådan egendom med eventuellt tillhörande kontantbelopp aldrig belastas med arvsskatt. Endast arvsavstående enligt 21 § bör därför beskattas. Se vidare avsnitt 7.4.

Särskilt yttrande av sakkunniga Mia Avelin-Mangefors, Lars Bryntesson, Gunhild Malmqvist och Billy Thorstenson

Lagen om Allmänna arvsfonden är över 60 år gammal och därmed i flera avseenden omodern och ofullständig. Den utgör i dag endast ett begränsat stöd vid tillämpningen, varför i stället den praxis som utvecklats under åren fått mycket stor betydelse.

Flera av de verksamheter som erhållit stöd ur fonden har under åren varit föremål för avsevärda förändringar. Ny lagstiftning inom barn-, ungdoms- och handikappområdet har utvecklats, och därmed har förutsättningarna för stöd ur fonden förändrats. När en modernisering av lagen nu skall ske bör den såväl ta hänsyn till dagens situation som försöka förutse morgondagens. Det är också angeläget att lagstiftningen blir så ändamålsenlig att den utgör ett ordentligt stöd vid fördelningen av ekonomiskt stöd ur fonden.

Mot denna bakgrund anser vi att 5 och 6 §§ borde ha följande lydelse:

"§ 5

Allmänna arvsfonden har till ändamål att främja utveckling av verksamhet till förmån för barn, ungdomar och handikappade.

§ 6

För ändamål som anges i 5 § skall stöd ur arvsfonden lämnas till verksamhet av ideell karaktär.

Stöd får lämnas till organisation som bedriver ideell verksamhet. Om det finns särskilda skäl får stöd lämnas även till offentlig huvudman.

Stöd får inte lämnas till enskilda personer."

Genom vårt förslag avseende 5 § vill vi redan i lagtexten markera att stödet skall avse *utveckling* av verksamhet, ej stöd till vad som skulle kunna uppfattas som befintlig, kontinuerlig verksamhet. Därmed undviks en felaktig signal till allmänheten, med påföljande risk för orealistiska ansökningar om ekonomiskt stöd ur fonden.

Genom vårt förslag avseende 6 § vill vi tydligt slå fast att all verksamhet som erhåller stöd ur fonden skall ha en *ideell karaktär*. Därmed blir det uppenbart att såväl kommersiell verksamhet som offentliga åtaganden ej kan bli föremål för stöd ur fonden.

Vidare vill vi markera att stöd i första hand skall lämnas till en *organisation*, främst ideell förening, stiftelse och ekonomisk förening, vars syfte är att organisera och bedriva ideell verksamhet. Om det finns särskilda skäl skall dock en *offentlig huvudman* kunna stå som mottagare av stödet, t.ex. vid ett samarbete mellan flera olika parter eller då enskilda personers ideella engagemang ej är organiserat på mer traditionellt vis. Villkoret är dock fortfarande att verksamheten skall vara av ideell karaktär.

Med förslaget undviker vi begreppen "ideell verksamhet" och "offentlig verksamhet" i lagtexten. Detta ser vi som önskvärt, bl.a. mot bakgrund av de snabba förändringar som i dag sker inom den offentligt finansierade och/eller organiserade verksamheten. Nya ekonomiska styrmedel och ny typ av lagstiftning leder till att begreppet "offentlig verksamhet" blir alltmer oprecist och successivt ändrar innebörd. Därmed är risken stor att begreppet inte ger den tydlighet som vi ser som en förutsättning för att lagen skall vara ett gott stöd vid tillämpningen.

Med undantag av dessa förslag till formulering av 5 och 6 §§, samt därtill hörande konsekvensändringar i specialmotivering och allmänmotivering, vill vi instämma i de av utredaren presenterade förslagen. Vi anser att övriga förslag innebär en god modernisering av lagen samt leder till en bättre tillämpning av dess syfte.

Allmänna arvsfondens bokslut 1991/92

RESULTATRÄKNING (kr)

KAMMARKOLLEGIET
Fondbyrån

Fond: Allmänna arvsfonden	Fond: 6103-6 92-06-30	91-06-30
INTÄKTER		
Ränteintäkter (not 1)	9.684.656,91	5.522.965,00
Utdelning på egna aktier	12.006,00	164.497,50
Influtna arvsmedel	154.149.780,31	147.253.879,84
Utdelning på Kammarkollegiets räntekonsortium	9.014.096,00	10.942.100,00
Utdelning på Kammarkollegiets aktiekonsortium	17.780.337,00	13.829.151,00
Återlevererade bidrag	2.586.438,68	1.427.100,94
Övriga , Fritzees förlag komm.redovisn.	97,00	7.181,01
SUMMA INTÄKTER	193.227.411,90	179.146.875,29
KOSTNADER		
Fondförvaltningsavgift	1.329.474,00	
Restituerade arvsmedel	9.227.224,10	13.163.565,14
Arvsfondssektionen	5.165.000,00	3.565.000,00
Övriga , återutb. av tid. övr. intäkt	676,00	
SUMMA KOSTNADER	15.722.374,10	16.728.565,14
RESULTAT F. REA VINST/FÖRLUST	177.505.037,80	162.418.310,15
REAVINSTER/FÖRLUST		
Reavinst	314.445,50	13.515.968,00
Reaförlust	-5.643.606,52	-1.355.530,60
SUMMA REA VINST/FÖRLUST	-5.329.161,02	12.160.437,40
EXTRAORDINÄRA KOSTNADER		
Nedskrivning , Kammarkollegiets räntekonsortium(not 3)	-10.543.758,24	
SUMMA EXTRAORDINÄRA KOSTNADER	-10.543.758,24	
ÅRETS RESULTAT	161.632.118,54	174.578.747,55
Härav till fondkapitalet		
-Realisationsvinster/-förluster	-5.329.161,02	12.160.437,40
-10% av influtna arvsmedel - restituerade arvsmedel	14.492.260,00	13.409.035,00
Härav till utdelningsbara medel		
-Återst. del av Resultat före reavinst/-förl	152.469.019,56	149.009.275,15

BALANSRÄKNING(kr)

KAMMARKOLLEGIET
Fondbyrån

Fond: Fondnr:
Allmänna arvsfonden 6103-6

TILLGÅNGAR	92-06-30	91-06-30
OMSÄTTNINGSTILLGÅNGAR		
Likviditetsförvaltning	41.570.728,10	98.403.217,39
Övriga, kortfristig fordran (not 2)	757.723,96	1.949.047,20
Kortfristig fordran på likviditetsförvaltn.		140,00
ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR		
Aktier		180,00
Obligationer	234.310,61	
Inteckningslån	89.397.140,25	
Kommunlån	715.000,00	
Reverslån	563.060,00	
Andel i Kammarkollegiets räntekonsortium	91.754.860,00	154.070.710,59
Andel i Kammarkollegiets aktiekonsortium	381.849.649,64	381.849.649,64
SUMMA TILLGÅNGAR(bokfört)	606.842.472,56	636.272.944,82
SUMMA TILLGÅNGAR(markn.värde)(bil1)	823.235.309,92	898.815.256,83

BALANSRÄKNING(kr)

KAMMARKOLLEGIET

Fondbyrån

Fond:	Fondnr:
Allmänna arvsfonden	6103-6

SKULDER OCH EGET KAPITAL	92-06-30	91-06-30
SKULDER		
Kortfristig skuld till räntekonsortiet	6.620.107,20	
Långfristiga		
SUMMA SKULDER	6.620.107,20	0,00
EGET KAPITAL		
Fondkapital		
- från föregående år	335.558.058,71	309.988.586,31
- reavinst/förlust	-5.329.161,02	12.160.437,40
- årets ökning	14.492.260,00	13.409.035,00
Summa fondkapital	344.721.157,69	335.558.058,71
Utdelningsbara medel		
- balanserade	300.714.886,11	307.015.193,27
- utbetalade under året	-197.682.698,00	-155.309.582,31
- årets ökning	152.469.019,56	149.009.275,15
Summa utdelningsbara medel	255.501.207,67	300.714.886,11
SUMMA EGET KAPITAL	600.222.365,36	636.272.944,82
SUMMA SKULDER OCH EGET KAPITAL	606.842.472,56	636.272.944,82
SUMMA SKULD/KAPITAL + DOLD RESERV	823.235.309,92	898.815.256,83

Stockholm 1992-06-30

Kommittédirektiv

Dir. 1991:3

Översyn av allmänna arvsfondens ändamålsbestämmelse m.m.

Dir. 1991:3

Beslut vid regeringssammanträde 1991-01-24

Statsrådet Bengt Lindqvist, anför.

Mitt förslag

Jag föreslår att en särskild utredare tillkallas med uppdrag att se över allmänna arvsfondens ändamålsbestämmelse samt vissa frågor rörande dess tillämpning och beslutanderätten vid utdelning av stöd ur fonden. Översynen föreslås också omfatta frågor om uppföljning av verksamhet som startats genom stöd ur allmänna arvsfonden.

Bakgrund

Allmänna arvsfonden tillkom enligt beslut av 1928 års riksdag i samband med att kusiner och avlägsnare släktingar genom lagen (1928:279) om arv uteslöts från arvsrätt. Den grundläggande bestämmelsen om allmänna arvsfondens rätt till arv finns i 5 kap. ärvdabalken.

Närmare bestämmelser om arvsfondens ändamål och förvaltningen av fondens medel finns i lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden.
Enligt 1 § denna lag skall den egendom som tillfaller fonden i arv eller genom gåva eller testamente utan sammanblandning med andra medel förvaltas av kammarkollegiet som en särskild fond för främjande av vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade. Enligt 2 § skall understöd ur fonden utdelas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. I samma paragraf föreskrivs att understöd inte får lämnas för åtgärder, som det åligger stat eller kommun att bekosta.

Vid tillskapandet av allmänna arvsfonden angavs som fondens ändamål att främja vård och fostran av barn och ungdom. År 1964 tillkallades en utredningsman för att göra en översyn av lagen om allmänna arvsfonden. Utredarens förslag redovisades i betänkandet (SOU 1967:2) Allmänna arvsfonden. I betänkandet föreslogs bl.a. att arvsfondens ändamål skulle utvidgas till att omfatta, förutom vård och fostran av barn och ungdom, även omsorger om åldringar och handikappade. I den proposition (1969:83) med förslag till lag om ändring i lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden m.m. som byggde på utredningen uttalade departementschefen beträffande den föreslagna utvidgningen att arvsfondens ändamål alltjämt borde omfatta främjande av vård och fostran av barn och ungdom samt att utvidgningen borde begränsas till att avse omsorger om handikappade. Åldersgränsen för dem som skulle betraktas som ungdom borde höjas från 21 till 25 år.

Departementschefen uttalade vidare att liksom hittills bidrag från fonden inte skulle lämnas för åtgärder som det ålåg stat eller kommun att bekosta. Endast i undantagsfall, framhölls i propositionen, borde arvsfondsmedel användas för ändamål som kan finansieras med stöd från det allmänna i annan ordning, exempelvis genom lån eller bidrag ur särskilda, av statsmedel bildade fonder.

Första lagutskottet (1LU 1969:37) fann ingen anledning till erinran mot de i propositionen framlagda ändringsförslagen och hemställde att propositionen måtte bifallas av riksdagen. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets hemställan (rskr. 238).

I april 1987 beslutade regeringen att barn- och ungdomsdelegationen årligen skulle anvisas medel ur allmänna arvsfonden för att utdelas till stöd för "fostran av ungdom". Med ungdomar avses i detta sammanhang personer i åldrarna 7 – 25 år. Fr.o.m. budgetåret 1989/90 skall delegationen årligen anvisas 25 % av de medel ur allmänna arvsfonden som är disponibla för utdelning.

Riksdagens behandling av frågor rörande allmänna arvsfonden

Frågan om allmänna arvsfondens ändamålsbestämmelse har vid flera tillfällen varit föremål för riksdagsbehandling (se bl.a.SoU 1981/82:8, 1985/86:3 och 11, 1986/87:18 samt 1989/90:29). Riksdagen har avslagit motionsförslag om att fondens ändamål skulle utvidgas till att avse även insatser för äldre. I betänkandet 1988/89:SoU6 inskärpte utskottet att fondens medel endast får användas för ändamål som främjar vård och fostran

av barn och ungdom samt omsorg om handikappade. Uttalandet gjordes med anledning av att regeringen i prop. 1987/88:176 om äldreomsorgen inför 90-talet aviserat att 10 milj. kr. årligen under två år skulle avsättas från allmänna arvsfonden för förnyelsearbete syftande till utveckling av olika stödformer för att underlätta situationen för anhöriga till handikappade personer.

I betänkandet 1989/90:SoU3 framhöll utskottet att stöd inte skall beviljas för åtgärder som det åligger stat eller kommun att bekosta och att arvsfondens medel huvudsakligen skall användas för stöd till frivilliga och ideella insatser. Riksdagen gav regeringen till känna att en samlad redovisning av hur allmänna arvsfondens medel används regelbundet borde lämnas till riksdagen (1989/90:SoU3, rskr. 14).

Under de senaste åren har riksdagen vidare avslagit motionsyrkanden (1989/90:SoU3 och 29) om att beslut rörande understöd ur allmänna arvsfonden i stället för av regeringen skall fattas av en styrelse eller nämnd med parlamentarisk förankring. Riksdagen har bl.a. hänvisat till att formerna för handläggningen av arvsfondsärendena behandlades i samband med 1969 års utvidgning av fondens ändamålsbestämmelse. I prop. 1969:83 uttalade departementschefen att det var "...betydelsefullt att bidragsgivningen i stort ligger i händerna på ett organ som har god överblick över hela det fält inom vilket bidrag kan komma ifråga och därigenom får möjlighet att väga olika behov mot varandra och mot tillgängliga resurser. Detta talar för att beslutanderätten får ligga kvar hos Kungl. Maj:t. Det sagda utesluter emellertid inte att bidragsgivningen i vissa fall delegeras till underordnad myndighet. Jag anser att möjligheten därtill bör införas. Sålunda bör delegation kunna komma i fråga i vissa klart avgränsade typer av ärenden, där en fast praxis för bidragsgivningen har utbildats hos Kungl. Maj:t".

Vidare har riksdagen (1989/90:SoU29) avslagit motionsyrkanden om att medel borde återföras till arvlåtarens kommun och att handläggningen av ansökningar om och beviljande av medel ur allmänna arvsfonden borde ligga på resp. kommuns kommunstyrelse.

Riksdagens revisorer påbörjade under år 1989 en granskning av handläggningen inom socialdepartementet och barn- och ungdomsdelegationen av ärenden rörande allmänna arvsfonden, bl.a. avseende redovisning. Resultatet av denna granskning har ännu inte redovisats.

Konstitutionsutskottet har med anledning av en anmälan granskat om understöd lämnats ur allmänna arvsfonden för åtgärder vars bekostande åligger stat eller kommun. Utskottets överväganden redovisas i betänkandet 1989/90:KU30. Med hänvisning till socialutskottets då pågående be-

redning av skrivelsen om en förbättrad redovisning av utdelningar ur allmänna arvsfonden och till den granskning av handläggningen inom socialdepartementet av ärenden rörande allmänna arvsfonden som riksdagen påbörjat under år 1989 avstod konstitutionsutskottet från att göra något särskilt uttalande.

Regeringens skrivelse (1989/90:131) med redovisning för fördelningen av medel från allmänna arvsfonden under budgetåret 1988/89 överlämnades till riksdagen den 22 mars 1990. I några motioner, som behandlades i anslutning till skrivelsen, ifrågasattes om regeringen i vissa fall tillämpat fondens ändamålsbestämmelse på det i lagen avsedda sättet. Socialutskottet (1989/90:SoU29) ansåg att regeringen gett ändamålsparagrafen en vid tolkning och att det av det redovisade materialet inte gått att helt klarlägga om utdelningen av medel till stat och kommun skett i överensstämmelse med ändamålsbestämmelsen. Utskottet hänvisade också till sina tidigare uttalanden om att stöd inte skall beviljas för åtgärder som det åligger stat eller kommun att bekosta och om att fondens medel huvudsakligen skall användas för stöd till frivilliga och ideella insatser. Utskottet instämde i motionärernas krav på att en översyn bör göras av arvsfondens ändamålsbestämmelse och hemställde att riksdagen skulle ge regeringen till känna vad utskottet anfört angående översyn av ändamålsbestämmelsen m.m. Riksdagen biföll vad utskottet hemställt (rskr. 318).

Utredningsuppdraget

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört föreslår jag att en särskild utredare tillkallas med uppdrag att göra en översyn rörande allmänna arvsfonden. Översynen bör främst avse arvsfondens ändamålsbestämmelse och vissa frågor om dess tillämpning. Vissa andra frågor med anknytning till fonden bör samtidigt övervägas, bl.a. frågan om uppföljning av verksamhet som startats genom stöd ur allmänna arvsfonden.

Ändamålsbestämmelsens grupper

Under de år som gått sedan allmänna arvsfonden tillskapades har ändamålsbestämmelsen varit föremål för både en översyn och därefter riksdagsbehandling vid flera tillfällen. Flera motioner har gällt en utvidgning av fondens ändamål till att omfatta även äldre personer. Som framgått har riksdagen avslagit dessa motionsyrkanden. Som motiv till avslagen har

angetts att behovet på barn- och ungdomsområdet alltjämt är stort, att det därför ansetts angeläget att inte minska utrymmet för stöd till detta område samt att fonden inte heller borde splittras på fler ändamål. Vidare har hänvisats till den skyldighet att ge god omsorg om äldre som enligt socialtjänstlagen åvilar kommunerna samt till att bidrag till äldres rekreationsresor under vissa förhållanden kan inrymmas under rätten till bistånd.

Ungdomskommittén (C 1989:48) föreslog i sitt betänkande (SOU 1990:42) om internationellt ungdomsutbyte att stöd ur allmänna arvsfonden borde utgå "till att starta pilot- och/eller försöksprojekt i syfte att stimulera utbytesprogram samt försöka hitta nya vägar för att nå ut med information till alla ungdomar".

Utredaren bör i linje med vad riksdagen tillkännagivit pröva om gällande ändamålsbestämmelse och tillämpningen av denna svarar såväl mot dagens situation som framtida behov hos olika målgrupper.

Åtgärder som skall bekostas av stat eller kommun

Enligt den praxis som utvecklats i anslutning till 2 § lagen om allmänna arvsfonden kan bidrag till stat eller kommun inte beviljas för sådana åtgärder som det åligger staten eller kommunerna att bekosta enligt lag eller författning. Praxis innebär också att det för att stöd skall beviljas i allmänhet krävs att det rör sig om verksamhet som innebär förnyelse och utveckling. Stöd lämnas enligt praxis inte till enskilda. Vidare ges inte heller stöd till utlandsresor eller till verksamhet som bedrivs utomlands.

Samhället har under de sextio år som gått sedan arvsfonden inrättades genomgått stora förändringar. Staten och kommunerna har helt eller delvis övertagit ansvaret för olika verksamheter som tidigare fått understöd ur arvsfonden. Så utgick till exempel ända fram till budgetåret 1975/76 stöd ur allmänna arvsfonden till kommuner för att anordna och inreda barnstugor. I samband med att sådan verksamhet ålades kommunerna genom lagstiftning upphörde stödet från allmänna arvsfonden.

Under de senaste åren har dock viss verksamhet som tidigare bedrivits i kommunal regi överlåtits till ideella organisationer helt eller delvis. Som exempel kan nämnas fritidsgårdar m.m.

Bl.a. mot bakgrund av svårigheterna att i vissa fall mer i detalj bestämma omfattningen av det kommunala ansvaret för socialtjänsten och hälso- och sjukvården kan det ibland uppkomma gränsdragningsproblem vid uttolkningen av vad som utgör "...åtgärd, vars bekostande åligger stat eller kommun". Vid en alltför snäv tillämpning av 2 § arvsfondslagen kan

ett av arvsfondens främsta syften – att stimulera till utveckling och prövning av nya idéer – motverkas.

En av utredarens huvuduppgifter bör vara att pröva hur arvsfondslagen och tillämpningen av denna motsvarar dagens behov och framtida behov av utveckling av verksamheter för berörda målgrupper. Utredaren bör redovisa förslag grundade på dessa ställningstaganden.

Utredaren bör utifrån rådande praxis pröva om lagstiftningen kan förtydligas och se över om medlens användningsområden kan få en tydligare struktur.

Delegering

Sedan 2 § arvsfondslagen ändrats efter 1960-talets översyn kan regeringen delegera till någon annan myndighet att besluta i frågor om stöd ur allmänna arvsfonden. Under 1980-talet har möjligheten att delegera tillämpats bl.a. genom att barn- och ungdomsdelegationen årligen fått disponera arvsfondsmedel för stöd till projekt för fostran av ungdom. Statens handikappråd har fått medel för att kunna stödja projekt som utvecklar fritidsverksamhet för handikappade. Socialstyrelsen har fått medel för att stödja projekt med syfte att utveckla modeller för arbete och sysselsättning för handikappade, och för att utveckla stödet till anhöriga till handikappade personer.

Utredaren bör göra en analys och en bedömning av de innehållsmässiga och administrativa effekterna av den delegering som hittills förekommit. I detta sammanhang bör, mot bakgrund av strävandena att begränsa antalet förvaltningsärenden hos regeringen (prop. 1990/91:100 bil.2 s.55), möjligheterna att delegera även andra grupper av arvsfondsärenden från regeringen till lämplig myndighet övervägas.

Uppföljning, information m.m.

Genom stöd ur allmänna arvsfonden har många förnyelse- och utvecklingsprojekt kunnat initieras och genomföras. I många fall har härigenom helt ny verksamhet kommit i gång, vilket inneburit väsentliga förbättringar för barn, ungdomar och handikappade. Det är givetvis önskvärt att de erfarenheter som görs i arvsfondsprojekt kan tas till vara på ett systematiskt sätt.

Utredaren bör mot denna bakgrund analysera behovet av uppföljning och erfarenhetsspridning samt föreslå åtgärder för att tillgodose dessa behov.

Utredaren bör också överväga frågor som rör information till presumtiva sökanden om allmänna arvsfonden.

Den allmänna inriktningen är att bidragsanordningar som bygger på en prövning av ansökningar från föreningar och organisationer m.fl. och som har betydelse för en vidare krets av tänkbara sökande bör författningsregleras. Mot den bakgrunden bör utredaren bedöma behovet av att i en särskild förordning närmare reglera frågor som gäller stöd ur allmänna arvsfonden.

Utredaren bör vara fri att behandla även andra frågor rörande arvsfondens verksamhet som föranleds av utredningsarbetet.

Ramar för arbetet

För den särskilde utredaren skall gälla de allmänna tilläggsdirektiv som utfärdats den 16 februari 1984 till samtliga kommittéer och särskilda utredare (dir. 1984:5).

Utredningsarbetet bör bedrivas skyndsamt.

Den särskilde utredaren bör ha slutfört sitt arbete senast den 1 mars 1992.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen bemyndigar det statsråd som har till uppgift att föredra ärenden som rör allmänna arvsfonden

att tillkalla en särskild utredare – omfattad av kommittéförordningen (1976:119) – med uppdrag att göra en översyn av allmänna arvsfondens ändamålsbestämmelse m.m.

att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt utredaren.

Vidare hemställer jag att regeringen beslutar

att kostnaderna skall belasta femte huvudtitelns anslag Utredningar m.m.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och bifaller hans hemställan.

(Socialdepartementet)

Socialdepartementets redovisning av utdelat stöd under budgetåret 1991/92; fördelning enligt ändamål

Fördelning av ur Allmänna arvsfonden utdelade stöd under budgetåret 1991/92

Fördelning enligt ändamål

Barn och ungdom

Försöks- och utvecklingsarbete

Tobak och droger, utsatta barn och ungdomar

Mottagare	Ändamål	
Arbetsgruppen för samordning av insatser för utsatta ungdomar (Plus-gruppen), Civildepartementet	Projekt för samordning av insatser för utsatta ungdomar	5 000 000
Familjehemmens Riksförbund	Nätverksprojektet Barn och ungdomar från familjevården	670 000
Fritidsföreningen NBN Nobba Brass och Nubbe	NBN-modellen - En annorlunda vårdmodell	1 045 000
Fritidsföreningen NBN Nobba Brass och Nubbe	Aktiviteter och program för ungdomar med missbruksproblem	250 000
Förbundet En Rökfri Generation	Projektet Pedagogiskt utvecklingsarbete "Klassbesök"	3 000 000
Stadsdelsnämnden Högsbo i Göteborg	Informations- och dokumentationsfilm om barnprojektet i Västra Göteborg "Att vara barn till en alkoholist" Forum Fenix	300 000
Kvinnojouren Blåklockan, Gävle	Stödverksamhet till mammor vars barn utsatts för incest eller sexuella övergrepp inom familjen	200 000
Landstinget Blekinge, Östra sjukvårdsdistriktet, Karlskrona	Behandlingsenhet för tidiga kontaktstörningar	125 000

Riksförbundet BRIS - Barnens Rätt i Samhället	Informationsvideo/ film	450 000
Riksförbundet BRIS - Barnens Rätt i Samhället	Projektet Barns rätt till hjälp - våga berätta	300 000
Riksförbundet för Hjälp åt Läkemedelsmissbrukare (RFHL)	"att utveckla en nätverksmodell för rehabilitering av unga narkotikamissbrukare"	300 000
Rädda Barnen	Projektet Psykosocialt och/eller psykoterapeutiskt behandlingsarbete med flyktingbarn och deras familjer	1 500 000
Rädda Barnen	"Anonyma föräldrar" - ett Rädda Barnen projekt om föräldrautveckling	400 000
Socialdepartementet	Aktioner mot alkohol och narkotika (Bomangruppen) för reglering av visst underskott	107 706:83
Socialdepartementet	Arbetsgruppen för tidiga insatser mot drogmissbruk	16 548:29
Stadsmissionen i Linköping	Projektet Barn är också människor	135 000
Stiftelsen Hassela Utbildningsenhet, Stockholm	Utvärdering och information om Hassela utbildning och produktionsträning i Klintehamn	125 000
Stiftelsen Kvinnoforum	Förebyggande arbete bland unga kvinnor	150 000
Verdandi Pärlan, Älvsbyn	Försöksprojektet Alternativ sommargemenskap	40 000
		14 114 255:12

Övrigt

Arbetarnas Bildningsförbund (ABF)	Projektet Alla familjer har rätt till föräldrautbildning	700 000
Bodens kommun	Projektet "Behovsinriktad barnomsorg"	270 000
Friluftsfrämjandet	"Naturkänsla - vad är det?" ett projekt för ökat natur- och miljömedvetande i barnomsorgen	440 000
Friluftsfrämjandet	Utvidgat arbete med en Naturmedveten generation genom produktion av utbildningsvideoprogram kopplat till ett diskussions/studiematerial	200 000
Föreningen Söndagsförälder i Göteborg	Projektet Klubb Arnold	80 000
Föräldraföreningen Plötslig Spädbarnsdöd	Bygga upp ett informationsnät i landet	360 000
Högskolan för lärarutbildning i Stockholm	Projektet Ansvarsfördelning, kommunikation och kunskapsutveckling inom barnomsorgen	70 000
Högskolan för lärarutbildning i Stockholm	Projektet Lek och skapande verksamhet i förskolan - förutsättningar och hinder	299 000
Socialdepartementet	Insatser inom barnomsorgen i det mångkulturella samhället	5 000 000
Statens ungdomsråd	Lokal försöksverksamhet kring delaktighet och inflytande för ungdomar	5 000 000
Studieförbundet Vuxenskolan i Östersund	Projektet Barn-Ungdom-Förälder	150 000

Sverigefinska Riksförbundet (SFRF)	Projektet "Trygg identitet - medel mot ungdomsproblem"	575 000
		13 144 000

<u>Kultur</u>

ABF Jämtland	Projektet Bildskola i Östersunds kommun	175 000
Borlänge kommun	Barnkulturcentrum	500 000
Huddinge kommun, kommundelsnämnden i Flemingsberg	Barnkulturcentrum i Flemingsberg	350 000
Kalix kommun	Projektet Barn- och ungdomskulturcentrum	350 000
Malmö kommun, Nordöstra Socialförvaltningen	Projektet Kulturcentrum för barnomsorgen i Malmö	490 000
Umeå kommun	Projektet Idéan till Galaxen	240 000
Kommundelsnämnd Centrum i Helsingborg	Utveckling av teaterverksamhet på ett kulturcentrum för barn och ungdom	100 000
Konstepidemin	Projektet Barnakademin	160 000
Multiversitetet ek.fören., Stockholm	Projektet Vattenlek under Utopera/ Multiversitetets kretsloppsfestival på Skeppsholmen	300 000
SAME ÄTNAM Den samiska riksorganisationens slöjdutskott	Projektet Barn och Sameslöjd	60 000
Sveriges Författarförbund, sektionen för Barn- och Ungdomslitteratur	Stora Barnboksdagen 1992	18 000
		2 743 000

Diverse

Adoptionscentrum	Film om tidiga separationer	595 000
Familjehemmens Riksförbund	IFCO-konferens	200 000
Föräldraföreningen Plötslig Spädbarnsdöd	Dokumentärfilm om en familj som drabbas av plötslig spädbarnsdöd	230 000
Hushållningssällskapet i Norra Älvsborg, Vänersborg	Framställning av informationsmaterial samt genomförande av kurser om hur man lagar mat för små barn	260 000
Socialdepartementet	Vissa insatser på barnområdet m.m. FN:s konvention om barnens rättigheter	1 000 000
Socialdepartementet	Vissa insatser på barnområdet m.m. FN:s konvention om barnens rättigheter	4 500 000
Svenska Barnläkarföreningen	Informationsmaterial om förskolebarn och våldsskildringar på TV och video	455 000
		7 240 000

Omsorg om handikappade

Försöks- och utvecklingsarbete

Ökat självbestämmande och oberoende för personer med handikapp

Handikappförbundens Centralkommitté (HCK)	Projekt om behovet av juriststöd för funktionshindrade	350 000
Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB)	Projektet "Aktionsgrupper för omsorgskvalitet"	195 000

Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB)	"Projekt personlig assistans"	3 500 000
Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB)	Försöksverksamhet med etablering av sektioner för utvecklingsstörda - en väg till ökat inflytande och delaktighet	300 000
FUBs länsförbund i Stockholms län	Projekt med ombuds- och utökad föräldrarådgivarfunktion i syfte att förbättra samhällets insatser för de allra svårast flerhandikappade	415 000
Hjärt- och Lungsjukas Riksförbund	Projekt för att förbättra inflytandet för medlemmarna inom olika samhällsområden, främst inom hälso- och sjukvården	350 000
Hjärt- och Lungsjukas Riksförbund	Projekt för att förbättra inflytandet för medlemmarna inom olika samhällsområden, främst inom hälso- och sjukvården	200 000
Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH)	Utveckling av arbetskooperativ	325 000
De Handikappades Riksförbund (DHR)	Projektet "Makt och inflytande i service- och tillgänglighetsfrågor för att skapa jämlika levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättningar"	400 000
De Handikappades Riksförbund (DHR)	"Brukarkooperativ med garantiperson"	200 000

Handikappinstitutet	Projektet "Utveckling av informationsmetoder som skall förbättra brukarens inflytande vid beslut om hjälpmedel"	500 000
Handikappinstitutet	Projektet "Utveckling av informationsmetoder som skall förbättra brukarens inflytande vid beslut om hjälpmedel"	250 000
Dalarnas Forskningsråd	Projektet Patientmedverkan vid projektering av behandlingshem m.m. inom psykiatrin	125 000
Folkuniversitetet, Kursverksamheten vid Göteborgs universitet	Försöksverksamhet med utveckling av arbetskooperativ för psykiskt långtidssjuka	325 000
Humana - intresseföreningen för stöd till patienter och klienter i Farsta-Vantörs psykiatriska sektorsområde	Startande av arbetskooperativ för Ungdomsgruppen (SYL-gruppen)	350 000
Lillhagens sjukhus	"Projekt Växthuset - ett kooperativ"	300 000
Riksförbundet av Intresseföreningar för schizofreni (RIKS-IFS)	Startande av kooperativ för personer som drabbats av schizofreni eller annan psykotisk sjukdom	490 000
Intresseföreningen för schizofreni och andra psykotiska tillstånd (IFSAP), västra distriktet, Vadstena	Startande av arbetskooperativ	300 000
		8 875 000

Datateknik och handikapp

Afasiförbundet i Sverige	Projektet Dator- och hjälpmedelsstöd för Afatiker	400 000
Föreningen Sveriges Dövblinda (FSDB)	Databas för nyhetsförmedling, informationsutbyte och sociala kontakter	430 000
Sveriges Dövas Riksförbund (SDR)	Försöksverksamhet med VideoKommunikation (VK-projektet)	1 600 000
Handikappinstitutet	Försöksverksamhet med uppbyggnad av dataverksamhet	3 300 000
Handikappinstitutet	Samverkan, erfarenhetsutbyte och utveckling av regionala center för datorbaserade hjälpmedel för handikappade	1 500 000
Handikappinstitutet	Projektet Datorstöd i hemmet - systemutveckling och samverkan	1 500 000
Handikappinstitutet	Projektet Datorstöd i hemmet för rörelsehindrade	800 000
Handikappinstitutet	Projektet Ny teknik som begåvningsstöd för vuxna förståndshandikappade i hemmet och vid dagcenter; försöksverksamhet och utvecklingsarbete	3 000 000
Handikappinstitutet	Utvecklingsarbete och försöksverksamhet inom området ny teknik för personer med funktionshinder	4 000 000

Handikappinstitutet	Projektet Användning av ny teknik för kommunikation samt vid träning, behandling och utveckling av kommunikativ och kognitiv förmåga	800 000
Synskadades Riksförbund (SRF)	Projektet Datorstöd för synskadade i hemmet	1 100 000
Synskadades Riksförbund (SRF)	Projektet Lässervice via telefax till synskadade	570 000
Stiftelsen Hadar, Malmö	Projektet utveckling av robotsystem för rörelsehindrade	550 000
		19 110 000

Fritid/Kultur och handikapp

Neurologiskt Handikappades Riksförbund (NHR)	Projektet "Fritidsservice i Bohuslän" över hela landet	200 000
De Handikappades Riksförbund (DHR)	Fritidsprojekt för utveckling och utprovning av fritidshjälpmedel	2 300 000
Synskadades Riksförbund (SRF)	Utveckling av fritids- och hobbyhjälpmedel för synskadade	335 000
Synskadades Riksförbund (SRF)	Projekt för att vidga fritidsutbudet för synskadade	160 000
Föreningen Vi Har Fått Vingar, Knivsta	Utveckling av segelflygning för handikappade	100 000
Rekryteringsgruppen för aktiv rehabilitering	Utveckling av servoskicart	305 000
Sitskigruppen för rörelsehindrade utförsåkare, Östersund	Utveckling av verksamheten	420 000

Skånes Turistråd, Lund	Projektet "Turism för alla - i Skåne"	150 000
Statens handikappråd	Försöks- och utvecklingsverksamhet inom området kultur- och fritidsverksamhet för personer med omfattande funktionshinder	1 600 000
Stiftelsen Valjeviken, Sölvesborg	FRITT VAL, ett projekt om fritid på Valjeviken	2 000 000
Studiefrämjandet i Uppsala	Genomförande av musikteaterprojektet Fantasia för handikappade barn och ungdomar	300 000
Svenska Golfförbundet	Projekt med syfte att integrera handikappde golfspelare i verksamheten	200 000
Svenska Handikappidrottsförbundet	Projekt - Handikappade i Framtidens Idrott	400 000
Dalarnas Handikappidrottsförbund	Projektet "Fler synskadade barn och ungdomar till idrotten"	300 000
Stockholms Handikapp Idrottsförbund	Projektet Idrott för Förståndshandikappade	100 000
VHIF Västmanlands Handikappidrottsförbund, Västerås	Projekt i syfte att erbjuda handikappade ungdomar möjligheter till luftvapenskytte	90 000
Svenska Tennisförbundet	Projekt för att integrera handikappade tennisspelare i verksamheten	350 000
Säkerhetskommittén för Rörelsehindrade utförsåkare (SRU)	Utveckling av hemi ski-cart	220 000
Säkerhetskommittén för Rörelsehindrade utförsåkare (SRU)	Projektet "Skicartåkning för gravt rörelsehindrade"	215 000

Säkerhetskommittén för Rörelsehindrade utförsåkare (SRU)	Projektet Fritidsservice	75 000
Riksföreningen för Trafik- och Polioskadade (RTP), Nyköping	Anläggning av handikappanpassad naturslinga	150 000
Sveriges Dövas Riksförbund (SDR)	Översyn av dövas fritidsanläggningar	150 000
Dammåns Fiskevårdsförening	Vissa kostnader vid en handikappanpassad fiskecamp	200 000
Fagerviks Kanotklubb, Timrå	Anskaffande av handikappanpassade kanadensare	35 000
Västjämtens Jaktskytteklubb	Vissa kostnader vid Fävikens skyttecenter	140 000
		10 495 000

<u>Utveckling och spridning av kunskap om olika handikapp</u>

Handikappförbundens Centralkommitté (HCK)	Förstudie om inrättande av handikapprörelsens utredningsinstitut	170 000
HCK - Handikappföreningarnas Centralkommitté i Blekinge	Projektet "Om brukaren som kunskapsbärare och idégivare i samhällets rehabiliteringsarbete med handikapporganisationerna som en aktiv samarbetspartner till samhällets rehabiliteringsaktörer"	650 000
Handikapporganisationernas Centralkommitté i Stockholms län (Läns-HCK)	Projektet Aktiv kunskapsspridning	400 000
Piteå HCK	Projekt Handikappstudier	300 000

Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB)	Projekt för att sprida kunskap om barn och ungdomar med flera handikapp som försvårar kommunikation	860 000
FUBs Stiftelse ALA	Projektet "Det funktionella handikappet hos personer med plötsligt förvärvad, svår, traumatisk hjärnskada"	50 000
FUBs Stiftelse ALA	Projektet "Förberedelse inför vuxenlivet genom korttidsboende"	364 000
FUBs Stiftelse ALA	Projektet "Psykoterapi för vuxna personer med utvecklingsstörning - en dokumentation av erfarenheter"	200 000
Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU)	Utredning för att förbättra stödet till barn med MBD (DAMP) och deras familjer	500 000
Svenska Diabetesförbundet (SD)	Undersökning av vissa handikappgruppers levnadsförhållanden	605 000
Handikappinstitutet	"Att leva med reumatisk sjukdom" - ett projekt inom utveckling av brukarinformation	500 000
Centrum för utvärdering av medicinsk teknologi, Universitetet i Linköping	Projektet "Utvecklad handikappteknologi för rörelsehindrade. Effekter på resurskrav och livskvalitet"	1 100 000
Göteborgs sjukvårdsstyrelse	Projekt Ågrenska Hälsocentret för Barn	2 000 000

Stiftelsen Bräcke Diakonigård, Göteborg	Försöksverksamhet med kunskapscentrum för rörelsehidrade och med nationella uppgifter vid Bräcke Östergård	775 000
Universitetet i Linköping	Försöksverksamhet inom handikappområdet läs- och skrivsvårigheter	200 000
Riksförbundet Cystisk Fibros (RfCF)	Vårdprojektet Kartläggning av vården i Sverige för barn, ungdomar och vuxna med cystisk fibros	475 000
Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH)	Utredning om Forsknings- och utbildningscenter	90 000
Kalmar kommun	Utredning som syftar till att undersöka hur barn med diagnosen MBD/DAMP fungerar i barnomsorgen, skolan och vuxenlivet	95 000
		9 334 000

Allmänt försöks- och utvecklingsarbete

Handikappförbundens Centralkommitté (HCK)	Projektet Referensarbetsplatser i handikapprörelsen"	2 500 000
HCK i Jämtlands län	Projekt om HCK-verksamhet i glesbygd	400 000
Handikapporganisationerna i södra Sverige	Projektet "Samverkan i en centraliserad sjukvård"	700 000
Afasiförbundet i Sverige	Uppsökande verkamhet bland barn och ungdomar med dysfasi	285 000
Afasiförbundet i Sverige	Projektet Språkligt test för afasidiagnostik	250 000
Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB)	Projektet "Hörselskadade och döva barn i förskolan"	150 000

Föreningen Sveriges Dövblinda (FSDB)	Projekt med samordning av rehabiliterande verksamhet för vuxna dövblinda	500 000
Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB)	Projektet "Ombud för förmedling av nyhetsinformation och litteratur för utvecklingsstörda"	400 000
Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB)	Planeringsfas av Projekt marknads- och aktivitetsplan för Riksförbundet FUB	350 000
Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB)	Projekt för utvecklande av FUB:s handlingsberedskap vid huvudmannaskapsförändring av de särskilda omsorgerna och särskolan	200 000
Länsförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna i Skaraborgs län	Projekt Ljungbacka - stöd till närstående	200 000
Länsförbundet FUB i Örebro	Projekt rörande aktiviteter för gravt Utvecklingsstörda, deras anhöriga och personal	360 000
Föreningen för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB), Göteborg	Projekt "Sinnenas rum"	130 000
Föreningen för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna i Lund med omnejd (FUB i Lund)	Projektet "Hur var det förr - hur är det idag?"	150 000
FUB i Uppsala	"Björklingeprojektet"	400 000
Förbundet Blödarsjuka i Sverige (FBIS)	Stödverksamhet för blödarsjuka med särskilda behov	370 000

Hörselskadades Riksförbund (HRF)	Projektet Hörselnedsättning, isolering och konflikter - en arbetsplatsfråga	335 000
Hörselskadades Riksförbund (HRF)	Projektet "Rehabilitering av personer med förvärvad hörselnedsättning och andra hörselskadade som är i behov av rehabilitering"	1 100 000
Hörselskadades Riksförbund (HRF)	Projektet Organisations- och påverkansarbete i ett decentraliserat samhälle	900 000
Svenskt förbund för stomiopererade (ILCO)	Projekt "Marknadsföring"	260 000
Laryngförbundet (SLF)	SLFs konsulentprojekt	1 000 000
Neurologiskt Handikappades Riksförbund (NHR)	Delprojekt av Brukarprojektet vid NHRs Hjälpmedelscenter	380 000
Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU)	Försöksverksamhet med Regional Ombudsman	780 000
Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU)	Utveckla stöd till nyblivna föräldrar till barn med rörelsehinder	250 000
Föräldraföreningen för hjärtsjuka barn och ungdomar	Projektet "Förbättrat omhändertagande av familjer där ett barn dött av hjärtfel"	315 000
Riksförbundet mot Astma-Allergi (RmA)	Projektet "Allergikern i morgondagens samhälle"	400 000
Riksförbundet mot Astma-Allergi (RmA)	Projektet Allergikommittéer på kommunal nivå	150 000
Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH)	Dokumentation av Sesam-projektet i Skaraborg	250 000

Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH)	Utbildningsprojekt	175 000
Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH)	Boende- och sysselsättningsprojekt för människor med psykiska störningar	840 000
Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH)	Uppbyggnad av frivillig dagverksamhet	430 000
Riksförbundet för Social och Mental Hälsa i Göteborg (RSMH-Livet)	Utveckling av verksamheten genom kvalificerad handledning och utvidgad samverkan	160 000
Riksförbundet för Trafik- och Polioskadade (RTP)	Gemensamt utbildningsprojekt tillsammans med Neurolologiskt Handikappades Riksförbund (NHR)	445 000
Svenska Diabetesförbundet (SD)	Projekt för förbättrade kostvanor bland gruppen hjärt- och lungsjuka och diabetiker	450 000
Sveriges Dövas Riksförbund (SDR)	Framställning av teckenlexikon	1 000 000
Sveriges Dövas Riksförbund (SDR)	Utveckla teckenspråkskursverksamheten för föräldrar till döva/gravt hörselskadade barn	300 000
Dövas Förening i Örebro län	Projektet "Konst för döva och döva med handikapp"	130 000
Svenska Epilepsiförbundet	Vidare utveckling av skyddsåtgärder för personer med epilepsi	665 000
Sveriges Stamningsföreningars Riksförbund (SSR)	Försöksverksamhet med riksombudsman	225 000
De Handikappades Riksförbund (DHR)	Utveckling av utbildning för rullstolsanvändare	240 000

De Handikappades Riksförbund (DHR)	Projektet "Människan i fokus"	520 000
De Handikappades Riksförbund (DHR)	Projekt Samverkan Stockholm	450 000
De Handikappades Riksförbund (DHR)	Projekt målinriktat och förstärkt stöd till DHR:s lokala arbete	400 000
De Handikappades Riksförbund (DHR)	Försöksverksamhet med anpassningskurs i form av tremånaders folkhögskolekurs för rörelsehindrade	530 000
Handikappinstitutet	Kartläggning av resurspersoner samt behov och känd kunskap i ämnet sexologi - funktionshinder för att systematisera och förbättra information/ rådgivning till funktionshindrade	210 000
Handikappinstitutet	Projektet Urinuppsamlare för kvinnor - Kartläggning av befintliga hjälpmedel samt förslag till nyutveckling och förbättringar av dessa	540 000
Handikappinstitutet	Projektet Utredning av partiellt fotamputerades problem och utveckling med syfte att förbättra deras skor	125 000
Handikappinstitutet	Försöksverksamhet med videoutrustning som hjälpmedel vid körkortsutbildning för handikappade	170 000
Handikappinstitutet	Utveckling av hjälpmedel och metoder för personer med förståndshandikapp	220 000

Handikappinstitutet	Projektet Ortopedtekniska hjälpmedel - en väg till bättre rehabiliteringsekonomi	315 000
Synskadades Riksförbund (SRF)	Projektet Rehabilitering av synskadade	950 000
Synskadades Riksförbund (SRF)	Projektet "Tidig upptäckt av synfel hos små barn"	450 000
Synskadades Riksförbund (SRF)	Decentraliseringsprojekt	570 000
Synskadades Riksförbund (SRF)	Läsprojekt för synsvaga	260 000
Synskadades Riksförbund (SRF)	Utveckling av teknik för framställning av taktila kartor	190 000
Alzheimerföreningen i Sverige	Visst utvecklingsarbete	300 000
Föreningen Anorexia/ Bulimia Kontakt Öst, Norrköping	Utvecklingsverksamhet	450 000
Bodens Vi Unga-krets	Utvecklingsarbete bland handikappade	75 000
Ekeskolan	Projektet "Pedagogisk utveckling av synprövningsmetoder för barn och ungdomar på tidig utvecklingsnivå"	119 000
Folkuniversitetet, Kursverksamheten vid Göteborgs universitet	Försöksverksamhet med "allaktivitetshus" för socialt isolerade personer i Angered, Göteborg	320 000
Folkuniversitetet, Kursverksamheten vid Stockholms universitet	Projektet "En väg till delaktighet"	320 000
Föreningen för integrerad konfirmationsundervisning i Stockholms stift	Medicinsk utbildning	25 000

GIL ekonomisk förening, Göteborgskooperativet för Independent Living	GIL-projektet	600 000
Högskolan i Jönköping	Projektet Handikappade barns och ungdomars kulturella delaktighet	600 000
Kommunförbundet Västerbotten	Projektet "Utbildning för en framtid" - Västerbotten (UFF-AC)	300 000
Kristianstads kommun	Gärdskanprojektet - arbete och sysselsättning för gravt handikappade	695 000
Norrköpings kommun	Projektet "Handikappstudie i Norrköping"	385 000
Landstinget Västernorrland, Medelpads sjukvårdsförvaltning, Psykiatriska Verksamheten, Distrikt III	Pilotverksamhet med sommarvistelse för en psykiatrisk långvårdsavdelning	75 000
Nykterhetsrörelsens Bildningsverksamhet (NBV-förbundet)	Projekt för dagliga aktiviteter för gruppen nyskadade tillhörande omsorgerna	470 000
Psykiatri Västerås Öster	4V-projektet, samverkan kring psykiskt långtidssjuka i Västerås	250 000
Rekryteringsgruppen för aktiv rehabilitering	Projekt för att möjliggöra för män med ryggmärgsskador att bli förälder	100 000
Intresseföreningen för schizofreni (IFS), Göteborg	Allaktivitetshuset Gyllenkroken	800 000
Röda korsets Malmöhusdistrikt	Viss utbildning vid Rehabiliteringscenter för tortyrskadade flyktingar i Malmö	170 000
Stiftelsen Arbete och Vänskap, Sundsvall	"Projekt Arbetsbyrån"	300 000

Stiftelsen Fontänhus Lund	Projekt med riktade insatser för högutbildade människor med psykiska sjukdomar	340 000
Stiftelsen Fontänhuset Örebro	Utveckling av verksamheten	100 000
Sveriges Invandrarinstitut och Museum	Projektet "Att vara döv och invandrare - en dubbel utmaning?"	380 000
Särskolan i Borås	Utveckling av Montessoripedagogik i särskolan	150 000
Tomtebodaskolans resurscenter (TRC)	Projektet "Miljöanpassning och utvecklingsstimulerande åtgärder för gravt synskadade - blinda barn med tilläggshandikapp	260 000
Universitetet i Linköping	Arbetsgrupp angående forsknings- och utvecklingsprogram om människor med funktionsnedsättningar och deras situation i samhället	250 000
Stockholms universitet	"KRISTINA"-projektet - socialt nätverk bland döva	1 050 000
Women Researchers in Play and Disability (WRP) International i Stenhamra	Projekt om funktionshindrade barns lek	265 000
Ågrenska Hälsocentret för Barn, Hovås	Familjeverksamhet	500 000
Ädelfors folkhögskola	Projektet UTARFRIBO - ett utbildningsprojekt rörande yrkesutbildande folkhögskolestudier för personer med omfattande rörelsehinder	2 000 000
		36 074 000

Rekreation, fritidsanläggningar

De Handikappades Riksförbund (DHR), Göteborgsavdelningen	Inköp av båt till fritidsanläggningen Västerhav	250 000
Föreningen för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB), Borås	Om- och tillbyggnad vid FUB:s sommargård i Kärradal	65 000
Lidköpings FUB	Inköp och ombyggnad av FUB-gården samt inventarier till gården	400 000
Lundabygdens Dövas Förening	Ombyggnad av föreningslokal	32 000
Medelpads Dövas Förening, Sundsvall	Anläggningsarbeten m.m. vid fritidsanläggningen Släda 4:5	23 000
Stiftelsen Sundbyvik, Örebro	Om- och tillbyggnad av rekreationsanläggningen Sundbyvik	935 000
		1 705 000

Information, utbildning

Handikappförbundens Centralkommitté (HCK)	Projekt rörande handikapputredningens förslag	900 000
Handikappförbundens Centralkommitté (HCK)	Informations- och utbildningsprojekt kring handikapprörelsen och EG	450 000
Handikappförbundens Centralkommitté (HCK)	Genomförande av HCK:s jubileumsår	500 000
Afasiförbundet i Sverige	Framställning av informationsmaterial	95 000
Afasiförbundet i Sverige	Konferens om afasi	150 000
Riksföreningen Autism (FA)	Symposium rörande barn och ungdomar med Aspergers syndrom	65 000
Föreningen Sveriges Dövblinda (FSDB)	Framställning av informationsmaterial	280 000

Föreningen Sveriges Dövblinda (FSDB)	Informationskonferenser kring dövblindtolkning	200 000
Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB)	Informationsmaterial	35 000
Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB)	Informationsinsatser till politikerna	225 000
Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB)	Kampanj för kontaktpersoner inom omsorgsverksamheten	1 820 000
Hörselskadades Riksförbund i Kalmar län	Framställning av en informationsfilm	35 000
Unga Hörselskadade	Bok om unga hörselskadade personers egna erfarenheter från skolan och val efter skolan	220 000
Svenskt förbund för stomiopererade (ILCO)	Uppföljningskurs "Stomivård i hemmet"	150 000
Laryngförbundet (SLF)	Utbildning i föreningsarbete och mötesteknik	170 000
Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU)	Produktion av informationsmaterial	600 000
Riksförbundet Cystisk Fibros (RfCF)	Genomförande av medicinsk utbildningsdag	310 000
Föräldraföreningen för hjärtsjuka barn och ungdomar	Vissa medlemskonferenser	300 000
Föräldraföreningen för hjärtsjuka barn och ungdomar	Framtagande av informationsmaterial	500 000
Föräldraföreningen för hjärtsjuka barn och ungdomar	Kopiering av videofilmen Fråga Lyssna samt framställning av skriftligt stödmaterial till filmen	59 000

Riksförbundet mot Astma-Allergi (RmA)	Projekt Astmaåret 1992	275 000
Riksförbundet mot Reumatism (RMR)	Informationsinsatser med anledning av Nordiskt reumatikerår 1992	500 000
Riksförbundet för Njursjuka (RNj)	Informationsprojekt om organdonation	665 000
Riksförbundet för Njursjuka (RNj)	Konferens för kuratorer inom njursjukvården	135 000
Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH)	Konferens om det psykiatriska tvånget	84 000
Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH)	Tryckning m.m. av bok om psykiskt handikappade ungdomar	200 000
Riksförbundet för Trafik- och Polioskadade i Stockholms län (RTP-S)	Genomförande av ett seminarium för medlemmar med nackskada	45 000
Svenska Celiakiförbundet (SCF)	Kosthandledning, informationsmaterial och informatörsutbildning	330 000
Sveriges Dövas Riksförbund (SDR)	Förberedande av en internationell konferens	200 000
De Handikappades Riksförbund (DHR)	Filmprojekt "Jag vill slåss för livet"	695 000
De Handikappades Riksförbund (DHR)	Framtagande av informationsmaterial på video	600 000
Handikappinstitutet	Anordnande av en europeisk konferens kring rehabiliteringsteknologi, ECART II	400 000
Handikappinstitutet	Vissa kostnader vid anordnande av en filmfestival med temat "Handikapp i filmen"	250 000

Synskadades Riksförbund (SRF)	Framställning av samhällsinformation på punktskrift och kassett	500 000
Alzheimerföreningen i Sverige	Informationsskrift	245 000
Patientföreningen för Anorexia och Bulimia Nervosa, Göteborg	Framställning av informationsvideo	350 000
Bechterewreumatikernas intresseorganisation BERI	Konferens	150 000
Brukarrådet vid Dahlheimers Hus, Göteborg	Informationsvideo	110 000
Riksförbundet för dementas rättigheter (Demensförbundet)	Framställning av informationsmaterial och konferenser	350 000
Riksförbundet för dementas rättigheter (Demensförbundet)	Informationsinsatser	350 000
Dövblind- och vuxendövtolkföreningen (dvtf)	Seminarium med tema Tolkens yrkesansvar	110 000
Friluftsfrämjandet	Syntolkning och textning av filmen "Nästa gång far vi till månen"	80 000
Höselkuratorernas förening	Tolkarvoden vid fortbildningsdagar	12 000
Hörselpdagogiska föreningen, Danderyd	Kurs/konferensdagar	30 000
Föreningen Långbroveteranerna, Älvsjö	Viss historisk dokumentation	200 000
Rekryteringsgruppen för aktiv rehabilitering	Informationsfilmer	450 000
Riksförbundet för Sexuell Upplysning (RFSU)	Bok om sex, kroppsuppfattning och jagutveckling hos barn med handikapp	250 000

Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur (LL-stiftelsen)	Projektet Vandringsutställning om LL-böcker	250 000
Stockholms Socialtjänst	Informationsprojekt om utvecklingsarbete inom barn- och handikappomsorg "Så här gör vi och det fungerar bra"	490 000
Svenska Audiologiska Sällskapet	Förberedelser och genomförande av en Nordisk Barnaudiologisk Kongress i juni 1993	145 000
Svenska Iktyosföreningen	Riksseminarium	49 000
Svenska PKU-föreningen	Tryckning av dietanpassad kokbok	145 000
Sveriges teckenspråkstolkars förening (STTF), Sundbyberg	Kurs/seminarium	100 000
Talhandikappades Förening, Uppsala	Regionala taltjänstkonferenser	290 000
		16 099 000

Utrustning till handikapporganisationer

Handikappföreningarnas Centralkommitté (HCK) Dalarna	Utrustning till lokaler för HCK, DHR och SRF	400 000
Läns-HCK Gotland	Utrustning till kansliet	30 000
Handikappförbudens Centralkommitté (HCK) i Jönköpings län	Telefonväxel	240 000
HCK-Västernorrland	Kansliutrustning	12 000
Handikappföreningarnas Centralkommitté (HCK) i Östergötlands län	Automatiska öppnare för entré- och hissdörrar	50 000

Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB)	Inventarier	355 000
Riksförbundet för Njursjuka (RNj)	Datautrustning och kontorsmöbler	150 000
Svenska Celiakiförbundet (SCF)	Data- och kommunikationsutrustning	250 000
Laryngförbundet (SLF)	Kontorsutrustning	50 000
De Handikappades Riksförbund (DHR)	Datautrustning och utbildning	170 000
De Handikappades Riksförbund (DHR), Värmlands distrikt	Kansliutrustning	75 000
De Handikappades Riksungdomsförbund (DHR UNG)	Utrustning av kansli	200 000
FUBs Stiftelse ALA	Inköp av en kopieringsapparat	37 000
		2 019 000

Diverse

Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH)	Uppföljning av psykiatrins inlemmande i den s.k. Dalamodellen	52 000
Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH)	Genomförande av rådslag om Psykiatriutredningen	335 000
Sveriges Dövas Riksförbund (SDR)	Vissa tolkkostnader	40 000
Arbetarrörelsens arkiv	Projektet "Var står handikapphistorisk forskning idag och vilka uppgifter väntar imorgon?"	220 000
Folkuniversitetet, Kursverksamheten vid Linköpings universitet	Studier, sommarläger och föräldrautbildning	160 000

Stiftelsen Humlegården, Sigtuna	Utredning av rekreationsmöjligheter för rörelsehindrade, utvärdering av utlandsvård och samarbete med sjukvårdshuvudmännen	590 000
The World Federation of the Young Deaf (WFD Youth)	Planering av ungdomsläger	50 000
		1 447 000

Socialdepartementets redovisning av utdelat stöd under budgetåret 1991/92; fördelat på organisationer, föreningar, stiftelser

Antal	Beslut/ Projekt	Summa
<u>Handikapporganisationer</u>		
Handikappförbundens Central-kommitté (HCK), centralt och lokalt	16	8 052 000
Afasiförbundet i Sverige (Afasi)	5	1 180 000
Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB)	2	1 010 000
Riksföreningen Autism (FA)	1	65 000
Föreningen Sveriges Dövblinda (FSDB)	4	1 410 000
Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB)	9	7 380 000
Länsförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna i Skaraborgs län	1	200 000
FUBs länsförbund i Stockholms län	1	415 000
Länsförbundet FUB i Örebro	1	360 000
Föreningen för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB), Borås	1	65 000
Föreningen för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB), Göteborg	1	130 000
Lidköpings FUB	1	400 000
Föreningen för utvecklingsstörda barn, ungdomar och Vuxna i Lund med omnejd (FUB i Lund)	1	150 000
FUB i Uppsala	1	400 000

Förbundet Blödarsjuka i Sverige (FBIS)	1	370 000
Hörselskadades Riksförbund (HRF)	3	2 335 000
Hörselskadades riksförbund i Kalmar län	1	35 000
Unga Hörselskadade	1	220 000
Svenskt förbund för stomiopererade (ILCO)	2	410 000
Laryngförbundet (SLF)	3	1 220 000
Neurologiskt Handikappades Riksförbund (NHR)	2	580 000
Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU)	4	2 130 000
Riksförbundet Cystisk Fibros (RfCF)	2	785 000
Hjärt- och Lungsjukas Riksförbund	2	550 000
Föräldraföreningen för hjärtsjuka barn och ungdomar	4	1 174 000
Riksförbundet mot Astma-Allergi (RmA)	3	825 000
Riksförbundet mot Reumatism (RMR)	1	500 000
Riksförbundet för Njursjuka (RNj)	3	950 000
Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH)	10	2 781 000
Riksförbundet för Social och Mental Hälsa i Göteborg (RSMH-Livet)	1	160 000
Riksförbundet för Trafik- och Polioskadade (RTP)	1	445 000
Riksförbundet för Trafik- och Polioskadade i Stockholms län (RTP-S)	1	45 000
Riksföreningen för Trafik- och Polioskadade (RTP), Nyköping	1	150 000
Svenska Celiakiförbundet (SCF)	2	580 000
Svenska Diabetesförbundet (SD)	2	1 055 000

Sveriges Dövas Riksförbund (SDR)	6	2 850 000
Dövas Förening i Örebro län	1	130 000
Medelpads Dövas Förening, Sundsvall	1	23 000
Lundabygdens Dövas Förening	1	32 000
Svenska Epilepsiförbundet	1	665 000
Sveriges Stamingsföreningars Riksförbund (SSR)	1	225 000
De Handikappades Riksförbund (DHR)	11	6 505 000
De Handikappades Riksförbund (DHR), Värmlands distrikt	1	75 000
De Handikappades Riksförbund (DHR), Göteborgsavdelningen	1	250 000
De Handikappades Riksungdomsförbund (DHR UNG)	1	200 000
Synskadades Riksförbund (SRF)	10	5 085 000
Alzheimerföreningen i Sverige	1	545 000
Föreningen Anorexia/Bulimia Kontakt Öst, Norrköping	1	450 000
Patientföreningen för Anorexia och Bulimia Nervosa, Göteborg	1	350 000
Bechterewreumatikernas intresseorganisation BERI, Göteborg	1	150 000
Riksförbundet för dementas rättigheter (Demensförbundet)	2	700 000
Rekryteringsgruppen för aktiv rehabilitering	2	855 000
Riksförbundet av Intresseföreningar för schizofreni (RIKS-IFS)	1	490 000
Intresseföreningen för schizofreni (IFS), Göteborg	1	800 000
Intresseföreningen för schizofreni och andra psykotiska tillstånd (IFSAP), västra distriktet, Vadstena	1	300 000
Talhandikappades Förening, Uppsala	1	290 000

The World Federation of the Young Deaf (WFD Youth)	1	50 000
	143	59 537 000

<u>Föreningar, stiftelser</u>

Adoptionscentrum	1	595 000
Arbetarrörelsens arkiv	1	220 000
Bodens Vi Unga-krets	1	75 000
Brukarrådet vid Dahlheimers Hus, Göteborg	1	110 000
Centrum för utvärdering av medicinsk teknologi, Universitetet i Linköping	1	1 100 000
Dalarnas Forskningsråd	1	125 000
Dammåns Fiskevårdsförening	1	200 000
Dövblind- och vuxendövtolk-föreningen (dvtf)	1	110 000
Fagerviks Kanotklubb, Timrå	1	35 000
Familjehemmens Riksförbund, Finspång	2	870 000
Friluftsfrämjandet	3	720 000
Fritidsföreningen Nobba Brass och Nubbe (NBN)	2	1 295 000
Förbundet En Rökfri Generation	1	3 000 000
Föreningen för integrerad konfirmationsundervisning i Stockholms stift (FIKS)	1	25 000
Föreningen Söndagsförälder i Göteborg	1	80 000
FUBs stiftelse ALA	4	651 000
Föräldraföreningen för plötslig spädbarnsdöd	2	590 000
GIL ekonomisk förening, Göteborgskooperativet för Independent Living	1	600 000
Hörselkuratorernas förening	1	12 000

Humana - intresseförening för stöd till patienter och klienter i Farsta-Vantörs psykiatriska sektorsområde	1	350 000
Hushållningssällskapet i Norra Älvsborg, Vänersborg	1	260 000
Hörselpedagogiska föreningen, Danderyd	1	30 000
Konstepidemin, Göteborg	1	160 000
Kvinnojouren Blåklockan, Gävle	1	200 000
Föreningen Långbroveteranerna, Älvsjö	1	200 000
Multiversitetet ek.fören, Stockholm	1	300 000
Riksförbundet BRIS - Barnens Rätt i Samhället	2	750 000
Riksförbundet för Hjälp åt Läkemedelsmissbrukare (RFHL)	1	300 000
Riksförbundet för Sexuell Upplysning (RFSU)	1	250 000
Rädda Barnen	2	1 900 000
Röda korsets Malmöhusdistrikt	1	170 000
SAME ÄTNAM Den samiska riksorganisationens slöjdutskott	1	60 000
Sitskigruppen för rörelsehindrade utförsåkare, Östersund	1	420 000
Skånes Turistråd, Lund	1	150 000
Stadsmissionen i Linköping	1	135 000
Stiftelsen Arbete och Vänskap, Sundsvall	1	300 000
Stiftelsen Bräcke Diakonigård, Göteborg	1	775 000
Stiftelsen Fontänhus Lund	1	340 000
Stiftelsen Fontänhuset Örebro	1	100 000
Stiftelsen Hadar, Malmö	1	550 000

Stiftelsen Hassela Utbildnings-enhet, Stockholm	1	125 000
Stiftelsen Humlegården, Sigtuna	1	590 000
Stiftelsen Kvinnoforum	1	150 000
Stiftelsen Lättläst nyhetsinformation och litteratur (LL-stiftelsen)	1	250 000
Stiftelsen Sundbyvik, Örebro	1	935 000
Stiftelsen Valjeviken, Sölvesborg	1	2 000 000
Svenska Audiologiska Sällskapet	1	145 000
Svenska Barnläkarföreningen	1	455 000
Svenska Golfförbundet	1	200 000
Svenska Handikappidrottsförbundet	1	400 000
Dalarnas Handikappidrottsförbund	1	300 000
Stockholms Handikapp Idrottsförbund	1	100 000
VHIF Västmanlands Handikappidrotts-förbund, Västerås	1	90 000
Svenska Iktyosföreningen	1	49 000
Svenska PKU-föreningen	1	145 000
Svenska Tennisförbundet	1	350 000
Sverigefinska Riksförbundet (SFRF)	1	575 000
Sveriges Författarförbund, sektionen för Barn- och Ungdoms-litteratur	1	18 000
Sveriges teckenspråkstolkars förening (STTF), Sundbyberg	1	100 000
Säkerhetskommittén för Rörelse-hindrade utförsåkare (SRU)	3	510 000
Verdandi Pärlan, Älvsbyn	1	40 000
Föreningen Vi Har Fått Vingar, Knivsta	1	100 000
Women Researchers in Play and Disability (WRP) International i Stenhamra	1	265 000

Västjämtens Jaktskytteklubb	1	140 000
Ågrenska Hälsocentret för Barn, Hovås	1	500 000
	77	26 645 000

Studieförbund

Arbetarnas Bildningsförbund (ABF)	1	700 000
ABF Jämtland	1	175 000
Folkuniversitetet, Kursverksamheten vid Göteborgs universitet	2	645 000
Folkuniversitetet, Kursverksamheten vid Linköpings universitet	1	160 000
Folkuniversitetet, Kursverksamheten vid Stockholms universitet	1	320 000
Nykterhetsrörelsens Bildningsverksamhet (NBV-förbundet)	1	470 000
Studiefrämjandet i Uppsala	1	300 000
Studieförbundet Vuxenskolan i Östersund	1	150 000
	9	2 920 000

Högskolor m.fl.

Ekeskolan	1	119 000
Högskolan i Jönköping	1	600 000
Högskolan för lärarutbildning i Stockholm	2	369 000
Tomtebodaskolans resurscenter (TRC)	1	260 000
Universitetet i Linköping	2	450 000
Stockholms universitet	1	1 050 000
Ädelfors folkhögskola	1	2 000 000
	9	4 848 000

Kommuner och landsting

Bodens kommun	1	270 000
Borlänge kommun	1	500 000

Huddinge kommun, kommundelsnämnden Flemingsberg	1	350 000
Kalix kommun	1	350 000
Kalmar kommun	1	95 000
Kristianstads kommun	1	695 000
Malmö kommun, Nordöstra Socialförvaltningen	1	490 000
Norrköpings kommun	1	385 000
Umeå kommun	1	240 000
Göteborgs sjukvårdsstyrelse	1	2 000 000
Stadsdelsnämnden Högsbo i Göteborg	1	300 000
Kommunförbundet Västerbotten	1	300 000
Kommundelsnämmnd Centrum i Helsingborg	1	100 000
Landstinget Blekinge, Östra sjukvårdsdistriktet, Karlskrona kommun	1	125 000
Landstinget Västernorrland, Medelpads sjukvårdsförvaltning, Psykiatriska Verksamheten, Distrikt III	1	75 000
Lillhagens sjukhus	1	300 000
Psykiatri Västerås Öster	1	250 000
Stockholms Socialtjänst	1	490 000
Sveriges Invandrarinstitut och Museum	1	380 000
Särskolan i Borås	1	150 000
	20	7 845 000

Myndigheter m.m.

Arbetsgruppen för samordning av insatser för utsatta ungdomar (Plus-gruppen), Civildepartementet	1	5 000 000
Handikappinstitutet	18	18 380 000
Socialdepartementet	5	10 624 255:12

Statens handikappråd	1	1 600 000
Statens ungdomsråd	1	5 000 000
	26	40 604 255:12
Totalt	284	142 399 255:12

Socialdepartementets redovisning av utdelat stöd för projekt om FN:s barnkonvention

Rädda Barnen - 2,77 miljoner kronor för ett antal delprojekt i informations- och utbildningssyfte som vänder sig till olika målgrupper. Olika typer av medier utnyttjas.

Svenska UNICEF-kommittén - 450 000 kronor för en informationssatsning riktad till skolan.

Riksförbundet BRIS (Barnens Rätt i Samhället) - 400 000 kronor för att utbilda personal och frivilligmedarbetare som informerar barn om deras rättigheter.

Adoptionscentrum - 85 000 kronor för seminarieverksamhet.

Svenska OMEP-kommittén (Organisation Mondiale Pour l'Education Prescolaire - en organisation för förskolemetodik) - 135 000 kronor för att anordna studiedagar vid grundskollärarutbildningarna.

Röda Korset - 750 000 kronor för en filmproduktion.

Barnkonventionsgruppen - 275 000 kronor för projektsamordning.

Rädda Barnen - 7 miljoner kronor för sista året av ett antal delprojekt i informations- och utbildningssyfte som vänder sig till olika målgrupper. Olika typer av medier, bl.a. dramateaterverksamhet, utnyttjas.

Unga Örnars Riksförbund - 1,35 miljoner kronor till andra och tredje året av ett projekt i samarbete med ABF, Hyresgästföreningen, KF och Folksam. Inom projektets ram fungerar barn själva som informatörer och deltar i barnkommissionskommittéer i hela landet.

Svenska Missionsförbundets Ungdom - 250 000 kronor till metodutveckling, ledarutbildning, ledarläger och idésamtal med inriktning på barnkonventionen.

Svenska Flyktingrådet - 500 000 kronor till informations-, rådgivnings- och utbildningsinsatser med inriktning på flyktingbarns situation och rättigheter.

Svenska FN-förbundet - 200 000 kronor som bidrag till att arrangera ungdomsforum.

Svenska Scoutförbundet - 190 000 kronor för informations- och utbildningsinsatser till scouter och scoutledare.

Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar - 285 000 kronor för information om intentionerna och innebörden av barnkonventionen och hur dessa kan användas för handikappade barns och ungdomars bästa.

Barnkonventionsgruppen - 125 000 kronor som bidrag till språklig bearbetning och tryckning av tre illustrerade versioner av barnkonventionen som "översatts" till barns och ungdomars språk.

Frälsningsarmén - 200 000 kronor till en barnkonsulent som informerar om barnkonventionen på olika platser i landet.

Svenska Afgahnistankommittén - 90 000 kronor till informationsverksamhet om barnkonventionen.

BRIS (Barnens Rätt i Samhället) - 90 000 kronor till en utställning i sagobyn Astrid Lindgrens Värld i Vimmerby.

SAMFI-gruppen (Samarbete för skolans internationalisering) - 65 000 kronor för en projektanställd handledare till de barn och ungdomar som skall genomföra temadagar om FN:s barnkonvention i skolorna.

Stockholms Dövas Ungdomsklubb - 22 000 kronor för att sprida information om barnens rättigheter till döva barn och ungdomar.

Svenska Missionsförbundets Ungdomsarbete - 250 000 kronor för ledarutbildning, metodutveckling och barnkonferens.

Pingstförsamlingarnas ungdomsarbete - 250 000 kronor för olika typer av informations- och utbildningsinsatser.

Frälsningsarmén - 200 000 kronor för en satsning på ungdomsverksamhet, utveckling av studiematerial m.m.

Sveriges Unglottor - 130 000 kronor för en utbildningsinsats.

IPA (International Association for the Child's right to play - en internationell organisation som vill främja barn rätt till lek) - 540 000 kronor för en konferensserie om barns rätt till lek.

RLIKV (Riksförbundet för levande information om kriminalvård) - 320 000 kronor för en teaterserie vid 40 kriminalvårdsanstalter.

Folkaktionen mot pornografi - 240 000 kronor för produktion av en informationsfilm.

Svenska Irankommittén - 240 000 kronor för ett teaterprojekt på persiska.

Socialdepartementets redovisning av fördelat stöd för insatser inom barnomsorgen i det mångkulturella samhället

Rädda Barnen - 650 000 kronor för det första året av ett treårigt projekt som omfattar tre delprojekt med inriktning på praktisk metodik, pedagogiskt drama och psykosocial konsultation. Den geografiska spridningen blir Malmö-, Göteborgs- och Härnösandsområdet. Projektet riktar sig till personal inom barnomsorgen som arbetar i flykting- och invandrartäta områden t.ex. Rosengård och Angered. Det riktar sig också till mottagningsdaghem för flyktingbarn, dit personal sökt sig som vill arbeta med flyktingbarn och till små kommuner och orter med liten eller ingen erfarenhet av arbete med flyktingbarn.

Delprojekt praktisk metodik avser att ge stöd och handledning av praktik-metodisk karaktär, hur använder man sin kunskap i nya och okända situationer. Projektet vill ge fördjupade kunskaper om olika kulturer och processer.

Delprojekt pedagogiskt drama görs i samarbete med Riksorganisationen Auktoriserade Dramapedagoger. Pedagogiskt drama - upplevelsens pedagogik - för att bearbeta egna attityder och känslor, använder sig av metoder som förstärker inlevelseförmågan och därigenom ökar förståelsen för andra människor.

Psykosocial konsultation innebär att via personal nå barn som är i behov av särskilt stöd. Konsulten analyserar tillsammans med personallaget de problematiska situationer som barn lever under i syfte att utveckla personalens arbete. Arbetssättet är förebyggande, uppsökande och behandlande.

Samtliga projekt dokumenteras i en rapport för vidare spridning.

Rädda Barnen - 200 000 kronor för att ta fram en bok för barnomsorgspersonal som utifrån aktuell forskning och praktiska exempel belyser och diskuterar frågor kring invandrar- och flyktingbarns situation i Sverige. - Att förstå den egna kulturen - att förstå andra kulturer - vad förenar olika kulturer? Författare är journalisten Mario Marx och socialantropologen Lena Ljunggren som båda har lång erfarenhet av arbete inom barnomsorgen.

Huddinge kommun, Flemingsbergs kommundelsnämnd - 500 000 kronor för filmdokumentärprojektet "Mångkulturellt arbete inom förskolan". Filmen skall visa arbetet vid två daghem i Huddinge där två erfarna hemspråkslärare arbetar tillsammans med svensk personal med två teman. Tio barn och deras föräldrar skall delta i filmen. Syftet

är att konkret visa hur ett mångkulturellt arbete kan integreras i förskolans verksamhet för att gagna invandrarbarnens tvåspråkighet och tvåkulturella identitet. I anslutning till filmen skall ett studiematerial utarbetas. Manus och regi Carlo Barsotti. Foto Göran Åslund. Studiematerial Anna-Clara Grevelius.

Svenska OMEP-kommittén - 500 000 kronor till framtagning av en teaterföreställning av Pocket-teatern om möten med andra kulturer samt nio föreställningar vid en serie studiedagar för barnomsorgspersonal, inför mottagandet av invandrar- och flyktingbarn. Den geografiska spridningen blir Malmö, Göteborg, Karlstad, Västerås, Stockholm och Umeå. Pocket-teaterns specialitet är föreställningar som bygger på att publiken aktivt ska kunna gripa in i handlingen, kommentera och föreslå olika lösningar på konflikter, som sedan prövas i dramatiserad form.

Stiftelsen Sveriges invandrarinstitut och museum i samarbete med-Pedagogiskt Centrum i Botkyrka - 500 000 kronor till ett projekt i syfte att ta fram ett fortbildningsprogram för barnomsorgspersonal, som har sin utgångspunkt i personalens egna erfarenheter och kunskaper. En etnologisk intervjuundersökning med ett antal utvalda personer i Botkyrka barnomsorg görs inledningsvis. Avsikten är att ge en mångfacetterad bild av personalens syn på kulturmötesfrågornas betydelse för arbetet. Utifrån detta material kommer en skrift och ett fortbildningsprogram att tas fram.

Pingstförsamlingarnas Ungdomsarbete - 140 000 kronor för ett videoprojekt "Flyktingfamiljen". Flyktingar berättar om sin familjs upplevelser från flykt till hemmet i Sverige.

Filmen lyfter även fram den kristna människosynen som en grund för solidaritet. Filmen skall vända sig till personal och föräldrar inom barnomsorgen.

Adoptionscentrum - 280 000 kronor för att anordna en seminarieverksamhet för aktiva medlemmar om fördomar och diskriminering. Avsikten är att dessa sedan skall kunna arbeta på olika sätt i sin del av landet bland andra medlemmar inom förskola och skola och i samarbete med andra föreningar.

CIVILDEPARTEMENTET **1992-09-14**

Sammanställning över regeringens beslut om stöd ur Allmänna arvsfonden under budgetåret 1991/92 avseende fostran av ungdom.

Delegering av medel för särskilda insatser

Demokratiprojekt (SUR)	5 000 000 kr.
Stöd till lokaler för ungdomsverksamhet (SST)	4 000 000 kr.
Samordning av insatser mot utsatta ungdomar (Plus-gruppen)	5 000 000 kr.
Insatser mot läktarvåld (BUD)	1 000 000 kr.
Insatser mot främlingsfientlighet (BUD)	1 900 000 kr.
Vissa särskilda insatser för att främja fostran av ungdom (BUD)	
Insatser för att stärka ungdomar i rollen som konsumenter	2 000 000 kr.
Stöd till EG-information	1 000 000 kr.
Insatser för ungdomar i glesbygd	2 000 000 kr.
Insatser mot skadliga effekter av våldsskildringar	2 000 000 kr.
Stöd för att främja fostran av ungdom (BUD)	15 000 000 kr.
Totalt	**38 900 000 kr.**

Löpande ärenden

Lokaler för ungdomsverksamhet inom scoutrörelsen	1 008 000 kr.
Lokaler för ungdomsverksamhet inom idrottsrörelsen	2 100 000 kr.
Totalt	**3 108 000 kr.**
Projekt mot främlingsfientlighet (enligt bilaga)	1 200 000 kr.
Övriga projekt (enligt bilaga)	1 600 000 kr.
Totalt	**2 800 000 kr.**
TOTALT:	**44 808 000 kr.**

Projekt

Projekt mot främlingsfientlighet

Stiftelsen Fryshuset	450 000 kr.
Stockholms Universitets Studentkår	50 000 kr.
Föreningen Studion för episk dramatik	300 000 kr.
Föreningen Folkfest mot rasism	200 000 kr.
Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer	30 000 kr.
Röda Korset	170 000 kr.

Övriga projekt

Stiftelsen En rökfri generation	900 000 kr.
Stockholm Youth Conference	700 000 kr.
Totalt	**2 800 000 kr.**

BARN- OCH UNGDOMSDELEGATIONEN 1992-09-14

SLUTLIG SAMMANSTÄLLNING AV BEVILJAT STÖD UR ALLMÄNNA ARVSFONDEN UNDER TIDEN 1 juli 1991 - 30 juni 1992

STÖD TILL FÖRENINGAR OCH ORGANISATIONER M.M.

Fördelat efter typ av ändamål

- Lokaler m.m.	
- ny- till- och ombyggnad	1 705 000 kr
- inventarier/utrustning	199 000 kr
- båtar	325 000 kr
- Specialsatsningar (regeringsuppdrag)	
- Konsument/ekonomi	1 642 000 kr
- Insatser mot våldsskildringar	2 000 000 kr
- "Ung på landet"	1 300 000 kr
- EG-information	755 000 kr
- Insatser mot främlingsfientlighet	1 500 000 kr
- Insatser mot läktarvåld	950 000 kr
- Specialsatsningar (egna initiativ)	
- Kulturbudkavlen	4 324 000 kr
- Dansbudkavlen	1 265 000 kr
- Aktiviteter med ungdomar från Öst- och Centraleuropa	705 000 kr
- Övriga	
- kultur/teaterprojekt	1 000 000 kr
- miljöprojekt	150 000 kr
- övriga föreningsprojekt	3 085 000 kr
SUMMA:	**20 905 000 kr**
Överfört till Plus-gruppen	**4 206 000 kr**
TOTALT:	**25 111 000 kr**

BARN- OCH UNGDOMSDELEGATIONEN 1992-09-14

SLUTLIG SAMMANSTÄLLNING AV BEVILJAT STÖD UR ALLMÄNNA ARVSFONDEN UNDER TIDEN 1 juli 1991 - 30 juni 1992

STÖD TILL FÖRENINGAR OCH ORGANISATIONER M.M.

Fördelat efter typ av organisation

- frikyrkliga organisationer/trossamfund	1 215 000 kr
- handikapporganisationer	80 000 kr
- hobby och teknik	85 000 kr
- idrottsorganisationer	2 297 000 kr
- internationella organisationer	573 000 kr
- invandrarorganisationer	295 000 kr
- kommun	40 000 kr
- kultur- och folkbildningsorganisationer	7 955 000 kr
- natur-, miljö- och friluftsorganisationer	416 000 kr
- nykterhets- och drogförebyggande organisationer	175 000 kr
- politiska eller fackliga organisationer	700 000 kr
- samlingslokalorganisationer	405 000 kr
- scoutorganisationer	150 000 kr
- föreningar i skolan	1 129 000 kr
- svenska kyrkan	95 000 kr
- övriga organisationer	5 295 000 kr
SUMMA	20 905 000 kr

Statens offentliga utredningar 1992

Kronologisk förteckning

1. Frihet – ansvar – kompetens. Grundutbildningens villkor i högskolan. U.
2. Regler för risker. Ett seminarium om varför vi tillåter mer föroreningar inne än ute. M.
3. Psykiskt stördas situation i kommunerna –en probleminventering ur socialtjänstens perspektiv. S.
4. Psykiatrin i Norden –ett jämförande perspektiv. S.
5. Koncession för försäkringssammanslutningar. Fi.
6. Ny mervärdesskattelag.
   – Motiv. Del 1.
   – Författningstext och bilagor. Del 2. Fi.
7. Kompetensutveckling - en nationell strategi. A.
8. Fastighetstaxering m.m. – Bostadsrätter. Fi.
9. Ekonomi och rätt i kyrkan. C.
10. Ett nytt bolag för rundradiosändningar. Ku.
11. Fastighetsskatt. Fi.
12. Konstnärlig högskoleutbildning. U.
13. Bundna aktier. Ju.
14. Mindre kadmium i handelsgödsel. Jo.
15. Ledning och ledarskap i högskolan – några perspektiv och möjligheter. U.
16. Kroppen efter döden. S.
17. Den sista undersökningen – obduktionen i ett psykologiskt perspektiv. S.
18. Tvångsvård i socialtjänsten – ansvar och innehåll. S.
19. Långtidsutredningen 1992. Fi.
20. Statens hundskola. Ombildning från myndighet till aktiebolag. S.
21. Bostadsstöd till pensionärer. S.
22. EES-anpassning av kreditupplysningslagen. Ju.
23. Kontrollfrågor i tulldatoriseringen m.m. Fi.
24. Avreglerad bostadsmarknad. Fi.
25. Utvärdering av försöksverksamheten med 3-årig yrkesinriktad utbildning i gymnasieskolan. U.
26. Rätten till folkpension – kvalifikationsregler i internationella förhållanden. S.
27. Årsarbetstid. A.
28. Kartläggning av kasinospel – enligt internationella regler. Fi.
29. Smittskyddsinstitutet – ny organisation för Sveriges nationella smittskyddsfunktioner. S.
30. Kreditförsäkring – Några aktuella problem. Fi.
31. Lagstiftning om satellitsändningar av TV-program.Ku.
32. Nya Inlandsbanan. K.
33. Kasinospelsverksamhet i folkrörelsernas tjänst? C.
34. Fastighetsdatasystemets datorstruktur. M.
35. Kart- och mätningsutbildningar i nya skolformer. M.
36. Radio och TV i ett. Ku.
37. Psykiatrin och dess patienter – levnadsförhållanden, vårdens innehåll och utveckling. S.
38. Fristående skolor. Bidrag och elevavgifter. U.
39. Begreppet arbetsskada. S.
40. Risk- och skadehantering i statlig verksamhet. Fi.
41. Angående vattenskotrar. M.
42. Kretslopp – Basen för hållbar stadsutveckling. M.
43. Ecocycles – The Basis of Sustainable Urban Development. M.
44. Resurser för högskolans grundutbildning. U.
45. Miljöfarligt avfall – ansvar och riktlinjer. M.
46. Livskvalitet för psykiskt långtidssjuka – forskning kring service, stöd och vård. S.
47. Avreglerad bostadsmarknad, Del II. Fi.
48. Effektivare statistikstyrning – Den statliga statistikens finansiering och samordning. Fi.
49. EES-anpassning av marknadsföringslagstiftningen. C.
50. Avgifter och högkostnadsskydd inom äldre- och handikappomsorgen. S
51. Översyn av sjöpolisen. Ju.
52. Ett samhälle för alla. S.
53. Skatt på dieselolja. Fi.
54. Mer för mindre – nya styrformer för barn- och ungdomspolitiken. C.
55. Råd för forskning om transporter och kommunikation. K.
    Råd för forskning om transporter och kommunikation. Bilagor. K.
56. Färjor och farleder. K.
57. Beskattning av vissa naturaförmåner m.m. Fi.
58. Miljöskulden. En rapport om hur miljöskulden utvecklas om vi ingenting gör. M.
59. Läraruppdraget. U.
60. Enklare regler för statsanställda. Fi.
61. Ett reformerat åklagarväsende. Del. A och B. Ju.
62. Forskning och utveckling för totalförsvaret – förslag till åtgärder. Fö.
63. Regionala roller – en perspektivstudie. C.
64. Utsikt mot framtidens regioner – sju debattinlägg. C.
65. Kartboken. C.
66. Västsverige – region i utveckling. C.
67. Fortsatt reformering av företagsbeskattningen. Del 1. Fi.
68. Långsiktig miljöforskning. M.
69. Meningsfull vistelse på asylförläggning. Ku.
70. Telelag. K.
71. Bostadsförmedling i nya former. Fi.
72. Det kommunala medlemskapet. C.

Statens offentliga utredningar 1992

Kronologisk förteckning

73. Välfärd och valfrihet – service, stöd och vård för psykiskt störda. S.
74. Prova privat – Provning och mätteknik inom SP och SMP i europaperspektiv. N.
75. Ekonomisk politik under kriser och i krig. Fi.
76. Skogspolitiken inför 2000-talet. Huvudbetänkande. Skogspolitiken inför 2000-talet. Bilagor I. Skogspolitiken inför 2000-talet. Bilagor II. Jo.
77. Psykiskt störda i socialförsäkringen – ett kunskapsunderlag. S.
78. Utredningen om vissa internationella insolvensfrågor. Ju.
79. Statens fastigheter och lokaler – ny organisation. Fi.
80. Kriminologisk och kriminalpolitisk forskning. Ju.
81. Trafikpolisen mer än dubbelt bättre. Ju.
82. Genteknik – en utmaning. Ju.
83. Aktiebolagslagen och EG. Ju.
84. Ersättning för kränkning genom brott. Ju.
85. Förvaltning av försvarsfastigheter. Fö.
86. Ett nytt betygssystem. U.
87. Åtgärder för att förbereda Sveriges jordbruk och livsmedelsindustri för EG – förslag om vegetabiliesektorn, livsmedelsexporten och den ekologiska produktionen. Jo.
88. Veterinär verksamhet – behov, organisation och finansiering. Jo.
89. Bostadsbidrag – enklare – rättvisare – billigare. S.
90. Biobränslen för framtiden. Jo.
91. Biobränslen för framtiden. Bilagedel. Jo.
92. Pliktleverans. U.
93. Svensk skola i världen. U.
94. Skola för bildning. U.
95. Den svenska marknaden för projektkapital – statens nuvarande och framtida roll. N.
96. Förbud mot etnisk diskriminering i arbetslivet. Ku.
97. Sparar vi för lite? Hushållssparandet i samhällsekonomin. Fi.
98. Kommunernas socialbidrag – en kartläggning av normer, kostnader m.m. S.
99. Rådgivningen inom jordbruket och trädgårdsnäringen. Jo.
100. Staten och arbetsgivarorganisationerna. Fi.
101. Försvarsmaktens hälso- och sjukvård. Fö.
102. Myndigheternas förvaltningskostnader – budgetering av pris- och löneförändringar. Fi.
103. FHU92. A.
104. Vår uppgift efter Rio – svensk handlingsplan inför 2000-talet. M.
105. Administrativt stöd till Försvarsmakten. Fö.
106. Civilbefälhavarna. Fö.
107. Kulturstöd vid ombyggnad. Ku.
108. VAL, Organisation Teknik Ekonomi. Ju.
109. Investeringar i arrendejordbruket och andra arrenderättsliga frågor. Ju.
110. Information och den nya InformationsTeknologin – straff- och processrättsliga frågor m.m. Ju.
111. Den framtida skogsvårdsorganisationen. Jo.
112. Administrationen i kanslihuset. Klara administrationen – Bilaga. Fi.
113. Lag om företagsrekonstruktion. Ju.
114. Malmöregionens trafiksystem. Överenskommelse om åtgärder i trafikens infrastruktur. K.
115. Kontroll i konkurrens – avveckling av AB Svensk Bilprovnings monopol på kontrollbesiktning. K.
116. Privat förmedling och uthyrning av arbetskraft. A.
117. Konsumenterna och lågprisbutiken. En studie av ändrade köpvanor i dagligvaruhandeln. Jo.
118. Arvoden för vård hos privatpraktiserande läkare. S.
119. Svensk trädgårdsnäring – nuläge och utvecklings möjligheter. Jo.
120. Allmänna arvsfonden. S.

Statens offentliga utredningar 1992

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Bundna aktier. [13]
EES-anpassning av kreditupplysningslagen. [22]
Översyn av sjöpolisen. [51]
Ett reformerat åklagarväsende. Del A och B. [61]
Utredningen om vissa internationella insolvensfrågor. [78]
Kriminologisk och kriminalpolitisk forskning. [80]
Trafikpolisen mer än dubbelt bättre. [81]
Genteknik – en utmaning. [82]
Aktiebolagslagen och EG. [83]
Ersättning för kränkning genom brott. [84]
VAL, Organisation Teknik Ekonomi. [108]
Investeringar i arrendejordbruket och andra arrenderättsliga frågor. [109]
Information och den nya InformationsTeknologin – straff- och processrättsliga frågor m.m. [110]
Lag om företagsrekonstruktion. [113]

Försvarsdepartementet

Forskning och utveckling för totalförsvaret – förslag till åtgärder. [62]
Förvaltning av försvarsfastigheter. [85]
Försvarsmaktens hälso- och sjukvård. [101]
Administrativt stöd till Försvarsmakten. [105]
Civilbefälhavarna. [106]

Socialdepartementet

Psykiskt stördas situation i kommunerna –en probleminventering ur socialtjänstens perspektiv. [3]
Psykiatrin i Norden – ett jämförande perspektiv. [4]
Kroppen efter döden. [16]
Den sista undersökningen – obduktionen i ett psykologiskt perspektiv. [17]
Tvångsvård i socialtjänsten – ansvar och innehåll. [18]
Statens hundskola. Ombildning från myndighet till aktiebolag. [20]
Bostadsstöd till pensionärer. [21]
Rätten till folkpension – kvalifikationsregler i internationella förhållanden. [26]
Smittskyddsinstitutet – ny organisation för Sveriges nationella smittskyddsfunktioner. [29]
Psykiatrin och dess patienter – levnadsförhållanden, vårdens innehåll och utveckling. [37]
Begreppet arbetsskada. [39]
Livskvalitet för psykiskt långtidssjuka – forskning kring service, stöd och vård. [46]
Avgifter och högkostnadsskydd inom äldre- och handikappomsorgen. [50]
Ett samhälle för alla. [52]
Välfärd och valfrihet – service, stöd och vård för psykiskt störda. [73]
Psykiskt störda i socialförsäkringen – ett kunskapsunderlag. [77]
Bostadsbidrag – enklare – rättvisare – billigare. [89]
Kommunernas socialbidrag – en kartläggning av normer, kostnader m.m. [98]
Arvoden för vård hos privatpraktiserande läkare. [118]
Allmänna arvsfonden. [120]

Kommunikationsdepartementet

Nya Inlandsbanan. [32]
Råd för forskning om transporter och kommunikation.
Råd för forskning om transporter och kommunikation. Bilagor. [55]
Färjor och farleder. [56]
Telelag. [70]
Malmöregionens trafiksystem. Överenskommelse om åtgärder i trafikens infrastruktur. [114]
Kontroll i konkurrens – avveckling av AB Svensk Bilprovnings monopol på kontrollbesiktning. [115]

Finansdepartementet

Koncession för försäkringssammanslutningar. [5]
Ny mervärdesskattelag.
– Motiv. Del 1.
– Författningstext och bilagor. Del 2. [6]
Fastighetstaxering m.m. – Bostadsrätter. [8]
Fastighetsskatt. [11]
Långtidsutredningen 1992. [19]
Kontrollfrågor i tulldatoriseringen m.m. [23]
Avreglerad bostadsmarknad. [24]
Kartläggning av kasinospel – enligt internationella regler. [28]
Kreditförsäkring – Några aktuella problem. [30]
Risk- och skadehantering i statlig verksamhet. [40]
Avreglerad bostadsmarknad, Del II. [47]
Effektivare statistikstyrning – Den statliga statistikens finansiering och samordning. [48]
Skatt på dieselolja. [53]
Beskattning av vissa naturaförmåner m.m. [57]
Enklare regler för statsanställda. [60]
Fortsatt reformering av företagsbeskattningen. Del 1. [67]
Bostadsförmedling i nya former. [71]
Ekonomisk politik under kriser och i krig. [75]
Statens fastigheter och lokaler – ny organisation. [79]
Sparar vi för lite? Hushållssparandet i samhällsekonomin. [97]
Staten och arbetsgivarorganisationerna. [100]

Statens offentliga utredningar 1992

Systematisk förteckning

Myndigheternas förvaltningskostnader
– budgetering av pris- och löneförändringar. [102]
Administrationen i kanslihuset.
Klara administrationen – Bilaga. [112]

Utbildningsdepartementet

Frihet – ansvar – kompetens. Grundutbildningens villkor
i högskolan. [1]
Konstnärlig högskoleutbildning. [12]
Ledning och ledarskap i högskolan – några perspektiv och möjligheter. [15]
Utvärdering av försöksverksamheten med 3-årig yrkesinriktad utbildning i gymnasieskolan. [25]
Fristående skolor. Bidrag och elevavgifter. [38]
Resurser för högskolans grundutbildning. [44]
Läraruppdraget. [59]
Ett nytt betygssystem. [86]
Pliktleverans. [92]
Svensk skola i världen. [93]
Skola för bildning. [94]

Jordbruksdepartementet

Mindre kadmium i handelsgödsel. [14]
Skogspolitiken inför 2000-talet. Huvudbetänkande. [76]
Skogspolitiken inför 2000-talet. Bilagor I. [76]
Skogspolitiken inför 2000-talet. Bilagor II. [76]
Åtgärder för att förbereda Sveriges jordbruk och livsmedelsindustri för EG – förslag om vegetabiliesektorn, livsmedelsexporten och den ekologiska produktionen. [87]
Veterinär verksamhet – behov, organisation och finansiering. [88]
Biobränslen för framtiden. [90]
Biobränslen för framtiden. Bilagedel. [91]
Rådgivningen inom jordbruket och trädgårdsnäringen. [99]
Den framtida skogsvårdsorganisationen. [111]
Konsumenterna och lågprisbutiken. En studie av ändrade köpvanor i dagligvaruhandeln. [117]
Svensk trädgårdsnäring – nuläge och utvecklings möjligheter. [119]

Arbetsmarknadsdepartementet

Kompetensutveckling - en nationell strategi. [7]
Årsarbetstid. [27]
FHU92 [103]
Privat förmedling och uthyrning av arbetskraft. [116]

Kulturdepartementet

Ett nytt bolag för rundradiosändningar. [10]
Lagstiftning om satellitsändningar av TV-program. [31]
Radio och TV i ett. [36]
Meningsfull vistelse på asylförläggning. [69]
Förbud mot etnisk diskriminering i arbetslivet. [96]
Kulturstöd vid ombyggnad. [107]

Näringsdepartementet

Prova privat – Provning och mätteknik inom SP och SMP i europaperspektiv. [74]
Den svenska marknaden för projektkapital – statens nuvarande och framtida roll. [95]

Civildepartementet

Ekonomi och rätt i kyrkan. [9]
Kasinospelsverksamhet i folkrörelsernas tjänst? [33]
EES-anpassning av marknadsföringslagstiftningen.[49]
Mer för mindre – nya styrformer för barn- och ungdomspolitiken. [54]
Regionala roller – en perspektivstudie. [63]
Utsikt mot framtidens regioner – sju debattinlägg. [64]
Kartboken. [65]
Västsverige – region i utveckling. [66]
Det kommunala medlemskapet. [72]

Miljö- och naturresursdepartementet

Regler för risker. Ett seminarium om varför vi tillåter mer föroreningar inne än ute. [2]
Fastighetsdatasystemets datorstruktur. [34]
Kart- och mätningsutbildningar i nya skolformer. [35]
Angående vattenskotrar. [41]
Kretslopp – Basen för hållbar stadsutveckling. [42]
Ecocycles – The Basis of Sustainable Urban Development. [43]
Miljöfarligt avfall – ansvar och riktlinjer. [45]
Miljöskulden. En rapport om hur miljöskulden utvecklas om vi ingenting gör. [58]
Långsiktig miljöforskning. [68]
Vår uppgift efter Rio – svensk handlingsplan inför 2000-talet. [104]

KUNGL. BIBL.
1992-12-09
STOCKHOLM